

بصنای کرمکام و فضل خلاق زین و با سنان
بن شش مین نین نین نین نین نین نین

عبدالله کتابی در کوش جام جهان ناکه شلش تا حال از کتم هم مبدن شهود جلوه گرفته

تکریم علی بن محمد

عام الی فاضل یزدنی خنق بی مثال جناب جان علی صاحب کوشل مقام ایران با هم صفت

مطبع نایب منشور کوشل واقع لکهنوبین طبع
درین کوشل کوشل کوشل کوشل کوشل کوشل

طبع

اعلان حق تالیفاتین کتاب حق نو کشف ویرس محفوظ و مجلد است - ۴

بسم الله الرحمن الرحيم
هست کلید در گنج حکیم

محمد و ثنای لاتعد حکیمی راست علم بالقلم و سپاس بقیاس عیسی را علم الانسان مالم یعلم حکیمی که زبان
کرد بیان را بکلمه سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا گویا ساخته و عیسی که دل انسان ضعیف البنیان را
تبدکار ما او یتمم من العلم الاقلیلا تسلیه داده بتعلیم رب زو فی علما پر و اخته تقاسی شانه ولایزال
سلطان از بارود و سلام مروح مشام نثار بارگاہی باد که کوس نبوتش غیو العلماء ورثه الانبیاء
بزرده افلاک و حیث انما دنیة العلم گوش املاک رسانیده صلی الله علیه و علی آله و اصحابه طیبین
الطاهرین الهادین المهدیین سپس آن پوشیده مباد بمرزوم هندوستان که جز وادش هم پله جبران
است از بدو شیوع اسلام تا این ایام بسیاری از علماء عظام و فضلاء کرام گذشتند و ثانی
از خود گذشتند بقول مولانا ساجدی جامی قدس سره اسامی **۱** زو انانیان بود این نکته مشهور
که دانش در کتب دانا است در گور و احصای اسامی گرامی شان بجز عالم الغیب که داند که بحسن
تحریر در آرد مگر طبع حریص که مجبول مالایدرک کلمه لایترک کلمه است و بمقتضای **۲** کار دنیا کسی
تمام نکرده آنچه گیرید مختصر گیرید هر چه دریافت نمی گذارد پس تراجم بر سرخ ازان طائفه عالمیه که از کتب
سلف و تحریرات رالقه معاونین باغ و شرف بمن پیچیدان پیوسته درین وجیزه موسوم
تذکره علماء **۳** هند ملقب به تحفة الفضلاء فی تراجم الکملاء و بدی نگارم مان
اخلاق حسنه ناظرین باتکین چشمی دارم که بعثرات و زلات قلم ثولیده رقم این فاقد الاستعداد
و دستگیری فرموده بذیل اصلاح عیب پوشی را کار فرمایند و الله المستعان و علیه التکلیف

واین کتاب مرتب است بہ ترتیب حروف ہجاء تا نظر کتاب را بتلاش ترجمہ عالمی وقت رونمایید
و ذکر ماخذ و معاونین در خاتمہ خواهد آمد انشاء اللہ تعالیٰ

حرف الف

مولانا ابو حفص ربیع محدث بصری ابن صبیح السعدی البصری بر طالبان اخبار تحقیق
و مستتر نیست کہ اولاً شیوع ملت اسلامیہ بمالک ہند از دست محمد بن قاسم ابن عقیل تقفی کہ
ابن عم و داماد حجاج ابن یوسف ثقفی بود در عہد خلافت ولید بن عبدالملک بظہور آمدہ یعنی
محمد بن قاسم بمرکز ہندہ سالگی بالشکر مجاہدین بروز پنجشنبہ و ہم رمضان سال نو دوسہ و بقوسے
سال نو دوسہ ہجری ملک سندہ را از قاہرہ بنج مرزبان سندہ مفتوح نمودہ رایات اسلامی
وران دیار مرتفع فرمود و دابہر مذکور در ناورد گاہ کشتہ شد همان زمان یا پس ازان صاحب
ترجمہ و ران دیار قدم آورده با مجملہ وی از جمع تابعین و کلمای محدثین است از حسن بصری و
عطار روایت مے کند و ازوسفیان ثوری و کعبہ دابن مہدی را وی اندوی رحمۃ اللہ علیہ
صدوق و عابد و مجاہد بود گویند کہ وی اول مصنفین در امت اسلامیہ است کہ بسال یک صد
شصت ہجری بمالک سندہ رحلت فرمود رضوان اللہ علیہ

مولوی ابوالحسن فرنگی محلی ابن مولوی عبدالجبار ابن مولوی محمد نافع ابن مولوی عبدالعلی
بحسب العلوم بعد حفظ قرآن مجید تحصیل علوم در سیہ خدمت مولوی عبدالحکیم نمودہ و بیعت
از مولوی حافظ عبدالوالی کردہ ہفتہ ہم ذی الحجہ سال دوازده صد و ہشتاد و دو ہجری بعالم
جوانی ازین جہان قانی در گذشت

مولوی ابوالحسن نصیر آبادی ساکن قصبہ نصیر آباد مصنفات کثرت عالم عامل صاحب
درع و تقوی بود بیعت و خلافت سلسلہ نقشبندیہ از مولوی مراد اللہ فاروقی شہا و المجدوی
المظفری مشرک و تہانیری موطنا مرید و خلیفہ مولوی نعیم اللہ ہراچی مرید و خلیفہ حضرت مرزا مظہر
جان جاناں قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم داشت علیہ راز ظلمات شرک و بدعت نجات بخشید
و باتباع سنت سنیہ مے کوشید دوم شعبان سن دوازده صد و ہشتاد و دو ہجری

رحلت فرموده بخت آرمید

شاه ابوسعید عمری دهلوی تلمیذ مفتی شرف الدین رامپوری و مولانا رفیع الدین دهلوی
و اجازت عامه از مولانا عبدالعزیز دهلوی حاصل کرده و بیعت طریقه نقشبندیه از شاه غلام علی
دهلوی داشت بروز عید الفطر وقت صبح سال دوازده صد و چهل و نه هجری در لوناک
وفات یافته خفر الله له

میر ابو الغیث بخاری در عهد جلال الدین محمد اکبر شاه عالمی متصوف آیت بود از آیات
الهی در مجلس لطیف او بجز قال الله و قال الرسول و از کار مشایخ هرگز ذکر کسی دیگر نبود در سال
نصد و نود و پنج هجری بعارضه قتلج بمقام لکنه وفات یافته نفس او بدلی آورد و مدفون کردند
و میر ستوده سیر تاریخ فوتش یافته اند

شیخ ابوالفیض فیضی خلف اکبر شاگرد شیخ مبارک ناگوری در سن نهصد و پنجاه و چهار هجری
متولد شده ذهن ثاقب و فکر صائب داشت بعمر چهارده سالگی فراغ علمی حاصل نمود و قسام علوم
همچو شعر و معاد و عرض و قافی و تفسیر و تاریخ و لغت و طب و خط و انشا عظیم النظر بود و او اکل تخلص فیضی
شمی گفت و در او از تقریب برادر خود ابوالفضل که وے را علامی می نوشتند بفرض تعلی
ازان وزن تخلص قیاضی اختیار نموده در سن نهصد و هفتاد و چهار هجری به بارگاه اکبر شاه
رسیده بخطاب ملک الشعراء ممتاز شد و اقصیده است طویل و در مدح اکبر بادشاه موار و کلام
در علم اخلاق بعبارت عربی بحدود مملک و سواطع الالهام تفسیر تدر آن بصنعت
اهمال با تمام رسیده و صله آن ده هزار روپیه اکبر شاه ویراداده میر حیدر معای تاریخ اتمام آن در
سوره اخلاص یافته و ترجمه فارسی لیلادنی مصنفه پنڈت بهاسکر بیدری که در سن ششصد و
بست و دو هجری تصنیف کرده بود و ترجمه را مان منظم فارسی و مثنوی تلمذ من و دیوان
فارسی که در آن پانزده هزار ابیات اند از تصانیف مشهوره فیضی اند تاریخ و هم سن
یک هزار و چهار هجری بمقام اکبر آباد فوت شده مدفون گشت بنابر مشهور فیضی بمذاهبی
مقیم نبود

ابوالفضل علامی پسر دم شیخ مبارک ناگوری است در سن نهصد و پنجاه و شش هجری

ہجری متولد شدہ ہجر پانزدہ سالگی از علوم معقول و منقول فراغ حاصل کردہ تجرود و عزت پیش نظر داشت مگر باصرہ احباب و رسالہ نوزدہم جلوس اکبری ملازمت بادشاہ اکبر حاصل نموده تفسیر آیہ الکرسی موسومہ تفسیر اکبری کہ از ان تاریخ تالیف برے آید نوشتہ پیشکش بادشاہ کردہ باطائف خسروی مخصوص گشتہ اول بخدمت منشی گری نان بعد بعدہ وزارت سرفراز گشت و در اندک زمانے بخاطر بادشاہ آن چنان جا گرفت کہ محسودا مراد شاہزادگان شد و تخلص خود علامی می کرد بروقت مراجعت اندکن باشارہ شاہزادہ سلیم یعنی جہانگیر راجہ ہر سنگھ دیوبندیلہ تاریخ چہارم بیچ الاول سن یک ہزار و پانزدہ ہجری ابو الفضل را قتل کردہ و سرش بریدہ نزد شاہزادہ سلیم کہ در آگاہ آباد مقیم بود فرستاد شاہزادہ بغایت خوش شد و اکبر شاہ تاسع خرد تحریرات و فائز کتاب ابو الفضل و امین اکبری و اکبر نامہ و عیار دانش و رسالہ اخلاق و غیرہ یادگار قابلیت دے ہستند او ہم حسب شہرت مفید مذہبے نبود۔

حافظ شاہ ابواسحاق خلف و خلیفہ شاہ ابوالغوث گرم دیوان فاروقی ہیروی کہ بسال یازدہ صد و ہفتاد و ہشت ہجری رحلت فرمود دے سا گرم دیوان از ان گویند کہ جسم مبارکش در بعض اوقات بحرق عادت بدرجہ غایت گرم می شد کہ نان گندم بران توان پخت دے را و خلیفہ نامور بودند یکے شاہ معشوق علی غازی پوری دوم فرزند ارجمندش منظر محاسن اخلاق شاہ ابواسحاق ذات شریفش زادہ روزگار مذکر شیم صحابہ کبار بود رہد تقوی شعارش و احراز اسرار شریعت و تارش افتادہ در تصحیح و تنقید احادیث نبویہ علیہ الصلوٰۃ والتحیۃ لکے وہی داشت و بتعلیم علوم ظاہر و باطن دے پرداخت و در مواظبت سنت سنہ اندکے تغافل نمی ورزید در امر معروف و نہی منکر ہر صغیر و کبیر و غنی و فقیر را یکسان دے دیدہ سال دوازدہ صد و سی و چہار ہجری بریاض رضوان آرمید بہیروی نسبت بموضع بہیر بابا دے مکسورہ موحده مخلوط ہا و بای مشنہ تختانیہ معروف در اسے مملہ بعدش الف تقریبہ است بقلع اعظم گڑھ از چڑیا کوٹ جانب شمال ششش کردہ فاصلہ دارد

حکیم ابوالفتح کیلائی ولد مولانا عبد الرزاق جامع کمالات از ملازمان اکبر شاہ بروز پنجشنبہ نوزدہم شوال ۹۰۰ سال نو و دہمتم از صدی دہم ہجرت رحلت نمود

ومیر غیاث الدین الملقب به نقیب خان اندو مستفید شده اند

شیخ ابوالکلام سمعیل ابن شیخ صفی الدین راولوی دوازدهم ربیع الثانی سال هفتصد و هشتاد و نه هجرت ولادت یافته چهل روزه بود که پدرش ویرایپاس سید شرف جهانگیر سمنانی پیر خود انداخت سید موصوف فرمود این هم مرید من است باجمله شیخ ابوالکلام در سایه عاطفت پدر بزرگوار خود تربیت یافته بشانزده سالگی از جمیع علوم متعارفه فلرخ حاصل کرده و شب و روز بدین تدیس و ذکر و فکر بسر می برد و رحمة الله علیه بسیزدهم ربیع الاول روز چهارشنبه وقت عصر سال هشتصد و شصت هجرت از دار فانی بعالم جاودانی رحلت فرمود و سه راجهار فرزند بودند عبدالصمد عزیز الله عبدالقدوس حبیب الله عرف مخدوم مثنی عبدالصمد و عزیز الله و حبیب الله از فیض تربیت پدر بزرگوار ارادت و خلافت خاندان چشتیه نظامیه حاصل کردند و شیخ عبدالقدوس بخاندان چشتیه صابریه فیضیاب شده تصبه گنگوه را محط انوار و هدایت و ارشاد ساخت -

حاجی ابراهیم محدث اکبر آبادی بزه و تقوی و ورع و درس علوم دینی مخصوصاً علم حدیث قیام داشت تفهیم بشرع و توسع و یرایانع اختلاط و ارتباط بمردم بود همواره امر معروف و نهی منکر می نمود هرگاه حسب طلب در عبادتخانه اکبر بادشاهی آمد بمجلسم تکلفات و آداب ملوک مقید نمی شد و پیوسته وعظ و نصیحت می گفت و سال وفاتش بدریافت نرسید رحمة الله علیه

سید ابراهیم امیرچی ابن معین بن عبدالقادر حسینی دانشمند کامل بر سایر علوم عقلی و نقلی و سمعی و حقیقی عبور نموده کتب بسیار از هر علوم مطالعه کرده و تصحیح فرموده و مشکلات آنرا چنان حل کرده که هرگز ادنی مناسبتی باشد نظر در کتاب او کافی بود و احتیاج استاد نداشت و الحق که در دلی در زمان او هیچ کس بدانش او نبود و سه بوجه ناحق شناسی اهل روزگار در زاویه خود بطالع و تصحیح کتب مشغول بود و در سن کم گفتی با این همه نسبت او بسلسله علیه قادریه بر همه غائب بود و سه مرید شیخ بهار الدین قادری شطاری است در سن بنصد و بیست هجری بدلی در اواخر عهد سلطان سکندر لودیه آمد ه شیخ عبداللہ دهلوی و میان لادون مولانا عبدالقادر صابون گردید و کارا گمان نامور به بزرگی او گردیدند و در عهد اسلام شاه درس بنصد و پنجاه و سه هجری وفات یافته در مقبره سلطان المشایخ مدفون است **امیر بیگی**

نسب است بہ ایرج بہرہ کسورہ دیامی تختانی شناعہ مجہول و دیامی مہملہ مفتوحہ و جیم فارسی نصبہ
ایست بملک مالوہ اکنون بخلع جالون تعلق دارد و از شرقاے مشلخ و سادات آباد
معلم ابراہیم با عکظہ ساکن سورت دانشمند شجر و فقیہ اشہر ثانی المذہب خطیب
مسجد جامع بندر بمبئی بود ہوارہ بدرس و تدریس تفسیر و حدیث وفقہ مشغول بودی مفتی عبدالمطہ
و مولوی سید عبدالفتاح عرف مولوی اشرف علی گلشن آبادی و سید عماد الدین از ارشد تلامذہ
وے ہستند بست و ہفتم رجب سن دوازده صد و ہشتاد و دو ہجری رحلت فرمودہ

مرقدش در بندر سورت است و گلشن آباد نامش مشہور ناسک است

مولوی احسان لغنی ساکن دہلو معنات لکھنؤ عالم عامل کہ درع و تقوی دناش بود
بماہ رجب سال دوازده صد و ہشتاد و یک ہجری رحلت فرمود

حکیم احسان علی ساکن لہ احمد آباد و تارہ خلف حکیم شیر علی متوطن احمد آباد نامہ برادر کلان
مؤلف کتاب تاریخ بستم شعبان دوازده صد و بست و نہ ہجری بقصبہ سلون متولد شدہ علوم
رسمی و متعارفہ بخدمت قاضی عبدالکریم قدس سرہ بمقام ساس بریلی د علم طب از والد خود حاصل کردہ
و طبابت مہارتی کامل داشتند و تمام عمر بعمدہ و کالت سرکار انگریزی با ضلالت فتح پور و باندہ ممتانہ
بودند بمقام باندہ تالیک ہفتہ علیل ماندہ تاریخ نہم ذی الحجہ اخیر شب جمعہ سال دوازده صد و نوہ
و چہار ہجری رحلت فرمودہ بروز جمعہ بمقام باندہ اندرون احاطہ دیوان محمد علی مرحوم متصل قبر
شیخ محمد شفیع الزمان مدفون شدند قطو تاریخ وفات آن مرحوم از متلج طبع شیخ نجم الدین الزمان
ساکن سندیلہ است ۵ حکیم احسان علی رحلت نمودند بہ جوار حق کم از دو قوس بادا بہ

نہیم از درد دل سالتش رقم زدہ بمقامش جنت الفردوس بادا بہ ایضا از نشی نعمت حسن
افسون تخلص رئیس باندہ ۵ احسان علی وکیل نے رحلت جہان سے کی بہ ذات شریف پاک
تھی ہر ایک عیب سے بہ افسون کو فکر جو ہوئی سال وفات کی بہ داخل ہوئے بجلد ندا آلی غیب سے
تصانیفہ طب احسانی - معالجات احسانی - مفردات احسانی - مرکبات احسانی - اوراد
احسانی - نکات احسانی - و دیگر کتب مفیدہ نیز یادگارانہ

قاضی احمد مجد تارہ نولی ابن قاضی عبدالدین بن قاضی تاج الافاضل ابن قاضی

کہ موروثی قاضی احمد مجد بود بوسے مسلم داشت قاضی احمد مجد را بدرجہ غایت محبت باولا در سالت
پناہ صلح بود و در علوم احوال جامعہ خسیس و کم شو پوشیدی و اکثر اوقات صرف کلاہ بر سرش
بودی و جز نماز و ستار بر سر کمتر بستی و شیر و ابر در مجلس تذکیر نشستی و اما قال اللہ و قال الرسول ہبیت و
عظمت تمام گفتم چنانکہ زہرہ ملک آب شدی و تعظیم خود از کس نمی پسندید بعد مدتے متوجہ ناگور شد
کہ مسکن پیروی است و بتاریخ بست و پنجم صفر سال نصد و بست و ہفت ہجری اللہ اکبر گویان
جان بحق تسلیم کرد و در روضہ مخدوم بزرگ سلطان التارکین در پایان پیر خود مدفون گشت
اما محمد نازولی کہ مردے صالح و مقبول و مرید قاضی احمد مجد و مومخ و کت بود تاریخ فوتش چنین یافتہ
نظر بستہ بود احمد مجد شبیان بزدون خدو محمد زاہد ز شاہ بکہ تاریخ آن پیر خود نازولے

بر آورد از علماء شیخ زاہد ب رحمة اللہ علیہم اجمعین

مولانا شیخ احمد سرہندی مجدد الف ثانی ابن مولانا شیخ عبدالاحد فاروسے

نسب آنحضرت بہ بست و ہشت واسطہ بجناب امیر المومنین سیدنا عمر بن الخطاب رضی اللہ
عنہ سے پیوند دی رحمہ اللہ از بزرگان سرہند بلکہ باعث فخر اہل ہند عالم ربانی و مجدد الف
ثانی جامع بود میان علوم ظاہر و باطن و وسیلے بود ساطع بر شرافت نوع انسانی در سال ہفتاد و
ویکم از صدی و ہفتم ہجرت بساحت وجود قدیم رنجہ فرمود و بصفر سنہ از حفظ قرآن مجید فراغت یافتہ
بہ تحصیل علوم متداولہ و آوردہ ادلا از دالہ ماجدہ خود بعض علوم استفادہ نمودہ بسیالکوٹ
رفت و از مولانا کمال الدین کشمیری نزیل سیالکوٹ کتب معقول بہ تحقیق و تدقیق تمام خواندہ و
علم حدیث از مولانا یعقوب کشمیری اخذ کردہ باز خدمت مولانا عبدالرحمن محدث کما زکبرا
محدثین ہندوستان بودند حدیث مسلسل بواسطہ واحد و اجازت تفسیر و صحاح ستہ
و دیگر مفردات یافتہ بموہفتہ سالگی از تحصیل علوم ظاہر فراغ حاصل کردہ بدرس و تصنیف
مشغول شد خلافت سلسلہ چشتیہ از دالہ خود داشت و اجازت بیعت قادریہ وغیرہ
از شیخ سکندر کتبیلی یافتہ بواسطہ حجاز محل شوق بستہ بدہلی رسید و راغبا با حضرت خواجہ محمد
باقی ہاشم کنکلی قدس سرہ دولت ملاقات دست داد بطریقہ علیہ نقشبندیہ بخدمت شان
بیعت کردند و در وادہ و چند روز نسبت حضور سلسلہ نقشبندیہ حاصل نمودند چنانچہ ہمداران

ایام حضرت خواجہ بیگی از مخلصان خود رقم فرمودند کہ شیخ احمد نام مردے از سر ہند کثیر العلم
قوی العمل روزی چند با حقیر نشست و برخاست کردہ بسیار روزگار اوقات خود مشاہدہ نمود
بأن مے ماند کہ آفتابی شود کہ عالم از روشن شود امتی و بہمان زمان آوازہ آنحضرت بلند شدہ
استان شان محط رحال و مجمع اصحاب کمال گشت علمائے دور و نزدیک و امرائے ترک و
تاجیک بشرف حضور بہرہ ور گردیدند و مشایخ امارت آوردند و سلسلہ شان از ہند تا ماوراء النہر
روم و شام و مغرب رسیدہ ذات بابرکات شان آیتے بود از آیات ربانی و نعمتے بود از نعمائے
یزدانی نزاعی کہ در میان علمائے کرام و صوفیہ عظام از ہزار سال بود ایشان بداشتند و مورد
و مصداق حدیث صلہ شدند چہ ایشان در میان علمائے ظاہر و صوفیہ صلہ بودند کہ اختلاف
فروعین را در وحدت وجود بلفظ راجع داشتند صبر و رضا و تسلیم و شفقت بر خلق و صلہ رحم و رعایت
ارباب حقوق و سبقت در سلام و نیت در کلام شیمہ کریمہ ایشان بود با این ہمہ متسک بہ
کتاب و سنت ہمین یک فضیلت مقاوم ہزار فضائل تواند بود منقول است کہ علمائے ظاہرین
پیش سلطان جہانگیر ابن اکبر شاہ شکایت کردند کہ شیخ احمد دعویٰ مے کند کہ مقام و سے
بالائے مقام صدیق اکبر است چون سلطان شیخ را طلبیدہ از حقیقت حال استفسار کرد شیخ
جواب داد کہ شما برائے خدمتی ادنی خادم خود را پیش خود مے طلبید و براہ مہربانی بوسے سخنی
پوشیدہ مے گوید ضرور است کہ آن خادم ادنی بعد طی کردن مقامات امرائے عالی درجہ بشما می
رسد و بان آن خادم مراجعت کردہ بمقام خود ایستادہ مے شود پس بدین آمد و رفت لازم مے آید
کہ مرتبہ خادم ادنی بالای امرای نامدار باشد پادشاہ خاموش ماندہ روز عتاب گردانید ہمدین وقت
مردے از حضار بارگاہ شاہی بشاہ معروض داشت کہ تکریم شیخ بدینیکہ سجدہ بشما کردہ حال آنکہ شما
طل اللہ خلیفہ او ہستند پادشاہ پر غضب شدہ و سے را در قلعہ گوالیار محبوس کرد شاہ جہان پسر
جہانگیر کہ بشیخ خلوصی داشت قبل از آمدنش بارگاہ شاہی افضل خان و خواجہ عبدالرحمن مفتی را
مع بعض کتب فقہ نزد شیخ فرستادہ پیغام دادہ بود کہ علما سجدہ تحیت جہت سلاطین جائز
و ہستند اند شما باید کہ وقت ملاقات پادشاہ سجدہ کنید و من ضامن مے شوم کہ از سلطان
بشما ضرری نخواہد رسید شیخ راجع جوابش گفت کہ اجازت سجدہ رخصت است و غیرت

آنست کہ بجز خدا سے غرض جل دیگری را سجدہ نکرده شود القصہ شیخ تاسہ سال در حبس مانده بعدہ
 بہاگیر بادشاہ دی را بدین شرط از قید برآورد کہ دی بلشکر سلطانی بودہ ہمراہش گشت کند چنانچہ
 شیخ چندی بہ لشکر سلطانی حاضر فاند پس از انان آباد شاہ رخصت وطن یافته بسر ہند
 رونق افروز شدہ بر در سہ شنبہ بیست و ہشتم صفر سال سی و چہارم از صدی یازدہم ہجرت
 بجوار رحمت ایزدی پیوست و بسر ہند مذکور گشت تاریخ وفاتش رفیع المراتب یافتہ اند
 نور اللہ مٹھو بہ تصانیفہ الایقہ رسالہ تہلیلہ رسالہ اثبات نبوت بہ رسالہ مبدء و معاد و
 رسالہ مکاشفات غیبیہ بہ رسالہ آداب المریدین بہ رسالہ معارف لدنیہ بہ رسالہ رد الشیعت
 تعلیقات العوارف بہ شرح رباعیات خواجہ باقی باللہ شرح بہ کتبوبات در سہ مجلد بہ تذکیر
 حدیث شریف ان اللہ یعبث لہذہ الامۃ علی راس کل مائۃ سنۃ من یجد لہما امر دنیہما کہ در سنن
 ابی داؤد وغیرہ کتب معتبرہ مروی است مراد از راس مائۃ باتفاق اہل حدیث آخر صد بیست و
 علامات و شروط تجدانیست کہومی عالم باشد بعلم ظاہر و باطن و نفع از تدریس و تالیف و تذکیر
 او شائع باشد و در احیای سنن و تحوید عات سرگرم بود و در آخر یک صدی و اول صدی
 دیگر اشتہار علوم و شیوع انتفاع از وہاں پس فضائل و اوصاف مولانا شیخ احمد باعلی صوت
 ندای کند کہ دی رحمۃ اللہ علیہ مجدد ہست نہ مجددائے بل مجددائے ثانی و از صد تا ہزار فرق بین
 است مہر مند بسر سیم مہلہ و سکون ہا سے ہوز و کسر ہا سے مہلہ و سکون لون در آخر دال مہلہ
 شہر بیست در میان دہلی و لاہور بر شارع عام کذا ذکرہ حسان اللہ نے سبجۃ المرجان
 مولانا احمد احمد آبادی ابن مولانا سلیمان قدس سرہما اصل زاہد بوم ایشان گروہست مولانا
 سلیمان مذکور دارد احمد آباد گجرات گردید عاز خدمت شیخ عبدالحق دہلوی کسب فیوض نمودہ
 فاضل متبحر گشت تصانیف عالیہ از ویادگار اند پسرش مولانا احمد کہ یگانہ روزگار بود و ہمہ
 علوم دست رس داشت و در اکثر علوم تصانیف تاد رہ دارد علم معقول بدیار گجرات
 از نور عاج یافتہ بمنجملہ معنفاتش فیوض القدس نام کتابیست در علم کلام کہ آن ملازاہدات
 مدسیہ توان گفت اکثر تحصیل و سے پیش مولانا محمد شریف بودہ شرح مواقف و اکثر علوم
 عقلیہ از مولانا دلی محمد خان و تصوف از میسان شیخ فرید اخذ کردہ و ریاضی سے پیش

شاہ قباد مخاطب بہ دیانت خان گذرانید و اجازت حدیث و بعض علوم از والد خود مولانا سلیمان گرفتہ بتاریخ بست و یکم جمادی الثانی سال یادہ صد و دوازدہ ہجری بعالم قدس شتافت مولانا نور الدین گجراتی شاگردش تاریخ وصال وی درین مصرعہ یافتہ **۵** شمع کہ بودہ انجمن علم گل شدہ بہ مرقد پدر و پسر در احمد آباد و گجرات ہست

ملا احمد رام پوری کہ بولایتی شہرت داشت شاگرد مولوی برکت الہ آبادی بعلم درسیہ خصوصاً در فلسفہ ماہر بود سلسلہ تلمذ اکثر علمای رامپور بدو منشی می شود

ملا احمد عبد الحق فرنگی محلی ابن ملا محمد سعید بن ملا قطب الدین الشہید السہالوی تحصیل علوم بخدمت عم خود ملا نظام الدین نمود و در جنب دے بتدریس مشغول گشت و اعتبار تمام درارباب و اراکین شہر لکھنؤ پیدا کردہ در امور خانہ داری عم خود را سبکدوش سے داشت تصانیفش شرح سلم و حواشی زواید ثلثہ یادگار اند

ملا احمد حسین فرنگی محلی ابن ملا محمد رضا پسر چہارم ملا قطب الدین الشہید السہالوی سے کتب درسیہ متعارفہ بخدمت عم خود ملا نظام الدین تحصیل نمودہ فاضل کامل گشت و بتدریس علوم عمر گرانمایہ خود بسر برد و در آخر عمر او را سفر فیض آباد پیش آمد و آنجا بجا رشتہ بوطن می آمد و در آنجا ساہ وفات یافتہ ملا حبیب اللہ فرنگی محلی از تلامذہ اوست

ملا احمد انوار الحق فرنگی محلی ابن ملا احمد عبد الحق بن ملا محمد سعید بن ملا قطب الدین السہالوی چون در فطرت ازلی محبت الہی در دلش ریختہ بودند در عالم طفولیت بخدمت والد خود سے نشست و از برکات الفاس طیبہ او استفادہ سے بروکتب درسیہ بخدمت مولوی احمد حسین و ملا محمد حسن خواندہ تکمیل علوم ظاہر بخدمت مولوی عبدالعلی بحر العلوم نمودہ بمرہفتہ سالگی بخدمت والد خود فائز بہ بیعت گشتہ توجہ خاطر بمقولات نداشت کتب منقول البتہ منظور نظرش بودند الغرض اوقات شریفش بعبادت الہی بسر می برد و نفسی بدون ذکر و شغل برباد نمی داد و حالات شریفش از خوارق عادات مفصلاً در اغصان اربعہ مذکور مست بست و ششم شعبان روز سہ شنبہ یک پاس روز ماندہ سال دوازدہ صد و سی و شش ہجری روح مبارکش از جسدہ قالب برآمدہ بر رفیق علی پیوست و بارخ خود واقع لکھنؤ مدفون شد

شاعری مادہ تاریخ فوٹش در مصرعہ رحمت حق بروح انور باد بنیافتہ

شیخ احمد لاہوری بن عبداللہ بن علی محمد بن محمد جمال الدین دوانی سے الہیچہ مولوی محمد اشرف لکھنوی بود اسلافش از دوان کہ قریہ ایست در شیراز بودند و قتیکہ اہل تشیع بر ایران زمین استیلا یافتند و قتل و غنیمت اہل سنت از دست شان بظہور آمدہ جدش بہ پشاور رسید بہا بنجا شیخ احمد متولد شد و علوم عقلیہ و نقلیہ اکتساب کرد و از پشاور بموضع نہ اقامت گزیدہ طبع حاذق بود و بہادار و فقرا و غریبہا سے پرداخت و باغیا ملتفت نمے شد و ہموارہ بر ریاضات و بدرس علوم اشتغال داشت و در سن یکہزار و ہفتاد و ہفت ہجری وفات یافتہ در نہ مدفون گردید نہ دیہی است از دیہات سیالکوٹ مضاف لاہور

مولوی احمد حسن قنوجی فرزند کلان مولوی سید آل حسن قنوجی جامع علوم عقلیہ و نقلیہ بتاریخ نور دوم رمضان یوم شنبہ وقت اشراق سال دوازده صد و چہل و شش ہجری متولد شد علوم مردجہ بلا دستفرقہ بخدمت اساتذہ چند آموخت شاعری قوس الحافظہ جید الذہن بود در آخر بجلقہ تلمذ مولوی عبدالجلیل کوئی و آمد و اجازت حدیث از شاہ عبدالغنی مجددی دہلوی یافتہ در سال دوازده صد و ہفتاد و شش ہجری بارادہ حج بیت اللہ از وطن روانہ شدہ بمقام برودہ ملک گجرات رسید نزد مولوی غلام حسین قنوجی مقیم شد و در انجا برض تب بیمار گشتہ نمونماہی الاوسے بروز جمعہ سال دوازده صد و ہفتاد و ہفت ہجری رحلت فرمودہ بعد نماز جمعہ در تکیہ ماتریدیہ مدفون گشت طالب اللہ شاہ

مولوی احمد اللہ پانی پتی فرزند تلمیذ قاضی ثناء اللہ پانی پتی و مرید مرزا مظہر جان جہان دہلوی سے ماہر فقہ و حدیث صاحب ورع و تقوی بود و سال یازدہ صد و نو و ہشت ہجری بعالم جوانی سوسے عالم جادوانی شتافت

شیخ احمد فیاض ایٹھوی از فحول علمای کبار صاحب تقوی و ریاضت و مجاہدہ بود بحالت بیماری صعب قرآن مجید را در یک سال یاد کردہ اکثر کتب متداولہ بر زبان داشت اگر شاگردی در خواندن غلط کردی صحت آن بیاد گفتی تفسیر و حدیث و سیر و تاریخ خوب میدانست قرأت فساتحہ عقب امام روا داشتی بمصر شیخ نظام الدین ایٹھوی بود و شیخ

نظام الدین مذکور در سال نصد و ہشتاد و یک ہجری وفات یافتہ تاریخ وفات شیخ احمد معلوم نہ شد

قاضی احمد اللہ بلگرامی عرف محمد عثمان ابن قاضی محمد احسان دی بعلیہ علوم آراستہ بود خصوصاً بفقہ و حدیث در بلگرام نظیری نداشت تا سال نود و ششم صدی دوازدهم برسند قضاے بلگرام متکلم بود بلگرام با در زمان پیشین سرے نگری لفتند بالجملہ آن قصبہ عمدہ خیز و معدن علماء و فضلاء نامدار بود از قنوج بسمت شمال مائل بمشرق بفاصلہ پنج کرہ واقع است دور وسط آن پر دو شهر دریای گنگ بفاصلہ دو نیم کرہ سے گذر د

مفتی احمد ابوالرحم فرنلی محلی ابن مفتی محمد یعقوب بعد تحصیل کتب درسیہ بدرس اشتغال داشت و مراد لک کتب فقیہہ بسیار نموده مفتی متدین مشہور بود مدتی عدالت فوجداری در عہد نواب سعادت علی خان لکھنوی با و تفویض ماند نواب موصوف برویانست و امانت و سے اعتمادی داشت بقضای الہی بیمار شدہ وفات یافت رحمۃ اللہ علیہ

مولوی احمد رضا خان بریلوی سلمہ اللہ تعالیٰ ابن مولوی نقی علی خان بن مولوی رضا علی خان متوطن بریلی روہیلکھنڈ تاریخ دہم ماہ دہم یوم السبت سال ہفتاد و دوم از صدی سیزدہم بعرضہ دینا قدم نهاد جد شرفیش بروز عقیقہ و سے بشر شدہ گفت خوانی دیدیم کہ تعبیر آن فاضل و عارف شدن این فرزند است بالجملہ صاحب ترجمہ ہجر چار سالہ از خواندن قرآن مجید فراغت یافتہ و بعمر شش سالگی یک ماہ ربیع الاول بر سر منبر حضور مجمع کثیر رسالہ میلاد شریف خواند تمامی علوم درسیہ از معقول و منقول بخدمت فائدہ ماجد خود تحصیل نموده بتاریخ چہار دہم شہر ششم سال ہشتاد و ششم از صدی سیزدہم فاتحہ فراغ خواند و ہمان تاریخ جواب استفتاء سے رضاغت نوشتہ والد ماجد دی کار فتاویٰ نویسی با و سپردہ و در سال نود و چہارم صدی مذکور بخدمت سید شاہ آل رسول مارہرو سے شرف بیعت حاصل نموده مثال خلافت و اجازت جمیع سلاسل و سند حدیث یافتہ و در سال نود و پنجم صدی مذکور بمعیت والد ماجد خود بنیارت حرمین شریفین زاد ہما اللہ شرفا مشرف شدہ از اکابر علمای آن دیار اعنی سید احمد دحلان مفتی شافعیہ و عبد الرحمان سراج مفتی حنفیہ سند

حدیث دفعہ و اصول و تفسیر و دیگر علوم یافتہ۔ روزی نماز مغرب بمقام ابراہیم علیہ السلام خواند
بعد نماز امام شافعیہ حسین بن صالح جلال اللیل بلا تعارف سابق دست صاحب ترجمہ گرفته
بخسانہ خود برو و تا دیر پیشانی دی گرفته فرمودانی لاجہ نورانشدن ہذا الجبین سپس سند صحاح
ستہ و اجازت سلسلہ تقادیر بہ شخط خاص دادہ فرمودند کہ نام توضیحات الدین احمد ست در
سند مذکور تا امام بخاری علیہ الرحمۃ یازدہ دساتط اندوہم در مکہ معظمہ بایامی شیخ جلال اللیل موصوف
شرح رسالہ جہرہ مضیہ در بیان مناسک حج مذہب شافعیہ کہ از تصانیف شیخ سابق الوصف
است اندر دیوم نوشتہ و نام آن النیرۃ الوضیۃ فی شرح الجہرۃ المضیۃ مقرر کردہ پیش
شیخ برد شیخ بہ تحسین و آفرین و سب کثاد در مدینہ طیبہ مفتی شافعیہ یعنی صاحبزادہ
مولانا محمد بن محمد عرب ضیافت صاحب ترجمہ کردہ باثنائے اکل طعام مسئلہ انضلیست
مدفونین بقیع پیش کردید صاحب ترجمہ گفت کہ امیر المومنین عثمان رضا افضل اند و مولانا می فرمود
کہ حضرت ابراہیم ابن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فضیلت دارند جا نہیں لائل خود ہا
بیان سے کردند آخر مولانا فرمود کہ ہر دو قول صحیح و موجب اند صاحب ترجمہ گفت و کل وجہ
ہو مولیہا آن وقت بانگ نماز عصر از حرم شریف برخاست مولانا فرمود غائبوا الخیرات آن
جلسہ برخاستہ نماز شریک شد شب یعنی بعد نماز عشا صاحب ترجمہ در مسجد خیف تنہا توقف
نمود و آنجا بشارت مغفرت یافتہ و سلسلہ ربہ تصانیف بسیار دارد و از ان جملہ اینند
ما تعلق بالنبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بتخلی البقین بان نبینا سید المرسلین علی اقامۃ القیامہ
علی طاعن القیام نبی تمامہ سلسلۃ المصطفیٰ فی کل لوری سلسلہ نانی الفی عنہ بمورہ انار کل
شی ملقب بہ قمر التمام فی نفی النطل عن سید الامام سیدی الخیران فی نفی الفی عن شمس لاکوان سلسلہ
سمع و طاعہ لاحادیث الشفاعۃ سلسلہ نور الافلاک جلال حدیث لولاک سلسلہ القیام المستعود تنقیح
المقام المجمود سلسلہ جلیل لجللہ خادوا للحبوب الجلیل سلسلہ سماع الاربعین فی شفاعت
سید المحبوبین سلسلہ البحت الفاحص عن طرق حدیث الخصائص ما تعلق بمفضیل شیخین
سلسلہ منتہی التفضیل بحث التفضیل سلسلہ مطلع القمرین فی ابانۃ سبقتہ العزمین سلسلہ الزلال الالاف من بحر
سبقتہ الالاف سلسلہ الکلام البہی فی تشبہ الصدیق بالنبی سلسلہ وجد المشوق بجلوۃ اسماء الصدیق

والفاروق مما يتعلق بأهل بيت النبوة والصحابۃ ثم أحبار القلب الميت بشر
 مناقب أهل البيت ثم اظلال السحاب في اجمال الصحابة ثم دفع العروش الخاوية من ادب الامير
 معاوية ثم الاحاديث الراوية لمناقب الصحابي معاوية مما يتعلق بالاولياء الكرام
 ثم الابلال بفيض الاولياء بعد الوصال ثم انهار الانوار من ثم صلوة الاسرار ثم انوار
 من ضياء صلوة الاسرار ثم طالع النور في حكم السراج على القبور ثم غير معظم شرح قصيدة كبير اعظم
 مما يتعلق بالمسائل النزاعية ثم حياة الموات في سماع الاموات ثم تفسير العين
 ثم تقبيل الابهامين ثم نسيم الصبا في ان الاذان تجول الوابل البارة الشارقة على
 بارقة المشاركة مما يتعلق بفضائل الحديث ثم انجوم الشواقب في تخریج احاديث الكواكب
 ثم نور عيني في الانتصار للامام العيني ثم الروض البهيج في ادب التخریج ثم الكريش ازين كتاب
 درين فن يافته نشود پس مصنف را موجه تصنيف بنده توان گفتم مما يتعلق بالفقہات
 ثم عبقری حسان في اجابة الاذان ثم احسن البراعة في تنفيذ حكم الجاهل ثم انكس الاملال في
 الاملال ما احدث الناس في امر الاملال ثم الاحلى من السكر طلبة سكر و ترفيع راس مملو
 سکون داود سين مفتوحه و آخر راس مملو ساکنه تام جماعت تجار انکه زیست که در شا اهما بنور
 کارخانه شکو و قند اجرا کرده اند و استخوان حیوانات سوخته بزغال آن تصفيه شکو و غیره می نمایند
 ثم اجد القري لمن يطلب الصحة في اجابة القري ثم النيرة الوضیة في شرح الجوهرة المضيئة
 ثم جل مجلیة في ان المکره سمومها ليس بخصیة ثم الامر باحترام المقابر ثم البارقة اللعاس على
 طالع نطق بفرط عا ثم المقالة المسفرة عن احكام الهدية المكفرة ثم احكام الاحكام في
 التناول من بين ماله حرام ثم فصل القضا في رسم الاقتا ثم العطايا النبوية في الفتاوى
 الرضوية من ابواب ثم مقام الحدیث على هذا المنطق المجدید ثم اعتبار الطاهر
 بمبحث ابی طالب ثم السعي المشكور في ابداء الحق بالمجور ثم نور الامال في الادفاق و
 الاممال ثم ما قل و کفی من ادعية المصطفى - بهاء جمادی الآخرة سن سیزده صد هجری
 بر خه از مفصلین بریلی و بدایون و سنمعل و سام پورو غیره که سرخیل شان سولوی محمد حسن
 سینعلی پور در بلده بریلی فراهم شده خاستند که بصاحب ترجمه در باب تفصیل باب

مناظرہ کشایند صاحب ترجمہ باوجود علالت طبع و استعمال منضجات اولیٰ سوال نوشتہ پیش سرگروہ آن طائفہ فرستاد مجرم و معافیہ اسولہ مذکورہ سرگروہ مناظرین بسوار سے مجلد و خانی بجلست تمام جانب وطن تشریف فرما شدند و دیگر معاونین شان بزاویہ من سکت سلم پناہ بردہ چنانچہ قدرے تفصیل این واقعہ در رسالہ فتح خیر مطبوع شدہ است زان بعد اعلان مناظرہ بحث مذکور بجانب صاحب ترجمہ عموماً مطبوع شدہ شائع گشت تا اسے یو مناہذاں جاسے صدائے برخاست ذلک فضل اللہ یوتیہ من یشاء واللہ ذوالفضل العظیم تصانیف دے تا این زمان قریب ہفتاد و پنج مجلد رسیدہ اند سلمہ اللہ تعالیٰ

ملا احمد زین جوہوری عالم تیمور عامل دستکل و متورع و تبرک مرید شیخ معروف جوہوری بود و شیخ معروف مرید مولانا آکہ داد شارح کافیہ و ہایہ و بزودی و مدارک است و وی مرید راجہ حامد شہ مانک پوری بود

مولانا احمد تہمانسیری مرید شیخ نصیر الدین اودے دہلوی در فضائل و علوم ظاہری بسیار می ماہر بود و بعد معاودت امیر تیمور گورگانی مولانا از دہلی بکاپی آمدہ متوطن شد و ہمان وفات یافتہ اندرون قلعہ کاپی مدفون گردیدہ اورا قصیدہ ایست دالیدہ در لغت کرد و داد فصاحت و بلاغت دادہ چند بیت انان شیخ المحدثین دہلوی در اخبار الاخیار نقل کردہ قابل دیدست

قاضی احمد غفاری قزوینی انا و لا و امام نجم الدین عبدالغفار است کہ صاحب کتاب حاوی در مذہب شافعی گذشت فاضل و منشی و مورخ و خوش طبع بے عدیل بود کتاب نگارستان در عجائب حالات و غرائب واقعات و کتاب سنخ جہان آما کہ تامل تاریخی است و در محل توارخ عالم از زمان آدم تا حضرت خاتم صلعم از تالیفات اوست در آخر حال دست انوزارت ہا و شاہزادگان عسراق ہا زفاشتہ متوجہ زیارت بہیت الحرمہ گردیدہ و آن سعادت را دریافتہ از ہند و اہل ہند وستان سے آمدنا گاہ دست قضا در رخت ہستی سے خلل انداختہ در سال نہصد و ہفتاد و پنج ہجری بعالم بقا کشید

یفعل اللہ ما یشاء و بحکم مایرید

مولوی احمد بخش سندیلی ابن مولوی سید عبد اللہ ساکن سندیلہ اخذ علوم از والد ماجد خود
 و نیز مولوی اعز الدین سندیلی و مولوی حیدر علی سندیلی کردہ مرید و خلیفہ پدر خود بود طالبہ
 ظاہر و باطن را از وفیضی مزیدے رسید کمتر درس میداد و مریدے کرد سال وفاتش معلوم
 نہ شدہ در باغ امر ہرہ واقع قصبہ سندیلہ پائین والد خود خجاک آسود علیہ رحمتہ اشلالودود
شیخ احمد عرب یمنی شروانی ابن شیخ محمد بنی شروانی مداو آخر صدے دوازدهم
 یا ہاوائل صدی سیزدهم ہجری ہندوستان آمدہ و سیاحت شہر ہائے کلان نمودہ اکثر ہلکتہ میقم
 بودے در فن ادب عرب ہمارے کامل داشت از تصانیف وے نفیۃ الیمن فیما یزول ہذکرہ
 الشجن کہ پیاس خاطر متی نردن صدر المدر سین کلکتہ تالیف نمودہ و مناقب حمیدہ کہ لطیف
 خاطر غازی الدین حیدر فرمانر داسے لکھنؤ تصنیف کردہ و شمس الاقبال نے مناقب
 ملک بھوپال و انشاے عجب العجائب مشہور آمد و اظہار ریاست علمی وے کنند
 سال وفاتش بر ریافت نہ رسیدہ

مولوی احمد علی عباسی چریا کوٹی اناکار و مشاہیر علماء ہندوستان است
 بجمع فنون متداولہ ہمارے تمام داشت علی الخصوص در اصول فقہ و فلسفہ اولی علم سر بلندی
 سے افراشت بسال یک ہزار و دوصد ہجری از کتم عدم بمنصبہ شہود قدم وجود منسادہ در
 عنفوان شباب در وطن مالون خود بہ تحصیل علوم کماست بستہ طرفے از صرف و نحو خدمت مولوی
 حافظ غلام علی عباسی کہ از گرامی ناموران مرہوم چریا کوٹ ہوندا اخذ فرمودہ بعد از ان چون وخت
 تحصیل کمال و دوشش را سخ بود بے بر نیامد کہ داسے رہ نوردی برزیلہ امل بستہ و خار
 حنادر پاسے جمد و طلب شکستہ خدمت مشاہیر علماء ہند بریوستہ انا غیا کہ طبع صافی
 داسے ثاقب داشت ہیچ در سے از رہاے علم نبود کہ برو کشادہ مد شد فنون ریاضیہ را
 از مولوے غلام جیلانے ہمراہے مولوی حیدر علی رام پوری و نیز تعلیم ایشان تکمیل
 آوردہ و فلسفہ و فقہ و اصول و بلاغت را از بلاد بعیدہ حاصل کردہ و تحصیل علم
 و تروت و تجوید زمام تعلم بدست قاری نسیم رام پوری سپردہ و آن را با انجام رسانیدہ
 و اعمال مسلوکہ برویشان از برگزیدہ آفتاق حضرت حافظ ابواسحاق سج

ساکن بہار گزشتہ روزایام تحصیل داد سیاحت دادہ و بچہ متسام در پے ہر ہنری قتادہ بھرسی
 ساکنی از تہج فنون و رسم و رسم و رسم بستم بطن باز آمد بر سم از دواج و منا کحت
 بہ دخت و زان بعد بسند افادہ فنون و درس علوم ششہ جمعے کثیر از فنون مختلف
 بہرہ مند گردانید و تعلیم دے را طریقہ خاصہ بود کہ هیچ متعلم بے بہرہ وانی نمی ماند علماء معاصرین
 از طرز تسلیم دے معترف بکمالش بودند بتصانیف کثیر متوجہ دے شد مگر باقتراح بعض
 اصحاب بہ تسویہ اجزائے چند بعض علوم پرداختہ کہ بعضی از ان نامتسام ماندہ و بر خے را
 مکمل ساختہ ہجو انوار احمدی حاشیہ قال اقول و کمرح سلم العلوم باخجام نرسیدہ و لو انواظر در علم
 مناظرہ باتمام رسانیدہ و ہمچنین رسائل او در فنون مختلفہ فی الملک موجود اند و انار شد و اشہر
 تلامذہ دے علماء موصوف الذیل ہستند مولوی نصر اللہ خان خوشی خوجوی و مولوے
 علی عباس چیرا کوٹے و مولوی نجم الدین چیرا کوٹے و مولوی عنایت رسول چیرا کوٹے صاحب ترجمہ
 علیہ الرحمۃ ماہ ذی الحجہ سال دوازده صد و ہفتاد و دو ہجری رخت ہستی بروضہ رضوان بہست
 علیہ الرحمۃ و انظران چیرا کوٹے قصبہ ایست مردم خرد و سواد اعظم گڑھ بہیرا بہای
 موصوہ کسورہ مخلوط ہماے قمتی و یاے نشاء تھانہ معروف در اے مملہ مفتوحہ بانوثر شرافت
 قصبہ ایست بسواد اعظم گڑھ سکون مشلخ عظام

قاضی محمد علی سندیلی ابن سید فتح محمد ساکن سندلیہ شاگرد دادا مولانا محمد ابدہ سندیلی
 دانشمند شہر الدرس و تصانیف ذکی و فہمین و دوازہ بیگاہ سلاطین دہلی بعدہ قضاے قصبہ
 سندلیہ غراتیہ داشت مولوی حیدر علی ابن مولانا محمد ابدہ ہم از دستفید شدہ حاشیہ میرزا بہر
 رسالہ و حاشیہ میرزا بہر ملا جلال و حاشیہ میرزا بہر شرح مواقف و شرح سلم العلوم و حاشیہ
 منیبہ بر شرح سلم و رسالہ فرائض حنفی از تصنیف اینق او یا و گاراندہ و دواخر صدی دوازدہم ہجری
 رحلت فرمودہ بقصبہ سندلیہ در محسن امام ہارثہ سید غلام حسین مدفن گشت طالب اللہ
 شاہ و جعل الجنۃ مثواہ

خواجہ اختیار الدین عمر اہریجی ابا و اجداد او از گبرائے خطہ اہرج بودند و بمنصب
 عمدہ داری ستین و منصوب آخر الامر او را جنزبہ و ست داد و بکلی ترک حطام دنیا و دے نمودہ

انچہ انوارات والغات متعین داشت ہمہ بطور و رغبت گذشتہ و طلب علم و طریقت
 زہد قدم صدق نہاد و در خدمت قاضی محمد سادی کہ از اساتذہ عمد و صلحا سے روزگار و مرید و خلیفہ
 شیخ نصیر الدین محمود بود و تحصیل علم کرد و بہ نعمت خلافت و اجازت مشرق گشت و قائل
 چہارم ہجری سن ہشت صد و نہ ہجری واقع شدہ بمقام امیر جہان گشت علیہ الرحمۃ و رضوان
حکیم ارزانی دہلوی ناسخ محمد اکبر بن حاجی محمد مقیم در عصر فیض اثر بادشاہ تجاہ ابو المظفر
 محی الدین اورنگ زیب عالمگیر غانی طیبی حافق مرید خاندان قادریہ بود و مطب مرضی تالیف
 کتب طبیہ بسری برواز تصانیف او کتب ذیل مشہور اند میزان الطب - حد و الامراض
 منتخب اکبری - مجربات اکبری - منقح القلوب - شرح قالوچہ - قرابادین قادری طب اکبر کہ در سال یازدہ
 صد و ہشت ہجری ترجمہ کتاب شرح اسباب و علامات تالیف نمودہ تا بیخ تالیف آن در لفظ شرح اسباب
 و علامات بعد حذف اعداد حروف علت کہ چہار الف و یک واوست مؤلف موصوف خود یافت
قاضی ارتضاعلی خان گویا موی ابن مصطفی علی خان در سال یازدہ صد و نو و
 ہشت ہجری متولد شدہ بخدمت مولوی حیدر علی سندیلی علوم عقلی و نقلی اخذ کردہ و فن ادب
 از مولوی محمد ابراہیم بلگرامی آموختہ جامع شریعت و طریقت بود در سن دوازده صد و بیست
 و پنج ہجری نزد والد خود بدراس رسیدہ در آن وقت والد و س قاضی مدراس بود بعد
 وفات پدر خود ہم بران منصب ممتاز شدہ با فادہ علوم سے پرداخت بر صدر اویس زراہ
 ملا جلال وغیرہ حاشی و شروح نوشتہ کہ مطرح انظار علما سے کرام اند لفاہیس ارتضائیہ و
 نقود الحساب و رسالہ فرائض و شرح تصدیقہ برده نیز از تصانیف مشہورہ و س اند و رسالہ
 دوازده صد و پنجاہ و یک ہجری وفات فرمودہ

مولوی ازہار الحق قرنی محلی ابن ملا احمد عبدالحق دہرادینی ملا احمد فاروقی تاشیج جہا
 بخدمت مولانا عبدالعلی بکرا العلوم خواندہ بسبب روانگی مولانا موصوف جانب سلطنت
 کتب متوسطہ اکثر سے از مخطوطات منقول بخدمت ملا احمد حسین تحصیل نمودہ کتب
 معقول پیش ملا محمد حسن استفادہ کرد زان بعد بنابر درس و تکمیل بہ شاہ جہان پور نزد مولانا
 بکرا العلوم رفتہ و از انجا معاودت نمودہ مدتی در وطن خود گذشت و بدین

معروف ماند پس بتلاش معاش بجزف راسے بریلی روانہ شد شاہ لال مرحوم اورا غنیمت
شمرده بخانه خود جایش دادند و بخدمت دے طلبہ علم براسے تدریس راجوم کردند و در سجد شاہ
مذکور درس میداد و از شاہ موصوف بسلسلہ نقلت بندہ بیعت کرده و از انجا ہمراہ مولانا بجرالعلوم
روانہ ہمار شد و در انجا درس بطلبہ میداد و باز واپس بوطن آمد و بکار درس مشغول ماند و بمرہفتاد
ساگی از عالم فانی ہلک جاودانی خرامید

شیخ اسحاق لاہوری ابن شیخ کاکو دانشمند تبحر و متوکل و متورع و ایم درس می گفت
جامع جمیع علوم و صوفی مشرب و ہمیشہ بحق مشغول می بود تا غمی بر سینہ مخفی نمی گفت شیخ
سعدا شد و شیخ منور از تلامذہ او مشہور ماند سن شریفش از صد متجاوز شدہ بسال ہنصد و دود
شش ہجرت رحلت فرمود

مفتی محمد اسد اللہ اکہ آبادی ابن مفتی کریم قلی بزرگی خاندان ایشان بھگلان ظاہر و
ہویدا ست دانشمند فکی و متقی باوصاف حمیدہ و اخلاق پسندیدہ آراستہ و پیراستہ بود نسبت
تلمذ بہ مولانا فضل رسول بدایونی داشت ہنگامیکہ در فتح پور مفتی عدالت بودہ فقیر جامع الاوراق
شرح عقائد نسفی و مشکوٰۃ شریف در خدمت بابرکت شان سبقاً خواندہ باز قاضی القضاہ تھمد
اگرہ و در اخیر صدر الصدور جوینور شدہ بتاریخ یکم جمادی الاول یوم دوشنبہ سال ہنود
صد ہجری لا الہ الا انت گویان جان بجان آفرین سپردہ بجلہ چتر ساری منہجیات جوینور
مدفون شدند طالب اللہ شراہ

مولوی اسد علی سندیلی پدروے شیخ صادق علی از فیض آباد آمدہ مرید دربان شاہ
سندیلی شدہ ہما نجا سکونت اختیار کردہ اسد علی بقصبہ مذکور ولادت یافت از علمای وقت
کتب درسیہ با تمام رسانیدہ و تمام عمر ملازم درس و تعلیم بودہ بست و ہشتم ربیع الثانی سال
دوازده صد و دود و ہشت ہجری روز جمعہ رحلت فرمودہ بسندیلہ مدفون گشت
مولوی اسلمی بداسی نام دے محمد سعید است دانشمندی متجرا از تلامذہ ارشد
ملک العلمای بداس بود کتاب تحفہ اثنا عشریہ مصنفہ مولانا شاہ عبدالعزیز دہلوی را از
فارسی بعربی ترجمہ نمودہ کتاب سفینۃ النجاة بہم از تصانیف دوست علیہ الرحمۃ

سید اسماعیل بلگرامی دانشمند متبحر بود بہ سال یازدہ صدہ شصت و چہار ہجری وفات یافتہ
شیخ اسماعیل لاہوری از عظامے محدثین و مفسرین بود و اول کسی است کہ علم حدیث
 و تفسیر بہ لاہور آوردہ و ہزار ہا مردم در مجلس و عظمت مشرف باسلام مے شدند در سال چہار
 صد و چہل و ہشت ہجری بہ لاہور گذشت

اسماعیل عرب اناقران شیخ حسین تبریزی در مہیات و حکمت و طب بے نظیر بود و بدرس
 شرکت مکانی با شیخ حسین داشت و طلبہ را از مین صحبت شریف ایشان ابواب فیض پرورے
 مے کشور بوجہ اثاث البیتی کہ داشت شے اورادندان شہر بعد جلال الدین
 محمد اکبر شاہ کشتند

سید اشرف سمٹانی دی راسید اشرف جہانگیر گویند ادا کا بر علمائے ربانی و کمالان صاحب
 کرامت و تصرفات است در سیاحت با امیر کبیر سید علی ہمدانی قدس سرہ رفیق بود و کرامت
 بجانب ہندوستان افتاد و در حلقہ ارادت شیخ ملا والدین در آمد و را پیش اذرا دات
 مقامات عالیہ کشف و کرامت حاصل بود و در حقائق و توحید سخنان عالی دارد و اورا مکتوبات
 است مشتمل بر تحقیقات عنہ یہ و با قاضی شہاب الدین دولت آبادی معاشر بود قالبا
 قاضی ازوے تحقیق بحث ایمان و نہر عون کہ در فصوص الحکم اشارتی بدان واقع شدہ است
 کردہ بود و درین باب بوسے مکتوبے نوشت کہ در اخبار بالاخیا ر شیخ المحدثین دہلوی نقل کردہ
 فرار سید اشرف در کچھو چھہ است نام مبارکش بلا در دفع جن بغایت موثر می ماند و اورا ملفوظاتے
 است مسمی بہ لطائف اشرفی کہ یکے از مریدان او جمع کردہ

شیخ عظیم ثانی لکھنوی ابن شیخ ابوالبعابن شیخ موسی بن شیخ ضیاء الدین کویانی از علمای
 نقول و دانشمند متبحر جامع بود میان علوم ظاہری و باطنی و ادا دت بہ شیخ ابوالفتح جوہوری
 داشت شیخ ضیاء لکھنوی و شیخ سعد الدین خیر آبادی از ارشد تلامذہ ویند و با شیخ سعد الدین
 کف درے فراز معاشرت و محنتی تام داشت گویند وے را در علم فقہ مرتبہ بلند و پایہ
 ارجمند بود و در تقریر مسئلہ فقیہہ بیانے صافے و تقریرے دافے مے کرد وے را در علم فقہ رسائل
 متعددہ اند شیخ ضیاء الدین اب الجودی در عمد ہلا کو خان از کران بہ ہندوستان آمدہ

جست ملاقات شاہ سمرقندی بہ لکھنور سیدہ و بہ سبب علاقہ محبت او شان دران بلکہ وطن
اختیار کرد شیخ اعظم ثانی سہ عقب ذیل گذاشته وفات یافتہ سال وفاتش معلوم نہ شد
شیخ محمد عرف شیخ قاضی سید شیخ احمد فیاض سید شیخ نصیر الدین اولاد ہر یکے از انہا در لکھنؤ و
دیوہ و انام موجود اند

مولوی افہام اللہ سندیلی ابن مولوی سید فتح اللہ بن سید شاہ غلام علا الدین محمد
زادہ سندیلہ اکتساب علوم متداولہ از والد خود و مولوی عبد اللہ و مولوی احمد بخش سندیلیان
مولوی انوار الحق و مولوی سراج الحق لکھنویان و علم طب از حکیم مرزا محمد علی لکھنوی طبیب
شاہی کردہ احسان حسین خان و مظفر حسین خان فرزند ان بھان علی خان کبیرہ و مولوی
محمد علی خان لکھنوی از تلامذہ صاحب ترجمہ ہوندہ بھڑ شری مختصر بر میزان معرفت تالیفہ از
یافتہ نشد بمقام نان پارہ ضلع بہرائچ وقتیکہ ملازم راجہ منور علی خان بود ازین جہان بی میان
رحلت ہستی بر بستہ ہما نجا بد فون گشت علیہ الرحمۃ و الغفران

مولوی اکبر علی سندیلی ابن مولانا محمد اللہ سندیلی شارح سلم العلوم و برادر کلان مولوی
حیدر علی سندیلی اکتساب علوم ظاہر از والد ماجد خود نمودہ عالم ببحر و دگر بدرس و تدریس
بوجہ اذکار داور ادب و نشانی اتفائے نے کرد او مرید شاہ قدرت اللہ مرحوم صفی پوری بود
و شرح بیض بر حرب البحر از تصانیف شریفہ او یادگار روزگار است تاریخ بست و
ہفتم شعبان سال دوازده صد و بست خواہ بست و پنج ہجری ازین دار فانی بعالم جاودانی
شتافت و بمقام بر قدیم صاحبان سندیلہ واقع موسی پور بخاکش سپردند علیہ رضوان اللہ علی الاکبر
مولوی آل حسن قنوجی ابن اولاد علی از سادات حسینی بخاری بلکہ قنوج در سال
دوازده صد و دہ ہجری متولد شدہ اولاً علوم درسیہ از مولوی عبد الباقی قنوجی تحصیل کردہ
پس بہ لکھنؤ رفتہ بمذمت علمائے آغا مثل مولوی محمد نور وغیرہ مستفیذ گشت و در سال
دوازده صد و سی و سی ہجری بہ علی رفتہ بکرا تلامذہ مولانا عبد الغنی و مولانا رفیع الدین منسلک
شدہ اہانت کتب تفسیر و حدیث ہست آورد و مرید و خلیفہ سید احمد مجاہد بریلوی و
شریک جماد پادی بکھر عزیزش بدرس و فادہ و موعظہ بسر برہہ و وفاتش بزبان ہندی

وفارسی و عربی بسیار انداز انجمله راه سنت و ہدایت المومنین و نور الوفا من مولا الصفا و رسالہ در معنی کلمہ طیبہ و رسالہ رد و تعزیر و رسالہ آداب تذکیر و رسالہ آداب بیعت و رسالہ الاختصاص فی الحدود و الاختصاص و تقویۃ الیقین فی روغنائہ المشرکین و غیرہ از مؤلفات مفیدہ دی اند سال دوازده عدد و پنجاہ و سہ ہجری رحلت فرمود تاریخ وفاتش در سال ۱۱۲۲ ہجری یافتہ اند از اعقاب او مولوی سید صدیق حسن خان بہادر زوج ثانی رئیس بھوپال مد فکر شان در حرف صا و بیاید الشاء اللہ تعالیٰ

مولانا آکہ داد جو پوری از اکابر علماء جو پور یک واسطہ شاگرد قاضی شہاب الدین دولت آبادی و مرید حاجی حلہ شہ مانک پوری بود عسکر عزیزش در افتادہ علوم و تصانیف صرف کردہ در تحریر و تقریر و تنقیح مطالب علمی قدرت تمام و خطی وافر داشت تصانیف عمدہ و معتبرہ دارد از انجمله شرح ہایہ و رفقہ بچند مجلدات ضخیمہ و شرح بزودے و حاشیہ بر حاشیہ ہندی و حاشیہ تفسیر مدارک انویادگار روزگار اند شیخ عبدالحق محدث دہلوی دماخبارالاخبار نقل کردہ کہ شیخ حسن بن طاہر و مولانا آکہ داد صاحب ترجمہ و سلوک طریق علم رفیق یکدیگری بودند و در میان ایشان مودت عظیم بود چون شیخ حسن بن طاہر در سلسلہ راجی حامد شہ مانک پوری و رآمد مولانا آکہ داد گفت کہ میان حسن شہا حرت طالب علمان برباد داد دیدی فرمود شہا نیز لمحتی بخدست ایشان بر سید امتحان کنیہ تا ما را معذور دارید و ندید گریزد و پار قصہ طاعت راجی حامد شہ کردند مولانا آکہ داد مسئلہ چند از ہایہ و بزودی کہ بہست اشکال موسوم بودند تصور کردہ باخو راست کرد چون بخدست سید رسید وی رحمۃ اللہ علیہ بہان عسادت خود از سہر گشت احوال خود حکایت کرد کہ رفع اشکال مولانا آکہ داد اندو گرید پس مولانا نیز مرید وی شد و سلوک طریق مجاہدہ و ریاضت مشغول گشت و در سال نہصد و سی و دو و ہجری وفات یافتہ نوا شد مرقدہ

میان آکہ داد لکھنوی مولوی عبد القادر بہاؤنی در منتخب التواریخ تحریر نموده کہ میان آکہ داد از دشمنان مستعد صاحب تصرف بود طبعی دقا و داشت و ذہن نقاد و رفقہ حاصل فقہ و عربیت نظرش نہ بود در نحو سال موسومہ قطبی بایرا و مثال و عبارت کو شستہ

از تصنیفات او دو چیز غریب دیدیم اول رسالہ کہ از طول چہار وہ سطر و از عرض نیز همان قدر
سطور بجدول نوشتہ بودند و احکام و مسائل چہار وہ علوم ازین استخراج سے یافت دوم رسالہ
قبطون نام پر پنج مقالہ کہ عبارت بر دش مقامات حریری داشت و تصنیفات دیگر ہم دارد اتقی
لخصا حال وفاتش جانی یافتہ نشد

مولانا آکہ داد سلطانپوری اصل ہی از قریہ نبودہ توابع سندیلہ است تلمذ نزد عبد اللہ
مخدوم الملک نمودہ بشفرت حسب و نسب ممتاز از اعظم علماء داکا بر فقرای ہند بود و در عہد اکبر و شاہ
چہ گاہ بصدارت صوبہ پنجاب بعدہ بقضاے آکہ آباد منصوب گردید و بجزوے معاش ک
داشت قانع بود اورا تصانیف بسیار است کتاب کشف الغمہ و منهاج الدین از تالیفات
و سے مشہور اند در سال یکزار و شش ہجری رحلت کرد طاب اللہ تعالیٰ شراہ۔
مولانا آکہ داد لنگر خانی لاہوری نسب بہ محلہ لنگر خان از محلات لاہور در اکثر علوم
تداولہ ماہر و تبحر نمودہ تشرع و توحید و تقوی و صلاح بغایت داشت و بیوستہ بدرس مشغول
سے بود ہرگز بخانہ ارباب دنیا نرفتہ و از ملک زمانہ حاجتی خواستہ و مدد معاش نکرستہ غفر اللہ
مولانا آکہ داد امر وہی ہلا مستعد و خوش طبع شیرین سخن خوش صحبت ندیم پیشہ بود مطائب
لیج داشت در ملازمت اکبر بادشاہ در سلک سپاہیان انتظام یافتہ در سال نہصد و نو ہجری
در لواحق سیالکوٹ و دیعت حیات سپردہ بنواح امر وہیہ دفون گشت نور اللہ مرشد ہ
شیخ اللہ یار خیر آبادی از علمائے شہر بود و ابتدای احوال سالما بدرس و افادہ گذر نہ
کہ بسیار دانشمندان صاحب کمال از دودارث ماندہ اند آخر الامر بالکل رجوع بطریقہ صوفیہ نمودہ
خدا ارشاد از شیخ صفی خلیفہ شیخ سعد الدین حاصل کرد ذوق سماع و حالت وجد بر دو غالب آمد
قدم انابواب اہل دنیا کو ماہ گردانید تا اینکہ استماع طیافت کسے ہم قبول نکرد س
در سال نہصد و نو دوسہ ہجری وفات یافتہ نور اللہ مرشد ہ

حکیم امام بخش نامش احمد اللہ ساکن قصبہ کیرت پور ماہر علوم عقلی و نقلی طبیب حافی
از تلامذہ حکیم محمد اسحاق دہلوی ملازم راہہ ملکیت راے ماما المام نواب آصف الدولہ بہادر
رئیس ملک اودہ بود کتاب آداب الاطباء و سرشش موسوم بمعرکہ الاراہر و بزبان عربیے

در سال خلافت الطب و ربیان ستہ ضروریہ بزبان فارسی از تصانیف ادست والد ماجد
مسودا وفاق حکیم شیر علی مرحوم نسبت تلمذ سے دارند سال وفاتش بدریافت نرسید

علینا رحمۃہ والغفران

حافظ امان اللہ بنارسی ابن نور اللہ ابن حسین بنارسی حافظ قرآن مجید جامع معقول و
منقول حاوی فروع و اصول در عہد اورنگ زیب عالمگیر عمدہ صدارت لکھنؤ کامیاب بود
در سن یازده صدوسی و سہ ہجری بمقام بنارس وفات یافتہ ہمدرا بخاندن مشد کتب
مرقومہ ذیل از تصانیف او یادگار اند مفسر و اصول فقہ بحکم الاصول مخرج مفسر مذکور و
حواشی بر تفسیر بنیادی و عہدی و تلویح و عاشیہ قدیمہ و شرح مواقع و حکمت العین و شرح
حقایق روانی و رشیدیہ و ہر سباحۃ میر باقر علی استرآبادی و ملا محمود جہنپوری در مسئلہ
حدوث دہری محاکمہ تحریر کردہ و با قاضی محب اللہ بہاری مصنف سلم العلوم ہنگامیر کہ
ملا محب اللہ قاضی لکھنؤ بودند اگر علمی میداشت

شیخ امان اللہ یانی قاضی بنارسی بلکہ ملک بن عبدالغفور از علمای صوفیہ موصوفین
شاگرد شیخ مودود لاری و مرید شیخ محمد حسن بن شیخ حسن ابن طاہر جہنپوری بود اوراد و علم
توحید و تصوف کتب و رسائل بسیار اندازان مجلہ رسالہ موسومہ اثبات الاحمدیہ و شرح
لایعجامی قدس سوالنامی از تصانیف ادست تاریخ دوازدهم ہجری الآخر سال ہند و
پنجابہ ہفت ہجری ازین دار فنا بربقا شتافت مدفنش بانی بہت است سنی اللہ شراہ
مولوی امان اللہ دہلوی ابن مولوی خیر الدین عالم فاضل و متوجع کامل در صغیر سن
از علوم درسیہ فراغت یافتہ محسود اقران گشت در حسن اخلاق و عموم اشفاق آشنا و یگانہ نزدیک
ساوی بودند تصانیف رائفہ و تالیف فائزہ او یادگار اند امیر الامران باب خان و ودان خان
وزیر محمد شاہ بادشاہ دہلی روسے خلوصی داشت و از حضور بادشاہ بہ منصب شیخ الاسلام
سر بلندی یافتہ در جنگ تاج شاہ و رانی ہما زہدہ صد و پنجاہ و یک ہجری مقتول شد
مولوی امان علی احمد آبادی خلف حکیم شیر علی متوطن احمد آباد نارہ و برادر کلان
مؤلف کتاب علوم متعارفہ اولاً مختصرات از مولوی ثابت علی ساکن بہکام ضلع آٹہ آباد

خواندہ و کتب مطولات پیش مولوی محمد سعید رام پوری داماد مفتی شہرت الدین گذرانیدند و
علم لب انزالہ ماجہ خود کتاب نمودند و سر و تقویٰ شعار و شمارشان بود حسب الطلب مہاراجہ
بشناقہ سنگہ دربان رعای ریوان انر فتح پور آئندہ بتاریخ بست و چہارم بیج الاول سال دوازده
صد و نجاہ و ہفت ہجری بمنصب طبابت بمشاہد یک صد و بست روپیہ ملازم شدند
و مان وقت مسلمانان سکنہ خاص ریوان و مضافات آن بہ لاطلی و صحبت ہنود و مانند آن ہا
از پابندی صوم و صلوٰۃ براہل دور بودند بلکہ بر سنے با سمانے ہنود موسوم بودند بہمین و تہذیب
شان بسیاری از مسلمانان پابند صوم و صلوٰۃ بنجگاہ شدند از عوام مرضی و بی مرضی گریختند و از نزد خود
سے دادند پانزدہم غوال روز شنبہ وقت عصر بمقام احمد آباد تارہ سال دوازده صد و نجاہ و
ہشت ہجری بمقام مولانا عبدالہادی فتح پوری خلیفہ رفیع الدین عرف مولوی ذوالفقار علی
بیعت بسلسلہ قادریہ و نقشبندیہ مجددیہ کردہ خلافت ہر دو سلسلہ حاصل نمودند و اکثر مردم
این دیار را بحلقہ ارادت خود آوردند ہمیشہ ذی الحجہ روز جمعہ سال دوازده صد و ہفتاد
و دو ہجری اتظام پرست کل ریاست سپر و گردیدہ و تاحیات بر عمدہ منتظم پرست مقرر
مانند بتاریخ بست و چہارم بیج الاول سال دوازده صد و ہفتاد و ہفت ہجری بمقام
ریوان رحلت فرمودہ ہم در انجا مدفون شدند حکیم ابو خان دہلوی تاریخ نوٹش چین نظم
آوردہ سے صد افسوس حضرت امان خلی بد بخت شدند از جان متقل بد کنون سال رحلت
چہ گویم جو سہ ہوش رفت از غم درد دل بد نصایف شہزادی بہجہ خورشید
بنیان آرد و حسن البیان نے تفسیر الالبان موصع الہدایات تیسرا لعیبر نے تراکیب
الاکاسیر سالہ لذر الکلب در سالہ خواص سور قرآنی بنظم آرد و فارسی ترجمہ منظوم چہل
حدیث در الوثیقہ در مذہب نصاریٰ عجائب التماہیر نے علاج البواسیر والنواسیر

مہرات شین - قرا بادین شین ناتمام

مولانا حاجی امداد اللہ سلمہ اللہ ساکن محلہ بھول جامع علوم ظاہر و باطن بہیت و
خلافت سلاسل چشتیہ صابریہ قدوسیہ و چشتیہ نظامیہ قدوسیہ و قادریہ قدوسیہ و نقشبندیہ
مجددیہ قدوسیہ و سہروردیہ قدوسیہ و کمرودیہ قدوسیہ از جناب فیض مآب قبلہ حقیقت

و کعبہ معرفت حضرت میان جیو شاہ نور محمد جہانوی دارند جسے از علماء اعلام پنج مولوی رشید احمد
 انگلوہی و مولوی محمد قاسم نانوتوی و مولانا درشدنا حفظ حاجی محمد حسین محب اللہ العسری
 الہ آبادی بجلقہ امداد حضرت ایشان در آمدند و ہر ادلی خود ہا فیضیاب شدند چنانچہ
 حضرت ایشان در ضیاء القلوب تحت وصایا سے خود ارشاد فرمودہ اند و نیز ہر کس کہ ازین فقیر
 محبت و عقیدت و امداد و مولوی رشید احمد و مولوی محمد قاسم را کہ جامع کمالات
 علوم ظاہری و باطنی اند بجا سے من فقیر بلکہ بدارج فوق ازین شمار نہ اگرچہ بظاہر معالہ
 برعکس شد کہ ایشان بجای سے من دین بقام ایشان شدم و محبت ایشان را غنیمت دانند
 کہ این چنین کسان دین زمان نایاب اند و از خدمت ایشان فیضیاب بودہ باشند
 فقط الحق کہ قات ستودہ صفات حضرت ایشان نے زمانہ یا دو گار سلف است ہر زمانہ قدر
 بعد حصول برادرت خود از غمضہ بہ مکہ معظمہ ہجرت منہر بودہ مقیم اند یا برکت آثار و مرجع صفار
 و کبار اند و ہوارہ بحرم شریف درس شنوی مولانا روم سے دہند غذا سے روح و ضیاء القلوب
 و تحفۃ العشاق و جہاد اکبر و ارشاد مرشد دور و غمناک از تصانیف حضرت ایشان
 مشہور اند مولوی محمد یعقوب نانوتوی و حافظ محمد یوسف تھانوی و مولوی کرامت علی راناہوی
 و مولوی محمد ابراہیم جوادری از علما سے مجاز حضرت ایشانند فقیر حقیر مسود اوراق نیز جو سطو شگری
 مولانا و مرشد نا حافظ محمد حسین الہ آبادی بزمہ خدمتہ خدام حضرت ایشان در آمدہ اجازت
 و بیعت بہر سلاسل یافتہ اللہ و فقنہ لما تحب و ترضے دا جعل آخر سے
 خیرا من الاولے

مولوی امیر الدین علی ایٹھوی ہر گاہ کہ فرما ہنود مسجد عالمگیری واقع ہنومان گدھی متعلقہ
 اودہ را کہ از معابد شہیرہ ہنود ست شیبہ کونہ دمان موکہ شاہ غلام حسین بہر بیعت
 اسلام تاریخ سیزدہم ذیقعدہ سال ہفتاد و یکم بعد صدی دوازدهم ہجری شہید گردید مولوی
 امیر الدین سے مرحوم ہمت انتقام خون شاہ غلام حسین و جہاد و حق باطلہ ہر گمان
 ہنومان گدھی پے پیر و جمع کثیر از غازیان جان سپار دست بدستش روانہ علما سے سنی
 و شیعہ بہ پس و پیش افتادند کہے بفقدان شہداء فرضیت جہاد لب کشادہ دیگرے

شرط امامت پیش نہادہ واجد علی شاہ فرمان روای لکھنؤ وعدہ تصفیہ منازعت سے کروانہ جانب
 رزیڈنٹ جت اسد و قتال و جدال قدغن شدید بشاہ وزیر ستر درین قیل و قال چندی
 توقف رو نمود چون بمقابلہ دولتمندان ہنود قطع امید رو نمود امیر المجاہدین غنم بالجزم بسو سے
 مقصود کردہ روانہ شد بارلو فرنگی افسر فوج فرمان روا سے لکھنؤ بحکم حاکم وقت سدہ شدہ
 بمقام شجاع گنج فوج بارلو فازیان را محاصرہ کردہ از طرفین نوبت بمقابلہ رسیدہ بتاریخ
 بست و ششم صفر روز چار شنبہ سال ہفتاد و دوم از صدی سیزدہم ہجری امیر المجاہدین شہرت
 شہادت چشیدہ بروضہ رضوان شتافت شکر اللہ سعیدہ در عین معرکہ بعض را دات مندان
 اوعرض کردند کہ اکنون موقع دیگر گون است اگر فرمایید شمارا بجائے محفوظ بریم بجوابش بی ساختہ
 از زبان حق ترجمانش این مصرعہ برآمد غم سر میدان کفن پر دوش دارم طالبان تاریخ بعد
 شہادتش چون غور کردند اعداد مصرعہ برجستہ مطابق سال شہادت برآمد منشی ظہیر الدین خلف
 منشی مسعود بلکرای تضمین آن کردہ و ہو ہذا قطعہ بتاریخ شہیدان کفن پوشش و
 چہ حاجت تا سنش من بر نگارم کہ خود فرمود آن میر شہیدان و سر میدان کفن پر دوش دارم
 مولوی امین اللہ فرنگی محلی ابن مولوی محمد کبر ابن مفتی ابوالرحم ابن مفتی محمد یعقوب
 حاکم و فاضل درس بطلبہ میداد یک پیر سنی مولوی عبد الحلیم گذاشتہ بتاریخ بست و نهم
 جمادی الثانی سال دوازده صد و پنجاہ و سہ ہجری بعارضہ دق جہان گذران را پدر و نمود
 مولوی اوصالدین بلکرای عالم و حید العصر و فرید الدہر و علم ادب و الشائے عرب
 تلمیذ شیخ احمد عرب مبنی شروانی مؤلف لغت الیمن بود و تصانیف او کتاب نقاس اللغات است
 کہ میان زبان اردو سے ہندوستانی را کہ مرکب از فارسی و عربی و ترکی و ہندی است اصل
 لغت قرار دادہ عربی و فارسی آن را بیان کردہ الحق ایجاد سے منودہ کہ پیش ازان بچو کتابے
 از کمن عدم بنصہ وجود شاید جلوہ گر شدہ باشد تا مام آن بعہد محمد علی شاہ بادشاہ اودہ تاریخ
 ہفتم رجب سال دوازده صد و پنجاہ و سہ ہجری بظہیر چوستہ سال وفات صاحب ترجمہ
 معلوم نگردید شکر اللہ سعیدہ

اور پس گوالیار می دانشمندی ستاظر و مجادل در عہد اکبر بادشاہ بود و در دہ سے

اصول و فروع بے نظیر روزگار وجودت طبع بمشائے داشت که در وقت بحث چون کار بنقل سے
افتاد صفحہ صفحہ و ورق ورق عبارت را بیاد سے خواند و سے گفت که این عبارت فلان
کتاب است در اینجا به بینید و خصم را الزام سے داد چون تفحص سے کر دند اثر سے اذان
در کتاب سے یافتند

حرف الباء الموحده

مولانا بدرالدین اسحاق دہلوی ابن علی بن اسحاق دہلوی در اوائل حال بیہی تحصیل
علم سے کرد و در طلبہ علوم بخوش طبعی و حدت ذہن ممتاز بود بعد اتمام تحصیل علوم مروجہ متوجہ بخارا
شدہ باجوہ سن رسیدہ آوازہ کمال حضرت شیخ فرید الدین گنج شکر شنیدہ مشتاق
خدمت او شدہ بلا تشریش رسید شیخ چون او را قابل دید بخاد سے و داماد سے خود مخصوص گردانید
و خرقہ خلافت بخشید وی را رسالہ ایست سہمی با سر را لا اولیا کہ در ان ملفوظات گنج شکر جمع کردہ
در علم تصریف کتاب سے نظم کردہ و غایت تجرد و نصاحت را در اینجا کار فرمودہ قہر ش و رحمن
سجد جاح قدیم اجمدین است

شیخ بدہ بہاری دانشمندی راسخ و طیبی حادق بود کہ شیر شاہ سوزان غایت اعتقاد
کنش پیش پای او می نهاد وی پیر شاد قاضی شہاب الدین دولت آبادی شری معتبر ہوشیار
مولوی برہان الدین ساکن دیوہ دانشمند فقیہ و محدث کہ ظاہر و باطنش بصلاح و
تقوی آراستہ بود تمام عمر خود بتذکرہ و موعظہ خطائق بسر بردہ ہزار ہا مردم ہدایت و ارشاد کش
عادات قبیحہ غیر مشروعہ را ترک کردند و براہ راست آمد نماز تصانیف او چند رسائل کہ بنظر
سودا و راق گذشتند ہمہ مفید و بذیل مذکور اند مولف در ایام صبی از دیدار پیرانوارش مشرف
شدہ بود مثال مبارک وی ہنوز کہ بہ شخصت و یک سال رسیدم از خیالم نرفتہ
تصانیف تاریخ بست و نہم ربیع الثانی روز سہ شنبہ سال و دوازده صد و چہل و ہجری مباحثہ
بمسائل مختلف فیہا در میان علماء دہلی واقع شدہ سرگردہ فریق اول حامی السنۃ مولانا
رشید الدین خان و سرخیل فریق ثانی حامی البدعہ مولانا عبدالحی بودند چون مباحثہ باختتام
و تقریر تحریری ہر دو فریق بنظر صاحب ترجمہ درآمد و سے رحمۃ اللہ علیہ رسالہ بطور محاکمہ

تحریر فرمودہ کہ بر سالہ محاکمہ مشہور و قابل دیدہ است۔ رسالہ تحقیق الوزان بکامہ صدقہ و ذکر کوفہ و ہر
 سال دوازده صد و چهل و ہفت نوشتہ۔ رسالہ احکام عید الفطر و رسالہ احکام عید الاضحی
 حسب استدعاے بعض صلحاے احمد آباد تالیف و رسالہ دوازده صد و پنجاہ ہجری تحریر کردہ۔
 رسالہ نکاح۔ رسالہ منع اشارہ تشہد۔ رسالہ نذر و ذبیحہ۔ رسالہ تحقیق ربوہ و ربح رسالہ
 کفارہ میت۔ از تصانیف دے اند رحمۃ اللہ علیہ علی ہلالہ

شیخ برہان الدین نسفی دانشمندے کامل بوداگر شاگردے بخدمت ادا دے
 تاجپزی بخواند او گفتی گداوکل برین سہ شرط بکن تاجپزی متا بیا موزم اذان جملہ شرط اوکل اینست
 کہ طعام یک وقت خوری تا وعاے علم خالی ماند دوم آنکہ ناعہ نہ کنی اگر یک روز نافہ کنی دوم
 روز ترا سبق نگویم سوم آنکہ چون مراد را ہی پیش آئی ہمین کہ سلام کنی زود بگذری دست
 دیا افتادن و تعظیم زیادت در میان راہ نہ کنی

شیخ برہان الدین محمود بلخی بن ابی الخیر سعد البلیغ رح اذاکا بر علمے وقت سلطان
 غیاث الدین بلبن متصف بود فور علم و دانش و وجد و سماع جامع بود میان علوم شریعت و طریقت
 در علم صبی بہ صحت مولانا برہان الدین مرغینانی صاحب ہدایہ رسیدہ و بشارت
 علم یافتہ بسال ہشت صد و ہشتاد و ہفت ہجری وفات یافتہ قبرش جانب شرعے جوہی
 واقع دہلی است کہ آن را تحتہ گویند مردم آن دیار خاک قبرش با اعتقاد فتح باب علم الحال ہا
 سے خوانند رحمۃ اللہ علیہ

بہاء الدین زکریا ملتانی خلیفہ شیخ شہاب الدین سہروردی نام تائیش زکریا کنیت
 دے ابو محمد لقبش بہاء الدین القزنی الاسدی ثم الملتانی شیخ الاسلام و اذاکا بر اولیائے ہند
 صاحب کلمات ظاہرہ و مقامات باہرہ جامع بود بعلوم ظاہری و باطنی از بغداد و کلمات شرف
 و مدد اندانی فرمودہ اکابران بلدہ بروے حسد ہمدند و کاسہ بہانہ شیر محمد قش فرستادند
 شیر ہا بنگہ دین شہر گنجایش دیگرے نیست شیخ الاسلام این سخنے را دور یافتہ
 کلی بر شیر کاسہ نہادہ پیش آن جماعہ فرستاد موسی بر آنکہ دین شہر حاکمے مانچو گل بر سر خواہد بود
 اکابر ملتان از حسن لطافتش حیران ماندند و از اغنیائے شاکر بودہ دی را تصانیف عدیدہ

خاصہ بعلم سلوک ہستند تاریخ ہفتہ صفر سال ششصد و شصت و یک ہجری رحلت فرمودہ
مقدس بلقان است رحمۃ اللہ علیہ و علی اسلام

شیخ بہار الدین مفتی اگرہ بغایت مدی بزرگ عالم و عامل و عمر و متبرک و متہین بود
دور سخاوت و اعانت مسلمانان یگانہ عصر از اولاد شیخ الاسلام بہار الدین زکریا در سال ہفتصد و
شصت و شش ہجری وفات یافت تلمذہ اللہ بفرانہ

شیخ بہکھاری کاکوری تامل نظام الدین ابن امیر سیف الدین است بسال شصت
صد و نو ہجری ولادت یافت جامع علوم ظاہر و باطن بود در علوم ظاہریہ مولانا ضیاء الدین
مدنی محدث و قاضی عبداللطیف ہرانی نسبت تلمذ داشت و در اوائل کتب درسیہ
متعارفہ از والد خود تحصیل کردہ و در کتاب علم باطن درہ سید ابراہیم اچھی است کہ
نیرہ سید عبدالرزاق ابن غوث الثقلین شیخ عبدالقادر جیلانی بود کتاب منہج و اصول حدیث
و معارف در تصوف و ترجمہ رسالہ ملہ مات قادری مصنفہ سید عبدالرزاق از تصانیف
شریفہ او یادگار اند بحر نو و یک سال بسال نصد و ہشتاد و یک ہجری وفات
یافتہ در قصبہ کاکوری مدفون شد جملہ مخدوم نادگان کاکوری از اولاد اجداد ہستند
از ان جملہ شاہ محمد کاظم شاہ تلاب علی ندس اللہ سر ہما شہرہ آفاق بودند و مولوی
محمد حسن نیز از اولاد دینہ کہ در نظم و ستر نظیر خود ندارند قصائد نفیہ و ستر پایے رسول اکرم صلی علیہ
و آلیہ وسلم صبح تجلی در میلاد مبارک وغیرہ اند کہ از بسیار و شتی نمونہ از خردار تصنیف
بدیع او شان ہست سلمہ اللہ تعالیٰ

شیخ بہکھاری جونپوری ابن شیخ آہ داد جونپوری یکی از علمائے فحول عمدہ دوست
سلطان سکندر لودی بود مقول ہست کہ سلطان روزی علمائے دیار خویش را جمع کردہ بیک
جانب شیخ عبداللہ تلبنی و شیخ عزیز اللہ تلبنی و جانب دیگر شیخ آہ داد جونپوری و پسرش
شیخ بہکھاری را در بحث معارض ساختہ آخر چنان معلوم شد کہ آن دو بزرگوارہ تقریر داین
دعائے عز و کرم فائق اند اللہ اعلم
شیخ بہلول دہلوی علم حدیث را خوب ورزیدہ در صحبت اہل فقر و فاقہ سیدہ

ماہل دنیا کار سے نمائست در عہد اکبر شاہ باقاوہ و افاضہ طلبا مشغول بود
شاہ بہلول جالندہری عالم عامل و فاضل کامل شاگرد سید عبدالرشید وضع قلندر نامہ
 داشت مرید شاہ بھیکہ چشتی لاہوری بود و کتاب بعلوم مختلفہ تصنیف کردہ انانجلہ فوائد الاسرار
 و شرح دیوان حافظ شیراز و احوال نامہ از مصنفات دوست در سال یک ہزار و یک صد و
 ہفتاد و چہرے سہارے علیین شد و در اشد مرقدہ

شیخ بہار لکھنوی ابن محمد شریف از اولاد شیخ سعد اللہ کندوری فرزند جامع بود میان
 شریعت و طریقت اول فطرت بر نشاء تقوی و صلاح برآمد و بصمت ذاتی نشود نمایافت
 بعد تحصیل علوم دینی بہ تہذیب خلاق و تبدیل صفات موفقی شدہ از زہاد و وقت گردید سن و
 سیر و تبرک بود باقاوہ علم اشتغال داشت و فضل ترین اعمالش این بود کہ کتب بسیار
 جمع کردہ و تصحیح فرمودہ و مشکلات آن را چنان حل نمودہ کہ ہر کرا ادنی مناسبتی با شد
 نظر در کتاب او کافی بود حاجت او ستاد نہ داشت و با وجود این لطافت کتب و سہی او را ہر
 طلبہ مشہور وقت بود سال فوتش بدریافت نرسید شکر اللہ سعیدہ

علامہ میکس غزنوی یکی تخلص می کرد و فور فضا کل و صنوف کمالات اتصاف داشتہ
 و زیارت حرمین شریفین رسیدہ ہند و ستان آمد یعنی کتب احادیث مثل مشکوٰۃ المصابیح و در
 عرب و شمال انبی عم ہمیر رضی شریفی و غیرہ گنہ مانیدہ بخت استیلا سے ضعف پیر سے متوجہ
 وطن ہونے غزنین شدہ بنزل پشاور ندای از ہی از یک جبل شنیدہ در سال ہند و ہفتاد و
 دستہ ہجرتی بجوار رحمت ایزدی پیوست

پیر محمد شروانی ملا خوش فہم اعلی اداک بود مجلسی شگفتہ داشت از شروان بقندہار
 خدمت خان خانان بہم خان آمدہ نشود نمایالت و بعد از فتح ہند خطاب خاصے بعدہ
 خطاب ناصر الملکی یافتہ در ملک مانوہ باب زہرا غنی شدہ ہلاک گشت

شیخ پیر محمد لکھنوی دانشمند می بود و علوم ظاہری و باطنی صاحب التصانیف الایقان
 و التالیفات اللائقہ آبا می کراش از سادات مند یا ہون سواد چونچور بودند کتب در سیم
 و چونچور و حرمین شریفین و دہلی و اجمیر و قنوج تحصیل کردہ بہ لکھنؤ آمدہ مدتی بمقام شاہ

یہاں قدس سرہ بودہ ریاضات و مجاہدات می کشید و فاتحہ بعد فراغ بخیرت مولو سے قاسم نے
عبد القادر لکھنوی خواندہ در باطن از روح پر فتوح حضرت شاہ مینا اداہم اللہ فیضہ فیما تربیت
سے یافت بعدہ بخیرت شاہ عبد اللہ سیاح چشتی پیوست و در بقیہ اولی نہمت ارادت و خلقت
وے کامیاب شد و اجازت سکونت لکھنؤ یافت و حسب وصیت پیر خود مدام بدرس افادہ
علوم مشغول بودے ایچہ از فتوحات یافتہ براہ خدا صرف سے کردی و بحسب تقویت
یک روزہ برای خود نگزشتی اکثرے از علمائے نامہ ارفا تہ فرارغ اند خواندند بعد وفاتش کہ در سال
ہشتادم از صدے یانہ ہم بوقوع آمدہ شیخ محمد آفاق کہ سر حلقہ مریدان وے بود بجا پیش منصوب گردید
مرقد شیخ پیر محمد بر بلندی لب دریا سے گوشتی در شہر لکھنؤ زیارت گاہ است و بہ ثیلہ شاہ
پیر محمد شہرت دارد

حرف التاء المشاة

شیخ تاج الدین دہلوی ولد شیخ زکریا احمد دہنی دہلوی از علمای عمدا کبر شاہ شاگرد
رشید شیخ امان پانی تہی بود از تصانیف او شرح تلخیص و شرح نوامیہ الارواح است گویند وے
ہم باعث بر رفتن اقتاد اکبر شاہ بود

مولوی تراب علی لکھنوی ابن شیخ شجاعت علی بن مفتی فقیہ الدین بن مفتی محمد دولت
بن مفتی ابوالبرکات مصنف فتاوی جامع البرکات نامش رکن الدین محمد و کنیت وی ابوالبرکات
ست سلسلہ نسبش بہ مصعب بن زبیر سے پیوند و بزرگانیش با شندہ دہلی را نور سال
دوازده صد و سیزده ہجری تولد یافتہ لفظ بر خوردار مادہ تاریخ ولادت اوست الغرض وی
خدمت مولوی سید محمد لکھنوی و مولوی محمد اسمعیل لندی و مولوی مظہر علی لکھنوی و مولوی
ظہور اللہ لکھنوی اکتساب علوم نمودہ فائق الاقران گشت دبیرس و افادہ طلبہ عمر خود
بسرودہ تاریخ دوازدهم صفر سال دوازده صد و ہشتاد و یک ہجری بمقام قصبہ
محمد آباد ضلع اعظم گڑھ رحلت فرمودہ ہمدرا بخاندن شد و لفظ فارغ مادہ فوت او یافتہ اند
اورا تصانیف بسیار اند از ان جملہ بر سنیہ بذیل مذکورے شوند شمس الضحی لالہ الہ جی
التکلمہ علی اللو الہ سے ساخر ختہ الغالبہ مصفاۃ الاذیان فی تحقیق البیان -

العشرۃ الکاملۃ منیہ مصفاۃ الاذہان۔ التحقیقات البدیۃ الشوکیۃ فی توہین المفوات السعدیۃ۔
 التحقیقات الزکیۃ فی التوہمات السعدیۃ۔ حاشیہ شرح ملا سہ جامی ناتمام۔ انزالہ العنصل عن
 اشعار المطول۔ الترشیح الجلی فی مسائل لمرور امام المصلی۔ بقول الصواب فی مسائل الخضاب
 البحالہ الدقیقۃ فی مسائل الحقیقۃ۔ سبیل النجارج الی تحصیل الفلاح۔ التعلیق المرضی علی
 شرح نقاضی۔ التعلیق الاحسن علی شرح ملا حسن۔ حاشیہ شرح سلم مولوی محمد شمس الدینی۔
 شوکہ الخاشی لآزالہ الفواشی حاشیہ صدر الحجۃ الروایات فی احوالہ الواقعات ناتمام۔ الجلائین
 علی الجلائین ناتمام۔ شرح فارسی قصیدہ بدہ۔ ترجمہ فارسی قصیدہ تنترانی تحصیل الجزہ۔
 بآداب العمیرہ۔ شرح فارسی تحصیل الجزہ۔ مسالک السداد فی مسائل الانسداد۔
 ہدایۃ النائم فی آداب الاحرام تحصیل التخصیص بآداب التمتع۔ الفوز المبین بآداب البلد الایمن ہر دو
 ناتمام۔ موائد القرب فی آداب الاکل والشرب۔ مدک المآرب فی آداب المعی و
 الشوارب۔ شرح شمس بازغہ ناتمام۔ التحقیقات الکمالیہ فی ابطال ارتدادات الکلاسیہ
 البحالہ للبکیہ سواء الطریق لا بطلان قول الزیدیۃ۔ ہدایۃ النجدین اسے مسائل العیدین وبتہ
 العینین فی ابطال مسح الرجلین۔ رسالہ در فضائل حضرت صدیق رضی اللہ عنہ۔ رسالہ در فضائل
 حضرت عثمان رضی اللہ عنہ۔ رسالہ معراجیہ وغیرہا

شاہ تراب علی کا کوری ابن شاہ محمد کاظم قلندر اور دانشمندان صوفیہ و علم تصوف
 دستگاہی کامل داشت وی رامعدن تہذیب خلاق می توان گفت مطالب رشیدی و
 اصول مفسرہ و دیوان اشعار و غیرہ از تصانیف و سے مشہور اند اور او در فرزند ارجمند سیف
 مولوے شاہ حیدر علی و مولوی شاہ تقی علی بودند کہ ہر دو کمال ظاہر و باطن داشتند۔
مولوی افضل حسین خان کشمیری معروف بخان علامہ کہ بذات خود شیعی مذہب شدہ
 مولد شسیالکوٹ و نشاے او شاہجہان آباد است و معلوم عقلیہ و نقلیہ بہرہ وافی داشت
 و مؤلف علوم ریاضیہ شہرہ آفاق بود و شاہ جہان آباد از مولوی وجیہ تلمیذ ملا نظام الدین
 سہالوی و کتب معقول و ریاضیات از مرزا محمد علی ابن میرزا خیر اللہ مہندس استفادہ
 نمودہ و بہ لکھنؤ از ملا حسن نرنگی محلی میرزا اہد شریح سواقف سبق گرفتہ و

دو دیگر کتب حکمیہ بھی جو شفا وغیرہ بطور خود مطالعہ کردہ در محافل بخاریہ علمانی اہل مالاً تعلیمون برافراشت
 و ہنگامیکہ تالیق لواب سعادت علی ظن بود و را کہ آباد ہووی قلام حسین دکنی شاگرد مولوی
 برکت الہ آبادی توسط مولوی ولد ار علی طرح مباحثہ منطق انداخت و در بنارس از شیخ
 محمد علی حزمین نیز استفادہ علوم نمود و خود دانشمند ان فرنگ اعزازی نام داشت
 زبان عربی و فارسی و انگریزی و لائٹنی نیکو میدان است بغایت سادہ روش بود چند سے
 بوکالت آصف الدولہ ممتاز بودہ بنیابت لواب موصوف ممتاز گشت آن زمان ہم ساوہ
 روے را از دست ندادہ و زبان بدر خود مقدر نکرده ہر کس باوے رسید بعد
 فوت آصف الدولہ در عہد لواب سعادت علی خان لکھنوی از نیابت مستعفی شد و بطلان
 کتب افادہ طلبہ علوم کے گذرانید از تصانیف معتبرہ او کتابے در فن ہیئت حکماے فرنگ و
 دو نسخہ دیگر در جبر و مقابلہ وغیرہ اند بمقام کلکتہ بعارضہ فایز و مایہ تجویا بتلا شدہ جست تبدیل آ رہا
 بہ لکھنؤ میرفت کہ مابین کلکتہ و مرشد آباد بتاریخ ہیجہ ہم شوال سال یک ہزار و دوصد و
 پانزدہ ہجری در گذشت غفر اللہ عنہ

ملا تقی الدین شمسری در عہد جلال الدین محمد اکبر بادشاہ علوم عقلی و نقلی نیکو میدانست
 و طبع نظم داشت بکمال اکر شاہنامہ فردوسی بعبارت نثر نوشتہ بقول ملا عبدالقادر جالونی قماش
 پلاس در لیسان را پنبہ کردہ

مولوی تقی علی کاکوری ابن شاہ تراب علی قلندر بن شاہ محمد کاظم قلندر ساکن نصیب
 کاکوری مضاف لکھنؤ نمید مولوی محمد مستعان کاکوری بود ہوا رہ مدرس و افادہ طلب
 مشغول بودی کتاب روض الازہر نے مآثر قلندر ساز و یادگار است عمر و راز یافتہ
 بتاریخ ہفتہ ہم رجب سن دوازده صد و نو ہجری بروز چار شنبہ بعد ساعتی بالاسے
 دوازده ساعت شماری رحلت فرمود

حرف الثاء المثلثہ

مولوی ثابت علی ساکن بہکا ابن شیخ جمال الدین صدیقی ساکن موضع بہکا متصل
 پورہ مفتی پکنہ چائل ضلع الہ آباد شاگرد رشید مولانا محمد اشرف لکھنوی بکتاب منطقہ

ساری کامل داشت اکثر درس و تدریس شان بذریعہ ملازمے امرای وقت بود ہنگامے کہ
جناب شان جہت تعلیم مولوی محمد عسکری و مولوی محمد غلام محبلی شہرے بمقام
غازی پور ملازم بودند مولف اوراق شرح جامی بخدمت شان تحصیل کردہ و فائز تشریف
ہفتم ربیع الاول روز دوشنبہ سال دوازدہ صد و ہشتاد و دو ہجری بموضع بکا مسکن
مالوف اتفاق افتاد

قاضی محمد ثناء اللہ پانی پتی از اولاد شیخ جلال الدین کبیر الاولیا پانی پتی قدس سرہ اند
زبدہ علمای پربہیزگار و عمدہ القیاسے روزگار بودند بخدمت سالکی حفظ قرآن شریف نمودہ تا نان
شانزدہ سالگی از تحصیل علوم فراغ یافتند و در ایام تحصیل صد و پنجاہ کتاب سوائے کتب
درسیہ بطالعہ خود را آوردند نخستین بیعت بخدمت شاہ محمد عابد سنائی قدس سرہ
نمودند بعد وفات حضرت ممدوح بخدمت مردا منظر جان جانان شہید قدس سرہ الحمید
کسب کمالات کردند و بر زبان حضرت ایشان بہ نقب علم امدے سر فراز گشتند و
مولانا شاہ عبدالغفر قدس سرہ الغریب بہ نقب بیعتی وقت یادے فرمودند مدت العمر
ورا قاضی فیض ظاہر و باطن و اشاعت علوم و فصل خصومات و افتخارے سوالات و حل
معضلات مصروفے بودند و در علم تفسیر و فقہ و کلام و تصوف ید طولی دے داشتند
خصوصاً فقہ است و سے بر تہ رسیدہ بود کہ چندین کتب در سائل درین علوم تصنیف
فرمودہ و مکاتیب بسیار در جواب اسوئہ مشککہ تحریر فرمودہ اند تفسیر منظرے کتابست بس
ضخیم و بہت جلدہ کلان و الیفت المسلول کآن را شمشیر بہ ہند ہمے گویند و در روز شہد
وارشاد اطابین و رسالہ مالا بدمنہ و تذکرۃ الموتے و القبور و تذکرہ المعاد و حقوق الاسلام
کہ بحقیقتہ الاسلام شہرت دارد و رسالہ و حرمت و اباحت سر و دور سالہ
حرمت متعہ و رسالہ شہاب ثاقب و دیگر کتب و رسالہ کہ از سنی عدد متجاوز خواهند بود
از کفایت حضرت ایشان است و فائز تشریف قاضی فیض موصوف ترجمہ غسرہ
رجب سال دوازدہ صد و بیست و پنج ہجری بوقوع آمد مولوی حافظ محب اللہ پانی پتی تادم
رحلتش در آیہ کریمہ فہم کمزورون فی جنت النعیم یافتہ علیہ الرحمۃ و المغفرۃ من الغفور الرحیم

حرف الجیم

شیخ جان محمد لاہوری دانشمند ماہر شریعت و طریقت مقتدای زمانہ بہ مجلس پیر و بزرگ آباد کہ بیرون لاہور بہت سکونت داشت در صغر سن بخدمت شیخ عبدالحمد خلیفہ شیخ اسماعیل عرف میان کلان لاہوری تحصیل علم کر در روزی ہمراہ اوستاد بخدمت میان موصوف حاضر بود کہ میان سابق الذکر بوسے فرمود کہ اگر عالم شوقی بن تکرار احادیث خواہی کرد شیخ جان محمد بجا و ادب ساکت ماند باز ہا اشارت اوستاد عرض کرد کہ اگر توجہ شریف فائز المرام خواہم شد بالضرور بخدمت خواہم رسید میان موصوف دست برداشتہ بحق وی دعا نمود کہ استجاب شد و سے در چند ماہ استعدادی بہرسانید کہ شیخ عبدالحمد از تعلیمش خود را قاصر یافتہ اورا بشیخ تیمور لاہوری سپرد او بخدمت شیخ تیمور بسے نگذشت کہ فائز فرسراغ بر خواند روزی بجاوبہ قلبی میان کلان وی را بخود کشید چون جان محمد بخدمتش حاضر آمد میان کلان باو معانفہ کردہ نعمت باطن عطا فرمود و گفت کہ حسب وعدہ بروزر دو شنبہ و جمعہ نزد مکرار احادیث کردہ باشند چنانچہ تاحیات میان موصوف ہایام معینہ حاضر آمدہ تکرار احادیث مے کرد و بہر حدیث کہ شبہہ عاید مے شد میان کلان بموسط مراقبہ از حضور بہر فور رسالت پناہی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تصحیح آن مے کرد و سے رحمۃ اللہ علیہ بسال یازدہ صد و بست ہجری رحلت فرمودہ در پیر و بزرگ آباد دفون گشت مے گویند کہ بعد چند سال بمقدم محلہ مذکور در منام گفت کہ نقش مرا بر آوردہ متصل مرقہ میان کلان مرحوم مدفون کن ورنہ محلہ تو بلا سے سخت نازل خواہد شد صلیح آن مقدم مذکور نقش مبارک دی را از مدفون بر آوردہ قریب میان کلان مدفون ساخت رحمۃ اللہ علیہ

سید جان محمد بلگرامی ابن سید معین الدین در سال ہزار و ہشتاد و سہ ہجری ولادت یافتہ اولاً قرآن مجید حفظ نمودہ بمحصول علوم متعارفہ قدم نهاد و در جمیع علوم لائق و فائق گشت و بخط نسخ خوب مے نوشت بشوق زیارات از بخدا و سر مناسک و بخت و کربلا و طول بہ بیت الحرام رسیدہ بعد ادا سے مناسک حج بہ مدینہ منورہ بمنا سے موت رخت وقامت انداخت و در مسجد نبوی بہ تصحیح مصاحف مے پرداخت و ہمداران بقوہ کریم

در سال یازده صد و چهل و نه هجری رحلت فرموده در بقیع مدفون شد

مولوی جان محمد لاهوری از اعاظم مشایخ و اکابر علمائے لاهور بود و در جمیع و عظمیٰ گفت خلق خدا از دور و نزدیک بخدمت و سہ حاضر شدہ بہرہ دانی و حظ کافہ از علم و عمل حاصل سہ کردند در سن دوازده صد و شصت و ہشت ہجری بلاہور و گذشتہ شیخ چاہن میوانی ساکن سمنہ و آن تصبیست در ملک میوات ہیزہ کردہ از بہلی از علمائے صوفیہ صافیہ و مشاہیر خلقائے شیخ عبدالعزیز دہلوی بود بر جادہ فقر استقامت تام داشت و کتب تصوف مثل فصوص الحکم و نقد النصوص و غیرہ رابطا لبان اہل استحقاق درس می گفت در آخر عمر جلال الدین محمد اکبر شاہ را نسبت و سہ اعتقادی عظیم پیدا شدہ و بعضی مہمات استمداد از دمی نمود و در عبادت خانہ قریب بجل شاہی جا سہ از برائے او معین ساختہ شبہا خلوت با وی می داشت بادشاہ چون نماز معکوس را از و مشاہدہ نمود نسبت معکوس شد شیخ در سال ہصد و یود و ہشت ہجری و گذشتہ

مولوی جعفر ساکن دہنو مضافات لکھنؤ عالم صاحب دہر و تقویٰ بود در سال دوازده صد و شتی و دہ ہجری وفات یافتہ

سید جلال کشمیری ابن سید جمال عالم و عامل حافظ کتب فقہ و حدیث و تصوف بود متصل مقابر آب و اجداد خود خالق سہ ساختہ با نقائے تام بسر سہ برد و دوازده صد و ہفتہ ہجری رحلت کرد

شیخ جلال تہانگیری خلیفہ عبدالقدوس گنگوہی قدس سرہا جامع علوم ظاہری و باطنی بود با فاضلہ علوم دینیہ و لشرعارف یقینیہ اشتغال داشت آخر حال از علوم رسمیہ اعراض نمود از جلوت بجلوت آمدہ اوقات شریفش بختم قرآن مجید و نوافل و درود و دعا مریوط بود سنین عمرش بنود و سہ رسیدہ و بغایت ضعیف و نحیف گشتہ پوستی و استخوانی ماندہ بود با آنکہ قوت نشست و برخاست نداشت و ہمہ وقت از کم قوتی و سہ قوتی تکیہ زدہ خفتہ بود سہ ہمین کہ استماع افان فرمودی سہ بد و دیگر سہ برخاستہ و غلین پوشیدہ و عصا بدست گرفتہ بود سہ خود با آداب طہارت و صلوٰۃ قیام نمود سہ

وہاں برہم معبود پرست خفے دین منہ و ہشتاد و نہ ہجری عالم قانی سا پد سو کر و در نقطہ شیخ الاولیا
تاریخ حلتش یافتہ اند

مولانا جلال الدین مانکیپوری جد مولانا حسام الدین مانکیپوریست مردی بزرگ
دعالم و عابد و صابر و متقی بود و سے بعد از نماز خفتن تانا نیک مردم بیدار سے بودند بخواب می رفت
بعد از آنکہ مردم بخواب سے رفتند یہ سے خاست تا باطل نماز کرد سے دہر و زجیل و یک بار
سورہ یس بخواندی و بعد نماز چاشت تعلیم علم دین می کرد و خوردن ادا و کسب کتابت بود و صفحہ
سے نوشت و بدہلی سے فرستاد بہ پانصد تنگہ ہدیہ سے شدی دہر گزبے و ضوقلم نگرفتے و
اگر در ملک دقتے بر غیبت غارت گری شدی در ان ایام گوشت نخوردی شاید کہ گوشت از
مواشی مفروہ باشد و سے ارادت بہ شیخ محمد حنیفہ نظام الدین اولیا قدس سرہ داشت
مولوی جلال الدین احمد بنارسی بن مولوی عبدالاعلی بنارسی بسال دوازده صد
بست و یک ہجری متولد شدہ بخدمت والد خود و نیز مولوی احمد شد بنارسی علوم متعارفہ
اکتساب نمودہ سند حدیث از مولوی عبدالحق محدث بنارسی یافتہ عامل بالحديث و تتبع
سنت نبوی و قانع و متقی بود و جید الحافظ آن چنان بود کہ در یک روز یک پارہ کلام مجید حفظ نمود
وقت شب بامہ رمضان بتراویج سے خواند فرہنگ اخوان الصفا و فاتحۃ العوالب سے
قراۃ فاتحۃ الکتاب و زبدۃ القوانین در صرف و نحو و شرح کافیہ ناتمام و قواعد و مہتمام از
تصانیف اوست بکالج بنارس بعدہ مدرسہ اول مغرب بود بسال دوازده صد و ہفتاد و
نہ ہجری بمہر خواہ و ہشت سال انتقال فرمود

مولانا جلال الدین رومی کہ بس استاد سے متفقین بود و انما در منصب افتادہ
سبق علوم دینی در مدرسہ فیروز شاہی واقع دہلی در عہد فیروز شاہ پادشاہ سے و دو متعلبان را
ہمکارہ تفسیر وحدیث و فقہ تعلیم سے کرد

قاضی جلال الدین ملتانی دانشمند متہرق گو و حق پسند بود و ساہتہ اسے حال تجارت
کردی و در اواسط ہر س مشغول شد و چند سال در اکبر آباد اقامت فرمود و بعد عزل قاسمے
یعقوب بامر اکبر پادشاہ بعدہ قاسمے ہند مباہی گشت و دیانت و امانت

بنفس نفیس خود بہترین قضاۃ بود اما بشومی پسریا خلف پیدا نت بجانب دکن اخراج یافت
حکام آن دیار کہ آوازہ رسوخ او در دین اسلام و اخلاک کلمۃ الحق شنیدہ بودند در تعظیم و تکریم
او باقصی الغایہ کوشیدند از انجا زیارت بیت اللہ الحرام مشرف شد و ہما نجا داعی اجل را
لبیک اجابت فرمود علیہ الرحمۃ والرضوان

سلطان جلال الدین قریشی دانشمندی تبحر و روشنی صاحب حالت مجذوب شکل
بود اکثر احوال سر و پا برہنہ بود و در سیاہانہا گشتے و از پوششش بر مقدار ستر عورت گفتار کردی
و علیم عقلی و نقلی و رسم و حقیقہ ہمہ بزبان داشت و گاہے کہ در تفسیر آن اقادی بیاسنے
دائے کردے ہیچ چیز ہیچ کس تعلق نہ داشت بزبان عربی و فارسی و ہندی سخن گفتی مشرب
قلندر یہ داشت از عبادات بر فرائض و سنن اقتصار کردے فصوص الحکم و سائر کتب
تصوف یاد داشت چند گاہ در دہلی تشریف داشت در بیانہ دگرہ و نواحی آن نیز می بود
عمرا و بست و پنج سال بود در سن ہنصد و چهل و ہشت ہجری وفات یافتہ در بعض
قریات منڈوہ فون شد رحمۃ اللہ علیہ

سید جلال الدین حمید عالم بن سید محمد ابو الجہ محبوب عالم احمد آبادی گجراتی دوم
جمادی الاول سال ہزار و شصت و دو ہجری ولادت یافتہ علم ظاہر و باطن از پدر
بزرگوار خود آموختہ بمرتبہ کمال رسیدہ رسالہ مرات الریاء در تعبیر خواب و رسالہ مفتاح الحاجات
در اعمال و اشغال از او شان یادگار اند شب بستم ذی الحجہ سال ہزار و صد و چہارم ہجری
جہان فانی را پدر و فرمود و در احمد آباد گجرات برآسود

مولوی سید جلال الدین برہانپوری عرف اللہ فائے صاحب شاگرد مولانا شاہ
عبد الغرید دہلوی غارت وقت زہد و عابد و محدث بود و رسالہ دو از دہ صد و ہفتاد و سہ
ہجری در برہان پور وفات یافتہ

شیخ جمال الدین احمد بالنسوی الخطیب انتساب و با نام عظیم ابو حنیفہ کوفی است
از عاظم خلقای شیخ فرید الدین گنج شکر قدس سرہا جامع کمالات ظاہر و باطن بود صاحب ترجمہ
رسائل و اشعار دارد کہ در میان مردم یافتہ سے شوند از ان جملہ رسالہ ملہات بزبان عربی

جامع کمالات متفرقہ است کہ در واد صاف فقر بیان فرمودہ قبرش در قصبہ ہانسی است
بیزار و تیتبرک بہ

ملا جمال الدین کشمیری برادر ملا کمال الدین دانشمند متبحر و مرید بابا فتح اللہ حقانی بود
شب و روز شغل بدرس و تعلیم داشت ابوالفقرا شیخ نصیر الدین و بابا نصیب الدین و شیخ
اسماعیل ہشتی از تلامذہ وی اند او بے تکلفانہ بیک قمیص و پوریا بصری برومقدس بہ کشمیر است
مولوی جمال الدین فرنگی محلی ابن ملا علار الدین شایع فصول اکبری از کتب درسیہ
فراغت حاصل کردہ بلکہ مدراس رفتہ بنا بر تعلیم نواب غلام غوث خان رئیس کرناٹک بشاہرہ
دو صد و پنجاہ ملازم شد ہمدانجا بتایخ ہشتم ربیع الثانی سال دوازده صد و ہفتاد و شش ہجری
وفات یافتہ مدفون گشت

مولانا جمال لاہوری ساکن محلہ تلہ منجھلات شہر لاہور اعلم علمای وقت جامع جمیع علوم
شاگرد ملا اسماعیل اچھی خوش تقریر و متفہم گوی در عہد اکبر بادشاہ مدرس مدرسہ لاہور بود می گویند
از عہد ہشت سالگی با فادہ طلبہ مشغول شدہ مباحث دقیقہ معقول و منقول با سائنس
خاطر نشان شاگردان نے ساخت صاحب صلاح و تقوی و متخلق باخلاق حمیدہ بود تفسیر
شیخ فیضی را اکثری ازا صلاح دادہ او چنی نسبت با و بیج بضم اول و سکون داو و بیج فارسی
شدہ تقریر ایست مشہور از توابع ملتان داو بیج بزبان پنجابی بلند را گویند چون آبادی آن تہ
بر زمین بلند واقع شدہ لہذا آن را باو بیج نامیدند

شیخ جمال دہلوی فاضل خردمند متخلص بجلالی مرید شیخ سماء الدین رح دہلوی بود از ہند
بخراسان رفتہ و بعد فوت سلطان حسین مرزا از خراسان بہ ہند آمدہ بمصاحبیت سلطان سکندر
لودی و بابا بر شاہ و ہمایون شاہ بسر بردہ و ہر یکے از شاہان صدر الذکر احترامش سے کردند
کتاب سیر العارفین از تصانیف مشہورہ اوست در سال نہ صد و چل و دو ہجری رحلت نمود
خسرو ہند و امی تا بیج فوت اوست

مفتی جمال خان دہلوی ابن شیخ نصیر الدین و برادر میان لاون تلمیذ پدر خود
از طائفہ کنبہ اعلم العلماء زمان خود در علوم عقلیہ و نقلیہ خصوصاً فقہ و کلام و عربیست

و تفسیر بنی نظیر بود و بر شرحین مقلح محاکمہ کردہ و کتاب عضدی را چہل مرتبہ از اول تا آخر
درس دادہ و ہمیشہ درس گفتی و افادہ علوم دینی فرمودی و بجانہ ملوک و سلاطین زرفتنی و ہیوستہ
نزد حکام معزز و محترم بودے اکثر شاگردانش دانشمند شدہ اند و عمرش از بود گذشتہ بود کہ
درس نہصد و ہشتاد و چہار ہجری ہمارا بقارعت فرمود تصانیفہ شرح عضدی
شرح مقلح شرح الوارفقہ وغیرہ

جواد سا باطردی بود از عرب اصل نام وی جواد سا باط لطفی بن ابیہیم سا باط سا باطی
دہدہ ارتداد از ملت محمدیہ بملت مسیحیہ بنام نائیل سا باط شہرت یافتہ بسال دوادہ صد و
ہست و دہ ہجری در کلکتہ بشیخ احمد عرب شروانی طاقی شدہ او در ظرافت سخن
و نقل نوادر و غرایب و ایراد مضحکات و عجائب یکتاے روزگار بود و علوم مختلفہ
تصانیف دارد مصنفاتہ القواعد الفکریہ فی الصرف و النحو بالفارسیہ - ضروریات
الصرف - ربط الخمار فی رد الاستعداد و آن کتابیست از تصنیف مولوی باقر مدراسی در
اثبات اجتماع ا میر معاویہ - مقدمۃ العلوم در منطق - المویز النافع در عروض -
مختصر ورتوانی - الامنوزج الساباطی در عروض ورتوانی - النحۃ الباقشیرہ در صنائع و
برائع - شراب الصوفیہ در اصول تصوف - السہام الساباطیہ در مجربات خود و مالوظات
الساباطیہ در ادعیہ کہ برائے خود انشا نمودہ - موجبہ الرمل - ضریحاتہ الرمل -
وہما کہہ سا باطیہ در صرف و نحو ہندی و غیرہ کتب و رسائل بزبان عرب و فارسی
تالیف نمودہ و نیز قصائد غیسرہ او دارد

جوہر ناتھ کشمیری از علمای نامدار کشمیر است محدث و جامع علوم عقلیہ بود اکثر علوم
بمدرسہ سلطان قطب الدین کشمیری تحصیل کردہ و بچہین شریفین رفتہ بعد ازاں مناسک حج
بیت امتد تحصیل حدیث متوجہ شد و از اکابر علماء واجلہ محدثین آن دیار اجازت حدیث
حاصل نمود و از ملا علی قاری ہروی و ابن حجر مکی اجازت حدیث پسند معنعن یافتہ و بہ کشمیر
معاودت کردہ بگوشہ انزوا بعبادت خالق مشغول گشت و بغرض استزاق حلال بیشہ
رسیدن چشم کہ از ان دو سالہ مے سازند اختیار کردہ و درس علوم دینیہ ہم مے کرد

از تلامذہ اشہر سے ملا محمد ٹوپیکر و محشی شرح جامی است صاحب ترجمہ بسال ہزار و بیست و شش ہجری وفات یافتہ در کشمیر جانب شرقی مرقد ملا حسین خبازند فون شد

ملا جیون ابیٹھوی نام او شیخ احمد بن ابی سعید بن عبداللہ بن عبدالرزاق بن خاصۃ الصدیقی نسباً الخنفی مذہباً املکی اصلاً الصالحی بطناً الامیٹھوی مولدا قوت حافظہ بغایت داشت کہ قصیدہ بشنیدن یکبار یاد سے گرفت و عبارت کتب درسیہ بلا معاینہ کتاب زبانی سے خواند اولاً قرآن مجید حفظ کردہ کتب درسیہ از علمائے عصر خود تحصیل نمودہ فاتحہ فرائغ بخدمت ملا لطف اللہ ساکن کوڑہ جہان آباد خواند پس ازان بحضور محی الدین اورنگ زیب بادشاہ باریاب شدہ بادشاہ موصوف بتعلیم و توقیر تمام پیش آمدہ بخلق تلامذہ دے درآمد و تازندگی پا از جاوہ ادبش بیرون نہ نہاد و همچنین اولاد بادشاہ موصوف مراغی آدابش بودند ملا ممدوح الذکر عمر عزیزش را با افادہ درس و تصنیف صرف نمودہ بزیارت حرمین شریفین مشرف شدہ از غرہ بہج الاول سن یازدہ صد و پنج ہجری تسوید نورالانوار شرح منار آغاز کردہ بہ ہفتم جمادی الاول سال مذکور در حرم شریف مدینہ منورہ بلا اعانت کتابے با ختام رسانیدہ و نیز تفسیر احمدی در شرح آیات احکامی از تصانیف شہیرہ اوست در یازدہ صد و سی ہجری بدہلی وفات یافتہ لعش و بایٹھی آوردہ دفن کردند

طاب اللہ ثراہ و جعل الجنة مشواہ

حرف الحاء والمہملۃ

میان حاتم سنبلہلی شاگرد و مرید شیخ عزیز اللہ تلبنی سلہلی در عمد خود من حیث الجامعیۃ خصوصاً در علم کلام و اصول و عربیت و فقہ بی ہمتا و متراض و صلح و متقی بودے گویند شرح مفصل و مطول را از بابے بسم اللہ تا تاسے تمت چہل مرتبہ درس گفتہ همچنین حال کتب دیگر قیاس ہاید کرد چون ملا علاء الدین لاری حاشیہ عقائد شفی مصنف خود را بدعوی تمام نزد میان پیش کرد وی بعد از مطالعہ چندان تدقیق فرمود کہ ملا را ہیچ جواب نہاند با جملہ تا ہفتاد سال پر مسند افادہ دار شاو حکمن بود و در سال نصد و شصت و ہشت یا نہ و ہجری از دار دنیا در گذشت

حافظ کوہلی مشہور بحفاظت شگندی و انشمنہ قہر بود خصوصاً در عہدیت در خدمت ملا عصام الدین
اسفرائینی تلمذ نموده جمیع علوم نیک میدانست و بسیار افادہ منسرمود سپاہی وضع بود و در سن
نصد و ہفتاد و ہفت ہجری بمند آمدہ بلا زمت اکبر شاہ مشرف شدہ تفسیر سورہ محمد صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم بحضور شاہ گذرانیدہ قریب چہل ہزار روپیہ صلہ یافتہ براہ کجرات متوجہ
حرمین شریفین شد

حاجی محمد کشمیری اصلش از ہمدان است یکی از بزرگاناش ہمراہ سید علی ہمدانی بکشمیر آمدہ
رخت اقامت انداخت حاجی محمد در انجا متولد شدہ و بدہلی رسیدہ کسب فضائل نمود و در اکثر
علوم بہ مرتبہ کمال رسیدہ بفقر و عبادت بسر برد و ہاورد و بنوی ملوث فی شد روز پنجشنبہ
نوزدہم صفر سال ہزار و شش ہجری وفات یافتہ رخ نوزدہم بود از شہر صفربہ مادہ
تاریخ فوت دوست

شیخ حبیب اللہ قنوجی از مشایخ کبار بلدہ قنوج عالم علوم و رسیم مروجہ معاصر مولوی
علی صفر قنوجی در سلوک و تقوی توغلی عظیم داشت و ہمگی ہمیش ہدایت و ارشاد حسیق اللہ
مصرف بود جوہر نمسہ و تذکرۃ الاولیاء و روضۃ النبی و انیس العارفین و الفاضل فی الفقہ
از تصانیف لطیفہ دوست داد از شاہ عبدالجلیل الہ آبادی بیعت و ارادت داشت
و رسال یازدہ صد و چہل ہجری در قنوج وفات یافتہ بباغ خودش مدفون گشت
ملا حبیب اللہ فرنگی محلی ابن ملا محب اللہ بن ملا احمد عبدالحق بن ملا محمد سعید بن ملا
قطب الدین الشہید السہالوی اکثر کتب و رسیم خدمت برادر کلان خود ملا محمد حسین تحصیل
نمودہ و بعضی ازان بخدمت عسکرم خود ملا از ہا را بحق اکتساب کرد و کتب مطولہ از ملا احمد حسین
و معقولات و رخدمت ملا محمد حسن خواند بوجہ فقدان معاش متوجہ مدرسہ شد شب شانزہم
ذی قعدہ سال دوازده و صد و بیست شش ہجری وفات یافتہ رخ شد بعرض
برین حبیب اللہ بمادہ تاریخ رحلت دوست

مولانا حسام الدین مانک پوری ابن مولانا خواجہ ابن مولانا جلال الدین مرید و
خلیفہ شیخ نور قطب عالم نپڑ و از اعیان مشایخ وقت خود عالم بود بعلوم شریعت

و طریقت اور الفتوحاتی ہے رفیق العارفین نام کر سیکے از مریدانش جمع کرده۔
حکیم حسن کیلانی بجاقت شہرت داشت و علمش نہ چنان بود اما بہ مکارم احسان و
 مجاہد و کمالات موصوف بود سوم محرم سال یک ہزار و چہار ہجری وفات فرمود۔
شیخ حسن بن طاہر جونپوری والدہ او شیخ طاہر از ملتان بطلب علم باین دیار افتاد
 مدتی در بلدہ بہار سکونت کرد و پیش شیخ برہ حقانی تحصیل علم نمود و ہم در ہمار شیخ
 حسن پسرش متولد شد و از عنفوان شباب در اثناے تحصیل علم طلب حق و منگیر حال او
 گردید کہ مرید راجی حامد شہ مانگیوری گشت اورا رسائل و رسالوک و علم کو حیدائہ افان جملہ
 کتاب مفتاح الفیض است در علم سلوک و فی از مشایخ جونپور است در زمان سلطان سکندر
 لودی از جونپور باستدعای او بدلی قدم آوردہ در کوشک بجی منڈل کہ نام برج حصار
 سلطان محمد تغلق است با اہل و عیال سکونت دزدید و ہم در انجا بتاریخ بست و چہارم
 ربیع الاول سن نہصد و نہ ہجری وفات یافتہ قبرشش و نیز قبر اکثر اولاد و سے
 در انجا است علیہ الرحمۃ

حسن علی موصلی شاگرد رشید شاہ فتح اللہ در سال فتح کابل بلازمست اکبر بادشاہ
 رسیدہ نامور بتعلیم شاہزادہ بزرگ گشت و چند گاہ شیخ ابوالفضل نیز خفیہ از و تعلیم
 فن ریاضی و طبیعی و سایر اقسام حکمت گرفت و وقائق و غوامض علوم را از و کسب کرد سے
 و بعد چندی ترک وظیفہ کردہ عازم گجرات شد در انجا مرزا نظام الدین احمد و پسرش
 محمد شریف از و استفادہ علوم عربیہ عقلیہ نمودہ بدرجہ کمال رسیدند بعد از انے ابوالفضل
 و غیرہ مقربان شہ از فضائل و کمالات او در مجلس شاہی مذکور ساختند کہ فرمان بہ طلب او
 رفت صاحب ترجمہ بلا ہو آمد وقت کورنش اورا تکلیف سجدہ نمودند و ازین معنی
 آزار یافتہ در سن نہصد و نہد و ہشت ہجری عازم وطن گردید

مرزا حسن علی صغیر محدث لکھنوی ساکن محلہ عینے گنج منحلات لکھنو ملقب بپیرک
 جمال الدین المعروف بہ مرزا از سادات علوی است خود را ہاشمی سے نوشت سند
 حدیث از مولانا شاہ عبدالغفور دہلوی یافتہ صد ہا مردم علم حدیث از و استفادہ نمودند

سیدی مولوی ابوالخیر محمد معین الدین المشہدی الکڑوی سند حدیث از ایشان داشتند
سال تحفۃ المشتاق فی النکاح والصداق از تصانیف مشہورہ دیست و نیز کتابے موسوم
بر بہان الخلافۃ و فتاویٰ بزبان فارسی بدو منسوب ہے کہند و بعضے نے گویند کہ مذہب
شافعی سے داشت منشی خادم علی سندیلی مؤلف تاریخ جدولیہ بہ سال دوازده صد و بیست و شش
ہجری بمقام باندہ مستفیض خدمت او شدہ و بعد اواخر سلطنت نصیر الدین حیدر شاہ اودھ
بمقام لکھنؤ بموضع استقرار حلیت فرمودہ ہم در انجا مدفون شد سقی اللہ ثراہ
مرزا حسن علی کبیر محدث لکھنوی مساکن محمود نگر منجملات لکھنؤ شاگرد مولو سے
حیدر علی سندیلی بود

مولانا حسن صفائی لاہوری ابن محمد بن حسن بن حیدر صفائی صفائی بصاد
مملہ مفتوحہ وغینہ معجزہ شہر بیست از شہر ہائے ماوراء النہر عرب چنان بزرگان نش از انجا آمدہ
بلاہور رخت اقامت انداختند مولانا حسن بتاریخ پانزدہم صفر سن پانصد و ہفتاد و ہفت
ہجری در لاہور متولد شدہ نشود نمایافت و از پدر خود تحصیل علوم کردہ مولانا موصوف
فقیہ کامل و محدث عامل و عالم ربانی واقف احکام و معانی بود و در سن ششصد و
پانزدہ ہجری بہ بغداد رفتہ مقیم شد و بعلم عدیدہ کتب فائزہ تصنیف کردہ و ہما نجا قبل تکمیل
تصنیف کتاب العباب در لغت و در سن ششصد و پنجاہ ہجری وفات یافتہ
حسب وصیت خود ہمان سال بکہ معظمہ مدفون شد منجمل تصانیف مشہورہ او
کتب ذیل متداول اند شوار و در لغت شرح القلاوہ السمیطیہ فی
توضیح الدریدہ۔ کتاب الافتعال۔ کتاب المروض۔ مشارق الانوار۔
مصلح الدجی۔ الشمس المنیرۃ بشرح البخاری۔ درۃ السحابۃ و شرح درۃ السحابۃ و در علم
حدیث۔ کتاب الفرائض۔ کتاب العباب ناقص۔ وغیرہ۔

امیر حسن بن علاء ہجری دہلوی اود در میان فضلاء عصر غرے و مکا نے
دیگر بود و در میان مریدان شیخ نظام الدین اولیا بقربت و عنایت شیخ امتیازی داشت
در حسن معاملت و صفائے سریرت و سنائے صفات حمیدہ یگانہ رزگار بود

باوصاف تصوف موسون و بامیر خسر و مصاحبیت و معاشرت داشت اودا بحد
غیاث الدین بلین تصاید است و در کلام امیر خسر و مدح سلطان مذکور کتر امیر حسن را
کتابیست مسمی بفوائد الفوائد و در آن ملفوظات شیخ نظام الدین قدس سره جمع کرده در
غایت سمانت الفاظ و لطافت معانی و کتاب مذکور در میان خلق و مریدان شیخ نظام الدین
قدس سره بمجود دستور ایست

مولوی حسین علی سندیل ولد غلام مرتضی واصل باشندہ منصب صفی پورا از اولاد
ہمشیرہ مخدوم عبدالصمد عرف شاہ صفی پوری ہستند سلسلہ نسب شان بہ عبدالمطلب
بن عمر رضی اللہ عنہما میر سدا چہار پشت بواسطہ مادری بہ منصب سندیلہ تکیام پذیر اند مولوی
حسین علی بسال دوازده صد و چہل بہ ہستند یلہ تولد شدہ نزد بخدمت پیر خود و نیز علما سے
فرنگی محل کتب فارسی و عربی تحصیل نمودہ و شرح چہل کاوی و آمد نامہ منظوم از تصانیف اوست
بخدمت سید شاہ محمد حسن سرہندی بختیارنگری بسلسلہ قادریہ ارادت دارند
و نیز مجاز اخذ بیعت بسلسلہ قادریہ و چشتیہ و سرورویہ از شاہ خادم صفی پوری
ہستند سلمہ اللہ و ابقاہ

سید حسین شاہ تخلص بحقیقت کہ فی الحقیقہ در فضائل و کمال بجای خود شای بد
وہ منصب میرثنی رئیس مداس مرہند سے داشت و سے راتھانیت بسیار اند
انجملہ کتاب خزینۃ الامثال مست کہ در ان امثال عربی و فارسی و ہندی و ہالی و ہانڈہ
صد و پانزہ ہجری جمع آوردہ بخاتمہ کتاب مذکور سے نگار دگر چون درین خزینہ عامہ نقود
امثال عربیہ و فارسیہ و ہندیہ بہ است بنا کہ علیہ دریا چہ اش در ہر سہ السنہ حسن انجام
پذیرفت و بعد اختتام خامہ دوز باقم اشعار تاریخی نیز در ہر سہ زبان گفت
حین اتمت ہذہ الشغلیہ مستعینا بر بے المتعال ۴ سال تاریخ خواستم کہ کفر ہم زمانہ
عیان بر اہل کمال ۴ خزینہ سے ۴ شیخ شامیہ و ہدیہ ہولایت خزینۃ الامثال ۴
خواجہ حسین ناگورکی از اولاد شیخ حمید الدین ناگورست جامع میان شریعت

و طریقت و حقیقت و مرید شیخ کبیر بود و در ولایت گجرات مدتی بخدمت پیر خود بود و تحصیل علوم کبے و وہی نموده بود و وطن اصل رجوع فرمود از تصانیف او تفسیر لولہ النبی است کہ ہر جزوے از قرآن مجلدی جدا نوشته و حل تراکیب و بیان معنی قرآن از انجہ در تفسیر ہا سے باشد بہ تفصیل و تسبیل تمام تر بیان فرمودہ و بر قسم ثالث مفتاح شرحی نوشتہ رسائل و مکتوبات دیگر نیز دارد و گویند کہ سوانح شیخ احمد غزالی را نیز شرحی کردہ است و وی اول کسی است کہ بر بالائے قبر خواجہ معین الدین چشتی اجمیری عمارت روضہ بنیاد نہاد و سے بہ تعلیم علوم دین و تلقین طریق از باب یقین مشغول و بغایت مولع محبت حضرت سرور کائنات صلعم بود ہر چہ از خانہ و باغ و چاہ داشت ہمہ را بآن حضرت نسبت کردہ وقف نموده بود و در سن نصد و یک ہجری وفات یافتہ و رحمتہ اللہ علیہ ملا حسین ہروی از فرزندان شیخ رکن الدین علاؤ الدولہ سمنانی است در علوم معقول شاگرد مولانا عصام الدین و ملا خفئی بود و در شریعات تلمذ نزد خاتم العلماء و الٰہی شین شیخ ابن حجر ثانی نموده و در وادی سلامت شعر و انشاء صنائع و بدائع و حسن تقریر و فصاحت و بلاغت و طرائف و لطائف بے نظیر بود و دیوان اشعار فارسی با تمام رسائیہ از بیشگاہ اکبر شاہ بنظم نمودن سنگھاسن بیسی نامور شدہ بود و نگارہا بنجام رسید و سے در سال نصد و ہفتاد و نہ ہجری از ہندوستان رخصت و وطن حاصل کردہ شیخ فیضی کہ تہذیب یافتہ او بود و فقط دام ظلہ تاریخ آن یافت ہمدان نزدیکے بہ کابل ازین عالم گذشتہ

مولوی حسین علی قنوجی ابن مولوی عبدالباسط قنوجی شاگرد پیر خود بود و بحیات پیر خود مدرس و اقاہ طلبہ علوم سے پرداخت نمودن المتعلم در بیان صیغ مشککہ از و یادگار است بعد پنج ماہ از فوت والد خود بمصر رست و چہار سالگی در سال ہواندہ صد و بیست و سہ ہجری ازین جہان بعالم جاودان رفت و گواہ اللہ فی دار النعیم مولوی حسین احمد علیح آبادی ابن شاہ علی احمد بن شاہ علی احمد والد وی از سرہند بہ لکھنؤ تشریف آوردہ از انجہ بقصبہ علیح آباد مضاف لکھنؤ رخت اقامت

انماخت صاحب ترجمہ بتاریخ بست و پنجم صفر سال دوئندہ صد و یک ہجری بہ بلج آباد متولم
 شدہ بخدمت مولوی ظہور اللہ لکھنوی و مولوی عبدالرحیم ساکن کلکتہ و مرزا حسن علی محدث
 صغیر ساکن لکھنؤ محلہ سیچے گنج و مولوی سید محمد لکھنوی و مولوی نور الحق لکھنوی و مولانا شاہ
 عبدالعزیز دہلوی و شیخ عمر محدث مکی و حکیم محمد صادق فیض آبادی و مولوی حیدر علی
 سندیل اکتساب علوم متداولہ نمودہ ہمارہ مدرس و عبادت دارشاد طالبان مشغول بودہ
 بہ تصنیف کمتر متوجہ بود رسالہ جواز قرأت فاتحہ خلف امام و رسالہ در بیان بیعت و
 شرح رسالہ مولوی رفیع الدین دہلوی مہیان وجود و چند رسائل در تصوف و حلیم
 نبوی صلعم از تصانیفش بر صفحہ روزگار یادگار اند چہارم رمضان سن دوئندہ صد و
 ہفتاد و پنج ہجری وفات یافتہ ہوا و والد خود در مقابر موضع دو و صیا متصل بلج آباد

مدفون شد

مولوی حفیظ اللہ فرنگی محلی ابن ملا حبیب اللہ ابن ملا محب اللہ فرنگی محلی برادر
 خود مولوی ولی اللہ ذہین و ذکی بودہ باستعداد تمام کتب و درسیہ تحصیل کردہ خدمت شریفی
 عدالت فیض آباد و سرکار شاہ لکھنؤ داشت ہمدان حالت بد رس طلبہ می برداخت
 بستم بیع الثانی سال دوئندہ صد و ہفتاد و نہ ہجری رحلت فرمودہ
حکیم الملک گیلانی نامش شمس الدین و حکمت و طب جالینوس زمان و مسیح دوران ملال
 اکبر شاہ و غیر خواہ ہنگام خدا و آشنا پدید و دیوستہ طلبہ را درس گفتی و بے ایشان طعام
 نخوردی و بخانہاے مردم کم رفتی بسال نہ صد و ہشتاد و ہشت ہجری بزیارت حرمین

شریفین رفتہ ہما بجا سفر آخرت پیش آمد

حکیم دانا سیالکوٹی نامش ملا محمد صادق ابن مولانا کمال الدین سیالکوٹی ہست جامع علوم
 عقلیہ و نقلیہ بود نور الدین محمد جانگیر بادشاہ شہرہ کمالش شنیدہ اورا بہ محفل خاص بلہ فادہ
 ہر گاہ مباحثہ علمائے اہل تسنن و تشیع پیش آمدے دے اند اہل سنت
 مناظر و عجیب بودے و ملا حبیب اللہ شیعہ را خاموش کردے بعد وفات بخانہ غور
 واقع محلہ جمالتہ مدفون گردید

مولوی محمد احمد سندیلی ولد حکیم شکر اللہ ولد شیخ دانیال ولد پیر محمد صدیقی از ارشد
 تلامذہ ملا نظام الدین بن ملا قطب الدین شہید سہالوی عالم عامل و طبیب حافق بود و در
 قصبہ سندیلہ منمنافات لکھنؤ مدرسہ کلان بنا نهاد و محبت مصارف مدرسہ چند و بہرہ از
 پیشگاہ بادشاہ وقت معاف یافتہ عمر گرامی خود بدروس افتادہ طلبہ علوم نے گزانا نیا از پیشگاہ
 شاہ دہلی مخاطب بفضل اللہ خان بود و نواب ابوالمنصور خان صوبہ دار ادوہ پوسے دستار
 ہل برادرانہ داشت بسیاری علماء و فضلاء نامدار از سایہ دامن تربیتش سر بر آورده اند
 کہ نام نامی شان درج ذیل است قاضی احمد علی سندیلی داماد صاحب ترجمہ
 مولوی احمد حسین لکھنوی۔ ملا باب اللہ جو پوری۔ مولوی محمد اعظم قاضی زادہ
 سندیلہ۔ مولوی عبداللہ ابن مولوی زین العابدین محمد دوم زادہ سندیلہ و از مولوی
 محمد اللہ مرقوم الترجمہ تصانیف ذیل مشہور و متداول اند شرح تصدیقات
 سلم العلوم معروف بحمد اللہ و حاشیہ شمس بازغ و حاشیہ صد ساد شرح زبدۃ الاصول
 عالمی و وفات او بہقام دہلی در سال یازدہ صد و شصت ہجری بوقوع آمدہ جانب غرب
 و جنوب از مزار حضرت قطب الدین اوشی قدس سرہ مدفون گشت غفر اللہ لہ
قاضی حمید الدین ناگوری در عہد شمس الدین التمش بادشاہ بود نام شریفش محمد ابن
 عطاست از مشایخ متقدمین ہندوستان جامع بود میان علم ظاہر و باطن مرید و خلیفہ
 شیخ شہاب الدین سہروردی اما بر مشرب او وجد و سماع غالب آمد کہ در ان موع و متوغل
 بود اورا تصانیف بسیار است ہزبان عشق و دولہ سخن سے کند انان جملہ طوارع شمول
 در اسماء حسنی و سے بسال ششصد و پنچ ہجری بچار رحمت حق پیوست
شیخ حمید الدین الصوفی السعیدی الن گوری اسوالی کیش ابوالاحمد و لقب و سے
 سلطان التارکین است از اعظم خلفائے خواجہ بزرگ معین الدین سنہری اجمیری و اکابر
 علماء صوفیہ صافیہ رضوان اللہ علیہم اجمعین اما اولاد سعیدین زیدہ بجلہ عشرہ مبشرہ
 رخصۃ اللہ منہم بود عمرت دراز یافتہ و اول مولودیت کہ بعد نفع و پہلے بکسانہ
 مسلمانان پیدا شدہ نزد آن حضرت خواجہ معین الدین تا او اکل وقت

شیخ نظام الدین اولیا بانی بوداوارا تصانیف بسیار اندازان جملہ نسخہ اصول الطریقہ مشہور تر
 است و فائز بست و ششم ربیع الثانی سال شمشعد و ہفتاد و سہ ہجری و قوع یافتہ مرقدش
 در ناگور است یزاد تیرک یہ سوائے موضعی است از مواضع ناگور کہ شہر بست بسر
 زمین ماژوارا

مولانا حمید قلندر دہلوی قاضی شاعری بود مرید شیخ نظام الدین اولیا است و در
 صحبت بعضی خلفائے شیخ انچہ مقتضی قابلیت و استعداد باشد استفادہ کردہ اول در خدمت
 مولانا برہان الدین غریب بود و جملہ ملفوظات او جمع آدرودہ بعد از ان در ملازمت شیخ نصیر الدین
 محمود افتادہ و از ملفوظات او نیز جمع نمود آن را خیر المجالس نام کرد ابتدا سے تالیف آن در سن
 ہفت صد و پنجاہ و بیج ہجری بود و انجام آن در سال ہفت صد و پنجاہ و شش
 ہجری سے صورت بست

شیخ حمید سنبھلی علامہ زمان یکتاے دوران بہ تفسیر دانی قرآن مجید معروف و دقیقہ
 رسی فرقان حمید موصوف بود ہمایون بادشاہ بوسے عقیدہ راسخ داشت سے گویند کہ
 و سے مد زمان تسخیر ہندوستان بہ لوہ ثانی جہت استقبال ہمایون شاہ
 بکابل رفت و از بسکہ بادشاہ را با دعا و اعتقاد بود روز سے بر آشفست و گفت کہ پادشاہم تمام
 لشکر شمارا راضی دیدم پادشاہ پر سید شیخ پیرا چنین سے گوید گفت و بہر جا نام لشکریان
 شما یار علی و کفش علی و جیدر علی یافتم و بیچ کس را ندیدم کہ بتام یاران و یکہ بودہ
 باشد بادشاہ ہم برآمد و قلم کہ برستش بود بر زمین زدہ گفت نام پدر کلام خود عمر
 شیخ است دیگر سے دامن و برخاستہ بجرم سر شد و باز آمدہ بکلامت و رفیق شیخ را بر حسن
 عقیدہ خویش اطلاع داد نتیجہ این حکایت عصبوت شیخ حمید بر تنسن و خوش عقیدگی و
 حسن خلقی ہمایون بادشاہ است رحمہما اللہ تعالیٰ

قاضی حمید الدین دہلوی عمدة العلماء قدوة الفضلاء عمر خود ما بدرس صرفت کردہ شرح
 ہدایۃ الفقہ از تصنیفات مشہورہ اوست بسال ہفت صد و شصت و پنجاہ ہجری
 برابر البقا رحلت فرمود

حمید الدین نازنولی عالم متصوف بود تیسیر البرکات شرح ولایل الخیرات از تالیفات
ادست کہ در ان اختلافات نسخ متن بیان کرده

ملاحیدر کشمیری ابن خواجہ فیروز بہر ہفت سالگی قرآن مجید حفظ نمودہ از علمائے وقت
ہجوبہا باقطب الدین وجوہر نامہ اولاً استفادہ کرد از ان بعد از کشمیر بہرہلی رسید و
بخدمت شیخ المحدثین دہلوی فقہ و حدیث و تفسیر تکمیل نمود و بہ کشمیر واپس آمد حاکم
آنجا ہر چند برائے قضاے آن بلدہ گفتہ وے ازان منصب ابا کرد و فاشش در سال ہزار
و پنجاہ و ہفت ہجری بظہور پیوستہ

قاضی حیدر کشمیری المحاطب بقاضی خان از علمائے کبار و فقہائے نامدار کشمیر شاگرد
ملا عبدالرشید زرگر بود و چہ عسرت معاش از وطن مالوف بہ لشکر محی الدین محمد اورنگ زیب
عالمگیر بادشاہ پیوست و بتوسط سیادت خان صدر الصدور بخدمت بادشاہ
رسیدہ اولاً بتعلیم شاہزادگان مامور شد باز بقضاے دہلی سر بلندی یافتہ
بر بیانست و عدالت وے بادشاہ بغایت رضامند شدہ وے را بخطاب
قاسم خان ممتاز فرمودہ در سال یازدہ صد و بست و یک ہجری بعارضہ اسماعیل ملک
دکن وفات یافتہ نعش وے بہ کشمیر آورده بیرون شہر در باغ ہجہ پورہ زید زمین سپردند

مولوی حیدر علی سندیلہ ابن مولوی حمدا اللہ سندیلہ تلمیذ والد ماجد خود و قاضی احمد علی
سندیلہ بود و تکمیل از ملا باب اللہ جوہر سے شاگرد بہر خود کردہ عالم متبحر و طبیب حاذق
و شاعر بود از تلامذہ مشاہیرش قاسم رضا علی خان گویا موسے و مولوے
دردار علی لکھنوی مجتہد شیعہ و مولوے سید محمد پیر مولوے و ملا علی مرقوم و مولوی
نور اللہ فرنگی محلی و حافظ عثمان میر سندیلہ و مولوے احمد بخش سندیلہ و مولوے
بخت علی و قاضی جلال الدین آسیونی و مولوے محمد علی بدایونی و حاجی امین الدین کاکوری
و مولوے ۱۶۱۰ الدین سندیلہ و مولوے حسین احمد طبع آبادی و مرزا حسن علی
محدث کبیر ساکن لکھنؤ محلہ محمود نگر و مولوے رجب علی چریا کوٹی اند حاشیہ میرزا ہدر سالہ و
تعلیقات میرزا ہد ملا جلال و تعلیقات شرح سلم مولوے حمدا اللہ و تکمیلہ ناقام شرح سلم

مولوی محمد امجد از تصانیف مشہورہ او ہستند بتاریخ ششم رجب سال دوازدہ صد و
بست و بیج ہجری وفات یافتہ در صحن مدرسہ پیر محمد بہ سندیلہ مدفون شد علیہ
الرحمۃ والشفاعۃ

مولوی حیدر علی رامپوری اولاً از مولوی عبدالرحمن قستانی دکنی و ثانیاً از مولوی
محمد جیلانی رامپوری الکتاب علوم کردہ تکمیل تحصیل نمود و بدختر مولوی محمد جیلانی مذکور کتھا
گشت در علم طب ید طولی داشت با و آخر عمدتاً اب احمد علی خان بہ ٹونک رفتہ در انجا
عزے و شانے یافتے گویند سند علم حدیث از مولانا عبدالعزیز دہلوی یافتہ و در ٹونک
درس و طبابت سے کردہ ہما نجا وفات یافت تاریخ وفاتش معلوم نیست از مولفات وی
صیانتہ الناس عن وسوستہ الخناس بزبان اردو و رسالہ رفع الیدین بفار سے
مشہور اند

مولوی حافظ حیدر علی فیض آبادی در علم مناظرہ و کلام فایق الاقران بود خصوصاً
در فن مناظرہ با شیعہ نے زمانہ نائیر سے نہاشت مطالعہ کتب خصم زیادہ تر بد نظرش
بود عمر شریفش از ہفتاد و پنج متجاوز شدہ قریب پنج سال سے گذرکہ در حیدر آباد کن
ہمازمت فرمان روا سے آن دیار و صدر رویہ شاہرہ سے یافت ہما نجا رحلت فرمودہ
مدفون گشت اکنون پسرانش در انجا ملازم و موجود اند علاوہ کتب مذکورہ ذیل دیگر مصنفاتش
تمام و نا تمام در مناظرہ شیعہ ہستند تصانیفہ المشہورہ تنہی نکلام۔ رسالہ در نکاح
ام کلثوم۔ نصارۃ العینین عن شہادۃ الحسنین۔ کاشف البشام عن تدلیس المعتمد لقمقام
ازالۃ الغین عن بصارۃ العین و در سہ جلد۔ الداہیۃ الحاطمہ علی عین اخرج من اہل
بیت الفاطمہ۔ رویۃ الثعالیب و الغر ابیب نے انشاد المکاتیب۔ رسالہ

در بیعت مر تضو سے

حرف الخار المجمل

خانخانان دہلوی نامش عبدالرحیم پسر محمد پیرم خان خانخانان است بچہار و ہم صفر
سال ہمد و شصت و چہار ہجری در لاہور متولد شدہ در قابلیت و استعداد

ممتانہ یکتا سے روزگار بود بر بان فارسی و ہندی و سنسکرت اشعار نیکو سے گفت و اقعات
بابری از تصانیف دے است بمر ہفتاد و دو سالگی در سال ہزار و سی و دو و ہجری
در وفات یافتہ در دہلی مدفون گشت

مولوی خادم احمد فرنگی محلی بن مولوی محمد حیدر بن مولوی محمد حسین کہ محفل و عقد و مسجد
فرنگی محل بر طریق آبائے خود سے آراستہ و از وعظ و سے رونق فرنگی محل بود و بیعت از
پدر خود مولوی محمد حیدر مرحوم داشت سے گویند ہنگامیکہ مولوی امیر الدین علی اچھوی
بجمیعت اسلامی جہت مقابلہ بر اگیان ہنومان گڑھی بسال ہفتاد و یکم بعد صد سے
دوازدم کریمت ہستہ بود و سے ہم بشمول دیگر علمائے زرخواہ حسب اشارہ نواب
نقی علی خان بفرمایش مولوی امیر الدین علی سابق الوصف سب کشادہ ہمدان زمان
بتاریخ دہم ذی الحجہ سال مذکور مولوی خادم احمد بجارمنہ فرد آمدن رودہ بتلا شدہ واقع
دوازدم وقت خمسہ طائر روح پر فوجش بعالم بالا پرواز نمود و منشی الطاف حسین منشی
خزانہ سلطانی تاریخ رحلتش سے ابد ہمچنین بسکک نظم کشیدہ سے درین مقام سرای
قانی نہ کعبہ و نہ کنشت باشد نہ طفل باشد نہ پیر باشد نہ خوب باشد نہ زشت باشد نہ
نہ تخت باشد نہ تاج باشد نہ مملکت سے خارج باشد نہ ٹاندا بن بیچ قصر و ایوان نہ در نہ دیوار
خشت باشد نہ پست باشد نہ اوج باشد نہ بحر باشد نہ موج باشد نہ بماند البتہ
نام اکس ہر آنکہ نیکو سرشت باشد بعین حشرت شدہ روانہ جو خادم احمد ازین زمانہ نہ
رقم رد الطاف بہر سالش الہی اور بہشت باشد فاعتر و یا اولی الابصار بہیبت
کہ در ہمان قرب زمان بگھٹو و مر زبان آن از دست انگشتیان چہا بر و سے کار ظہور
یافتہ تصانیف دور سالہ عربی و فارسی در بیان دائرہ ہندیہ۔ تعلیقات مفسرہ
بر شرح و قایہ۔ رسالہ حاصل و محصل متعلقہ فوائد ضیائیہ

مولوی خرم علی بگھوری از مشاہیر نقباء بہر شاگرد خاندان مولانا شاہ عبد الغنی
دہلوی پوز ہوارہ در قلع بدعت و احیائے سنت سے کوشید چنانچہ رسائل مؤلفہ
دوسے ہران ولایت سے کتبہ دے رمتہ اللہ علیہ در سال دوازده صد و پنجاہ و

بشت ہجری حسب الامر لو اب ذوالفقار بہادر شیش ہائے ترجمہ در مختار شرح تنویر الابصار
از کتاب النکاح بزبان اردو آغاز کرده بہادر حسب حسن دوازده صد و ہفتاد و ہجری تا آخر
کتاب ہائے تمام رسانید پس از ان بہادر نحر ہ سال دوازده صد و ہفتاد و یک ہ ہجری
ترجمہ کتاب الحج مکمل نموده از شروع کتاب تا باب الاذان ترجمہ نوشتہ بودند کہ ہمین
سال داعی اجل بابیک اجابت گشتہ رہبر اسے عالم بقا شد نہ بعد وفات شان
مولوی محمد حسن نانوتوی حق تالیف ترجمہ مذکور از ورثہ مولوی خرم علی مرحوم خرید فرمودہ
آنرا مکمل کردہ نامش غایۃ الاوطار نہادند کہ عہد دوی دوازده صد و شصت و چہار سے
بیاید کہ آن زمانہ در میان مشعلہ و شعلہ ہجری است رسالہ منع قرأت فاتحہ خلعت الامام ترجمہ
مشارق الانوار و او بہا یوحین و نصیحة المسلمین از ویادگار اند

امیر خسرو دہلوی خسرو شاہان نامدار و مدآید مستوفان معرفت شعراء جامع علوم و فنون
و باطن بود و سے سلطان اشعرای ہریان الفضا است نام شہر فیض ابوالحسن بن امیر
سیف الدین محمود از امیر زادہ ہا سے ہزار ہ پنج بود در قصبہ ہوس آباد عرفہ بینالی تویہ نشہ
اشعار آبدارش از چہار صد ہزار نہادند و مشہور است کہ نو و نہ کتاب در سنگ انجم کشیدہ
اتان جملہ تخلق نامہ و کتاب مستبران اسعدین در بیان دستستان عاقبت نامہ اسیر
بغراخان حاکم بنکجہ با پسرش ہمدین کیقباد و ہا و شاہ دہلی است رسے نسبت فنا
سے اشیر ہامر شد خود مولانا شیخ نظام الدین ادیب تامل مرد دست احمد شہشاہ از فوت
پیر خود شب جمعہ ہیر دہم شوال ہفتصد و بیست و پنج ہجری ہجرت حق پیوست
پایین مرشد خود در دہلی مد فون گشت رحمۃ اللہ علیہ

مولانا خواجہ مانگیوری پیر مولانا حسام الدین مانگیوری دانشمند شہر متقی بود و فقر
سیاسے کشید و قے نہ فاقہ شدہ بود کہ شخصہ پیش و سے ہا سے استغنا آمد و پارکانہ زیر
آورد و سے زرد کور بجا حبش باز گردانید مردم خانہ عتاب گردند نماز شام رسید ملک
عین الدین در مانگیور فرود آمد و دنا سے سے خواند اور لفظی مشکل شد پیر سید در خوا
سامے ہست گشت و غدر ہم ہوا از نہا جد اشہد سے سے در خط یہ آن وقت را حل کردہ

ملک عین الدین ہمان قدر کہ مستفتے آور وہ بود ہا زیادت جامہ و طعام پیش آورد بعد ازان
بابل ثانیہ گفت چون ہمت کردیم و مال مشکوک باز گردانیدیم خدا سے تعالیٰ مالا زوجہ
حلال عطا کرد رحمتہ اللہ علیہ

خواجہ محمد قنوجی بن عبدالرحمن قنوجی عالم عارف و سالک بود از سادات رسول و
اخلاق حمیدہ و فضائل شہیرہ داشت بحرین شریفین رفتہ و از مشائخ آن دیار مستفید
شدہ بقنوج مراجعت فرمود از تصانیف او کتابیست در علم تصوف و سلوک موسوم
بہ ہدایۃ السالکین الی عراط رب العالمین و قنوج وفات یافتہ تاریخ فوتش معلوم نہ شد
خواجہ محمد دہلوی بابن زنا بہ الدین اسحاق از اولاد وختری شیخ فرید الدین گنج شکر
ہست قدس سرہ جامع علوم و حاوی فنون بود در علم حکمت و موسیقی نیز کمائی داشت و
اکمال ذوق و شوق و عبادت موصوف بود و سے شیخ نظام الدین اولیاء اور نماز امامت
سے کرد از ملفوظات شیخ نظام الدین کتابے مسنی ہا نورالجمالس جمع کردہ رحمتہ اللہ علیہ
مولانا خورشیدی کا لپوی مرید خلیفہ شیخ نصیر الدین محمود و شاگرد مولانا معین الدین
عمرانی و استاد قاضی شہاب الدین دولت آبادی بود پیش از آمدن امیر تیمور گورکان از دہلی
بر آمدہ بکاسپے متوطن شدہ و در ہماختا بسر برد قبرش بیرون شہر کاسپے است -
خواجہ بہار می لاہوری فقیہ محدث مفسر واقف اسرار حقانی بود اولاً از مسکن خود
حاجی پور بکعبہ گودہ پور بنیت تحصیل آمدہ بخدمت شیخ جمال الاولیاء سے خواند سپس
بلاہور آمدہ بخدمت ملا محمد فاضل ناہوری و بتار فضیلت بست و بخانہ سے سکونت
اختیار کرد ہا لاخر مرید و خلیفہ حضرت میان میر گشت در سال ہزار و شصت ہجری
وفات یافتہ بلاہور مدفون گردید

شاہ خوب اللہ اکہ آبادی نامش محمد یحییٰ برادر زادہ و داماد و خلیفہ شیخ محمد افضل
اکہ آبادی بحرامواج علم شریعت و طریقت بود بعبسریزہ سالگی از تحصیل علوم متعارفہ
مستراغ حاصل فرودہ موافق تربیت و تعلیم پیر خود مدارج سلوک را طے کردہ ہم بہلوم شہر
خود برآمد و بعد مرشد خود تمام عمیر امور خلافتش انجسام داد و کتب و رسائل بسیار

تصنیف کردہ انما بخامہ القول الصحیح فی صلوٰۃ التسبیح والکلام المفید فیما تعلق بالشیخ والمرید والکلمات
المؤتلفہ فی المقاصد المختلفہ وبصاۃ مزجاة وما خذالاعتقاد فی شان الصحابہ واہل بیست
الامجاد وشرکین الاوراق فی مخزق الطباق وخصاصۃ الاعمال ووفیات الاعلام
بہ منطلفات الانس ملا جائی وچهار مجلد مکتوب درانہما حقیقت تصوف مشہور و معروف
امد شیبہ و دو شنبہ یا نہ ہم حمادی الاول سال یک ہزار و یک صد و چہل و چہار ہجری بخوار
رحمت حق آسودہ بجنب پیر و مرشد خود و مالک آباد سرفون گشت کان الشیخ قطب تارنج
رحلت اوست

حرف دال مہملہ

داتا گنج بخش لاہوری نام شریف علی مخدوم غزنوی است تجربہ شیبہ ادب امام حسن
بن علی رحمہ اللہ عثمانی سے شہداء اولیائے متقدمین جامع علوم ظاہر و باطن عابد زاهد متقی
منظر خوارق و کرامات حنفی المذہب بود علاوہ مرشد خود شیخ ابوالفضل بن حسن خلسلی
بادگیر مشایخ کبار مجتہد شیخ ابوالقاسم گورگانی و ابوسعید فالوجہ و ابوالقاسم قشیری محدث مجتہد
یافتہ فوائد کثیرہ حاصل کردہ و در محضر با شاہ مرشد خود از غسائر فی بلاہور آرد
ہنگامہ فضیلت و شجاعت گرم نمود و زبرد میں و تعلیم و شیبہ بہ تلقین بہ سبب شہرہ
بے علما و صلیان از ان تربیت و بر خاستہ تصانیف بسیار از وی آرد کہ انہما ان جمیعہ
کشف المحجوب شہرت دار و زبان چہار صد و شصت و پنج ہجری رحلت نمودہ و در
خاتقاہ خود بلاہور نہ پیرترین آسودہ

ملا ویزہ پشاورمی جامع علوم ظاہری و باطنی مرید خلیفہ سید علی خواص بود در دفع
زنا و لذت و ملاحہ و نفسہ بغایت سے کہ غید و باطن مباحثہ کردہ بلرم ساختہ خصوصاً
با عیسے ملوکی و ہائیدہ محمد کہ خود را پیر و مشن نام نہادہ بود بخش آرد کہ کتاب
مخزن الاسلام بزبان پشتو تالیف نمودہ تا تمام ماند پیر شش ملا عبدالحکیم و زبانت کام رسانیدہ
ہر قدر از تصنیف ملا ویزہ است در ان علاوہ محبت و تحقیق تہ کردہ احکام مشرع
شریف بسیار است و بچہ از تکمیل پیر شش عبدالحکیم است در ان اکثر حقائق و معارف

مذکور شدہ و محزن الاسلام طائفہ شریعتی است مسمیٰ بشرح کلمات باقیات مولانا درویشہ در
سال یکہزار و چہم و ہشت ہجری و ناسات یافتہ

حافظ و از پشاور می نامش محمد حسن واعظ ابن حافظ محمد صادق واعظ بن حافظ

محمد اشرف خوشالی پشاور می در تہ و حدیث و اصول یگانہ روزگار از دو دمان علم و فضل بود

اکثر علوم از والدہ ماجدہ خود کہ عالمہ دفا ضلہ بود تحصیل نمودہ بر مسند افادت و افاضت

متکین شد و تمام عمر گرامی بدین طلب و تالیف کتب صرف کردہ منہج الباری شرح فارسی

صحیح بخاری و تفسیر سورہ یوسف و تفسیر الفتن و معراج نامہ و وفات نامہ و حاشیہ شرح قاسم

سبارک بر سلم و حواشی تہذیب اخوند یوسف و غیرہ رسائل و کتب از تصانیف اوست

بہر شخصیت و یک سالگی بحدود دوازده صد و شصت و ستہ ہجری رحلت فرمود

بابا داؤد مشکوٰتی کشمیری از علمائے نامدار کشمیر در فقہ و حدیث و تفسیر و حکمت و

معانی پیدہ داشت و حافظ مشکوٰۃ المصابیح بود بدین وجہ اورا مشکوٰۃ مے گفتند

علوم متداولہ بخدمت خواجہ حیدر چرخ کتساب کردہ و علم باطن پیش بابا فیض الدین

و خواجہ محمود نقشبندی حاصل نمود کتاب اسرار الاخبار و حالات سادات و درویشان کشمیر

اسرار الاشجار و منطق الطیر منظوم از تصانیف اوست و بسال ہزار و دویست و ہفت ہجری

وفات یافت در کشمیر متصل عید گاہ مدفون گشت

مولوی سید ولد علی لکنوی مجتہد الشیعہ ابن مولوی معین الدین بن عبدالہادی

رضوی در سال یکہزار و یک صد و شصت و شش بقصبہ جالیس یا نصیر آباد متولد شدہ و او

اول کسی است کہ در اہل تشیع بہ ہندوستان دعویٰ اجتماع کردہ و جمعہ جماعت بدان

تہذیب بظہور آورده و در مبادی احوال علوم عقلیہ و از فضیلت ہندوستان مثل سید غلام حسین

و کنی اکہ آبادی و مولوی حیدر علی و ندوۃ الاحمدیہ سہیل و مولوی بابا احمد شاگرد

امام احمد شہ سہیل استفادہ نمودہ و بعد فرغ از تعلیمات در کربلا سے معطی از آقا ہاشم

بہبانی و سید علی طہا بانی کتساب علوم فقہ و حدیث و اصول کرد و در شہد مقدس

از سید مہدی بن سید ہدایت اللہ استفادہ و اجازت یافتہ بوطن مالوت رجوع نمود

و باقائدہ و تعلیم مطالب مذہبی بے کوشید کتب ذیل از تصانیف ویند اساس الاصول -
 مواظبات حسنہ - شرح باب الصوم حدیقه المتقین مصنفه اخوند مجلسی - و شرح باب الزکوۃ
 از کتاب مذکور - و عماد الاسلام و ربیع مجلد کلان و شهاب ثاقب و صوارم الالهیات و
 حسام الاسلام و احیاء السنہ و رسالہ ذوالفقار و رسالہ غیبت و رسالہ جمعہ و حاشیہ بر شرح
 ہدایہ حکمت ملا صدرا و مفتی الافکار و مسکن القلوب و رسالہ غیبیہ و رسالہ اثارۃ الاحزان
 در عہد سلطنت غازی الدین حیدر بادشاہ اودھ بمقام لکھنؤ بشب لوہم رجب سن
 ایک ہزار و دویسہ و بیس و پنج ہجری و فات یافتہ در مہرہ سنہ ۱۲۰۵ قمری لکھنؤ مدفون شد تجاوزاً از اقل
 عن سیاتہ و ۷۰ سال دوازده صد و بست و ہفت ہجری مسجدی تعمیر فرمودہ شاعری
 تاریخ آن گفتہ و ہو ہذا **۵** دیر بہر او دلدار علی بیگہ کامل اندماجہاد و اتقاہ ساخت چون مسجد
 شدہ تاریخ آن بہ مسجد اقصیٰ ثانی شد بنا بہ بالآخر صاحب الترمذیہ در عہد سلطنت
 غازی الدین حیدر بادشاہ اودھ بمقام لکھنؤ بشب لوہم رجب سن یک ہزار و دویسہ و
 سی و پنج ہجری و فات یافتہ در مہرہ سنہ مدفون شد

مولوی دین محمد سندیل ابن وجہ الدین ابن شیخ عبدالسمیع قاضی زادہ سندیل
 دانشمندی محدث و مدرس بود توکل و تقوی شعار خود داشت در اوائل صدی سیزدہم
 جہان فنانے را پرورد نمود

حرف ذال معجمہ

مولوی ذاکر علی سندیل ابن مولوی اکبر علی ابن مولوی محمد اند سندیل شارح علم علوم
 جوئے فارغ التحصیل بود از والد ماجد خود و نیز مولوی حیدر علی سندیل تربیت و تعلیم یافتہ
 بعالم جوئے ازین جہان فانی ہنگام غسل غدیر آبے کہ آن را ہندی تالاب گویند
 رو بروی والد خود غریق بحر شہادت گردید **۵** این ماتم سخت است کہ گویند جوان مرث
 امیر اللہ علیہ شایب الرحمتہ و النعمان

حکیم ذکا خان ساکن اگرہ طیبہ حافظ و مسلک ملازمان مادھوجی سیندھیادالی
 گوالیار نظام داشت در سن دوازده صد و نہ ہجری و فات یافتہ قبرش اندرا حاطہ

درگاہ شاہ علاء الدین واقع اکبر آباد موجود است و آن را از سنگ مرمر ساختہ اند بہان تاریخ فوت و سہ نقوش است و ہو ہذا ۵۰ کا خان عالم قانون حکمت بذکر وادس عقل کل ہر دست او بس بذشب آدینہ دبستم ز شوال بذبزم کوچ زوزین کوچکہ کوسس بذ خردگفت از سر افسوس تاریخ بذشد از دنیا میج وقت افسوس

حرف الراۃ المہملۃ

ساج ابن داؤد احمد آبادی نیم صفر ۱۱۸۷ ہجری قمری متولد یک در احمد آباد ولادت یافتہ صرف و نحو و منطق و عروض و غیرہ از محمد بن محمود مقری حنفی درس گرفتہ و علم معانی و بیان از مخدوم بن بیان الدین و علم ہیئت و کلام بخندست محمد بن تاج الحنفی اکتساب نمودہ و ترجمہ لنون تخریجہ کرد و طبع ماکل بشعر داشت و اجازت الفیہ حدیث از سخاوی گرفتہ و رسالہ نصد و چہار ہجری رحلت فرمود

رحمت اللہ سندی اذاکا بر علمای عالمین بود از سندہ بحدیثہ طیبہ اقامت گزیدہ و رسالہ نصد و نو ہجری بمکہ معظمہ رحلت فرمود

حافظ رحمت اللہ آلم آبادی اصلش از پنجاب است در صبی ہر دو چشمانش بعارضہ چپک بے بھر شدہ و چون بسن تمیز رسید قرآن مجید باندک زمانے یاد کرد و کتب صرف و نحو از علمائے عصر زبانی خواندہ و همچنین کتب اکثر علوم ان سائندہ وقت خواند بغایت ذکی الطبع و جید الحافظ بودے گویند کہ از شنیدن سہ کرت عبارت کتب در رق ورق بیادے گرفت قاموس اللغہ در شش ماہ یاد کردہ کتب صحاح ستہ بزبان داشت و آلم آباد متاثر شدہ رخت اقامت انداختہ بچہار و ہم رمضان المبارک سوز سہ شنبہ سال ردادہ صد و نو ہجری ازین جہان رحلت فرمود رحمۃ اللہ علیہ

مولوی رحمت اللہ فرنگی بھلی پسر مخدوم مولوی نور اللہ بن ملا محمد علی بن قاضی غلام مصطفیٰ بن ملا محمد سعد بن ملا قطب الدین سہالوی شاگرد علم خود ملا ظہور اللہ از تحصیل علوم دسیہ فراغت یافتہ بمقام غازی پور زمانہ طسرح اقامت افگند و مدرسہ موسومہ چشمہ رحمت ترتیب دادہ تعلیم علوم متہ اولہ متعارفہ از معقولات و منقولات

بطلبہ میداد خلقی از فیض و سے کامیاب می شدند بتاریخ شانزدهم جمادی الاول سن سیزده
صد و پنج هجری بغازی پور رحلت فرموده مدفون گشت

شیخ رزق اللہ دہلوی عم کلان شیخ عبدالحق محدث دہلوی تخلص بمشتاقی مروے
فاضل و کامل و عارف از نوادر و دگوار از مردم سلف یادگار جامع فضائل صورت و
محمود بود و طبع موزون در ہندی و فارسی داشت در سالہائے ہندی او بیستم آیین و
ہوت نرنجن پیش از باب شوق و ذوق مقبول و مشہور اند تخلص او در ہندی راجن و در فارسی
مشتاقی در سال ہشتصد و نود و ہفت ہجری رحلت فرمود در مشتاق حقم تاریخ وفات
او شیخ المحدثین دہلوی یافتہ رحمہما اللہ

مولوی رستم علی قنوجی ابن مولوی علی احمد قنوجی در سال یازده صد و پانزدہ ہجری
متولد شدہ از مختصرات تا مطولات کتب درسیہ بخدمت والد خود تحصیل کردہ بعد وفات
پدر فاقہ فراغ در سال یازده صد و چہل ہجری بخدمت ملا نظام الدین لکھنوی خواند بخند
اقادہ ما فاضلہ جانشین پدر گردید تفسیر صغیر کہ در ایجاز عبارت بجلالین ہمہوش است و
شرح منار و غایہ اختصار از تصانیف شہیرہ اوست در سال یازده صد و
ہفتاد و ہشت ہجری رحلت فرمودہ

مولانا رشید الدین خان دہلوی از ارشد تلامذہ مولانا رفیع الدین دہلوی زمین
و قاد و طبع نقاد و در علم کلام کمالی وافر داشت شوکت علم و عجب باریہ ضعیفہ بمقدمہ
متعد و غیرہ رسائل در مذہب اہل تشیع از تصنیفاتش یادگارند در سال دوازده صد و
چہل و نہ ہجری طارید حش با وج علیین پیدا کردہ و اللہ متجمعہ

مولوی رضا حسن خان کاکوروی ابن امیر حسن خان از مخدوم زادگان
کاکور است سیزدہم ذیقعدہ یوم پنجشنبہ سال دوازده صد و چہل و شش ہجری ولادت
یافتہ حاجی محمد سعید بغدادی چند قطعہ تاریخ ولادتش بزبان عسریہ نظم نموده اتان جملہ
این است **شرف العصر** بود و غاق بدو مادہ ثانی معدن الخیر قہ نان الوجود و ادوات
و فطانت و ہی داشت بمریزدہ سالگی از تحصیل علوم متعارفہ فراغ یافتہ

خصوصاً دانشای عربی و فارسی نظام و نشر گوی سبقت از اقران ربوده مشارالیه اہل کمال
گشت مصنفاتش در بنگال مشہور و معروف اند بجلد آن قصیدہ انموذج الکمال ہموزن و
تافیہ قصیدہ برودہ در سال دوازده صد و شصت و چہار ہجری تصنیف فرمودہ چنانچہ
بخاتمہ آن سے فرمایند **تم المدح فقد ارجت موتمناۃ اللہ ازل الایجاز والحقم**
و شرح آن بدوازده صد و شصت و پنج ہجری نوشتہ در آن وقت نوزده سالہ بود دیگر
مطاریح الاذکیا و رحل غویصات علوم مختلفہ است وین ہر دو کتاب بظہر مؤلف رسیدہ
الحق کہ ازان لیاقت علمی مصنف ظاہرے خود آخر باقتضای کل نفس ذائقۃ الموت دین
شہاب بملک بنگالہ سفر آخرت گزید رحمۃ اللہ علیہ

مولوی رضا علی خان بریلوی ابن محمد کاظم علی خان بن محمد اعظم شاہ ابن خمر سعادت
یار خان بہادر ادا جلد علماء بریلی ملک بدیلکمند و از عالمک افغانہ بریج است بزرگان
شان پیش سلاطین دہلی بر عمدہ اسے جیلہ بنصب شش ہزار سے سرلرازد و نماز
بودند سے بسال بست و چہارم صدی سینر دہم ہجرت متولد شدہ بخدمت مولوی
خلیل الرحمن مرحوم بمقام ٹونک تحصیل علم و رسی کردہ بعمر بست و سہ سالگی از اکتساب
علوم متداولہ فراغ یافتہ مشارالیه امثال و اقران گشت خصوصاً در علم فقہ مہارستے
کامل داشت تذکیر یہ تاثیر سے مشہور و معروف است بالجلہ نیست کلام و سبقت سلام
وزہد و قناعت و حلم و تواضع و تجربہ از خصائص سے توان شمرد دوم جمادی الاول سال
ہشتاد و دوم صدی سینر دہم ازین سر اسے بے بود رحلت فرمود رضی اللہ عنہ بڑے بیچ
بہ اسے موحہ تازی و اسے ثقیلہ ہندیہ ہر دو مفتوح و اسے تختانی ساکن و تیم فار سے
موقوف گروہے از افغانہ اند کہ ایشان را رو بیلہ نیز گویند

شاہ رضا لاہوری قادری شطاری از اکا بر علماء و کلمائے مشائخ لاہور صاحب
قنوی و ارشاد و فتوحات ظاہر و باطن ہر انچہ ہر دیوسنہ در پنجاب کسی بے سر گشت
بتاریخ دوازدہم جمادی الاول سال ہینر دہم از صد سے دوازدہم رحلت فرمودہ
مرقدش بلاہور سے است

شیخ رضا رفیق کشمیری ابن محمد بن مصطفیٰ رفیق کنیت دے ابو حمزہ است بسال
دوازدہ صد و پنچ ہجری متولد شدہ از پدر بزرگوار و اعظام وجد مادر سے خود شیخ نعمت اللہ
بن اشرف ٹوپیکو علوم تحصیل کردہ فقیہ و محدث و مفسر کشت و بدرس علوم مذکور اشتغال
داشت و برہر کہ وہ سبقت سلام سے کرد و از بس حلیم و رحیم و متواضع بود باہ شعبان سنین
دوازدہ صد و ہفتاد و شش ہجری رحلت فرمود

میر رضی الدین از علمائے کشمیر فاضل کامل و شجر بود بزبان تسلط مرزا حمید ربہ محلہ قطب پورہ
درس مقرر شدہ ہا کثر علوم تالیفات جمیدہ وارد و خرد کے بحالہ لکاح ملا فیروز و آسم
مولوے فقیر محمد لاہوری در حدائق حنفیہ مطبوعہ مطبع نو کشور لصفہ ۷۳۱ اولاً و فائش
درس نہ صد و پنجاہ و شش ہجری نوشتہ باز بہمان صفحہ در ذیل ترجمہ میر موصوف
وفات او در سن نہ صد و شصت ہجری عمر سے فرمایند ہمان کہ صحیح کلام است و وجہ
مگر ترجمہ حسیبت بخیر انیکہ بر ساعت قلم ناسخ معمول شود

مولوی رضی الدین ولد حبیب الدین قاضی کانپور کہ بزور رضا و تسلیم آراستہ بود
بحکم قضا و رسال دوازدہ صد و شصت و دو ہجری در بلدہ کانپور اتہ دولت سراسے فنا
بدار القضا سے بقا شتافت مولانا محمد سلامت اللہ کشفی ادام اللہ برکاتہ تاریخ وفاتش
چنین یافتہ ۵۵ سال بارغ شرف مولوی رضی الدین با قضا نہفتہ پنچاکش چو آفتاب بروج
نہیر عقل چو سال وفات او جسم بہ زخمہ گفت بہن ہاے ہاے در لعل ۶ -
میر سید رفیع الدین محدث ساکن گاہ آہے کرامش ہمہ علماء و صلحا بودہ اند و او نیز
والشمنہ و محدث بود و بغایت جو و سخاوت و خلق و لطف داشت و معقولات شاگرد
مولانا جلال الدین دقانی و در حدیث شاگرد شیخ شمس الدین محمد بن عبدالرحمن السخاوی الحافظ
المصری است و ہمیش از شیراز بود تولد او ہم در آنجا است در زمان سلطان سکندر بودی بدلی
تشریف آرد سلطان سکندر را و حق او اعتقاد عظیم پیدا شد وی ہاؤن سلطان سکندر و دگر
اقامت فرمود وفات او در سال نہ صد و پنجاہ و چہار ہجری شدہ قبرش بہر آنجا است
کہ خانہ او بود رحمۃ اللہ علیہ

مولانا رفیع الدین دہلوی ابن شاہ ولی اللہ دہلوی از اجلہ علمائے وقت بود
مقدمۃ العلم و رسالہ مودعہ و کتاب التکلیل و رسالہ دفع الباطل و اسرار المجتہ و ترجمہ
قرآن مجید بہ زبان اردو تحت اللقبہ از تصانیف و سے ہستند گاہی شعریہ گفتی چنانچہ
غزل مولانا عبد الرحیم دہلوی را کہ در بیان ماہیت نفس بجا اب غزل عربی شیخ الرئیس بود
نمیس نموده بسال و دوازده صد و چهل و نہ ہجری رحلت فرمودہ رفع اللہ درجاتہ فی الجنات
مولوی رفیع الدین مراد آبادی ابن فرید الدین علم حدیث بخدمت مولوی
خیر الدین سورنی شاگرد شیخ محمد حیات سندھی و نیز بخدمت شاہ ولی اللہ محدث دہلوی
حاصل نموده و بامولانا شاہ عبدالغفور دہلوی مجتہدہای تحقیق و تدقیق داشت مرید و شیخ
محمد غوث لاہوری بود و بحرین شریفین رفتہ بیچ و زیارت مشرف شدہ و کتبے در حالات
حرمین شریفین تالیف کرد کتاب قصص الامال بذكر الحال و المال و سلو الکلیب
بذكر الحبيب و ترجمہ عین العلم و شرح اربعین نوے و کثر الحساب و تذکرۃ المشایخ
و کتاب الاذکار و تذکرۃ الملوک و شرح غنیۃ الطالبین و تاریخ افاغندہ مشہور ترین از
مصنفات وند پانزہم ذی الحجہ سال و دوازده صد و ہیزده ہجری در مراد آباد ہر ض
استقادات یافت۔

مولوی روح اللہ لاہوری در سال یازده صد و ہفتاد و یک ہجری متولد شدہ
با کتساب علوم پرداخت و در صرف و نحو و منطق و معانی و حدیث و تفسیر و اسانے نظیر خود
نداشت شاگرد رشید مولوی محمد سلیم لاہوری بود حکام عہد یعنی رنجیت سنگھ و غور
ادب و سے بغایت سے کروندوران زمان کہ سورش سکھان در لاہور ہندہ غایت
رسیدہ بود اوسے کہ در لاہور آثار شرع جاری داشت فتوائے او نزد علمائے
عصر مقبول سے شد و ہیکہ مظلہ رفتہ بسے رود ماہ رمضان شریف قرآن مجید
حفظ کرد صاحب تصانیف بود و بوقت مراجعت در معمورہ میں بسال و دوازده صد و چهل و
ہجری دقات یافت۔

شاہ رؤف احمد مصطفی آبادی نقشبندی مجددی مصطفی آبادی برآمد حوالہ زاد

شاہ ابوسعید دہلوی فقیہ و محدث و مفسر و کسب علوم ظاہر از مولانا شاہ عبدالعزیز کرد
 سندۃ خلافت خاندان نقشبندیہ از شاہ غلام علی یافقہ در بھوپال مقیم شدہ تفسیر رؤسے
 ہزبان اردو تالیف نمود کہ آغاز آن در دوازده صد و سی و نہ و اختتام آن در دوازده صد و
 چهل و ہشت ہجری بمطوبہ بستہ و نیز دارالمعارف در بیان ملفوظات مرشد
 خود و دیوان رافت در اشعار ہندی و فارسی از تصنیفات دوست و در اشعار رافت
 تخلص سے کرد از بھوپال بعزم زیارت بیت اللہ روانہ شدہ بسوار سے جہان
 در سال دوازده صد و سہ ہجری انتقال فرمود

حرف زائے محمد

مولانا شاہ زاہد بخاری احمد آبادی محدث و فقیہ حنفی المذہب مرید شاہ عالم
 گجراتی درس علوم سے داد تاریخ ششم شعبان سال ہشت صد و دوسہ ہجری وفات
 یافت وہ احمد آباد گجرات مدفون گشت

ملک زین الدین وزیر الدین ایٹان و ویر اور گور علمائے کرام
 معد و نیستند مگر از اسخیا سے روزگار و صلوات است و حب العلم و العبادہ
 ذکر شان دین مختصر بمقتضای المرح من احب یتمنا و تبرکاکر وہ سے آید
 ملک زین الدین از دکلا سے خان جہان رانی با اتمام سلطان سکندر لودی است
 توفیق بر خیرات و مبرات رفیق حاش بود و بطاقت صلاح و تقویٰ و خدمتگاری اکثر شایع
 و علمائے وقت را با و بختی در جو سے بود سے ہوارہ تلاوت قرآن مجید بحالت قیام
 سے کرد و علی ساختہ کہ تاسینہ سے بلند بود بران قرآن مجید سے نہاد و استادہ
 تلاوت سے کرد تمام متعلقان او از خدمتگاران و غیرہ از نصف اخیر شب بلا سے مسجد
 بر سے خاستند و تا وقت چاشت در منزل او جہز با شدت دست و زبان بوجہ
 شغل او را و غیرہ کار سے غی شد گویند کہ دی ما شب احمد بر روح مطہر رسول اللہ صلی
 مقداد چند من برنج قبول سے پختند بر ہر برنجی سے کرت قل ہو اللہ احد خواند می و یہ نہ
 بعد ایام مولد آنحضرت صلعم ہر روز یک ہزار تنگہ ز بادہ سے کرو تار و دوازہ ہضم

دوازدہ ہزار تنگہ خرچ سے شد تمک کہ بالتح و کاف عربی بمعنی قرص رنج خواہ اندر باشد
خواہ نقرہ یا مس داین مقرر شد نکه است

ملک زبرالدین خدمت و ملازمت برادر کہ در گاہ در سلطانی داشت اکتفا کردہ
روزگار رنجور سے گذرانید و قریباً تیکہ در حوالی دہلی بودند ملکیت گرفتہ بعلماء و صلحاء و صوفیان
خوش سے گذرانید چون ہر دو ویران انزاکا ہر روز چہار شنبہ و عکاس شہادت خود
سے کردہ مہچنان شد کما ایشان سے خواستند یعنی زین الدین در سندہ قصد و بستی
شش ہجری مسموم وفات یافت و زبرالدین ہمراہ سلطان ابراہیم ابن سلطان سکندر
بودے در سنہ قصد و سی و دو ہجری شہید شد قبر او جانب غربی حوض شمسی
واقع دہلی است

زین العابدین دہلوی عرف شیخ اوہن دہلوی جد مادی شیخ عبدالحق محدث
و ائمہ کامل متورع و متعبہ و در قایت خشوع و انکسار و تادب و وقار بود بہمان وضع و
آداب کہ در میان مردمے بود درون خانہ نیز بودے و زبانش دائم بکراۃت سے رفت
و حلیہ در قایت جمال و نورانیت داشت کہ الوار علم و تقویٰ از جبین وی للرج بود
اکثر احوال صائم بودے و در تہمت احتیاط تمام داشتی سلطان ابراہیم بن سلطان سکندر
بودے وے را بجابت خویش خواند قبول نکرد وے مرید مولانا سہارالدین و شاگرد
مولانا عبدالمطلبی است رحمۃ اللہ علیہم وفات او در سال ہندوی و چہار ہجری ہظوظ پیوستہ
قبرش جانب غربی حوض شمسی در دہلی است

شیخ زین الدین خواہے فخری صدر مستقل ظہیر الدین محمد بابر شاہ بو فور
و ائمہ دی موصوف بود او را مسجدیست در اگرہ و مدرسہ کہ آن طرف آب جون واقع شدہ و
صاحب کمالات صوری و معنوی و در عمارت و تاریخ و بدیہ گوئی و شعر و سائر جنایات
نظم و نثر و انشای عدیل زنان خود بودے گویند کہ مجلس اول کہ ہا برباد شاہ را ملازمت
منوہہ پر سید کہ سن شہا چند باشد وے نے البدیہ گفت کہ قبل ازین بہ پنج سال
چہل سالہ بودم و حالا چہل سالہ ام و بدو سال دیگر چہل سال تمام می شود از دست

قطعہ ہذا سے غم گریبان گیر شد سرد گریبان چون کشم کشم شوقی دامنگیر آمد با بدامان چون کشم
اسے گریبانم ز شوق تار و دامن چاک چاک بنے کو پا در دامن و سرد در گریبان چون
کشم و سے تاریخ نوشتہ شکر فتح ہند و ستان و شرح غرائب آن و داد سخوی
مردان دادہ و فائز و جد و چنار گدہ بسال شصت و چیل سو دادہ و در مدرسہ خود با گرہ
مدفون گشت

خواجہ زین الدین علی بنور کشمیری راینواری از علماء کشمیر شاگرد شیخ یعقوب
حرفی و ملا غمیس الدین بال و مرید شیخ حمزہ بود و را استاد علم بحرین شریفین رفتہ و شیخ ابن حجر علی
اجازت حدیث یافتہ بکشمیر واپس آمد و بتدریس علوم صرافت الاوقات بود بعد وفات
بجملہ راینوارہ کہ مسکن و بیست مدفون گشت

مولوی زین الدین کشمیری ابن خواجہ عبداللطیف دانشمند کامل ذکی الطبع بود طبع
سوزن داشت اشعار فصیح و کثرت در اکل حلال کمال محتاط بود بمریضہ پنجاہ و دو سالگی
بسال یازدہ صد و پنجاہ و پنج ہجری وفات یافتہ بجملہ راینواری منحلالت کشمیر قریب خواجہ
زین الدین علی جد خود مدفون شد

حرف سین مہملہ

مولوی سخاوت علی عمری جوہنوری ساکن قصبہ منڈیاہون مصنف جوہنور کثیر الدرس
و التذکرہ از ذات جامع صفات شان مرطبہ علوم را فیضی عام بود و لا دست
ایشان در سن دوازده صد و بست و شش ہجری وقوع یافتہ از مولوی قدرت علی
سمد لوس و مولوی عبدالحی دہلوی و مولوی محمد اسمعیل دہلوی و مولوی احمد اللہ
اتامی اکتساب علوم نقلیہ و عقلیہ فرمودہ بدرس و افادہ طلبہ ہمہ تن متوجہ بود و مسجد
جامع جوہنور کہ از تعمیرات سلاطین شرقیہ است بقبضہ اہل تشیع مرکز بدعات شیعہ بود و
منہمودہ در آنجا مدرسہ ربانیہ قائم کرد و حال جاریست و نماز پنجگانہ و جمعہ
سے شود و صد ہا کسان حافظ قرآن از دے برآیند براسے چندے در باندہ بعد از اسب
ذوالفقار بہادر مرحوم مدرس مدرسہ آنجا بود مسودہ و اوراق دو کت بہ حضرت ایشان

شرف یاب شد اول و مجتبیٰ شہر بنگالہ استاد مولانا محمد شکور غفر اللہ وہ دوم در فتح پور
 بغرود گاہ مفتی محمد اسد اللہ مرحوم ذات پاکش مہربان بحال طلبہ یافتہ و سے حج زیارت
 بیت اللہ الحرام شرف شد بعد ازاں ششم شوال سال دوازدہ صد و ہفتاد و چار ہجری
 جان بجان آفرین کفایض بنودہ بختہ المعلی مدفون گشت القوم نے احادیث النبی الکریم
 در حدیث و رسالہ اسلم در منطق و رسالہ تقویٰ در رد بدعات و عقائد نامہ اردو و رسالہ
 کلمات کفر و رسالہ اسرار فقر و جواب سوالات تسعہ از مولوی شیخ محمد مجتبیٰ شہری
 و رسالہ عرض نیک در مناظرہ شیعہ و رسالہ عرفان در اوقات و رسالہ تعداد لغات
 و غیرہ از تصانیف مشہورہ او ہستند جسے علمائے نامدار از زیر قلم ترمیش بر خاستند
 اناجملہ مولوی سید خواجہ احمد نصیر آبادی و مولوی کرامت علی جوہری و مولوی حبیب علی
 جوہری و مولوی محمد شریف جوہری و ملا غلام محمد جگدیس پوری اعظم گڑھی و مولوی
 شیخ محمد مجتبیٰ شہری و مولوی محمد یعقوب بہاری و مولوی شجاعت حسین و مولوی محمد عمر
 غازی پوری و مولوی غلام جیلانی بایزید پوری غازی پوری و مولوی فیض اللہ سوس اعظم گڑھی
 و مولوی رحیم اللہ ساکن ضلع بستی مشہور اندوہی راجہ تعالیٰ چار فرزند ارجمند عطا فرمودہ یکے
 مولوی محمد دوم مولوی حکیم محمد عبید سوم مولوی محمد شبلی چہارم مولوی حافظ ابوالخیر محمد علی
 ذکر این چہار بہ محل خود خواہد آمد الشار اللہ تعالیٰ

مولوی سراج الحق بدایونی ابن مولوی فیض محمد بدایونی اند عالم کامل و فاضل مکمل
 ذہن نقاد و طبع و قاد و ارند ولادت شان در سال دوازدہ صد و چہل و شش ہجری
 بمنصہ وجود جلوه نور افگند اظہار الحق نام تاریخی او شان است اکثر کتب مروجہ پیش
 والد ماجد خود گذرانیدہ و تکمیل تحصیل خدمت خال خود مولوی نور احمد بدایونی نے نمودند
 و شرف بیعت از مولوی شاہ فضل رسول بدایونی یافتہ با فاضلہ و افتادہ ہمہ تن متوجہ
 ہستند درین جزو زمان کہ علم در کتاب و علما در گوراند ذات شریفش را از غنمات
 توان شمرد رسالہ سراج الحکیمہ در فلسفہ و شرح رسائل معیات بہاء الدین علی
 و شرح میزان منطق و حاشیہ بر کتاب معتقد شتند و رسائل طبیعہ و دیوان عربی

وفارسی از تصانیف شان مطرح الطار علماء وقت اند سلمہ اللہ والحقہ ورفقاہ اس کے مایہ نادر
 حکیم سراج الدین شاہ جہان آبادی از شاہیر اہلبائے شاہ جہان آباد علماء
 زمانہ ابودر تصانیف و کتابت شہرتے داشت چہار غزینہ و انتخاب ہر الکلام و مسلم رموز
 عقل افزا و حکمت ایمانی و سراج منیر و سراج ہدایت و لب لباب غنوی مولانا شیخ
 دوستور احمد علماء متقدمین و عقلائے سابقین و مجموعہ گل وریا حسین قانوی و العلج

از تالیف دوست

سراج الدین علی خان اکبر آبادی آزد تخلص محقق زبان فارسی چہار غزینہ ہدایت و
 تذکرہ شعراء موسوم بجمع النفایس و تنبیہ الغافلین متضمن خوردہ گیری شیخ علی حنین گماہ فضل
 دوست علاوہ فارسی و ریختہ گوئی ہم کماے داشت بروقت برہادے و سہلے
 حسب الاشارہ نواب سالار جنگ بہ کنوڑ رفتہ ہما نجامہ سال یادہ صد و شصت و نہ
 ہجری وفات یافت

مولوی سید سرفراز علی سندیل ولد میر محفوظ علی ولد میر محمد صالح کہ سلسلہ نسبتش
 بہ سید ناموسی کاظم رضی اللہ عنہ میر سردور سال دو از وہ صدوسی و شش ہجری ولادت
 یافتہ خدمت علماء زمانہ خود اکتساب علوم مروجہ متداولہ نمودہ فراغ حاصل کرد و اہل تہذیب
 تعلم تا حال اشتغال بہ تعلیم طلبہ دارمذ و خلیفہ مجاز شاہ غلام رسول کانپوری رحمۃ اللہ علیہ
 اند سلمہ اللہ والحقہ

شیخ سعد اللہ بنی اسرائیلی لاہوری از شاگردان رشید شیخ اسحاق بن کا کو
 لاہورست خود را بنی اسرائیلی می گفت اطوار مختلف داشت ابتداء تشرع بود بہ یکبار ترک
 تقیہ نمودہ مرتکب جمیع نوای شدہ بامطربہ تعلق پیدا کردہ بارش سفید و در بازار
 سے گذشت ۵۰ دین پیش گرچہ خلق گرفتاری و ماسبق بہ عشق آمد و نماند نشاسے
 نماند و مردم خاک پای اورا از بس حسن عقیدہ بجای تو تیاے کشیدند و عقیدہ ولایت باو
 داشتند و در ان حالت در عین نخاس درس مے گفت و از اسباب جمعیت ہرچہ
 داشت در عشق آن نگار در باخت شبے باو شرب مے خورد کہ جمعے از مختسبان با اتفاق

طلبہ کہ نسبت تلمذ باو داشتند هجوم نموده بکشت اصلاح حال او از راه دیوار بخانه او در آمدند و آلات ملا ہے و مناسبے شکستہ خوانستند کہ او را تفریح نمایند همان سخن را بزبان آورد کہ بہ خلیفہ ثانی امیر المؤمنین عمرؓ گفتہ بودند کہ اگر مالیک نام شروع کردہ ایم شما سہ نام شروع را از کتاب نموده اید پس شما تفریح سنرا وار ترید کہ بتجسس بے اذن انداہ دیوار سرزدہ درین خانہ در آمدید آن جماعہ منفعلم فمجل شدہ باز گشتند بعد از آن کوفیق توبہ نصوص یافته و کتاب احیاء العلوم را دستور خود ساختہ پیوستہ بیادست و دریافت مے گذرانید و تصانیف بسیار مفید و عالی نوشتہ آزان جملہ شرح بر جواهر القرآن مصنفہ امام غزالی است جلال الدین محمد اکبر بادشاہ اورا بجلوت طلبیدہ پرسیدند کہ از کدام قوسے گفت از جماعہ نویسندہا کہ ایشان را بزبان ہندی کاہستہ مے گویند بادشاہ نا امین بے تکلفی او بسیار خوش آمد صحبتی ممتد ہوی داشتند او ہرگز سائل را محروم نگذاشتہ باوجود آنکہ از اسباب تجارت و زراعت فارغ بودہ و مدد معاش از جانب بادشاہ ہم داشت معلوم ہیچکس نمی شد کہ آن ہمہ صرف و بذل و ایشاد کجا بود و خلائیق درین امر حیران بودند بعد از آنکہ بسن ہشتاد سالگی کم و بیش رسیدہ ازین سلسلے مجازی در گذشت و اصاغر و اکابر بہ تشییع جنازہ او متجاوزان دولت رفتہ نعش پاک را بہ تبرک پر سرودوش مے گرفتند

کہ جای نہادن قدم نبود النائب من الذنب لمن لا ذنب له

شیخ سعد اللہ کندوری فراز لکھنوی ابن شیخ سماء الدین لکھنوی جامع بود بجمع علوم نقلی و رسمی و حقیقی سلطوت و شوکت ظاہر و باطن داشت و از اغنیای شاکر و بزل ایشان مشہور بود از بسکہ طعام وافر بر فقر و محتاجان ایشا رسے کرد و رے را کند و رے فراز گفتند رے و از زبان فیض ترجمان مخدوم شیخ قیام الدین بلقب شیخ الاسلام گشت ارادت و خلافت خاندان چشت از والد ماجد خود یافتہ و طریقہ سہروردیہ از سید اجل جوینی ری گرفتہ اورا ہشت پسران بودند بدیع الدین - شہید الدین - شیخ بڑی - شیخ جہانگیر - امین الدین - سعد الدین - فخر الدین - رکن الدین - صفات و بزرگی وی متجاوز از حد احصاست بر خے اذان شیخ رحمت اللہ لکھنوی

در تذکرہ الاصفیاء تحریر کردہ این مختصر گنجائش آن ندارد با بجملة وفاتش بسبت و سوم ربیع الثانی سن ہشت صد و بسبت و نہ ہجری واقع شدہ پائین پدر خود بہ لکھنؤ مدفون گشت شیخ رحمت اللہ مولف تذکرۃ الاصفیاء کلمہ رحمۃ اللہ علیہ تاریخ فوتش یافتہ کند و رسد بالفتح و وال مہملہ مضموم سفرد و دستار خوان

شیخ سعد اللہ بیالوی در علم تخلیض خود نہاشت ساسا لطفا و ملاذ طلبہ علم و اہل سلوک و صائم الدہر بود از شیر و گیاه و میوہا سے بیابانی افطار کے کردار صغیر سن با سادہ است شیخ محمد غوث ہر دوش نہادہ آخر الامر حیرت برد غالب آئندہ سکوت و زید و در تجسہ سہالی عزت گزید کہ فرزندان را ہم بخود ماہ سے داد تا در سال ہشت صد و ہشتاد و نہ ہجری ازین جہان در گذشت و بجا نقاب ہے کہ در بیانہ تعمیر کردہ بود مدفون گشت بر دالہ شجرہ بیانہ بر وزن بہانہ قصیدہ ایست قریب چہ است پدر

حافظ سید سعد اللہ ملگرامی فاضل ہے عبد اللہ بن محمد عظیم الشان شاگرد ملا عبد الرحیم قاسمی مراد آباد شاگرد ملا عبد الحکیم سیالکوٹی در سال یک ہزار و یک صد و بیست و نہ ہجری وفات یافت مولانا سعد اللہ سلوٹی ابن عبد الشکور سید شیخ پیر محمد سنہی و صغیر بن بانک زملے از تحصیل علوم فراغ یافتہ بر سند درس و تصنیف جلوہ افروز شد و بزیارت حرم شریفین قاضی گشت و در مکہ معظمہ تا دوازده سال قیام فرمود اہل حرمین شریفین بدو عقائدی ماسخ داشتند شیخ عبد اللہ بصری مکی صاحب ضیاء الساری شرح صحیح بخاری بطریقہ قادریہ مرید او گردید مخدوم ہاشمی سندھی انار شد تلامذہ او ست مولانا سعد اللہ از مکہ معظمہ معاودت کردہ بہ ہند رسورت رخت اقامت انداخت و مرجع خلائق شد شرح ہایہ الحکمہ در سالہ کشف الحق و شرح مشنوی مولانا دروم در سالہ تحفۃ الرسول از تالیفاتش یادگار اند بتاریخ بسبت و ہفتم جمادی الاول در سال یک ہزار و یکصد و نہ ہجری بہ ہند رسورت وفات یافتہ ہا بخا مدفون گشت علیہ الرحمۃ و العزیزین دینی را در وفات عبد العلی و عبد الولی بودند پیر ثانی در کمالات علمی ثانی پدر بود عزت تخلص می کرد مولوی محمد صادق ٹھٹھوی شاگرد او ست

مولوی مفتی سعد اللہ مراد آبادی ولادت شریف اور سال ہزار و دو صد و
 نو زدہ ہجری وقوع یافتہ کہ تاریخش از لفظ ظہور حق و بیدار نجات برے آید و اوائل بسن صبی
 از کتب فارسیہ ضروریہ فراغت یافت من بعد شوق طالب علمی در سرافتاد و برام پور
 رفتہ شروع در صرف و نحو نمود پس ازان بمقام نجیب آباد شرح جامی و غیرہ از
 مولوی عبدالرحمن قستائے خواندہ استعدادے تام بہرسانیدہ بدہلی تشریف آوردہ
 بر آخوند شیر محمد ولایتی و مولوی محمد حیات پنجابی و مفتی محمد صدر الدین خان صدر الصدور
 از کتب درسیہ تحصیل کردہ در سال ہزار و دو صد و چہل و سہ ہجری بہ لکھنؤ وارد شدہ
 از مولوی محمد اشرف لکھنوی و مولوی محمد اسمعیل مراد آبادی و میرزا حسن علی محدث و
 مفتی ظہور اللہ لکھنوی فرنگی ملی رجوع آوردہ بعد فراغ علمی و ازدواج خود او لا بعدہ
 مدتی مدرسہ شاہی و ثانیاً بتالیف بعض مجلدات تاج اللغات ترجمہ قاموس ثالثاً
 بعدہ افتاے پھر ہی کو توالی تادمت بست و نہ سال مامور ماندہ مدین ایام
 بسفر حج بیت الحرام توفیق یافتہ از شیخ جمال بکی سند جدید علم حدیث گرفتہ بلکہ لکھنؤ
 مراجعت فرمودہ بانفراہ عمدہ افتا معروف شد بعد غزل واجد علی شاہ حسب طلب
 نواب یوسف علی خان کہ تلمیذے بود برامپور رسیدہ خدمت قضا و افتا و مرافعہ
 و غیرہ بدو تفویض یافت و تا عمدہ نواب کلب علی خان رئیس رامپور بدستور بعدہ
 مفوضہ مامور بود واقع چہار و ہجتم بر رمضان روز یکشنبہ سال ہزار و دو صد و نو زدہ ہجری
 بمقام رام پور دایم اہل رالیک گفتہ رحلت فرمود و ہما نجا مد فون گشت طالب اللہ
 شاہ دو فرزند ارجمند مسمیان لطف اللہ و بشارت اللہ عقب خود گذاشت ہر دو
 برامپور قیام پذیر ماند حکیم لطف اللہ در تاریخش چند اشعار عربی گفتہ مقلع آن کہ
 شامل مادہ تاریخ است انیسٹ ۵ فانا اللطف خضت تاریخا و لسنی موتہ و ما اکتاہ
 قبوہ الجیل یا بشری ذیل مشواہ طالب طیب شاہ ذہ مولوی محمد یحیی تاریخش چنین گفتہ
 ۵ تاریخ وفات گفت یحیی ذہ گنجینہ علم و فضل صد آہ ذہ مسودہ و اوراق در دست لکھنؤ
 بمقام لکھنؤ کتب طلب علم در انجا وار و بود صاحب ترجمہ را دید خشک

مخرج یافت و با اصاغر کم توجہی سے نمونہ تصانیف رائقہ او کتب ذیل یادگار اند مقید
الطلاب نے خاصیات الابواب القول الفضل نے ہمزہ الوصل عقود الاجیسا و
نے مجہول اختار و انقاد نوادر الاصول نے شرح الفصول در علم صرف غایۃ البیان نے
تحقیق السبحان رسالہ ترکیب بسم اللہ و نحو خلاصۃ النوادر نوادر البیان نے علم القرآن
رسالہ منہ نے وجود الغنہ در قرأت القول المانوس نے صفات القاموس
نور الصباح نے اغلاط الصراح ترجمہ بعض مجلدات قاموس در علم لغت ترجمہ فقہ اکبر و
رعیت نامہ امام ابو حنیفہ و ترجمہ حقیقتہ الاسلام و ہدایۃ النور فیما يتعلق بالانظار
والشعور و نواذ السبیل لی دار الخلیل و حواشی مالابہ منہ و رسالہ طر متخلل در دینیات
حاشیہ بر شرح سلم مولوی حمد اللہ سندیلی و شرح ضابطۃ التہذیب و شرح خطبہ قطبی
در منطق رسالہ قوس قزح و رسالہ تناسخ و رسالہ تحقیق علم واجب در حکمت و
رسالہ سبع عرض شغیرہ موسومہ مفید البصیرہ در حساب حاشیہ بر شرح مخمینے در ریاضت
رسالہ تشبیہ و استعارہ در علم بیان رسالہ عروض باقافیہ و میزان الافکار شرح معیار الاشعار
و قصیدہ لامیہ فارسیہ و غیرہ

شیخ سعد الدین لکھنوی بن شیخ الاسلام شیخ سعد اللہ کندوری فرزند لکھنوی جامع ہمدانی
علم ظاہر و باطن و ملام بدرس و افادہ علوم دینیہ اشتغال داشت و در مدرسہ وی طلبہ
مستعد رجوع سے کردند طبع شریفش بآل بشعروہ و تخلص اوسعدی است از تالیفات
فکرا دست ۵ چوداری موسیٰ چون قل ہوا شد خطی در کش بگرداسوی اللہ بن ولہ
چون دوست موافق است سعدی بن سہل است ہمای ہر دو عالم بن ولہ گریہ بر عیوب
کس نکنی بن خندہ بر عیوب دیگران چہ زلے بن بست و نہم جمادی الاول سال شست صد و ہشتاد
و یک ہجری رحلت بدار البقا فرمودہ اعداد مخدوم قطب الاولیاء موافق سال و فائش اند
شیخ سعد الدین خیر آبادی پدرش قاضی خیر آباد بود شیخ اولاً از حفظ قرآن مجید فراغ
منودہ بجلقہ تلمذ مولانا اعظم لکھنوی در آمد تکمیل تحصیل علوم کردہ مرید شیخ مینا لکھنوی گشت
بعد وفات پیر خود بخیر آباد وطن بالوف خود رفتہ بدرس و ارشاد صارت الاوقات ماند

تاکہ در سال ہشت صد و ہشتاد و دو ہجری وفات یافت تشریح مصباح و تشریح کافیہ و تشریح جامی و بزودی و تشریح رسالہ لکیمی بمجمع السلوک کہ بسی از ملفوظات و حالات شیخ پیدا روی درج کردہ از دست قبتہ نش در خیر آباد است یزار و تیرک بہ۔
 ملا سعد الدین دہلوی کنیتش ابو الفضائل بود شرح کترالہ قایق و متار از عمدہ تصانیف است در سن ہفت صد و نو و یک ہجری بجوار حمت ایزدی پیوست
 طاب ثراہ و جمل الجنۃ مشواہ

مولوی سعد الدین صادق دہلوی ابن مولوی امان اللہ شہید بسال یازدہ صد و بیست و ہفت ہجری متولد شدہ از والد ماجد خود علوم تحصیل کردہ بر سند افادہ ممکن گشت و در اکثر مباحثات بر مواہین غالب مے آمد تاریخ بیست و سوم ذی الحجہ سال یازدہ صد و پنجاہ و یک ہجری وفات یافتہ و قریب مدفن والد خود مدفون گردید
 مولانا سعید محمد گندمی اعلم العلاب روزگار بودہ اکتساب علوم از ملا احمد جندو ملا محمود سرخ و ملا خصام الدین ابداہم شومہ در سال ہشت صد و شصت و شش ہجری بہ ہند بر مسکن آمد ملازمت اکبر بادشاہ ممتاز شدہ کیفیت درویشی و انکسار غالب داشت خوش طبع و فصیح و بلیغ و شفیق بر تلامذہ بود صحبت او بادشاہ ناخوش مے آمد
 در سال ہشت صد و ہفتاد ہجری بجوار حمت ایزدی پیوست

مولوی سلام اللہ محدث رام پوری بن شیخ الاسلام بن حافظ فخر الدین اناولاد
 انجا و شیخ عبد الحق محدث دہلوی فقیہ و محدث و مفسر و علوم متداولہ از والد ماجد خود شیخ الاسلام مصنف شرح فارسی صحیح بخاری و در سالہ طرد الاوہام عن اثر الامام الہمام و کشف الغطا عماد الدین غنی الاحیاء حاصل کرد و سندہ از حدیث و غیرہ یافت
 جدا مجد او حافظ فخر الدین نیز علامہ عصر بود از تصانیف حافظ مذکور شرح فارسی صحیح مسلم و تشریح فارسی عین العلم و شرح حصن حصین یادگار روزگار اند با جملہ صاحب ترجمہ بعد اکتساب علوم بجو اسلامت خود بر سند افادہ و افاضت ممکن بودہ در نشر علوم مے کوشید بجاہ جمادی الثانی وقت شام سال و وارزہ صد و بیست و نہ و بقوے

دوازده صد و سہ ہجری رحلت کرد تصانیفہ المشہورہ کمالین حاشیہ جلالین - محلی
شرح موطا کہ آنرا در سن دوازده صد و پانزدہ ہجری تصنیف نمود تاریخ آن ہوا الفوز الکبیر
ترجمہ فارسی سے صحیح بخارے - ترجمہ فارسی شمائل ترمذی - رسالہ اصول حدیث

بزبان عربی

مولانا محمد سلامت اللہ بدایونی کا بیوسی ابن شیخ برکت اللہ صدیقی رئیس
ہدایون عالم العلوم کا شمس بین النجوم ذات ہایر کائنات مستغنی از توصیف و تعریف است
مؤلف ادراک نیز چند دی خوشہ چینی خرمن فیض آن بزرگوار نموده رسالہ الاسناد کہ
وقت اعطائے سند بہ محمد می مولوے شاہ محمد عادل ارشد تلامذہ خود جناب موصوف
بزبان فارسی تصنیف فرمودہ اند بنا بر بیان ترجمہ شریف کافی است ازان رسالہ
ترجمہ عالیہ بر سبیل اختصار حوالہ قلم نموده سوچا آید و ہو ہذا

بسم اللہ الرحمن الرحیم

مے گوید سلامت اللہ بدایونی مولد صدیقی نسب حنفی مذہب قادری مشرب کہ فقیر
تحصیل کتب و رسمہ متداولہ از خدمت چند فضلاء عصر نموده اولاً در حدیث سن
از خدمت مولانا ابوالمعالی بن مولانا عبدالغنی بدایونی کہ سلسلہ درس ایشان بہ ملا
جلال الدین دوانی میرسد استفادہ کردہ در عرض مدت دو سال از میزان صرف تا شرح جامی
بر کافیہ و شرح تہذیب یزدی خواندم بعد ازان از خدمت مولوے ولی اللہ
رحمۃ اللہ لہ از تلامذہ مولانا باب اللہ جوہنپوری بودند تحصیل قطبی و بیہدے
ورشید یہ مناظرہ بعمل آمد بعد ازین ہمینکہ مولوے صاحب بدایہ ضرورتے
مراجعت بوطن خود فرمودند حسب ارشاد ہدایت بنیاد حضرت پیر و مرشد برحق سید
شاہ آل احمد مارہروی قدس سرہ الغریز خدمت شریف مولانا محمد عبدالدین عسکری
مولوے مدن صاحب کہ در ان زمان از کلکتہ مراجعت فرمودہ عزت افزاے سکنت
بریلی بودند حاضر شدہ تکمیل تحقیق و تدقیق کتب درسیہ متعارفہ از دو اہد ثلاثہ وقایع
مبارک و حمدا اللہ شرح سلم و مطول تفتازانی و صدرا و شمس بازغہ و شرح عقائد جلالی

ہا ملا یوسف و عاشیہ ملا کمال الدین و ہدایہ فقہ حنفی و مسلم الثبوت و بیضاوی و غیر اُن
 اتفاق افتاد و جناب مولانا بقرط عنایت در اندک فرصت ہر قدر ہا کا از ذخیرہ مبلغ معلوم
 بہ تحویل خود بدولت داشتند تفویض بہ بیچ کارہ نہ فرمودند و حق اینست کہ جل تحقیقات
 و تحقیقات کہ معارف آرا و مزال استعداد علماء و فضلا است ازین ارشاد جناب ممدوح
 در کیسہ استعداد ممدوح فراہم شد و اللہ بیضا عفت لمن یشاء و بعد طی مرحلہ تحقیق و تدقیق کتب
 در سیہ بطریق فرمان واجب الاذعان جناب پیر و مرشد برحق قدس سترہ ذخیرہ اندوز
 سعادت تہا از خدمت سراپا موبہبت مولانا شاہ عبدالعزیز دہلوی انا اللہ و اللہ اعلم
 گردیدہ در صد و تحقیق و تنقیح و سند کتب احادیث و تفاسیر افتادہ فائدہ ازین فائدہ
 فائدہ گرفتہ چنانچہ صحاح ستہ و کتب تفاسیر را از حضور مولانا ممدوح و مولانا
 رفیع الدین برادر کوچک ممدوح کہ تخریص در جملہ علوم خاصہ علم حدیث و تفسیر داشتند
 بمعرض سند رسانیدیم تا آنکہ از فیض مجالست و خدمت این ہر دو بزرگ
 فہم معانی احادیث و ادراک حقائق و دقائق تفسیر بمذاق طبع حاصل شد آخر کار جناب
 مولانا ممدوح تفقد کریمانہ بحال این خاکسار فرمودہ بہ اجازت صحاح ستہ و مشکوٰۃ
 المصابیح و معنی حصین و کتاب المسلسلات و دیگر کتب احادیث و تفاسیر و رسائل
 مصنفہ خود و نیز کتب مؤلفہ والد ماجد خود سر فرما فرمودہ رخصت فرمودند مجملہ
 فقیر سند کتب در سیہ تمام و کمال از خدمت مولانا مجد الدین شاہ جہان پوری دارد
 و سند کتب احادیث و تفاسیر قرآن و سماعہ و درایہ و اجازۃ از ذرۃ المحدثین و
 اسوۃ المفسرین مولانا شاہ عبدالعزیز دہلوی و برادر ایشان مولانا رفیع الدین دارد و
 حضرت ایشان از والد ماجد خود شان مولانا شاہ ولی اللہ محدث دہلوی دارند و
 حضرت ایشان حال اسانید متنومہ خود را در کتاب الارشاد اسے مہات الاسناد
 بہ تمام تفصیل نوشتہ اند انتہی بلوغ مولانا صاحب الترجمہ عین حیات خود سجدے
 بمقام کانپور وطن خود در سال یک ہزار و دویست و شصت و ہفت ہجری تعمیر فرمودند
 کہ تاریخ بنائے از فقرا ہے۔ ان ہذا لا بیت اللہ۔ و ما ہذا الا مسجد الفردوس۔ و اللہ اعلم

ہوا لغنی الحمید سے برآید چونکہ نفس قدسی آنحضرت مفید عام و مفیض انام بود صد ہا علم و
 فضل سے نامی زیر سایہ دامان تلمذ و درس آن خاتم العلماء بر خاستہ اند بالین ہمہ کتب معنی
 حضرت معزے الیہ دال بر ذخیرہ علمی شان موجود اند از انجملہ کتب ذیل مستند تحفۃ الاحباب
 و تنکیر کلام ازاد برق خافت و مناظرہ اہل سنت و شیعہ و تحریر الشہادۃ تین شرح
 الشہادۃ تین در بیان شہادت سید الشہداء رضی اللہ عنہ و خدا کی رحمت خرد و کلام
 در بیان میلاد سرور کائنات علیہ الصلوٰۃ و التحیات و رسالہ تہاب ثاقب و در
 سقوط کواکب و حقائق احمدیہ و در علم حقائق و بحر التوحید در بیان شطیحات اولیا و اللہ
 و سرمد عاشقین و در حل قوال و اشعار عربیہ و فارسیہ بطریق صوفیہ کرام و رسالہ کشفیہ
 بجواب ایرادات بعض جملہ کہ بوجہ ناواقفیت از اصطلاحات حافظ شیراز بر چند اشعار
 حافظیہ وارد نموده اند و ترجمہ دو تار سالہ شیخ محی الدین بن العربی در بیان لطائف
 موسومہ معانیات صوفیہ و مکاشفات قدسیہ و رسالہ لغات حالات و رسالہ
 اشباع الکلام فی اثبات المولد و النقیام و رفعات کشفی و شرح ثنوی گل کشتی و رسالہ الوان
 در بیان جواز عدم جواز الوان و رسالہ و تحقیق جواز مصافحہ و معانقہ عیدین و رسالہ مجموعہ
 استفتا کہ اجوبہ ہر یک خود تحریر فرمودہ اند و رسالہ اسناد و در بیان کیفیت تحصیل علوم
 مختلفہ متداولہ و استحصال اسناد علوم از اساتذہ مولانا را طبع شعر گوئی ہم بود بنابر ان
 تخلص خود کشفی سے کردند و دیوان کشفی کہ مجموعہ اشعار اہل فارسی است شش
 نمونہ از خردار سے بہ میزان فہم باید سنجید چند اشعار از دیوان مذکور بطور اتم و فوج نوشتہ
 سے شوند **۱** آنانکہ بر خیال تو جان را نہ کنند بہ بیند اگر ندیدہ جمالت چہا
 کنند بہ نحو نظارہ رخ خوب تو دید ہاست بہ آنے کہ خاک پای ترا تو تیا کنند بہ رسم کہ رفتہ
 رفتہ قد طشت من نہام بہ یاران اگر کلافہ عشق تو را کنند بہ غیر از جفا ندید دل من
 نہ ہوشان بہ این ہم حکایتے است کہ خوبان وفا کنند بہ میلہ عشق بہ نشو وازم مسیح
 بیہودگی نگر کہ طیبان وفا کنند بہ تنہا نہ من سبکو گلزار و حسد تم نہ زندان تمام تکیہ
 بدوش صبا کنند بہ آئینہ را بدست نگیرند نہ ہمارہ بہ خوبان اگر معایشتہ یار ما کنند **۲**

شاہ توحق شناس فی راہ خود بگیر خاصان حق ہمیشہ بن اقتدا کنند و تروا منم چنانکہ ملائکت آسمان
 نام مرا وظیفہ بجایے دعا کنند و حرفت حزمین بگفتہ حافظے سے رسد بکشفی تو کیستی کہ ترا مرجبا کنند
 یا بجلد ہر کلمے را ردالی است و کل نفس ذائقۃ الموت مسکن دل ہر صاحب خیالے
 آہا غم آہا کہ آن آفتاب فلک تحقیق و تدقیق واقع سوم رجب یوم شنبہ سال یک ہزار و
 دوصد و ہشتاد و یک ہجری زیرافق عدم پنهان شدہ در کانہو پیش مسجد خودش بزین سپردند
 طاب اللہ شراہ و جبل الجنۃ مشواہ قطعہ تاریخ وفات آن مرجع العلوم ہر سنگ بالین
 مزارش چنین کند اند **سے** مظهر کشف و کرامات جناب کشفی ہادی راہ خدا کاشف راز
 عرفان ہ شدہ برخاستہ خاطر جو ازین گلشن دہر پورفت و چشم لدن جانب باغ رضوان
 سال تاریخ قلبند نمودم آرشہ یوم ہفتہ سوم از ماہ رجب شد و زمان ہ
حاجی سلطان تہا نیری بزیارت مکہ معظمہ و مدینہ طیبہ مشرف شدہ و علوم نقلیہ
 خوب و رزیدہ و مدتے مدید در خدمت اکبر بادشاہ بودہ حسب الحکم بادشاہ موصوف
 چہار سال بہ ترجمہ کتاب مہا بہارت موسوم ہرزم نامہ بطریق الافراد و استقلال
 اشتغال داشتہ بنائے کہ از نقیب خان شروع شدہ بود از وہا تا ہم رسید ہنگام ترجمہ
 نویسی مہا بہارت یکے ازوے پر سید کہ این چیست کہ سے نویسد گفت کہ حرف دہ ہزار
 رسالہ را بزبان حال موافق سے سازم

قاضی سہا الدین المسقب تقی خان وزیر سلطان حسین شریع کہ اعلم العلماء سے
 وقت بود در سال ہشت صد و ہشتاد و چہار ہجری بدست سلطان بہلول لودے اسیر
 شدہ بزندان رفت و از مجلس مومنان رہائی یافت

مولانا سہا الدین دہلوی جامع بود میان علوم رسمی و حقیقی و تقوی و ورع از
 دنیا زیادہ بر ما محتاج اختیار نکردہ و پیش مولانا سہا الدین شاگرد میر سید شریعت
 جرجانی تلمذ کردہ و از ملتان بسبب بعضے وقائع برآمدہ و تہا ورنہ تیمور و بیانیہ وغیرہ
 گذرانیدہ بدہلی آمد و توطن کرد مرید شیخ کبیر است و سن ہم کبیر داشت در آخر عمر
 حاسہ بصرش رفتہ بود حق سبحانہ تعالیٰ بے واسطہ علاج بصارت را بوسے رو کرد

برلعات شیخ فخر الدین عراقی حاشی نوشتہ کہ بجل معانی آن کافی دوانی است و رسالہ
مفتاح الاسرار ہم از تصانیف اوست تاریخ ہفتہ ہم حمادی الاول سن ہند و یک
وفات یافتہ قبر او در دہلی بالاسے حوض شمسی است رحمہ اللہ مولانا ثراب علی لکھنوی از
اولاد و اجدادشان ہستند

مولوی سنا الدین احمد بدایونی ابن مولانا محمد شفیع بن مولانا عبد الحمید ابن
مولانا محمد سعید ابن مولانا محمد شریف ابن مولانا محمد شفیع بدایونی ولادت سے در سال
دوازده صد و نوزده ہجری بظہور بیوسمہ چنانچہ ظہور حق نام تاریخی و بیت اکثر سے
از علوم در سیہ خدمت مولانا فضل امام خیر آبادی و مسلم حدیث و تفسیر خدمت مولانا
شاہ عبدالعزیز دہلوی تحصیل نموده فوائد معتدہ در نحو و حاشیہ قاموس در لغت و دیگر
مسودات عربیہ از تالیفاتش یادگار اند سے رحمۃ اللہ علیہ بیعت خدمت عم خود
مولانا عبد الحمید عین الحق داشت آجہ محرم سال دوازده صد و ہشتاد و ہشت ہجری
رحلت فرمودہ

سید احمد گیسو دراز کا لپوی جامع علوم ظاہر و باطن مرید پر خود سید محمد کا لپوی
بود گیسو دراز کردنش بہت اہمیت سید محمد گیسو دراز بود کہ در دکن آسودہ اند کتاب
جوامع الکلم عبارت عربی در شرح اسمائے حسنی و مشاہدات بزرگان فارسی
در حقائق و معارف از تصنیفات اوست در سال یک ہزار و پنجاہ و ہشت رحلت
فرمای عالم بقا شد قدس اللہ سرہ

سید احمد مجاہد رامی بریلوی گو بظاہر ہجیرہ علماء ظاہر معبود و مکر باطن او بنور علم الہی
معمور بودہ سے از خاندان سادات تکیہ رامی بریلی است کہ در ان خاندان عالی
پیش ازین بسیاری از اولیاء اللہ گذشتہ اند همچو شاہ علیم اللہ کہ وفاتش در سال ہزار
و نو و شش ہجری و شاہ محمد عدل عرف شاہ لال متونی سن یازده صد و نو و
دو ہجری سید احمد قدس سرہ مرید و تالیف مولانا شاہ عبدالعزیز مرحوم بود در سال
دوازده صد و سی و ہشت ہجری بزیارت بیت اللہ مشرف شدہ بسال دوازده

صدوسی و ہشت ہجری مراجعت نموده بسکن خود رسیدہ ہفتم جمادی الثانی سال دوازدہ
 صد و چهل دیک ہجری روز دوشنبہ وقت عصر اتکیہ رای بریلی بزم جہاد فی
 سبیل اللہ ہجرت فرمودہ بتاریخ بست و چہارم ذیقعدہ سال دوازدہ صد و چهل و شش
 ہجری متصل بالا کوٹ واقع ملک پنجاب شربت شہادت چشید۔ شکر اللہ سعید
 سید محمد دہلوی بن سید مبارک بن سید محمد بن سید محمود کرانی جامع کتاب سیر الاولیاء
 دران احوال مشایخ چشتیہ جمع نموده دے بھنرسن بشارت بیعت شیخ نظام الدین اولیا
 قدس سرہ مشرف شدہ و بعد از بخدمت خلفائے او بودہ از شیخ نصیر الدین محمود
 کہ اجل خلفائے شیخ موصوف بود تربیت یافتہ رحمۃ اللہ علیہ

سید محمد گیسو دراز ساکن گگر کہ ابن یوسف الحسنی الدہلوی خلیفہ راستین شیخ
 نصیر الدین محمود چراغ دہلی جامع بود میان سیادت و علم و ولایت و شائے رفیع و ربوبی
 رفیع و کلام عالی داشت در اوائل حال بدہلی تشریف داشت بعد رحلت فرمودہ پیر خود
 ہدیاردکن رفت و قبولی عظیم یافت و ہما بخار حلت فرمودہ اورا گیسو و ماہ از ان گویند کہ
 روزے او با چندے دیگر از مریدان پالکی شیخ نصیر الدین محمود ہشتاد و شش بودند وقت
 برداشتن گیسوے او بسبب درازی در پایہ پالکی بند شد و او بسبب رعایت ادب
 استغراق بہ بر آوردن گیسو مقید نہ شد و ہم بران وضع کہ واقع شد مسافت بعدہ
 قطع کرد چون شیخ برین معنی اطلاع یافت خوشحال شدہ این بیت انشا فرمود
 ہر کو مرید سید گیسو دراز شدہ و اللہ خلاف نیست کہ او عشق باز شدہ بعض مریدانش
 کہ محمد نام داشت تلفوظاتش موسوم بجوامع الکلم جمع کردہ و از تصنیفات خاص وے
 کتاب اسماء است کہ حقائق و معارف بزبان فرادایجاد الفاظ و اشارات بیان فرمودہ
 مفتی سید محمد لاہوری بن مفتی غلام محمد لاہوری صاحب علم و عمل بود کتاب
 خلاصۃ المداہج و فقہ محمدی و مخزن الفرائض از تالیفات اوست بارادہ زیارت
 حرمین شریفین قدم براہ سفر نہادہ کہ ناگاہ متصل مشن کوٹ سفر آخرتش پیش آمد روان
 دار البقا گردید

سید محمد قنوجی از فرقہ سادات رسول و از استاد اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ
ماہر علوم ریاضیہ و ادبیہ بود حاشیہ مطول از تصانیف اوست

مولوی سید محمد برہانپوری ابن شاہ فضل اللہ تائب رسول اللہ و دانشمند بزرگ و
عارف سترگ بعد وفات پدر و سادہ آرای افادہ علوم در برہان پور شد از تصانیفش کتاب
تختہ المرسلہ مشہور و معروف است

سید محمد علی الدہلوی ابن سید جعفر الملکی تاجر دانشمند خلیفہ شیخ نصیر الدین محمود
جلال دہلی در توحید و تفرید مقام عالی داشت کتاب بحر المعانی و دلائل المعانی و
حقائق المعانی و رسالہ اسرار روح و رسالہ پنج نکات و بحر الانساب در بیان
نسب اہل بیت از تصانیف اوست بعد سلطان بہلول دوسے در سن ہشت
صد و نو و یک ہجری رحلت فرمود

میر سید محمد امروہی عالم با عمل صاحب صلاح و تقوی و ورع بود از سید جلال
تلمیذ سید رفیع الدین در بدایون تحصیل علوم کردہ بعد از تحصیل کمالات بدرس و افتادہ
مشغول شد در او اخرو و سلک ملازمان در گاہ با و شاہی بر تہ اختصاص رسیدہ
بمنصب میر عدلی عزت یار یافت و درین منصب جلیل القدر طواق عدالت و انصاف و
صدق و امانت سلوک داشتہ تازمانیکہ او بدر بار اکبر سے بود ہیچ ہتدعی و علمی را
قدرت رخنہ انداختن و دین اسلام نبود بعد از و نام میر عدلی بر سائر مردم مجازی
و عاریتی گشت در سن نمصد و شتاد و چارہ ہجری بحکومت بہکمر فائز شدہ ہما نجا در سن
نمصد و شتاد و شش ہجری بچار رحمت حق پیوست

سید محمد بلگرامی ابن سید عبد الجلیل الحسینی الواسطی بلگرامی در علم ادب کمالی داشت
شاگرد سید طفیل محمد اترووی بود و استفادہ فنون عربیہ و فروع ادبیہ از والد خود کردہ
کتاب الجزء الاشراف من المستطرف منتخب کتاب مستطرف از مؤلفات اوست کہ
در سال یک ہزار و یک صد و پنجاہ و پنج ہجری انتخاب کردہ ہشتم شعبان شب شنبہ
سال یک ہزار و یک صد و شتاد و پنج ہجری وفات یافتہ در بلگرام مدفون شد طالب فضل و محکم

شیخ سیف الدین سرہندی ابن شیخ محمد مصوم ابن شیخ احمد مجدد قدس سرہم جامع علوم عقلیہ و نقلیہ بود اکتساب علوم از والد ماجد خود کرده وہم در طریقت مرید دوسے وہ نقب محی السنہ مشہور بود و ہار باب دنیا تعلق نہ داشت بجز و شنیدن نام اللہ تعالیٰ حالتی بروی طاری سے شد در سال ہزار و نو و ہشت ہجری وفات یافتہ قدس سرہ

حرف الشین المبعوث

شاہ احمد شرعی ساکن چندیری دانشمندی قمر در دہلی کامل کیر السن جامع جمیع علوم عقلیہ و نقلیہ و رسمہ و حقیقہ بود در دیا چندیری ملک مالوہ توطن داشت دی در جواب ابیات صاحب کشف کہ در طعن اہل سنت و جماعت دارد اشعار بہمان وزن و قافیہ گفتہ است اشعار صاحب کشف و جماعت سمٹا ہوا ہم ستہ جماعت حرم عمری موکفہ بہ قد شہودہ بخلقہ نحو فواہ شفع الوری فلتسردا ہا لیلکفہ بہ چو اب
شاہ احمد شرعی عجا بقوم ظالمین بآقبواہ بالعدل ماینہم عمری معرفہ بہ قد جلاہم من حیث لایرونہ بہ تعطیل ذات اللہ مع نفی الصفہ بہ وفات او در سن نہ صد و بیست و ہشت ہجری بوقوع پیوستہ شیخ عبد الغنی سنیتی کہ دانشمند تشرع و متعبد بود شاگرد اوست۔
شیخ شاہ محمد فاروقی انا کا بر علمای جو پوری بوسع و تقوی موصوف و ہموارہ با فادہ و درس علوم مصروف بود ملا محمود جو پوری نیزہ اوست شیخ موصوف در سال ہزار و سی و دو ہجری وفات یافتہ روح اللہ روحہ

شرف الدین احمد منیری ابن محلی المنیری دی از شاہیر مشائخ ہندوستان است چہ احتیاج کہ کسی ذکر مناقب دی کند اور تصانیف عالیہ است از جملہ تصانیف او مکتوبات مشہور و لطیف ترین تصانیف اوست بسیار سے از آداب طریقت و اسرار حقیقت سان اندراج یافتہ و ہر آداب المریدین نیز تشریح دارد و دوسے مرید خواجہ نجیب الدین فردوسی است قبر شیخ شرف الدین در بہار ست یزار و یتبرک دی رحمۃ اللہ علیہ در سال ہفتصد و ہشتاد و دو ہجری وفات یافتہ

مفتی شرف الدین رام پوری ماہر علوم فلسفہ و منطق مشہور است و اما د

ملا احمد ولایتی بود و در سال دوازده صد و پنجاه و ششش هجری ہنگامیکہ از کلکتہ برام پور میرفت
 وراثتہ سے راہ بہ فتح پور منسوبہ بنابر فاتحہ خوانی قبر مولوی محمد سعید داماد خودش کہ بدرگاہ سید شاہ
 راجہ قدس سرہ مدفون اند بمسکن برادر کلام حکیم احسان علی خان فرود آورده و مان وقت
 را قمیچچران صغیر السن بود لکن ہنوز حلیہ او بصفیہ خیالم مرتسم است کہ دسے میانہ قد سیاہ
 رنگ سفید ریش نحیف الجثہ ضعیف القوی بود از تصانیف او سراج المیزان و منطق
 و شرح سلم تالایچہ و لای تصور و بعض فتاویٰ فقیہہ مشہور اند

حکیم شریف خان دہلوی طبیب مشہور و معروف است عمالہ نافعہ و تالیف شریقی
 و علاج الامراض و دستورا الفصد و حاشیہ نفیسی و حاشیہ شرح اسباب غیرہ از تصانیف او است
 و فائش در سال دوازده صد و سی و یک ہجری واقع شدہ شاعری تاریخ فوٹشالین چنین یافتہ
 درینجا ازین دار فانی گذشت **حکیم و طبیب و لطیف و ظریف بہ حسن و کفایت**
 سال و فائش بہن بد صد افسوس مرزا محمد شریف

مولانا شعیب دہلوی پدرش ملا منہاج در مدرسہ از لاہور بقصد تحصیل علم در دہلی آمد
 و در تحصیل علوم ریاضات شاقہ کشید بعدہ در عمدہ دولت سلطان بہلول لودی مفتی شہر شد
 و بہین جاسکوت و زید مولانا شعیب عالم و عامل در صورت و سیرت ملک تمثال بود و
 در وعظ و تذکیر بے نظیر زمان خود و قتیکہ وعظ گفتی و ستر آن خواندی بہیج کس را مجال
 عبور از ان راہ نبودے اگرچہ خود بارگران بر سرداشتی ایستادہ شدے و استملع نمودی
 و او را در وعظ بحسب اختلاف مقامات و عہدہ و عید حالات عارض شدے
 جمیع اکابر و علمائے شہر دہلی در پاسے وعظ او حاضر شدند و اکثر از مولای و آہائے شہر
 در ابتدا شاگرد او بودند بہال ہند و سی و شش ہجری وفات یافتہ قبرش در دہلی
 بر بالائے حوضی شمسی است نور اللہ مرقدہ

قاضی شمس الدین شیبانی دانشمند متبحر بود از دہلی در زمان تغلق شاہ بنار نول رفت
 و بدایت حال کہ ہنوز سنت نکاح در دست او نیامدہ بود بقصد زیارت خانہ کعبہ برآمد
 و چہن بکیرات رسید و مسجدے درآمد و اعظمی مقبرے مذہب بر منبر برآمد و تقریر مذہب

افضل کہ رسالہ خلق افعال عباد است کرد گفت این دست نیست اگر کشایم من بکشایم و اگر
بر بندم من بر بندم هیچ کس را از حاضران قوت نداد و نبود قاضی شمس الدین گفت اگر قدرت
بدست نیست چرا دست بر پشت بر نہ بندے حاکم گجرات رالین دخل و سے خوش آمد
جاریہ کہ از دارا حرب آورده بودند پیش کش او کرد و از و سے اولاد شد حق سبحانہ در اولاد
او برکت داد و علم بخشید رحمۃ اللہ علیہم اجمعین یکے از اولاد او بنام تاج الافاضل بود از
و سے پنج پسر شدند ہمہ دانشمند و متقی یکے از پسران او قاضی مجد بود پدشخ احمد مجد کہ
ذکر او در حرف الف گذشت داد و اہفت پسر ہمہ عالم و عامل بودند

مولانا شمس الدین بکلی اودھی دی اقلاندہ مولانا فرید الدین شافعی است کہ شیخ
الاسلام اودہ بود از اودہ بنا بر تحصیل علم بہلی قدم آورده و بخدمت مولانا ظہیر الدین بہکری
تلمذ نموده از شاہیر علماء شہر دہلی گشت بیشتر مردم شہر در تلمذ و سے انتساب سے کردند
بأن نسبت مظہر متبع بودند گویند اور اثر سے است بر مشارق الاوار ودان نقل کرده کہ ماننا
نہی قط و سے روزے با مولانا صد الدین تا و سے بخدمت شیخ نظام الدین اولیا
قدس سرہ آمد شیخ پر سید در شہر سے باشید چیزے تعلیم کنید گفت آری بخدمت مولانا
ظہیر الدین بہکری اصول ہندوی می خوانیم شیخ ایشان را از بعضی مواضع کہ باہکال مشہور بود
پر سید گفت کہ سبق مانا ہمین جا رسیدہ است این حرف برمانیز مشکل مانده است شیخ آنرا
حل کرد ایشان را اعتقاد در حق شیخ راسخ شد بعد از مدتی مولانا شمس الدین بکلی مرید شد
و بر تہ کمال رسید و از اعظم خلفائے شیخ گشت و میان یاران اعلیٰ شیخ معظم و مکرم و صاحب
صدر شد و از تکلفات و مراعات رسم و عادات مبرا و از تعلق تزویج مبرا بود و کثر سے بلوغ
گرفت شیخ نصیر الدین محمود کہ از تلامذہ اوست در مدح و سے گفتہ شعر سالت العلم من
احیاک حقاً فقال العلم شمس الدین بکلی ہنرمانی کہ سلطان محمد تغلق شاہ دہلی تیغ قہر و سیاست
بر خلائق خصوصاً بطائفہ مشائخ آخترہ بود مولانا شمس الدین بکلی را طلبیدہ گفت مثل تو دانشمندی
و نجا چکند بکشیر برود و در تہانہا سے آن دیار بنشین و خلق خدا را با سلام دعوت کن مولانا از پیش
سلطان براسے تہیہ اسباب سفر آمد و گفت کہ من شیخ را بخواب دیدہ ام کہ مرا می طلبد مردم

چہ می گویند من بعد دست و حاجہ خود میروم ایشان مرا کجای فریستند فردا سے آن روز سیمینا و تلی
برآند و بیمار افتاد این خبر سلطان رسید حکم کرد کہ اورا بدگاہ مابیارند مبادا کہ ہمانہ میکرده باشد
و ماہین اثنا و بسال ہفتصد و چهل و ہفت ہجری انزن عالم رحلت فرمود قبر او در یاران
چہوترہ در مدلی است رحمۃ اللہ علیہ

مولوی حافظ محمد شوکت علی صدیقی سندیلی ابن چودھری سند علی بن چودھری
منصب علی تاریخ لوند ہم محرم الحرام یوم انیس سال دوازده صدوسی و چہار ہجری ولادت
یافتند جدشان چودھری منصب علی بخشی بنیرہ اولین خود ہزار ہاروپہ مرت فرمودہ گاہ
عم شریفش قریب بہ سال رسید دستبے زیر کمر برآمد کہ از خدمتہ آن اعصاب پانچ
شدہ ہر دو پالا غر و کوتاہ گشتند دماغ رفتار شدہ با وجود تداوے اطباء عصر انان
افت قلعہ دست نداد بچہ چہار سال و چہار ماہ و چہار روز کہ معمول شرفای مسلمانان
ہندوستان است رسم تسمیہ خوانی بطور بیوست حفظ قرآن مجید از سید فتح اللہ سندیلی
و حافظ محمد ابراہیم خیر آبادی نمودہ بچہ چہار سال فراغت یافتہ در خدمت مولوے سید
فقیہ اللہ سندیلی و ملا اسرار قل بخاری قدیری مستفید شد بعد والد ماجدشان یعنی چودھری
سند علی مولوی تراب علی ابن شیخ شجاعت علی لکنوی را کہ دانشمند تبحر بود بمشاہرہ و چاہ روپیہ
نقد با صناد خوراک و پوشاک و صرفہ چند طلبہ بنا بر تعلیم صاحب ترجمہ ملازم کردند کہ در دست
قلید از کتب و سیدہ خدمت مولوے مفر سے الیہ فراغ حاصل کردند لیکن والد ماجد
شان چودھری سند علی قبل از فراغ داعی اجل را اجابت بیک گفتہ رہگرای عالم بقا شدند
اعمام شان چودھری حسمت علی و چودھری عظمت علی کہ موجود بودند تقریب فراغ بکشادہ
پیشانی تمام بھرت پانزدہ ہزار روپیہ بانجام رسانیدند جناب ہم اللہ خیر ادرین تقریب بسیاری
از علما و صلحا و طلبہ و حفاظ و اطبا و حجاج و مشائخ مدعو بودند صاحب ترجمہ بعد نماز جمعہ
و عطا کردیم و علم آدم الاسماء الایہ گفتند سورہ فاتحہ و حدیث انما الاعمال بالنیات
خوانند و علماء موجودین از دست خاص دستار فضیلت بفرق مبارکش بستند و
مولوے تراب علی را یک ہزار روپیہ نقد و دشاہ و رومال و غیرہ اعمام صاحب ترجمہ

تذکرہ کو ند علی ہذا القیاس دیگر علما بحسب حال بدل نمودند مشار الیہ بدرس و تربیت طلبہ علوم معروف اند و از مولوی سید حسین محمد طبع آبادی و شاہ خادم صفی پوری و سید شاہ نواز شمس احمد صفی پوری و شاہ محمد علی صفی پوری بیعت و خلافت سلاسل قادریہ و چشتیہ و قمریہ و رومیہ حاصل نموده و صد ہا مردم مریدانش بستند موکلف میگردان را و تالیف این تذکرہ از حضرتش امداد کے کامل رسید کہ اداسے شکرش بہ ہزار زبان ہم نمی تواند کرد سلمہ اللہ و ابقاہ و اوصلہ اسے مایمنہ تصانیف الشہیرہ حاشیہ شرح جامع الاستقصاء فی الاستفتاء و علم الیقین فی مسائل الاربعین شماتۃ الانظار فیہا مضی من الآثار غایۃ الادراک فی مسائل السواک الآثار الہدیۃ فی تحقیق الصلوۃ الوسطی کشف المستور عن وجہ السحر کتب زیر تالیف ختمہا اللہ بالآخر رسالہ و در باب طہارت مصلی۔ رسالہ التشریح الصدور بلیلۃ القدر۔ رسالہ بحواب بطلان خلافت خلفای ثلاثہ۔ آفاقتہ المنافع بمسائل اختلاف المطالع در تحقیق رویت ہلال۔ عقیدہ اللوہ المسحورہ فی کلمۃ کشف المستور۔ افہام

السائل بحواب مایہ مسائل۔ انشاء و خواہزا۔ تالیف سندیلہ

قاضی شہاب الدین دولت آبادی ابن شمس الدین بن عمر الزاوی در دولت آباد متولد شدہ از قاضی عبدالمقتدر دہلوی و مولانا خواجگی تلمیذ مولانا معین الدین عمرانی اکتساب علوم کردہ ہر گاہ شکر امیر تیمور متوجہ دہلی شد قبل رسیدنش بدہلی قاضی شہاب الدین ہمراہ او ستاد خود مولانا خواجگی ہار دہلی بکلیہ شتافت مولانا خواجگی بکلیبی رخت اقامت انداخت و قاضی بچہ پور رفت سلطان ابراہیم شرقی قدم قاضی مقتدر شہرہ باغ و از تعلیم تمام پیش آمدش و اورا بملک العلماء لقب کرد قاضی و سادہ افادہ و در سبب بچون پور مزین فرمود و تصنیف کتب معروف گردید و انانچہ بحر مواج تفسیر قرآن مجید بزبان فارسی و حاشیہ کافیہ و کتاب ارشاد و در نحو کہ در ان تمثیل ہر مسئلہ در ضمن عبارت ادا کردہ فقیر کتاب مذکور بہ کتب خانہ مولانا مفتی علی کبیر بچلی شہری دیدہ بود و بہائخ البیان در فن بلاغت و تشریح بزودی در اصول فقہ و تشریح قضیہ بانہ سعاد و رسالہ در تقسیم علوم بعبارت فارسی و مناقب سادات و فتاوی ابراہیم شاہی و غیرہ

از تصانیف وی مشہور اند تا یحییٰ بست و پنجم رجب سال ہشت صد و چہل و نہ ہجری رحلت فرمود
 بجنوبہور جانب جنوب مسجد سلطان ابراہیم کہ بنام مسجد اٹالہ شہرت دارد مدفون شد موصوفت
 انداق و رسال شصت و یکم صدی سیزدہم ہجری و قتیکہ از بچلی شہر بغازی پورے رفت
 مرقدش ز زیارت کردہ نور اللہ مرقدہ صاحب تاریخ فرشتہ نوشتہ کہ اصل او از غزنین است
 در دولت آباد کن نشو و نمایانہ سلطان ابراہیم شہر تی در تعظیم و توقیر و بسیاری کوشید
 و بروزہا سے متبرک در مجلس سلطان ابراہیم بر کرسی نقیرہ سے نشست گویند
 وقتے قاضی رام رنے طار سے شد سلطان بعیادت اورفتہ بعد از تفیش احوال
 و اظہار لوازم ہر بانی قدس پراناب کردہ گرد سر مولانا گردانیدہ بنوشید و گفت بار خدایا
 ہر بلا سے کہ در راہ او باشد نصیب من گردان تا و را شفا بخش از اینجا عقیدہ آن صاحب
 تخت و تاج نسبت علمائے شریعت محمدی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم معلوم میتوان کرد
 کہ تاجہ غایت بود۔

شہاب الدین معالی در فن محاکوئی مہارت کاملہ داشت ہمراہ بابر شاہ ہند آمدہ
 در سلک ندما سے مقرب او انتظام داشت رسالہ در نمین و توضیح علم معما از تصنیفات
 اوست بسال نہ صد و چہل و دو ہجری بعد ہمایون شاہ فوت شدہ شہاب الثاقب
 تاریخ فوت اوست

ملا شکر کشمیری از احفاد بابا عثمان گنائی و علمائے نامدار کشمیر محدث و فقیہ
 جامع علوم عقلی و نقلی بود ملا فیروز مفتی برادر زادہ اوست پیش علمائے شہر خود کتب درسیہ
 گذرانیدہ بحرمین شریفین رفتہ و از ابن حجر مکی اجازت حدیث یافت باز بہ کشمیر آمدہ با فادہ
 طلبہ علوم سے پرداخت کہ اجلاس در رسید بجلہ قلاش پورہ مدفون گشت۔

حکیم شیر علی احمد آبادی بن حکیم محی الدین صدیقی والد ماجد ابن مسود اوراق اولیٰ
 کتب درسیہ طبیہ بحضرت والد خود تحصیل فرمودہ بعد ازان بمقام لکھنؤ پیش حکیم امام بخش
 مرحوم تلمیذ حکیم محمد اسحاق خان دہلوی مغفور مطب نمودہ فن طبابت را بجدت برسانیدہ
 و سرکار نواب اصطفی الدولہ بہادر بعد ہا سے مسند زینت تحصیلدار سے و فوجداری

ملازمت کردہ بھر شیخوخت خانہ نشین شدہ بہ معالجہ مرضی سے پرداخت واکسی خواہان مزد
نے شد اوقات شہاروزی بتلاوت قرآن مجید و مرد دلائل الخیرات و صلوة پنجگانہ صرف
سے نمودے غفر اللہ کہ بعد فراغ نماز چاشت و اشراق بر سر یکہ نشین گاہ اول و شستہ
ہر پیش اشحال مرضی کہ موجود بودند سے پرداخت و ہر یکہ معالج مناسب تجویز میفرمود
حتی الامکان نسخہ قلیل لاجزا و کثیر المنفعت تجویز سے کرد و بجانہ کسی نے رفت و اناہل برادری
و مردم مفلوک اشحال چیز سے نے گرفت انجہ از افنیای سے بیرونی بدو سے رسید ہمہ بدوات
عسر با صرف سے نمودی را طریق معالجہ عجبے بود کہ تعلق بدید و شنیدند اور روزی طفلی را
پیش سے آوردند کہ بدو گوش بیہوش بود و سے گفت کہ چیز سے در گوش سے کا و والد
مرحوم فرمود کہ نے حقہ بیارید چنان نے آوردند و اراکارو کہ در قلندانش بود بھو قلم تراشیدہ
در گوش ماؤت طفل نہاد و بطرف دیگر فیتلہ سوزان نہاد بے بر نیامد کہ طفل متبسم گردید
ہر گاہ نے رازمین زوند بچہ ہزار پاکہ آرا کھنجرورہ گویند بہ آمد مردمان ششدر شدند و سنے
خمیازہ کردہ ہر دو دست بالاسے سر بردا بچنان دستماش کشیدہ مانند بہ بچہ تدبیر فرود
سے آمدند والد مرحوم فرمود کہ سے کہ باین زن رشتہ مضحکہ داشتہ باشد دفعہ دست خود
زیر ناف زن بردا بچنین کووند زن ماؤت ہر دو دست دفعہ فرود آورد و با وائل ماہ شعبان المعظم
سال دوازده صد و پنجاہ و شش ہجری حضرت قبلہ گاہ سے بعارضہ تب و اسہال کبدی
بتلا شدند حکیم مردان علی و حکیم احسان علی مؤلف طب احسانی اخلاص حضرت
شان کہ از مؤلف ایچچان کلان تر و دران وقت موجود بودند ہر یکہ طبیب حاذق بود
بمداو سے کو شیدند لکن سع قضا سے نبشتہ نہاید سترو بہ تدبیر سے کارگر نشد بتاریخ
چہار دہم رمضان المبارک سال مذکور وقت نماز عشا کلمہ طیبہ گویان بھر ہفتاد و پنج سالگی جان
بحق تسلیم فرمودہ بمقابلہ سے واقع احمد آباد و فون شدند ہفت پسر سے حکیم
مردان علی و حکیم علی رضا و حکیم احسان علی و مولوی حکیم ایمان علی و حافظ قربان علی و حکیم فرمان علی
و بندہ رحمان علی مؤلف و پنج دختر اعقاب خود گذاشتند و جملہ اولاد پسری و دختری
از مذکور و انات خرد و کلان شصت کس وقت و اوقات آن جناب زندہ و موجود

بودند یک روز قبل از وفات ہمہ سابقش خود طلبیدہ یگان یگان راپیش فرمودہ نصحت
نمودند مؤلف اوراق دران وقت از سال یازدہم ماہی چند تجاویز کردہ بود شعرا سے
وقت تاریخ وفات آن سہرورد کہ لوک ریز خامہ منہ مودند ثبت ذیل اندانان جملہ
از شیخ نیاز محی الدین سلونی شیر علی بطن طبابت بہ ملک ہند بہ بودہ است بی مبالغہ
باو علی سہم بہ رحلت بجلد کردند از الشقای دہر بہ در خانہ باغ خلد برضوان بودندیم بہ تاریخ
آن بدیہہ رطب صحیح ریخت بہ افسوس لے علاج طبابت شدہ سقیم از مودلو سے
کفایت علی کافی مراد آبادی جو شیر علی لے کیا انتقال بہ تو کا سے مناسب ہی ہر
ثواب بیسی سال تاریخ لکھد یحیی بہ بہ روح بخدا دم بو تراب از صنعت مراد آبادی
حکیم شیر علی ثانی قلاطون تھے بہ یہ چاہا اپنے اب سیزجے جنت کی نہی ہے سال وفات
آن کا صنعت از سر آہ بہ ہزار حیف مسیح زمان سے رحلت کی بہ از شاعری لکھنوی
چورفت از جهان شیخ عالی نسب بہ کہ راز خفی بود بروے جلی بہ خرد از سر جہد تاریخ گفت بہ
بود با علی حشر شیر علی بہ

حرف الصاد والمہملہ

ملا صادق حلوائی سمرقندی علامہ زمان رتبہ ادا زین عالی ترست کہ در شمار شعرا
در آوردہ شود ملا سے خوش فہم و خوش بیان پر مادہ بود بعد از تردد بسیار بہتدستان آمدہ
و کشان کشان توفیق رفیق ادشدہ زیارت بیت اللہ و اماکن شریفہ آن دیار برد و در سن
منصد و ہفتاد و ہشت ہجری مراجعت نمودہ قصد وطن مالوت کرد و راشٹای راہ مرزا محمد حکیم
و سے را بکامل تکلیف توقف فرمودہ سبق شروع کرد و سے در شعر گوئی سلیقہ خوب و
فطرتی عالی داشت صاحب دیوانست از نتیجہ طبع اوست سے دل گم شد و سے
دہم کس نشان ازو بہ در خندہ است لعل نو دارم گمان ازو بہ ولہ ضمیر دوست جو آئینہ
در مقابل ماست بہ درو معاینہ پیدا است انجہ در دل ماست بہ ولہ درد عشقت کز تو
پہمان در دل و جان داشتیم بہ شد عیان از چہرہ ام ہر چند نہمان داشتیم بہ
سید صبغہ اللہ بروچی نامش سید محمد الدین بن سید روح اللہ حسینی شاگرد

بعد از فراغ خاطر ازین کار ترا بخضر ملاقی سازم قاضی نے الحال بہفت صد تنگہ با ودا و بعد از دو روز آنکس پیش قاضی آمدہ گفت بیا کہ خضر را بتو نمایم قاضی را بدریابر و عیار طویل القامتہ و قاضی کوتاہ قد بود و در آبی کہ تا بجلق بود رفتہ استاد گفت کہ بیا این جا خضر است قاضی گفت من شناسوری نمی دانم چگونه بیا یم مرد گفت ترا بجای خضر دلاست کردم اگر تو نتوانی آمد گناہ من **صدر الدین حکیم دہلوی** عمدہ ترین اطباء سے وقت وی را در صناعت طب مہارت تامہ بود از اجلہ خلفائے شیخ نصیر الدین محمود است و در طفولیت منظور نظر شیخ نظام الدین اولیا نیز شدہ قصہ پیدائش وی بدعاے سلطان المشایخ و ربودن پریان وی را بنا بر معالجہ بیمار در اخبار الاخیار مذکور است از تصانیف و سے صحائف است بس فصیح و متین مشتمل بر معارف و حقائق رحمۃ اللہ علیہ

مفتی صدر الدین دہلوی اصلش از کشمیر است وی در وہلی متولہ شدہ اکتساب علوم نقلیہ بخدمت مولانا شاہ عبدالعزیز و مولانا عبدالقادر و مولانا محمد اسحاق منودہ و علوم عقلیہ از مولوے فضل امام خیر آبادی اخذ کردہ فائق الاقران شد از سرکار انگلیشیہ بعدہ صدر الصدور سے واقفائے دہلی سر بلندی داشت بامروت و احسان بود اکثر طلبہ مدرسہ دارالبقا را کہ زیر جامع مسجد دہلی بود طعام و لباس سے و او بسال دوازده صد و ہفتاد و سہ ہجری کہ زمان قدر بود با تمام فتوایں جماد منصب و جائداد منقولہ و غیر منقولہ از دست رفت و تا چند ماہ نظر بند بود بعد تحقیقات رہا شدہ جائداد غیر منقولہ با زیافت جائداد منقولہ کہ در معرض البیع من یزید در آمدہ واپس نشد نان بعد ہم بدرس سے پرداخت طبع معذون داشت اشعار عربی و فارسی و اردو می گفت و آزرده تخلص وی بود و بسیار سے مردم از بلا و امصار بعبیدہ آمدہ از دستفیدی شدند بوجہ کثرت درس و افتابصانیت کم توجہی داشت رسالہ مفتی المقال فی شرح حدیث لا تشدد الرجال و در المنصود نے حکم امراۃ المفقود و اجوبہ کثیرہ استفتا اذ و یاد گار انداد و سال برض فالج مبتلا بودہ بعمر ہشتاد و یک سالگی بروز پنجشنبہ بست و چہارم ربیع الاول سال دوازده صد و ہشتاد و پنج ہجری وفات فرمود و مولوے غفور علی الخاٹب بہ شمس الشعر تارخ و فائش

چنین یافتہ **۵** چہ مولانا صدرالدین کہ در عصر امام اعظم آخر زمان بود بہ زسبے صدر
الصدور نیک محضر بعدل و داد چون نوشیروان بود بہ روز پنجشنبہ کرد رجلیست کہ کاین عالم نہ
جائے چادوان بود بہ ربیع الاول و بیست و چہارم بہ دواجم اوسوسے دار الجنان بود۔ ظهور
النبوس آن استاد ذی قدر بہ پروارم ہمیشہ مہربان بود بہ چراغش بہست تاریخ ولادت
کنون گفتم چراغ دو جہان بود۔

مفتی صدرالدین لکھنوی **۱۸۵** الاولاد شیخ محمد عرف شیخ قاضی پسر اکبر شیخ اعظم ثانی بود
عالم مسن و بزرگ طبع شعر گوئی داشت در زمانیکہ ارادت خان فوجدار لکھنؤ بہست اقامت
خود محلہ ارادت نگر آباد کرد و عمارت عالی ترتیب داد صاحب ترجمہ در مدح خان مذکور
و تعریف عمارت قصائد و غزلیات نوشتہ از آن جملہ اینست **۵** ہمہ آفاق چون
جسم و جهان راجان ارادت خان بہ صفات عالیاتش گوہر بہست و کان ارادت خان بہ
شود آباد ہر جا کہ افتد یک نگاہ او بہ خراب آباد گیتی را سر و سامان ارادت خان بہ
ولہ ایضا ہر سوختہ مکان بہ ارادت نگاہ آید کہ چو یک خشک است کہ بابرگ تہ آید بجای
است مصفا کہ اگر دیدہ یعقوب بہ اندر نظر آرد غم یوسف بسر آید بہ وفاتش در سال ہزار و
ہفتاد و پنج ہجری واقع شدہ پسرش محمد صادق تاریخ وفاتش و تاریخ بنای مقبرہ کہ در سن
یازدہ صد و نہ تعمیر شدہ این چنین یافتہ **۵** شدہ تاریخ وصال و سے و تاریخ بنای
کہ بود خانہ جنت زنی دوست خدا بہ

مولوی سید صدیق حسن خان بہادر ابن مولوی سید آل حسن قنوجی کنیت
شان بہا لطیف است بسال دوازده صد و چہل و ہشت ہجری بقنوج متولد شدہ علوم
درسیہ مروجہ بہ خدمت مفتی صدرالدین خان دہلوی و علوم تفسیر و حدیث و غیرہ از علمائے
ہین و بہند مثل قاضی حسین بن محسن انصاری و شیخ عبدالحق بن فضل اللہ ہند سے و
شیخ محمد یعقوب دہلوی بہا جریا در مولو سے محمد اسحاق دہلوی اکتساب لرمود از ہر یک
اجازت عامہ تامہ یافتہ بمطالعہ کتب متنوعہ علوم متعددہ پرداخت تا اینکہ مطیع سفرش
بر یاست بھوپال کہ از مالک مالوہ است رجل اقامت انداخت دران بلدہ ترقیات

سعد افروز استقبالش کرد وزارت و نیابت چہ گفتہ آید بزرگیت رئیسہ بھوپالی در سال
دوازده صد و ہشتاد و ہشت ہجری رسیدہ بخطاب نوابی و خانی کامیاب گردید و نشان
بھیدی درجہ ثانیہ از سلطان عبد الحمید خان عثمانی یافتہ دو فرزند از جنہ از بطن زوجہ دیگر
واسع کے میر نور الحسن خان طیب دوم میر علی حسن خان ظاہر ہر دو صاحب علم و ثروت
مثل پدر اند کتب مؤلفہ صاحب ترجمہ بزبان ہندی و فارسی و عربی کہ در مطالع بھوپال
و مصر و قسطنطنیہ و غیرہ مطبوع شدہند اسمائے آنها بذیل مذکور اند ابجد العلوم
اتحاف البنیاء۔ الاحتمار۔ الادراک۔ الاذاعہ۔ چہل حدیث۔ افادۃ الشیوخ۔ اکسیر فی
اصول التفسیر۔ اکلیل الکرامہ فی بیان مقاصد الایمان و الانتقاد و الرجح فی شرح الاعتقاد
الصیح۔ بدور الابلہ۔ بغیۃ الرائد فی شرح العقاید۔ الہدایۃ اصول اللغہ۔ بلوغ السؤل من
اقتضیہ الرسول۔ تمیمۃ العصبی۔ ثمار التنکیت فی شرح آیات التثبیت۔ الجنۃ فی
الاسوۃ الحسنۃ بالسنتہ۔ حج الکرامہ فی آثار القیامہ۔ الحزر المکنون من لفظ المعصوم المامون
حصول المامول من علم الاصول۔ المحطہ بذکر اصحاح السنۃ۔ حل الاسئلۃ المشکلۃ حقیقۃ
الاکوان۔ دلیل الطالب الی ارجح المطالب۔ ذخیر المحتج من آداب المفتی۔ حسلۃ
الصدیق الی الہیت العتیق۔ الروضۃ الندیہ فی شرح الدرۃ البیہ۔ ریاض الجنۃ
فی تراجم اہل السنۃ۔ السحاب المکرم۔ تسلسلۃ العسجد فی فکر مشائخ السنۃ۔ شمع النجم۔
صافیہ شرح شافیہ بحالۃ الناشد۔ ظفر الاضی بکایجب فی اقتضاء علی القاضی۔ العبرۃ
مما حار فی الغزو و الشہادۃ و الحجۃ۔ العلم الخفاق من علم الاشتقاق۔ عون البارکے بحل
ادلۃ البخارے۔ غصن البان فنیۃ القاری۔ فتح البیان فی مقاصد القسمان۔
فتح المغیث بفقہ الحدیث۔ الفرع التامی من الاصل السامی قصد سبیل فیض و الارباب۔
قطف الثمر کشف الالتباس روشید۔ لف القطاف۔ لقطۃ العجلان مشیر ساکن الغرام۔
مراجع الغزلان۔ مشک الختام شرح بلوغ المرام۔ منہج الوصول۔ الموعظۃ الحسنۃ۔ نشوۃ
السكران۔ نیل المرام من تفسیر آیات الاحکام۔ الوشی المرقوم۔ ہدایۃ السائل ليقظہ
اوسے الاعتبار۔ جمادی الثانی شب پنجشنبہ سال سیزدہ صد و ہفت ہجری

وفات یافتہ بخاک بھوپال مدفون گشت

صفی بن نصیر اسم شریفش صفی الدین بن نصیر الدین بن نظام الدین است سلسلہ نسبش بچند واسطہ بامام ابوحنیفہ کوئی سے پیوند و امام ہمام رحمۃ اللہ علیہ از اولاد نوشیروان عادل شاہ علم بود باجملہ شیخ نظام الدین جد صاحب ترجمہ باپسر خود نصیر الدین از مرزبوم غزنین بابتے چند حادثہ ہاکو خان بعد دولت علاء الدین خلجی روہندوستان منادہ مدتی در وہلے قیام ورزید و در فرات مذکور قاضی شہاب الدین بن شمس الدین دولت آبادی ہم آنان دیار را ودہلی گشت و بزمرہ تلامذہ قاضی عبدالمقصد مباہی گردید چون حادثہ مغل در وہلے رونودہ بعد سلطان ابراہیم شرقی قاضی شہاب الدین و شیخ نظام الدین جد صاحب ترجمہ از وہلے بچونپور قدم آوردند قاضی دخترے داشت ادب شیخ نصیر الدین بن نظام الدین منکوح فرمود از وہلے پسر بوجود آمدند صفی الدین خیر الدین رضی الدین و ہر یک بخدمت قاضی شہاب الدین جد مادرے خود با کتساب علوم متداولہ دانشمند متبحر شدند شیخ صفی الدین بعد فراغ بدس علوم متعارفہ پرداخت و بسیاری کتب عربیہ و فارسیہ از تشریح و متون تصنیف فرمودہ آنان جملہ دستور المبتدے و حل التریب کافیہ وغایہ تحقیق شرح کافیہ مشہور اند شیخ صفی الدین مدتی بدس و تدریس گذرانیدہ بالاخر بتلاش شیخ دارودولی گشت ہمدان زمان سید اشرف جہانگیر کہ مرقدش در کچھوچھہ است دران بلکہ رونق افروز بود چون شیخ صفی الدین بخدمتش رسید سید اشرف قدس سرہ بجدودید نش برخواست و قریب خود نشانید و ہمان ساعت وے را بسلسلہ چشتیہ نظامیہ مرید گرفتہ حشرۃ خلافت عطا فرمود برادر خروشن شیخ رضی الدین دران ہنگام بردولی عمدہ تضاد داشت شیخ صفی الدین ہم در انجا رخت اقامت انداخت پسرش شیخ ابوالکلام اسمعیل است کہ رسالہ دستور المبتدے ہی جہت تعلیم او تالیف فرمودہ و نیز شیخ ابوالکلام را خرقہ خلافت خانان چشتیہ نظامیہ پوشانیدہ بتاریخ

سینزدہم ذیقعدہ سال ہشت صد و نوزدہ ہجری بریاض رضوان خرامید

مولانا صفی الدین سرہندی شہور بصفی القدر بن عزیز القدر بن محمد عیسیٰ بن

سید الدین بن محمد معصوم الملقب بعبقۃ الوقتی بن مولانا شیخ احمد عبد العزیز ثانی سرہندی
والشمسہ متجدد محدث معتبر جامع علوم ظاہر و باطن تارک الدنیا زاہد طالب المولے بود
نواب نصیر اللہ خان مرزبان رامپور ہر چند بہت بخشش گری فوج خود ملتجی شد و سے قبول
نہ فرمودہ دوام بظاہر کتب حدیث و تفسیر و اوراد و اشتغال داشت بروز پنجشنبہ
بست و پنجم شعبان سال دوازده صد و بیست و شش ہجری بدار البقا شتافت

حرف الضاد المعجمۃ

خواجہ ضیاء الدین برنی مؤلف تاریخ فیروز شاہی کہ سال پنجاہ و شتم صدی ہجری
اتمام یافتہ دامن کتاب تواریخ ہشت نفر شاہان کہ در مدت نو و پنج سال سلطنت
کردہ اند و غیاث الدین بلبن تا فیروز شاہ ذکر نموده و سے مرید شیخ نظام الدین اولیاء
ہست مجموعہ لطافت و ظرائف بود و از ہر گونه کلمات و حکایات یادداشت و در آخر
و اسطہ لطائف طبع و فن ندیکے کہ داشت خدمت سلطان محمد تغلق ممکن و مستقل گشت
و بعد از در دولت فیروز شاہ بجا محتاج کفایت کرد و گوشہ گرفت کتاب حسرت نامہ
و در تصوف ہم از تصانیف اوست و بعد وفات در جوارہ وضع شیخ نظام الدین
اولیاء مدفون گشت رحمتہ اللہ علیہ می گویند زبان شیخ نظام الدین اولیاء قدس سرہ
سہ گس بنام ضیاء الدین بودند یکے قاضی ضیاء الدین سنائی کہ منکر شیخ بود و دوم خواجہ
ضیاء الدین برنی صاحب ترجمہ کہ معتقد و مرید شیخ علیہ الرحمہ بود سوم خواجہ
ضیاء الدین بخششی کہ نہ منکر بود و نہ معتقد

خواجہ ضیاء الدین بخششی بدایونی مرید شیخ فرید کہ نبیرہ و خلیفہ شیخ حمید الدین ناگوری
ہست اورا تصنیفات بسیار ہست آنا بجمہ سلاک السلوک عشرہ بشرہ کلیات و جزئیات
طوطی نامہ و غیرہ کتاب سلاک السلوک و شیرین بیانی و رنگین زبانی مشہور بہت و شتمین
حکایات لطیفہ کثرے تمام مدقے رحمۃ اللہ علیہ در سال ہفت و پنجاہ و یک ہجری
وفات یافت اورا بعد از وفات

قاضی ضیاء الدین سنائی دانشمند متجدد و در ریاضت و تقوی سے عقیدہ سے دانستہ و قاضی

شیخ نظام الدین اولیا قدس سرہ بود و بر پایہ شریعت بغایت قدم راسخ داشت و دائم بہ شیخ
از جہت سماع احتساب کردی و شیخ باوے جز معذرت و انقیاد پیش نہ آمدی و در تعظیم حساب
ترجمہ علیہ الرحمۃ دقیقہ تا مرعی نگذاشتی اورا کتابی است مسمی بہ نصاب الاحساب حاوے
برہ قائل و آداب احتساب و انواع بدعت و احکام سنت سے گویند کہ شیخ نظام الدین اولیا
در مرض موت قاضی ضیاء الدین بعبادت وے ملت قاضی دستار چہود رہائے انداز
شیخ انداخت شیخ دستار چہ بر چید و ہر چشم نہاد شیخ تا کہ پیش وے بہ نشست
قاضی حشم باوے دو چار نکر و چون برخاست و بیرون آمد آواز فوٹش برخاست شیخ
می گریست و تاسف میکرد کہ یک فات حامی شریعت بود حیف کہ آن بزرگوار رحمۃ اللہ علیہ
در تذکیر ضیاء الدین سنائی نہاد اسہ ہزار مردم حاضر می شدند نقل است کہ وقتی شوارب
شیخ شرف الدین ابو علی قلندر پانی پتی بغایت دراز شدہ بود کہے را مجال آن نبود کہ بوے
امریض آنہا کنند مولانا ضیاء الدین سنائی کہ جوش شریعت در ہوا داشت مقراض بہ گرفت
و محاسن شریفش در دست گرفتہ قص شمار بہ کرد گویند کہ بعد از آن شیخ ابو علی قلندر
ہمیشہ محاسن خود با بوسیدی و گفتی کہ این در راہ شریعت مجتہد گرفتہ شدہ است قدس سرہ
حافظ ضیاء اللہ بلگرامی از سادات واسطی بلگرام و فضلای علی کن مقام بہت
و قاری قرآن مجید و عالم کامل بود و ہوارہ بدین طلبہ اشتغال داشت مدتش و نظم عربی و فارسی
بلند پایہ بود و نشانیش بعد فوت او ہر دو فقر تر تیب یافتہ و میر عبد الجلیل بلگرامی بہان
در با چہ نوشت وے بسال ہزار و یک صد و نہ ہجری از دار دنیا با خرت رحلت نمود

حرف الطاء والمہملۃ

سید طفیل محمد آٹرو لوی ابن سید غلام حسین پاترو لوی ابی بلگرامی دانشمند شہر
جامع علوم ظاہر و باطن طبع موزون داشت بتاریخ ہنرمند تہ سال یک ہزار و ہفتاد و ست ہجری
در منصب آٹرو لوی متولد شد و عمر ہفت سال بمیت عم خود سید احسن اللہ شاہ جہان آباد رفت
و در انجا کتساب علوم آغاز کرد و سبق اہل میزان العرف از سید حسن عرف رسول ناکار
مشاہیر عرفا سے دہلی بود و از ابتدا تا شرح جامی از علم خود سید احسن اللہ

قرأت کردہ بحر پانزدہ سالگی بحروسہ بگرام آئندہ دیگر کتب درسیہ از سید مرئی بگرامی و سید
سعد اللہ بگرامی وقاضی علیم اللہ کچندوی و مولانا قطب الدین شمس آبادی استفادہ نموده
وبعد فراغ علمی در بگرام رخت اقامت انداختہ عمر خود در خدمت علوم شریف صرف نمود
و گروہی کثیر افاضل از و کامیاب شدند تاریخ ہست و چہارم و بیچ سال یکہزار و یکصد و پنجاہ و
ایک ہجری وفات یافتہ و رباع نمود نگر واقع بگرام مدفن گردید مشرق اللہ ضریحہ اترولی
بضم حمزہ و سکون تاء فوقانیہ و فتح ساء مملہ و سکون واو و کسر لام و سکون تحتانیہ
تعبہ ایست از توابع اکبر آباد

شیخ طیب رفیقی ابن احمد بن مصطفیٰ بن معین الدین رفیقی کنیت او ابوالمصطفیٰ اور
یازدہ صد و نو و عیك ہجری ولادت یافتہ تقیہ و محدث بود بعد خواندن قرآن مجید
علوم متعارفہ ظاہر و باطن از پدر بزرگوار و عم و بنی عم خود اخذ نموده دوست ارادت بدست
پدر و اود بصحبت اولیاء و مشائخ عظام مستفیض گشت و از میان عبد المجید تعلیم طریقہ
قادریہ و کبردیہ و شکاریہ یافتہ و جمعی غیر از علماء و فضلاء مجدثش مستفیض شدند و در آخر
عمر خود بسجدہ متکلف شدہ بقیام بیل و صیام نہار سے پرداخت و بعلم حدیث و فقہ و
سلوک و معرفت کتب متعددہ تصنیف کردہ حامی مذہب حنفی بود بروز و شنبہ
ماہ شوال سال دوازده صد و شصت و شش ہجری وفات یافتہ

حرف النظار العجمیۃ

مولوی ظہور الحق فرنگی محلی ابن مولوی از ہار حق تحصیل علوم مرسومہ متعارفہ نموده
قرآن مجید حفظ کردہ اشتغال بقراءت آن و تفسیر بنی و مطالعہ کتب حدیث میداشت
و تبحر بہ معقولات ہرگز نہ کرد و ہر اسے رفع عشرت سفر کلکتہ و مدراس و حیدر آباد
اختیار کرد لکن زیادت از نصیب نیافت النصیب نصیب الغرض
تمام عمر بہ تنگے بسر برد

مولوی ظہور اللہ فرنگی محلی ابن مولوی محمد ولی بن مفتی غلام مصطفیٰ اور سن ہزارہ
یک صد و ہفتاد و چہار ہجری ولادت یافتہ از والد ماجد خود و عم بزرگوار ملا محمد حسن

اکتساب علوم کر وہ در عہد بین الملک سعادت علی خان نواب لکھنؤیہ عہدہ اقامت مابہی گشت
پس بوجہی چند کہ خداوند تعالیٰ داند از عہدہ اقامت معزول شدہ بر فاقیت حکیم میر علی خان
نائب نواب موصوف رسیدہ بسفارش دے بست روپیہ ماہوار از سرکار نواب
سے یافت بعد وفات سعادت علی خان پسرش غازی الدین حیدر ثانیاً اورا
بر عہدہ مذکور منصوب کرد تعلیقات حاشیہ ناہر بر شرح تہذیب منطق و حاشیہ بر
دو خط شمس بازغہ از تصانیف اوست و بدرس اشتغال داشت در عصر خود نامی برآورد و
قوسے عذرت او تحصیل علوم کر وہ و جمعی از فضیل و کامیاب گشتہ

حرف العین المملیۃ

علماء عالم کا بلی عارف مخلص ملانی شیون ادالی خوش طبعی معذون حرکاتی بود زمان بحث
و غیر آن غنمائے کلت کا از خندہ ہلاک بالیتی شد از بیاض خود تقریب و بحث شرح
مقاصد نوشتہ و اشعاری کر وہ کہ این عبارت از کتاب قصد است کہ از جملہ مصنفات
کاتب است و همچنین تجدید در مقابل شرح تقریب و یک و حاشیہ بر مطول شتہ
و گفتہ کہ این تقریب نقل از کتاب طول است کہ در برابر مطول و اطول است و تا سبب در
شرح حال مشایخ ہند بنام فوئح الولایہ نوشتہ متصل البحر سہلۃ العقل
بحر الجود و عوالم الآثار ہم از تالیف اوست بسال قصد و نود و دہمیری وفات یافت
مولوی عالم علی مراد آبادی ابن سید کفایت علی ابن سید فتح علی ساکن قصبہ نگینہ
ضلع بجنور دار در مراد آباد عالم و حافظ و طبیب و قاری بود و در حسد مت اساتذہ ذیل تلذذ
یافت مولوے فرید الدین سہارن پوری ملا غفران رام پوری حافظ شبرانی رام پوری
مولوے محمد رام پوری مفتی شرف الدین رام پوری مولانا ملک علی نانوتوی
مولانا محمد اسحاق دہلوی حکیم نصر اللہ خان تلمیذ حکیم شریف خان دہلوی حکیم
غلام حیدر خان دہلوی مولوے و از ش علی نگینوی مولوی تہور علی نگینوی رسالہ
فضائل صیام و رسالہ فضائل رسول مقبول صلعم و رسالہ قراءت صنادید و رسالہ
قصد و جمود و شرح صنادید تہذیب ہندی از تصانیف مشہورہ وی اندر تاریخ ستم

رمضان المبارک روزِ پنجشنبہ مابین عصر و مغرب سالِ دوازدہ صد و نو و پنج ہجری بمصر شہر
دہشت سالگی رحلت فرمود بباغِ جنان باد مسکن با مادہ تارخ فوقش یافتہ اند

حافظ عبداللہ عظیم کدھی ساکن قصبہ موصل عظیم کدھر مؤلف رسالہ تسہیل القرائن
و غیرہ کہ باوصافِ حبیبی آماستہ و بعضاً نقل کسی پیراستہ است اکثر کتب درسیہ از فاضل
صدوق مولوی محمد فاروق عباسی چریاکوٹی خواندہ و بعض کتب حدیث از مولوی نذیر حسین
محدث تزیل دہلی سماعت نمودہ و مدرسہ حشمہ رحمت غازی پور بتدریس بسر بردہ
و مدہا طلبہ علوم با افادہ داد و نگریو جبہ عصیت سبک تشریان حدیث از پایہ خویش
اغطا پذیرفتہ سلمہ اللہ تعالیٰ

شیخ عبداللہ تلبنی ابن شیخ الکفاد عثمانی تلبنی دسے تاج العلماء سراج الفضل و یگانہ عصر
در معقول و مقول و یکتا سے دہر در فروع و اصول بودہ تے بوطن خود قصبہ تلبنہ مضائق
ملتان بدس و افادہ طلاب اشتغال داشت ہنگام خرابی ملتان بعد سلطان سکندر
لودھی بدسے آمدہ رخت اقامت انداخت و علم معقول و ادراک دیار روان دادہ
قبل ازان بغیر از شرح شمس و شرح محائف از علم منطق و کلام در ہند شایع نبود
سے گویند زیادہ از چہل عالم غریب و متحرز پاسے دامن شیخ عبداللہ مثل میان لاون و
جمال خان دہلوی و میان شیخ بودے و میران سید جلال بدایونی و غیرہ برخواستہ
اند چون سلطان سکندر بوقت درس پیش شیخ عبداللہ سے آمد بتقریب آنکہ سہواً خلل بد
سبق طلبہ افتد نہان در گوشہ مجلس آہستہ سے نشست و بعد از فراغ درس سلام علیک
گفتہ بایکدیگر صحبت سے داشتند بدلیع المیزان شرح میزان منطق از تصانیف اوست
وقات دسے در سال بست و دوم صدی دہم بود اولنگ لم الدرجات العلی تارخ
رحلتش یافتہ اند

آخوند عبداللہ کشمیری ابن خواجہ محمد فاضل ٹوبہ گردوی شاگرد ملا محمد عمن دامان اللہ
شیخ الاسلام از نقول علمائے کشمیر و مرید و خلیفہ قاضی شاہ بود سیر و سیاحت پشاور و
لاہور کردہ بہ منصب افتا سے کشمیر سر بلندی یافت بالاخر تلک شد بعبادت الہی

مشغل گشت بابا محمد عثمان و بابا عبداللہ و ملا عبداللہ و میر محمد الدین قادری و قاسم
محمد حسین و ملا نور الدین و قوام الدین محمد مفتی علمائے کشمیر از تلامذہ دیند و در شصت و شوال
سال یازده صد و ہفتاد و یک ہجری وفات یافت

شیخ عبداللہ مدنی او شیخ رحمت اللہ مدنی سندی و عزیز بودند از فقہائے صوفیہ
از مدینہ مطہرہ بدین دیار کثرت آوردہ افادہ علم حدیث نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نمودہ
طلبہ این دیار ایشان را شیخین مے گفتند خواجہ عبدالشہید عبداللہی رح مے فرمودند کہ این
شیخین یاد اذان شیخین مے دہند کہ ابو بکر صدیق و عمر فاروق با ششند رضی اللہ عنہما
ہر کدام آیتہ در علم و عمل و تقوی و ورع بودند نظیر ایشان اذان مقامات شریفہ بدین دیار
کس نیامدہ ایشان از یاران خاص و خلفائے شیخ علی متقی بودند بعضے حکام کا از جانب
سلطان روم بمکہ معظمہ مے آمدند و بہ شیخ اعتقاد و بندگی بسیار داشتند شیخ از برای
اکثر اصحاب و خدام و فقہائے خود و وظیفہ از ایشان مے گرفتند الا ایشان را و بندگی شیخ عبداللہ
را زیرا کہ وجوہ این مال خائے از شبہہ نبود والد شیخ رحمۃ اللہ علیہ قاسم عب اللہ
از ولایت سند در بعضے حوادث روزگار بقصد زیارت سید کائنات صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم و توطن مدائن مقامات با برکات ہا جمعے کثیر از فرزندان و اہل رعایا
برآمدہ چند گاہ در احمد آباد اقامت نمودہ با شیخ علی متقی محبت داشت و بعد از وصول
بمقامات شریفہ در مدینہ منورہ توطن فرمود و در اندک مدت در گذشت و این شیخ
عبداللہ یار و صاحب قاسم عبداللہ بود و نشو و نماے ایشان در مدینہ منورہ بود و سالہا
در ان مقامات شریفہ ہر رس و عبادت گذرانیدہ بجمت بعضے حوادث و ہوا عث
در حدود سن سبع و سبعین و تسعماتہ درین دیار آمدند بعد از عود چند گاہ در احمد آباد
کہ حکم وطن اصلی ایشان داشت اقامت نمودند و در ہر دو بزرگ بقاوت چند
سال در عین مرض کہ قوت حس و حرکت مفقود بود اندام احمد آباد برآمدہ غریبت آن مقامات
شریفہ نمودہ برآمدند و تا وصول بمکہ معظمہ فرصت یافتہ عنقریب بہار بقاوت رحلت
فرمودند رحمۃ اللہ علیہما

سید عبداللہ لاہوری ابن سید عبدالخالق بھاکری از سادات عظام و مشائخ کرام
سلسلہ قادریہ جامع علوم عقلیہ و نقلیہ بود تمام عمر شریعت خود در تعلیم و تدریس فقہ و حدیث و
تفسیر بسر برده و سائلی را از در فیض مظهر خود و نکرده در سال نصد و چهل و سه ہجری رحلت
فرمودہ بلاہور و جوارہ مزار سید جان محمد مدفون گشت

ملا عبداللہ سلطان پوری از قوم انصار آبائے او در سلطان پور سکونت اختیار
کرده بودند از قول علماء زمان و یگانہ دوران بود خصوصاً در علم فقہ و تعلیلات گوئی سبقت
ربودہ در عربیت و اصول و فقہ و تاسیخ و سایر تعلیقات تصانیف لائقہ و
رائعہ دارد از آن جمله کتاب عہدہ الانبیاء و شرح شمائل النبی صلعم مشہور اندازہایون بادشاہ
بر محمد دم الملک و شیخ الاسلام مخاطب شدہ در ترویج شریعت غلامیشہ سعی بلیغ می نمود
سنی متعصب بود تا اینکه در ثلث روضۃ الاحباب را می گفت کہ امیر جمال الدین محمد طحسین
وزیر باب مولوی عبدالقادر بدایونی با او مکالمہ کرده کہ تفصیلش در منتخب التواریخ مذکور
است ملا موصوف در عہد اکبر شاہ آن چنان متمول شد کہ بعد فوتش سہ کرونا از خانہ او برآمدہ
وے بعدہ و کالت دیوان خانہ عالی سرفراز بود در سال نصد و نو ہجری وقت الفراف
انکہ منظرہ و صاحب کباب گجرات رحلت کرد سلطان پور از حضرات لاہور است

مولوی عبداللہ سندیلے ابن سید زین العابدین محمد دم نادہ قصبہ سندیلہ شاگرد مولوی
محمد سندیلے و مرید شاہ عبدالہاسط ایٹھوی بود و احادیث خاندان چشت از شاہ قدرت اللہ
قدوائی صنفی پوری حاصل نموده در علوم ظاہری و باطنی مہارت کامل داشت بروز پنجشنبہ
بعد نماز عصر و بروز جمعہ وقت نماز جمعہ حالت مجذوبانہ بروی طاری مے شد سوے
این دور و در بقیہ ایام سالکانہ بسری بروزارش در مقابر بلغ امرہہ قصبہ سندیلہ است
عبداللہ شطاری ابن شیخ ہلول سندیلے دشمن متصوف صاحب تصانیف
ایق بود کتاب سراج السالکین انیس المسافرن و اسرار الدعوات و کنز الاسرار و اشکال الشطاریہ
و شرح رسالہ غوثیہ وغیرہ از تصانیف اوست واقع بست و سوم حمادی الاول سن ہزار
وہ ہجری در بلہہ اگرہ رحلت فرمود رضی اللہ عنہ

شیخ عبد اللہ بدایونی از نواحی سامانہ کہ مسکن آبا و اجداد سے بود بجانب وہلی سفر اختیار
 کردہ بقراۃ قرآن و طلب علم مشغول شد بالآخر جمعی از علماء نامدار و مشائخ گیارہ یافتہ
 از محول دانشمندان عند گشت دست ارادت بشیخ عبد الباقی چشتی بدایونی روح اللہ روح دادہ
 و نیز بخدمت شیخ صفی قدس سرہ پیوستہ تکمیل رسیدہ و نعمت علم ظاہر از اکثر تقدمات امان وقت
 خویش یافت خصوصاً از شیخ لادن دہلوی و سید جلال بدایونی و بعد وفات سید جلال
 قائم مقام او شدہ سالہا در بدایون مدرس افتادہ فرمود و خیلے از دانشمندان نامی از دامن او برخا
 و برداشت سلف اشیای ضروری و مایحتاج از بازار خانہ خود برداشتہ سے آورد و در اثنای
 راہ جماع طلبہ را سبق نیز سے فرمود ہر چند طلبہ منع تصریح سے نمودند و می گفتند کہ این خدمت
 مایان بجا آری قبول نمی داشت و با وجود اجازت از بزرگواران مقید بشیخی و مریدی نبود بلکہ
 احتراز تمام از ان وادی داشت ملا عبد اللہ بدایونی شرح صحایف در علوم کلام و تحقیق در علم
 اصول فقہ بخدمت سے استفادہ نمودہ سے و منتخب لتواریخ سے نویسد کہ سترشدان
 افکالات دقیق فی آوردند ہرگز ندیدم کہ او را در افتادہ و افتادہ وصل آن بابحاث شریفہ و نکات
 غاصہ احتیاج بمطالعہ کتب افتادہ باشند انکہ جمیع نظریات پیش و بدیہی بودند بالجملہ تاس
 نو سالگی زندہ بود تاریخ وفاتش جاسے نظر مؤلف نرسید

مولوی حافظ عبد اللہ بلگرامی حنفی مذہب قادری مشرب ابن سید آل حمود سلی
 بلگرامی بتاریخ بست و یکم جمادی الاول سال دوازده صد و چهل و شست ہجری بقصبہ بلگرام لاد
 یافتہ سلسلہ نسبش بحضرت زید بن ترین العابدین بن سیدنا حسین بن سیدنا علی کریم اللہ
 وجہ سے پیوند و بعضے بزرگانش از مدینہ منورہ بشہر واسط آمدہ رخت اقامت انداختند
 و از اولاد انجادش سید محمد صفری در سال ششصد و چہار و ہجری بقصبہ بلگرام کہ سابق امان
 نامش سر سے نکلود آمدہ موطن گشت و از چند قبائل متفرع و تشعب شدند انا جملہ پنج بیٹا
 یعنی اولاد برادران پنجگانہ اند بہان قبیلہ پنج بیٹا صاحب ترجمہ منسوب است بالجملہ مولوی
 عبد اللہ محمد دوازده سالگی بعد ختم قرآن مجید و کتب مروجہ فارسی از وطن خود ہجرت و والد ماجد نزد
 خال خود سید فرزند حسین عرف کہو سے میان بکا پور آمدہ تحصیل کتب عربیہ معروف شدہ

در همین آن از حفظ قرآن مجید فراغت یافت کتب صرف و نحو و مختصرات منطق بخدمت بعض
 ائمه جناب مولانا محمد سلامت اشد بایونی کاپوری خوانده بعد از قطبی تا شرح سلم خدا شد
 خاص بخدمت مغرب الیه اکتساب نموده و بقیه کتب منطق و فلسفه و قصائد عربیه بخدمت
 مولانا فضل حق خیر آبادی بمقام رامپور و لکھنؤ استفاده کردند بعد دیگر کتب درسیه فقه و حدیث
 و تفسیر و غیره بریاست الهدایه مولوی نور الحسن کاندھلی که در معقولات تلمیذ مولانا فضل حق
 خیر آبادی و در حدیث شاگرد مولانا محمد اسحاق دیوبندی بودند با تمام رسانیده بکاپور معادوت
 نموده باز بخدمت مولانا محمد سلامت اشد مرحوم بیضاوی شریف خوانده بگاه شوال سال دوازده
 صد و هفتاد و ششش هجری پسند فراغ حاصل فرمود و نیز از سید احمد دحلان مفتی شافعیه و مدرس
 مسجد بیت اشد الحرام سند فقه و حدیث و تفسیر یافته و بخدمت حافظ عبدالعزیز دیوبندی خلیفه سید شاه
 آل محمد مارهروی عرف ایچے میان صاحب بسلسله قادریه شرفند بعیت شده و سند خلافت یا
 بمصوب مدنی مدرس عربیه بنارس و در سرکار انگریزی عازمان داشت تصانیف را لکھ یادگار
 گناشته بتاریخ یکم رمضان روز یکشنبه سال سیزده صد و پنجاه و پنج هجری از دارقانی بعالم جادو اسات
 رحلت فرمود شاعری تاریخ نوکش چنین یافته قطعه نکو سیرت جو عبداللہ حافظ بن سوی ملک تقا
 ناگاه رفته به سال رحلتش باقی نداد و بیعت پاک عهد اشد رفته تصانیف رساله عین اللقاوه
 فی کشف الاضافه و ربیان اطمانت به عماله باوید در حرمت شطرنج و کعبه و غیره به حاشیه هدایه فقه
 از کتاب البیوع تا کتاب الشفعه به تحفه علیه حاشیه هدیه سعیدیہ در علم حکمت طبعی به فیض فارسی
 در قواعد فارسی به تشریح النور عربی و قواعد نحو بزبان اردو که در حلقه آن از سرکار انگلیزی و روس
 روپیه عطا شده فیض صرف صرف عربی بزبان اردو به دفتر عصمت تذکره زنان
 شاعرات به تشریح الانشاید شاہد نظم شرح گلستانه دانش و حل غوامض شرح اشعار اردو
 علاوه آن رسائل بر فروع و بابیه و قصاید و مکاتیب عربی و قطعات توارخ عربی و
 فارسی از ایشان یادگار اند۔

مولوی عبداللہ علی فرنگی علی خلیف اکبر ملا عبدالعلی بحر العلوم بن ملا نظام الدین بن ملا
 قطب الدین الشہید السہالوی تحصیل کتب درسیه بخدمت پیر بزرگوار خود نموده چندوست

اشتغال بتدریس داشت در مدراس بیمار شد که یاس از حیات او دو دوازده روز و نیم
 وطن خواست هر چند والد ماجد شان مانع شد که درین بیماری مسافرت بعید و چگونگی خواهد
 از راه خود باز نه آمد رخصت شده روانه کهنه گردید و در اثنای راه در سال دوازده صد و
 هفت هجری وفات یافته شاعری تاریخ فوتش چنین گفته ۵۰ زمین جهان رفت چو عبدالاعلی
 یافت در خلد مقام اعلیٰ بدست و شتم نه شعبان بود در حلت از عالم اجسام نموده گفت
 تاریخ وفاتش رضوان بد کرد آرا که خود بخوان بد

مولوی عبدالاعلی بنارس ابن حاجی شاه کریم الله الصدیق نقشبندی از نواح قانیه
 زمانیه آمد در بنارس سکونت پذیر شد صاحب ترجمه علیه الرحمه بسال دوازده صد و چهار هجری
 ولادت یافته علوم ظاهریه متعارفه از والد ماجد خود و نیز علمای عصر تحصیل فرموده فائق الاقران
 گشت و علم باطن از والد خود شاه کریم الله تعلیم و تمکین یافته بدرس و افتاده طلبه شافل قانع و
 صاحب دیر و تقوی بود کتاب هدایه المسلمین و تهذیب المنطق منظوم فارسی و غیره از تصانیف
 وی یادگار اند بمقام بنارس در مدرسه موسوم به جی نرائن کل پنج بعد از مدرس اول عربی ممتاز بود
 از آن مستغنی شد و عبادت الهی اوقات شریفش صرف می نمود که در سال دوازده صد و
 هفتاد و چهار هجری بمریضی و سائلی ازین جهان فانی بعالم جاودانی شتافت در قاطان بارغ
 شاهزادگان بنارس مدفون گردید روح الله روحه الهی

سید عبدالاول دریدپوری بن علاء العسیمی آباء دوازده پور بوده اند که منصب اہیت
 از مضائق جو پور بعد از آن بولایت دکن رفتند و لاوتش بمران جا شد و بجا تحصیل
 علوم نمود اداوت به بعضی انا و لا و سید محمد گیسو در از داشت جامع جمیع علوم عقلی و نقلی و رسمی و
 حقیقی بود در اکثر علوم تصنیفات دار و فیض الباری شرح مجمع بخاری رساله فرائض منظوم رساله
 فارسی در تحقیق نفس و تنقیح کتاب سفر السعاده از تصانیف و مے مشهور اند و علاوہ آن
 بر اکثر کتب حاشی و شروح و تعلیقات دارد در آخر عمر بطلب خانقاہان محمدیہ مخان بدلی آمد
 در سال نہصد و شصت و ہشت ہجری بر حمت حق بہیست

خواجہ عبدالباقی باقی بابتدوی نقشبندی امام وقت و مقتدای زمان جامع کمال است

ظاهر و باطن زاهد متقی متصف بخصائل حمیده عثرین سجایای پسندیده بود و در اهل انکابل بسمرقند
 قدم آورده و بعد تحصیل علوم فقه و حدیث و تفسیر و غیره دست ارادت بنحاجه محمد انکلی خلیفه خواجه
 مددیش نمود داده مریدی شد و بعد تکمیل کمالات باطن غرقه خلافت یافته رونق افروز و بی گشت
 و بدس و تلقین خلاق بسر می بردی رحمت الله علیه نهایت کرم گو و کم خور و کم خواب بود و بعد از
 عشا تا نماز تہجد روزانه دو مرتبه قرآن شریف ختم نمودی از اجله خلفای دی مولانا شیخ احمد
 سرپندی مجدد الف ثانی است بست و پنجم جمادی الاخری سال یک هزار و دوازده هجری بدری حلیت
 فرموده متصل قدم رسول به محله کنجشک گیران مدفون شد

مولوی عبدالباسط بن مولوی رستم علی قنوجی در حدیث و تفسیر و اصول و فروع
 خطی داشت تفسیر ذوالفقار خانی سے نوشت کہ کمال از اتمام تفسیر عمرش در سال دوازده صد و
 بست و سه هجری تمام شد بجز از رحمت حق پیوست غفر الله له رساله عجیب البیان سے
 علوم القرآن ہم از تصنیفات اوست

مولوی عبدالباسط زرنگی محلی ابن مولوی عبدالرزاق بن مولوی جمال الدین احمد کتب
 در سیه بخدمت والد خود خوانده فارغ التحصیل گشته خط قرآن مجید نمود جوان صالح و عابد بود سلسل
 بہمت بمولوی عبدالوالی داشته بسرکار نواب نظام حیدر آباد بشاہرہ چار صدر و بیہ ملازم شدہ
 بتاریخ بست دوم ذیحجہ سال دوازده صد و نو و پنج ہجری در عین شہاب بہ گلگشت
 رضوان خرامید رحمہ اللہ تعالیٰ

مولوی عبدالجامع زرنگی محلی ابن مولوی محمد نافع بن مولانا عبدالعلی بکل علوم تحصیل
 کتب در سیه نموده بکود جبے معاشی صورت درس بطور نرسیدہ بہ حیدر آباد کن رفتہ
 در انجا بتاریخ بست دوم شوال دوازده صد و ہفتاد و دو ہجری وفات یافتہ بہ پہلو سے
 قبر مولوی محمد غضنفر مدفون شد

مولوی شیخ عبدالخلیل سنہیلی ابن حافظ دوازش علی بن شارت علی بامہ ذیحجہ سال
 دوازده صد و ہفتاد و سه ہجری متولد شدہ اولاً قرآن مجید حفظ کردہ مختصرات صرف و نحو بخدمت
 جلیلہ ماجد خود گذرانیدہ بخدمت مولوی حافظ شوکت علی سنہیلی و مولوی سید محمد علی

مذکورہ مولوی محمد کمال عظیم آبادی مولوی حکیم عبدالحمید عظیم آبادی مولوی مقیم الدین ساکن
لوٹ غرقہ متعلقہ دیرہ اسماعیل خان حکیم عبدالعلی لکھنوی تکمیل علوم درسیہ نمودہ فی الحال مدرسہ
مدرسہ شکوٹ الاسلام سندیلہ انداز ایام تحصیل تا انوقت اشتغال بتدریس طلبہ فائز رسالہ
ہدایۃ الکبریٰ لا انتقال الدوار من درجۃ الی الاخری و رسالہ البرق الخاطف فی علوم النبی و
المعارف و رسالہ الشہاب الثاقب علی منکری ردیۃ اللہ واجب التالیف و سبب اللہ
سئلہ اللہ تعالیٰ و و کوئی نسبت بہ دو کہ و آن نصب ایست از مضامین جہانگیر شہزادہ
مدرسہ ایست کہ از مولوی حافظ محمد شکوٹ علی رئیس سندیلہ بنام نمودہ در کثیر بامداد
اساتذہ و طلبہ صرف سے فرمایند براہ اللہ خیر

سید عبدالجلیل بلگرامی ابن میا محمد حسینی دہلی ملا دتیش بتاریخ سینہ ہم شمال سن یکتر
و ہفتاد و یک ہجری و بلگرام وقوع یافتہ اخذ علوم عقلی و نقلی از مولانا غلام نقشبند لکھنوی کردہ
فائز الامثال و الاقران گردید و سند حدیث از سید مبارک محدث بلگرامی شاگرد شیخ ندیم
حاصل نمودہ و تفسیر و حدیث و تاریخ و لغت و ادب و شعر گوئی مہارتی و زبان عربی و فارسی
و ترکی و ہندی طلاقتی وافر داشت و ہر زبان تصنیفی و تالیفی بنوع از یادگار اند و احمد
اورنگ زیب تازمان فرخ سیرادشاہان دہلی بچہ بخشیری و سوانح نگاری باغ از تمام بسودہ
ہر گاہ در سن پانزدہ صد و یازدہ ہجری اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ قلعہ ستار فتح نمود و میر عبدالجلیل
و یک شب یازدہ قلعہ تواریخ آن فتح نظم نمودہ رسالہ موسومہ گلزار فتح شاہ ہندو طوی نامہ
غیر مذی شاہ عالمگیر ترتیب دادہ بحضور شاہ گذرانیدہ مورد الطاف خستہ شد و طرفہ ایک
ادھر و نام رسالہ مذکور تاریخ فتح قلعہ ستارہ بر سے آید و قلعہ تاریخ ازان رسالہ کہ بطرز استنباط
گفتہ است بنابر ترتیب ناظرین حوالہ قلم می شوند قلعہ تاریخ و عربی لما توجہ سلطان الانام
الی و رب السموات فی تائید اسلام و اقرہا ما فی اصل خضرہ و بود یا قناد اقلح الحامد ہنصارین
افتتاح الامم مفتوحہ حصن گلن عبد و الحما صنام و نظرت سے الفات و می و ربعة و من
لوق ابہامہ من غیر ابہام و وجہ تنوع عام الفتح حنیفہ و رقیما علی ستہ من ما بہام و اللہ تلک
یدہنا و قد رحمتہ لناظرین فیما لم یجر السامی و ہذا الہدی من التاریخ الثانیہ و عبدالجلیل

بنائیدات امام: ایضا بقاری جو شهر سام زیر شهر بود و بزرگم علم و شکره و بقلعه
 کفر شد مفتوح فی الحال و بتیغ او عدد شد پاره پاره و زانگشان شهر بر بقایام و بجز جبارت کرم
 شماره و بعینه بود شکل سال بحری و سپه تاریخ تسخیر شماره و چنین تاریخ گفتی اختراست و بشماره
 این آشکاره: سید جلیل القدر مذکور الصد شب شنبه تاریخ بستم و سوم ربیع الآخر سال یازده
 صد و سی و هشت بحری در بلده شاهجهان آباد رحلت فرمود و بمقام بگرام بوطن خود مدفون گردید
 نور الله مقبره شهید غلام علی آزاد حسان الله در آیه کریمه للذین احسنوا الحسنی و زیاده تاریخ فوتش یازده
 مولوی عبدالرحمن رامپوری خلیف ملا محمد عمران رام پوری شاگرد الدخود و در سال هجده
 صد و نود و دو و بحری ملک و کن رحلت کرد

شیخ عبدالرحمن و دهلوی ابن سیف الدین بن سعد الدین بن لکیم الدهلوی بخاری کنیت او
 ابوالجود بود یکی از اجدادش از بخارا آمده بهی سکنت پذیر شد و بی رحمة الله علیه بماده محرم سال
 نصد و پنجاه و هشت بحری ولادت یافته تاریخ ولادت او شیخ اولیا است و از بهر شهرت
 بطاعت حق و طلب علم بسته قریب بلوغ اکثر علوم دینی فرا گرفت و بهر بیت و دو سالگی از فضل
 و کمالات فراغ حاصل نموده قرآن شریف حفظ کرد با جمله فقه و محدث بقیه اهل سنت و جماعت
 جامع علوم ظاهر و باطن بود علم حدیث به محروسه هندوستان از و شیوع یافته و یرا قبولیت خدا داد
 حاصل بود که فرس از افراد دانش بزدان داد پسند با نکارش لب نکشاده وی در عنوان شباب
 بمکه شریفین متوجه شده و در آن دیار بر الوار با علما و مشایخ وقت خصوصاً شیخ عبدالوهاب
 متقی خلیفه و جانشین شیخ علی متقی صحبت داشت و تکمیل فن حدیث را بدربار علی رسانید و بابرکات فراوان
 مراجعت بوطن مالوف فرموده بشر علوم و افاده خلاق خستل گشت و گویند که تصنیفاتش
 خود و کلام از حد متجاوزند که فی زمانه باعث فخر علماء و ستور العمل او شایان هستند چون طبع
 موزون داشت و شعر تخلص حتی می کرد اشعارش بشمار بیات تقریباً به پنج لک میرسد و سید
 موسی قادیانی بسلسله قادیانیه بود و ما و اکل یا شیخ احمد سرهندی مجدد الهی ثانی خلافت داشت و بزرگ
 و بزرگ خلیل خود بالآند و تصنیف پرداخت و فائش در سال یک هزار و پنجاه و ده و بحری در دلی
 بمکه و آن در قدش بجز و قطب صاحب بکنار عرض شمس است و بزرگ و شیر کسمه تاریخ فوت او

مذکر العلماء ائمہ اندکھما نیفہ التہمیرۃ لمعات شرح عربی مشکوٰۃ فی اشعۃ اللمعات شرح فارسی
مشکوٰۃ فی شرح سفر السعادت فی شرح فتوح اقصیٰ فی مدارج النبوة فی شرح سہما والرجال بخاری فی
انخبار الاخیار جذب القلوب فی زبدۃ الآثار جامع البرکات فی مرجع البحرین فی زاد المتقین فی فتح اللسان
فی مناقب النعمان فی ما ثبت بالنسب علیہ سید المرسلین فی چہل رسالہ

مولوی عبدالحق بنارس ابن مولوی فضل اللہ باشندہ تصبر بنو تنی مصنف لکھنؤ متوطن
بنارس کہ نسب و سہ بھڑت عثمان ابن عفان سے پیوند دوہ سال دوازدہ صد و شش ہجری
ولادت یافتہ چنانچہ از حفظ فضل رسول تاریخ ولادت برمی آید چون از ایام صبی شوق حدیث خوانی
مدول حق منزل اور عظیم بودند بنابران رخت سفر برداشتہ کمر مت بہ تجسس و تحقیق آن علم
شریف بستہ بدہلی رفت و پیش مولانا عبدالقادر یا مولوی محمد اسماعیل شہید دہلوی ہم سبق گشت
زان بعد بشہر صنعا ملک شہن رسیدہ اوقاف حق محمد بن علی ن الشیوکانی سند قرآن حدیث کہ تلیم آن
اتحاد الاکار فی اسناد الفقارست حاصل کردہ مشارالہ امثال واقران گردید گویند کدی ہفت
رح بیت اللہ کوہ یکے از ان ہملوی سید احمد ای بریلوی و مولوی محمد اسماعیل دہلوی بود و سچ اخیر بمقام
بہی سال دوازدہ صد و ہشتاد و شش ہجری بمہشتاد سالگی رحلت فرمودہ و مسجد الخیر مدفون شدہ
کہ از حفظ فضل رسول تاریخ فوت و سہ یدمی آید ذلک فضل اللہ شہوتیہ من یشاروی تارک تقلید بود
از تصانیف آوادہ را فرید فی المنع عن تقلید شہوتیہ و سوار الحلق تصنیف مولانا تاراب علی صاحب
گمنوی از نام مولوی عبدالقادر سند علی در دیکین الدرافریدہ است مولوی جلال الدین احمد
بنارسی مدرس اول گورنمنٹ کالج بنارس و مولوی حمید الدین احمد مدرس کلج مذکور انارشد تلافیہ و نیم
مولوی عبدالحق خیر آبادی شاگرد پدر خود مولوی فضل حق خیر آبادی بعلوم عقلیہ سارکہ امثال
خود بہر ہار رئیس رامپور معز زانہ بسری بردار تصانیف شان حاشیہ غلام کینی و تسمیل الکافیہ و شرح
تہذیب الحکمۃ و جہاہر فالیہ شرح میزبانہ امور عامہ مطبوع و شائع اند و سلاہ اللہ و تقاہ
ملا عبدالحق حکیم سیالکوٹی علامہ زمان سرآمد قرآن خود شاگرد رشید مولانا کمال الدین شہیدی غلام شاہ
حضرت علامہ ربانی شیخ احمد سرہندی مجدد اہل ثانی قدس سرہ بود و بھڑت مجدد و عقیدت
مراغ داشت و حضرت مجدد اور آفتاب پنجاب میگفت در عہد جاگیر ابن کبر شاہ در سیالکوٹ مسکن خود

بدرس علوم افادہ مہیا دہر گاہ شاہ جہان ابن جہانگیر سرمد آرای سلطنت گردید وصیت دے
 بہ قدر دانی علما و فضلا اقطار عالم را گرفت ملا موصوف ہاستانہ سلطنت علیا رسیدہ بیافتنی انعام
 و اکرام مہابہات حاصل کرد شاہ جہان ملا را دو مرتبہ در ترازو با تکرہ بنجیدہ بدو بخشید کہ ہر مرتبہ
 شش ہزار روپیہ پوزنش برآمدند و علاوہ آن چند دیہات مرفوع اعلم اور اعطا فرمود ملا تمام عمر
 خود بدرس و تصانیف بسر بردہ مشہور بہت کیک لک روپیہ ماہواری از سلطان وقت بیافتن
 تا ریکہ تاریخ شانزدہم ربیع الاول سال ہزار و شصت و ہفت ہجری جان بحق تسلیم کردہ در سال
 مدفون شد تھملہ تصانیف او کتب ذیل مشہور اند: حاشیہ تفسیر بیضاوی بہ تھملہ حاشیہ عبید اللہ
 بر فوائد حنیانیہ بہ ترجمہ فارسی غنیۃ الطالبین بہ حاشیہ مقدمات اربعہ تلویح بہ حاشیہ مطول بہ
 حاشیہ شرح مواقع بہ حاشیہ شرح عقائد تفتازانی بہ حاشیہ شرح عقائد دوانی بہ حاشیہ بحاشیہ خیالی
 حاشیہ شرح شمسہ بہ حاشیہ شرح مطالع بہ الدلائلینہ فی اثبات الواجب تعالیٰ بہ حاشیہ برہوش
 شرح حکمۃ العین بہ حاشیہ برہوش ہدایۃ الحکمۃ سینیدی بہ حاشیہ برہوش مراح الارواح
 مولوی عبد الحکیم لکھنوی ابن مولوی عبد رب بن بحر العلوم مولانا عبد علی بن ملا نظام الدین بن
 قلی الدین سہالوی تھلیل کتب درسیہ مختصرات و متوسطات از والد خود مولوی عبد رب مولوی
 دایم و مطولات از مولوی نور الحق مرحوم نمودہ شب و روز بدرس مصروف بود صلاح و تقوی
 شعار و آثار خود گردانیدہ بشب بیداری و یاد الہی می گذرانید و ہمگی ہمت خود بخدمت طلبہ علوم
 معطوت داشت و در نانہی بمسافران بعید الوطن مشارالہ بود الحق کہ ذات ستودہ صفاتش
 جامع ظاہر و باطن بود و بیعت از شاہ بخایت اللہ کر سومی داشت عمر بطور در سال دوازده
 صد و شصت و چہار ہجری بہ لکھنوبرہ یاب بگشتش شدہ بغایت خلیق و مسافر نوار یافت بہت
 چہارم صفر روز پنجشنبہ سال دوازده صد و ہشتاد و ہشت ہجری جان بحق تسلیم نمودہ فقرہ وان ہو
 الا علم موت العالم مادہ تاریخ وفاتش یافتہ اند و عقب خود گذاشتہ یکی مولوی عبد کلیم دوم
 مولوی محمد نعیم ہر دو عالم و برجسادہ آباہی مستقیم اند و شرح کافی بزبان فارسی بہ تفسیر بہرہ
 غلامی بہ ترجمہ فارسیہ دقائق الحقائق بہ حاشیہ شرح مسلم مولوی محمد اللہ شرح دائر الاصول اسے
 علم الاصول بہ شرح جلدین آخرین ہدایہ بہ شرح چہل کاف در فارسی بہ شرح رسالہ نظامیہ

نهیان و ضرور رسول مقبول صلعم و مجرود علم مرف و زبده الفوائد حاشیه تفسیر حیاوی به شرح
 مسائل الامکان به حاشیه بر حاشیه ناید به شرح تندیب ملا جلال الدین و طانی به حاشیه بر حاشیه
 کمالیه شرح عقائد جلالی به جدول العربی فارسی به جدول الفوق فارسی از تصانیف رایقه او یادگار
 انقدس الله روحه الاقدس

مولوی عبدالحکیم فرنگی محلی ابن مولوی امین الله بن مولوی محمد اکبر بن مفتی احمد ابوالرحمن
 مفتی محمد یعقوب بن طاهر انزلی بن طاهر سعید بن طاهر طیب الدین الشیخ السیالوسی بیاضیه
 شعبان سال دوازده صدوسی بونه بمقام کفایت متولد شده بعمره سالگی از حفظ قرآن مجید فراغت یافته
 به تحصیل علوم درسیه کرامت بست و بخدمت والد ماجد خود مولوی محمد امین الله و مفتی ظهیر الله
 و مفتی محمد صغیر مولوی نعمت الله و مفتی محمد یوسف علمای فرنگی محلی بهر شانزده سالگی بهر کتبا
 علوم درسیه متداوله خاندان قطبیه شیعیه فراغ حاصل کرده دانشمند متبحر جامع علوم عقلی و نقلی
 حاوی فنون فرعی و اصلی گشته و سواد آرای درس دافاده گوید و بسال دوازده صد و شصت
 هجری بشهر باندا مضاف بونیدیل کشته رفته رئیس آنجا نواب و ذوالفقار بهادر که قدردان علمای فضلا
 بود باغ از فاکلاش پیش آمده وی را مدرس مدرسه خود گردانید و مدتی بران کار نامور مانده بوطن خود
 گشت و سپس آمده یکسال در وطن مالون متوقف شده بشهر جوپور قدم آورده حاجی امام بخش
 مرحوم که یکم از روسای نو دولت آن شهر بود و کمال قدردانی پیش آمده به مدرسه امامیه حنفیه که خود
 بانی آن مدرسه بود وی را مدرس مقرر کرد که عالمی از علم دین همان بقعه بهره اندوز گشت و بماند
 سال ببلان منصب موزبده بسال دوازده صد و هفتاد و شش هجری بوطن مراجعت کرده
 دست بیعت بدست مولوی عبدالوالی قادری فرنگی محلی داده درس هفتاد و هفت هجری
 بعد صدی دوازدهم بحیدرآباد دکن تشریف برده سید تریاب علی خان سالار جنگ مدارالامان
 مرزوم که متصف باوصاف حمیده کالشمس بین النجوم بود وی را مدرس مدرسه نظامیه مقرر ساخت
 مدین سفر بمقام بیوان که شاهزاده و کبیر قلع است آن چهره دودمان قطبیه غربت کرده جامع الاوراق
 فروغ اعزاز بخشیده بود و در آنوقت مولوی عبدالحی خلف الصدق شان صغیر السن قطبی می خواند
 بسال هفتاد و نهم بعد صدی دوازدهم هجری ارحمیدرآباد بحصول رخصت عازم زیارت حرمین

شریفین زادہا اللہ تشریفاً و تعظیماً شدہ مجددت علماء و مشائخ آن دیار پر انوار فائز گشتہ مستفید گردیدنا بجز
 بکہ معظمہ از مولانا محمد جمال خفی و از مولانا احمد بن زین دحلان شافعی اجازت و سند علم حدیث
 و دیگر علوم معقول و منقول حاصل کردہ در سن دوازده صد و ہشتاد و ہجری بزیارت طیبہ علی
 صاحبہا الصلوٰۃ والتحمید شرف اندوز شدہ از مولانا علی مدنی شیخ الدلائل سند دلائل الخیرات
 و از مولانا محمد بن محمد بن العرب الشافعی مدرس مسجد نبوی سند حدیث و تفسیر وغیرہ و از مولانا عبد
 ابن مولانا ابوسعید مجددی و ہلوی نزیل مدینہ منورہ اجازت حدیث و تفسیر وفقہ وغیرہ و
 از مولانا عبد الرشید بن مولانا احمد سعید مجددی و ہلوی سے اجازت تصیدہ برودہ و
 حزب البحر یافتہ مالامال از فیوض و برکات مجاز در سن دوازده صد و ہشتاد و ہجری بہ حیدر آباد
 رفق مراجعت بخشیدہ بانصرام حکومت عدالت نظامیہ مشغول گشت پس ازان بہ ماہ جمادی الثانی
 سال ہشتاد و سوم بعد صدی دوازدم از ہجرت باستحصال رخصت بوطن ماہوت شریف آوردہ از
 سنت نکاح خلف خود مولوی عبدالحی مرحوم فراغت یافتہ در سال ہشتاد و چہارم ماہ جمادی الثانی
 از لکھنؤ رخصت سفر حیدر آباد کردہ حقیقت سفر آخرتش توان گفت بہرست و ماہ شعبان
 سال مذکور دان بلکہ رسیدہ بکار متعلقہ خود مصروف بود کہ ناگاہ عارضہ سل بدق بہ ماہ صفر المظفر
 سن ہشتاد و پنجم بعد صدی دوازدم بمحبت لطیفش عارض شدہ بتاریخ بہست و نهم شعبان المعظم
 روز و شنبہ سال مذکور طائر روح پر فتوح آواز قفس عنصری پرواز نمودہ بشاخصان نشین
 گرفت و حسب وصیت در باین قبر شاہ یوسف قادری کہ از کبار اولیائے دکن اند مدفون گشت
 شعرائے وقت قطعات عدیدہ متضمن تاریخ رحلتش بسبک نظم کشیدند از انجملہ مولوی عبد الرحمن
 صاحب گنجی انجمنین گفتہ **العالم والعارف بالله تعالیٰ بہ قدر الی اللہ محمد و ثناء بہ الامت بعالم المتوفی**
 یقین بہ قدر شرف اللہ بقصر و لقار بہ و دیگر بن مصرعہ گفتہ **واقف راہ خدامولوی عبدالحلیم دور**
 لفظ قفرہ نیز تاریخ فوتش یافتہ اند **لصانیفہ الرایقہ التحقیقات المرضیہ حل حاشیہ میرزا ہر سالہ**
القول الاسلام حاشیہ شرح سلم ملاحسن کشف المکتوم فی حاشیہ بحر العلوم۔ القول محیط فیما تعلق
باجعل المؤلف والبیسط حل لعاقد فی شرح العقائد التعلیق الفاضل فی مسئلہ الطہر المتخلل
سین الفاضلین فی روافد المعالین۔ الايضاحات بمبحث المختلطات کشف الاشتباہ فی شرح

المسلم محمد رشید البیان المجیب فی شرح ضابطۃ التہذیب - کاشف الظلمہ فی اقسام الحکمہ - العرفان
و منطق نظم الدرر فی سلک شوق القمر - التحلیہ شرح التسویہ مؤلفہ شیخ محب اللہ اکبر آبادی -
نور الایمان فی آثار حبیب الرحمن - برکات الحرمین - ایقا والمصابیح فی صلوۃ التراويح - آلاء اللہ فی
تحقیق الدعاء - غایۃ الکلام فی بیان الحلال والحرام - خیر الکلام فی مسائل الصیام - القول الحسن
فیما يتعلق بالتوافل السنن - عمدۃ التحریر فی مسائل اللون واللباس والحریر - قرالافار حاشیہ نور الایمان
حاشیہ نفیس شرح موجزہ الآقوال لاربعہ - ودیکر کتب مثل حاشیہ ہدایہ وحاشیہ بدیع المیزان حاشیہ
حاشیہ قدیمیہ ناتمام مانند کما جلش ودر سید عطر اللہ روحہ

مولوی عبد الحمید خان رام پوری ابن ملا غفران رام پوری از بہادر خود ملا محمد عمران
ونیز مولوی ارشاد حسین رام پوری اکتساب علوم نمودہ بدس وافادہ طلبہ اشتغال دار دیبال
دوازده صد و نود و ہشت ہجری و قصبہ سندیلہ جیت لقای مولوی حافظ شوکت علی رئیس
سندیلہ قدم آور وہ بود سلمہ اللہ تعالیٰ

مولوی عبد الحمید بدایونی ابن مولوی محمد سعید بدایونی بسال یازده صد و پنجاہ و دویجہری
ولادت یافتہ از مولوی محمد بسیب بہادر کلان خود تحصیل علوم متداولہ نمودہ شرف بیعت از
حضرت شاہ سید آل احمد قادری مارہروی قدس سرہ حاصل ساختہ کامل و مکمل شد کہ بال
دوازده صد و سی و پنج ہجری رحلت فرمود روح اللہ روحہ

مولوی عبد الحمی دہلوی شاگرد دادا داد مولانا شاہ عبدالعزیز قدس سرہ الغفر اللہ
معاونان نامی سید احمد مجاہد سہ بطنی بود در فقہ حنفی دستگاہی کامل داشت رسالہ کلل ایامی
و فتاویٰ متفرقہ از تالیف اوست تاریخ ہشتم شعبان روز یکشنبہ سال دوازده صد و چہل و
سہ ہجری بمعارضہ بواسیر رحلت فرمود

مولوی عبد الحمی فرنگی محلی ابن مولوی عبد علی محمد امین از اولاد ماجد ملا
قطب الدین سہالوی بود کنیت ادا بو الحسنات است بمقام بانادہ عشرہ اخیرہ ذیقعدہ سال
شصت و چہارم از صدی سیزدہم ہجری ولادت یافتہ از مجموع سالگی بحفظ قرآن مجید مشغول شدہ
برہ سالگی ازان فارغ گشت و بمجامع مسجد جنوب را ولادت تراویح کردہ دریازده سالگی بمذمت

والد خود تحصیل علوم متعارفہ آغاز نموده بہ فتنہ سالگی فارغ شدہ با فادہ طلبہ مجتہب استاد
 سے پرداخت و کتب علم ریاضی از مولوی نعمت اللہ فرنگی محلی خال والد خود کا زمہرہ آن علم بود
 تحصیل کردہ و والد ماجدش ہنگامیکہ بحیدرآباد میرفت مولف اوراق بمقام ریوان از دیدارش
 سرور شدہ وی بدان حال کہ صغیر السن بود نکات طبع و وجودت حافظ از ہمینش ہی در شہید
 و رحمتہ اللہ علیہ دو مرتبہ زیارت حرمین شریفین زاد ہما اللہ شرفاً و تعظیماً مشرف و مہارہی
 گذشتہ اولاً بسال دوازده صد و ہفتاد و نہ ہجری بمعیت والد خود و ثانیاً در سال دوازده صد و
 نود و دو ہجری داز سید احمد دحلان شیخ الشافعیہ مکہ معظمہ اجازت جمیع ما حصل لہ من الشیوخ
 و ہمچنین از والد خود یافتہ عالم از تعلیم و در شش فیضیاب گشت و بسے افاضل نامدار از سایہ
 دامن فیضانش برخاستند بالجملہ صاحب ترجمہ علیہ الرحمۃ کثیر الدرس و تصنیف بدان مرتبہ بود کہ
 صیت افاضہ و اشاعت علومش در حیات وی اکناف عالم بایر گرفت قریب بہ مجدیست رسید
 بست و نہم ربیع الاول سال چہارم صدی چہار و ہجرت یوم دوشنبہ وقت شب بعارضہ مصر
 بمقام لکھنؤ این جہان بی بود را پدر و فرمود و ہما بخاندن آردیدہ جز دختر کی بقی نگذاشت آن صبیہ
 دو صد روپیہ ماہوار از نظام حیدر آبادی یا بد سید عبد الحلی شرفی تخلص ریغ فوٹش چنین گفتہ
 ہاے مولانا محمد عبد حی ہاشاد و در غلامان میان ما برفت ہا استانش سجدہ گاہ خلق بودہ قبلہ ہندوستان
 برفت ہا گفت شرفی مصر سال وفات ہا دای استاد زمان ما برفت ایضاً از مولوی
 محمد سعید عظیم آبادی حسرت تخلص کرد و رحلت جناب عبدالحی ہا فاضل لکھنوی فطیہ و فکری
 گفت سال وفات او حسرت ہا شد فرنگی محل ز علم ہی تخصیص الہدایۃ عمدۃ الرعاۃ حاشیہ
 شرح وقایہ ہا مجموعہ طب سالتام ہا الفکال المشحون فی الاعتلاع بالمہون ہا تزیینۃ الفکر فی جہۃ الذکر
 تحفۃ الطلبہ فی تحقیق مسیح الرقبہ ہا الرقبہ و التکلیل فی الجرح و التعذیل ہا القول الجازم فی
 سقوط الحد بنکاح المحارم ہا القمع المفتی و السائل فی جمع متفرقات المسائل ہا الفکال الدوار فی رویۃ
 الملل بالنہار ہا القول المنشور فی ہلال خیر الشوریہ انا فصاح عن شہادہ المرأة فی الارضلع ہا
 تحفۃ البنات فی جماعۃ النساء ہا الکلام الجلیل فیما یعلق بالمندیل ہا الاجوبۃ الفاضلہ للاسولۃ
 العشرۃ الکاملہ ہا التمسک بنقص الوجود بالتعقب ہا خیر الخیر فی اذان خیر البشر ہا سبب

انکری الجہر بالذکرۃ النافع الكبير من يطالع الجامع الصغير رفع السر عن كيفية ادخال الميت
 وتوجيه اے القبلة فی القبر وطرب الامل فی تراجم الافاضل بترویح الجنان تشیخ حکم شرب الدخان
 روح الاخوان عن محدثات آخر جمیع رمضان بحکام النفائس فی اداء الاذکار فی لسان الفانس
 رجبر الناس علی انکار اثر ابن عباس فی الاضاف فی حکم الاعتکات بحکام الکلام فیما يتعلق بالقرأة
 خلف الامام فی غیث النعمان الآثار المرفوعة فی الاخبار الموضوعة بدافع الوسواس فی اثر ابن
 عباس رساله احکام غیبت اردو فی نواید البیہ فی تراجم الخفیه فی امتحان الطلبة فی تصنیف مشکوٰۃ
 التبیان فی شرح المیزان فی چهار گل در صرف فی غیر الکلام فی تصحیح کلام الملوک ملوک الکلام
 ازالۃ الجہد فی اعرب الحمد مثلاً کمل محمد در نحو ہدایۃ الوری الی اسرار الہدی تعلیق حاشیہ
 غلام علی بر حاشیہ زاہدیہ قطبیہ فی مصباح الدجی فی لواء الہدی فی لواء الہدی حکمۃ لواء الہدی
 علم الہدی فی حل المغلق فی تحقیق الجمول المطلق فی الکلام المتین فی تحریر البراہین فی سیر العیر فی
 بحث المثناة بالکریۃ الافادۃ الغیثۃ فی بحث نسبتہ سبع عرض شعیرہ فی التعلیق العجیب بحل
 حاشیۃ الجلال علی التہذیب فی تملک حاشیۃ والد خود بر نفیسی فی الہدیۃ المختارۃ شرح الرسالۃ المفیدۃ
 در مناظرہ فی القول بالاشرف فی افق عن المصحف فی زجر اباب الریان عن شرب الدخان فی احکام
 القنطرہ فی احکام البسمۃ فی غایۃ المقال فیما يتعلق بانفعال در علم فقہ فی حیرۃ العالم بوفات مرجع العالم
 در ترجمہ والد خود و افادۃ الخیر فی الاستیاک بسواک الفخر مقدمۃ الہدیہ فی ندیلہ الہدیہ فی تحقیق
 العجیب فی التشریب فی تحفۃ الاخبار فی احیاء منہ سیدالابرار فی الحجۃ علی ان الاکثار فی التعبیر
 یس بدعۃ الکلام المہرور فی رد القول المنصور ہدایۃ المقترین فی فتح المقترین فی غیر ان ان
 تعلیقات متفرقہ بر کتب متعددہ و سنیوہ کتب دیگر اند کہ صاحب ترجمہ در رسالہ نافع کبیر ساری
 انہا تحریر فرمودہ اسماء گرامی تلامذہ مولوی عبدالحی فرنگی علی کہ بعد تکمیل و فراغ بمحصل
 سند ممتاز شدند مولوی عبدالعزیز ساکن بھیر ضلع اعظم گڑھ مولوے بدیع الزمان لکھنوی مولوی
 وحید الزمان لکھنوی مولوے محمد عبدالاحد آہادی مولوے سید مرتضیٰ شیعہ ساکن نونا رہارہ
 ضلع فاری پور مولوے عبدالباری ساکن نگر نرسہ مولوے محمد حسین آہادی مولوی علی حیدر خان
 ساکن خالص پور پگنہ بلخ آباد مولوے ساکن علیہ کرم نجا بے مولوے بشارت کریم

مولوی عبدالغفور سکندر رمضان پور مولوی عبدالغنی بہارے مولوی ذرا حسین ساکن محلی الدین
 نگر معنات بہار مولوی ابوالحسن مرحوم تریہی مولوی عین القضاۃ حیدر آبادی مولوی
 عبدالعزیز فرنگی محلی مولوی نظام الدین فرنگی محلی مولوی عبدالرحمن ساکن صاحب گنج مولوی
 حافظ محمد شعیب ولایتی مولوی اکبر خان مرحوم ولایتی مولوی محمد اسحاق ساکن ایٹھے
 مولوی سلیمان ساکن بھکوار سی ضلع عظیم آباد مولوی عبدالقادر ولایتی مولوی سید امین نصیر آبادی
 مولوی محمد ہارون نصیر آبادی مولوی ظہور الاسلام فتحپوری مولوی لطف الرحمن عظیم آبادی
 مولوی مظاہر الحق عظیم آبادی مولوی محمد ابراہیم آلہ آبادی مولوی محمد تقی اعظم گڑھی مولوی محمد تیز کھنوی
 مولوی شیر محمد ولایتی مولوی آزاد خان مرحوم مولوی عبدالغنی بہاری مولوی محمد یسین آروے
 مولوی قادر بخش ہسرامی مولوی محمد حسین نصیر آبادی عرف صاحب میان مولوی سید محمد
 رسان کابلی مولوی عبد اللہ ساکن چاند پارہ ضلع اعظم گڑھ مولوی ابوالفضل محمد حفیظ اللہ ساکن بنڈی
 ضلع اعظم گڑھ مولوی محمد عثمان ساکن چتارہ ضلع اعظم گڑھ مولوی اہمام اللہ فرنگی محلی مولوی
 عبدالماجد بہاگل پوری مولوی قاسم یار ساکن کڑا ضلع آلہ آبادی مولوی سید اعجاز حسین ساکن ہوتی
 مولوی محمد عثمان ساکن کہنڈ ضلع اعظم گڑھ کڈائی کنڑ البرکات مصنفہ مولوی محمد حفیظ اللہ سابق
 الذکر سلمہ اللہ کہ سند علمی در سال اخیر صدی سیزدہم از مولوی عبدالجی مرحوم یافتہ اند۔
 مولوی عبدالرب فرنگی محلی سپر خرد مولانا عبد العلی بحر العلوم از خرد ساسے ہمراہ والد خود در
 شاہجہان پور و رام پور و بہار و مدراس ماند و مولانا کوشش بلیغ در تعلیم و تدریس او نمود و کتب
 در سبب تمام و کمال با و تعلیم ساخت و شب و روز متکفل امور اومی بود با کمال مولانا او ساہا موال
 خیر بفرض کتھا شدنش بوطن فرستاد و بے بہ لکھنؤ آمدہ از نکاح خود فارغ گردید و زندگیش کہ از مدراس
 آوردہ بود ہمہ بہ فضولے و سر رفتی دی برباد رفت کہ افلاسش رونمود بعد وفات مولانا بحر العلوم
 و بے ویرا و زادہ اش عبدالواحد بمدراس رفتند چنانچہ تفصیل آن بذیل ترجمہ مولوی
 عبدالواحد خواہ آمد آخر کار ترک تدریس و درس کردہ بیافتن دو صدر وہیہ از سرکار نواب مدراس
 و یک صدر مفتاد و پنج روہیہ از سرکار انگریز معاوضہ جاگیر راضی شدہ تدریس مولوی عبدالواحد
 سپردہ بہ لکھنؤ آمد و تا حیات خود علوفہ مذکورہ بتوسط رزیدنٹ لکھنؤ سے یافت

کناسۃ الاغصان الاربعہ

مولوی عبدالرب دہلوی جامع معقول و منقول ماہر فروع و اصول کامل فنون علم و ادب حاوی اسرار لغت عرب کہ وعظ بہ تاثیرش شہرہ آفاق بود مسجد جامع بمقام سہارن پور بصرف زر کثیر تعمیر فرمودہ بہ ماہ محرم سال نهم صدی چہار دہم ہجری بمقام دہلی رحلت فرمود طالب اللہ شاہ بیدل سرسری تاریخ وفاتش چنین گفتہ قطعہ تاریخ جناب مولوی عبدالرب آن ہ کہ وقت و عطلہ می شد شکارش بہ ورین ماہ محرم جان بحق شدہ زبے رحمت کہ بارہ ہزارش بہ رقم زو سال رحلت کلک بیدل بہ درود ایزدی باد اشارش

مولوی عبدالرزاق فرنلی محلی ابن مولوی جمال الدین احمد بن مولوی علاء الدین فرنلی محلی بسال دوازده صدوسی و ہفت ہجری متولد شدہ چون ہشت سالہ گشت پدرش مولوی جمال الدین بہراس رفت و بہ مقتضای فطرت تحصیل علوم اشتغال نمود در اوائل از مولوی نور کریم دریا باوے کتب مختصرہ خواندہ بقیہ کتب بخدست مفتی محمد صغری مفتی محمد یوسف فرنلی محلی تکمیل فرمود و کتب درسیہ حدیث و تفسیر بخدست مولوی حسین احمد طبع آبادی گذرانیدہ و تمامی کتب حدیث از مرزا حسن علی محدث لکھنوی قرات نمود زنان بعد جملہ کتب حدیث از حضرت ملا محمد حسن مدنی قرات نمود کہ مولوی حسین احمد و مرزا حسن علی مع دیگر محدثین سماعش می فرمودند و کتب عقائد و سلوک و تصوف از مولوی عبدالوالی مرشد خود استفادہ نمودہ زنان بعد قرآن مجید در یکسال حفظ نمودہ بسال دوازده صد و پنجاہ و چہار ہجری فراغ کلی حاصل کرد و اجازت بیعت سلسلہ قادریہ و چشتیہ از مولوی عبدالوالی و نیز بہر خود یافتہ بعد وفات مرشد خود سلسلہ درس و تدریس منقطع فرمودہ اشتغال بیا حق شعار و تمار خود ساخت درس سیزدہ صد و ہفت ہجری در او اخر ماہ صفر انتقال فرمودہ در باغ مولوی انوار صاحب مدفون شدند

مولوی سید عبدالرحمن لکھنوی عالم متصوف بیعت و خلافت سلسلہ چشتیہ داشت و در مسجد پٹاٹن واقع بلکہ لکھنوی بود و ہمدراختایہ ششم ذیقعدہ سن دوازده صد و پنجاہ و نہ ہجری وفات یافتہ در محسن سہی بدکوری مدفون گردید روح اللہ روحہ و ایشان عالم و خادم سادات و قانع و متوکل و عزالت نشین بودند و رسالہ کلمۃ الحق و رسالہ کاسرۃ الاسنان در توحید از تصانیف

شان هست و مولع و حریص سرود و غنا بسیار بودند

مولوی عبدالرحمن ساکن قصبه بهروی ضلع مرزا پور عالم متقی و اعظماک الوطن که در مسجد نازکهاٹ واقع شهر مرزا پور متوکلا نه بسر می برد در سال دوازده صد و هشتاد و پنج هجری رحلت فرمود
مولانا عبد الرحیم دهلوی عمری نسب خفی مذهب نقشبندی مشرب جامع فتون عقلی و نقلی حاوی علوم صلی و فرعی محدث بود از اخلاف امجاوش مولانا شاه ولی الله دهلوی و مولانا شاه اهل الله دهلوی هستند رخ این خانه تمام آفتاب است و دوازدهم صفر در سال یک هزار و یکصد و یک و یک هجری وقت چاشت رحلت فرمود

مولوی عبد الرحیم صفی پوری ابن عبد الکریم صفی پوری دانشمند بتحد در علوم ادبیه خطی و نثر داشت از تصانیف او شرح قصیده سبعة سعلقه و غایة البتیان فی علم اللسان و بیان قواعد صرفیه و المسالك البسیة فی القواعد النحویة و ضرورة الادیب فی الموانث السماعی و فتی الارب فی کلام العرب ترجمه قاموس در چهار جلد مشهور اند تاریخ و فائش معلوم نشد

مولانا عبد الرشید جونپوری ابن شیخ مصطفی ابن عبد الحمید لقب و تسمی الحق بود و شمسی تخلص میکرد شاگرد شیخ فضل الله جونپوری و مرید پیر خود شیخ مصطفی مرید شیخ محمد مرید نظام الدین ایبکوی قدس الله امرار هم از اولیای کبار و علمای کرام بود و در او اهل حال بتدریس و افتاده علوم شغل داشتی زان بعد ترک کرده بمطالعه کتب حقائق التفکر و در اخلاط امر او اغنیاء خترانی داشت شاهجهان بادشاه اوصاف حمیده او شنیده مشتاق ملاقاتش گشت فرمان بدست دیکلی بطلب و فرستاد مولانا قبول نکرد و از گوشه عزلت پاسب خود بیرون ننهاد تصانیف مفیده دارد و جمله آن رشیدیه در منظره و تاد السالکین شرح اسرار الخلوۃ و رساله محکوم مربوط و حاشیه شرح مختصر عضدی و حاشیه فارسی بر کافی بن حاجب و مقصود الطالبین و ماوراد و دین شعر فارسی مشهور اند و حادثه وفاتش اینچنین مشهور است که بعد فراغ سنت فخر چون در فرض آغاز کرده وقت گفتن تحریر طائر خوشباشیان جنت بسال یک هزار و هشتاد و سه هجری بهوزار نمود و اخلاص شد بمحبه الجنان
مولوی محمد عبد السبحان ابن شیخ محمد محسن ساکن حماد باوناره فاضل علام حاجی بیت الله الحرام طبیب حاذق حامل تران از هرد سن شعور بصلاح و تقوی آراسته بلکه مولف اوراق میداند

که انبلیغ تا وقت اخیر صلاوة فریضه از وقت نشده باشد و جمله علوم ظاهری و باطنیه و خلافت
 ارشاد از مولوی محمد الدین احمد آله آبادی حاصل نمود تمام عمر مشربیت به هدایت و ارشاد و بدین علوم
 مثل استاد خود بسر برده مولوی عبدالحمید خلیف مولوی حمید حسین جوپوری و مولوی محمد
 عبدالکافی برادر زاده صاحب ترجمه از شاگردان او شان صاحب استعداد و لیاقت موجود اند
 منجم کتب مصنفه شان رساله اسرار الصلوة تصدیه منظومه حضرت اسمعیل ۲ - قصه منظومه حضرت
 سلیمان ۴ - التمدید فی وجوب التقلید - و لائس قاطعه در تحقیق فقه ناجیه خیر المقالہ فی انزال العجالة -
 مطبوع شده شائع اند آخر کار بر شصت و سه سالگی تاریخ بست و یکم محرم الحرام یوم جمعه سال یک هزار
 و سه صد و سه هجری بمقام آله آباد از دار فانی بعالم جاودانی رخت زندگی بر بست و در مگلاب باقی
 مقبره اہالیان دایره شاه اہل مرحوم است مدفون شد عفر اللہ

علامہ عبد السلام لاہوری شاگرد میر فتح اللہ شیرازی فقیہ و مفسر بود از شاگردان وی علامہ عبد السلام
 ساکن قصبہ دیوبند معترف لکھنؤ مشہور است بر تفسیر مضامین حواشی برجستہ و امثال سال یک هزار و سی
 و ہفت ہجری وفات یافتہ

قاضی عبد السلام بدایونی ابن عطاء الحق محدث و مفسر بود تفسیر او الاخرۃ منظوم بہ زبان
 اردو قریب و ولکہ شعر بسال دوازده صد و چهل و چہا ہجری تصنیف کردہ از ناوالاخرۃ سال
 تا یفش برمی آید در سال دوازده صد و پنجاہ و پنج ہجری ازین جہان فانی بعالم جاودا نے
 شتافت نور اللہ مرقدہ

مولوی عبد السلام ساکن ہسودہ ابن سید شاہ ابوالقاسم نقشبندی ساکن قصبہ ہسودہ
 کہ متصل فتح پور است در سال دوازده صد و سی و چہا ہجری ولادت یافتہ نام تاریخی او سید
 ریا ض الحسن مردی متقی بود کہ از بہدین شعور و سع و تقوی را و آثار خود کردہ بعد حفظ قرآن ابتداء اکثر
 کتب درسیہ از علم خود مولوی سراج الدین احمد خواندہ بعدہ از مولوی معین الدین کڑوی و
 مولوی محمد معین لکھنوی و غیرہ تکمیل نمودہ و سند صحاح ستہ از مولانا شاہ عبد الغنی دہلوی گرفتہ
 در سال دوازده صد و شصت و یک ہجری فراغ علمی حاصل نمود و خدمت شاہ احمد سعید مجدد
 بیعت و خلافت سلسلہ نقشبندیہ یافتہ و در سن دوازده صد و ہشتاد و دو ہجری مشرف

بیچ اکبر و زیارت روضه منوره شد همدراخت از شیخ احمد و علان کی شافعی تکمیل حدیث نمود با فاده و افاق
خلایق می پرداخت بعارف و نبل در ماه شوال سال دوازده صد و نود و نه هجری رحلت فرموده
شیخ محمد علی طلیق تخلص ساکن قصبه بنسوه در فقره نور الله تریبته تاریخ وفاتش یافت
ملا عبد الشکور تیلو کشمیری از علمای نامدار صاحب درج و تقوی بود پیش از این به حیدر جرجی
و غیره علمای وقت تلمذ نموده بتدریس منقولات اشتغال داشت آنگاه دیب عالمگیر بادشاه
زرکثیر که بهت قوت علمای کشمیر فرستاده بود آنان چیزی قبول نکرده بسال سیزدهم از صد سال
دوازدهم هجری رحلت فرمود ملا محمد شرف شاگرد استاد داد که او قصیده عربی در مرثیه او گفت
در آن قصیده ماده تاریخ وفاتش چنین یافت سر لامات بوفاته علما

قاضی عبد الصمد چٹا کوٹی ابن قاضی ابوالحسن بن ملا محمد راه بن قاضی منصور عباسی طبعی عالم
و ذہنی صافی داشت بعد تحصیل علوم از پدر دانش آموز برای حصول سند قضا که منصب مورد ست
او بود حکم پدر بزرگوار بدلی شافعه و در آنجا کججمع علماء و فضل و کمال اقتیاز یافته تا آنکه ارکان شاسه
ویرادر فقه و اصول و دیگر علوم منقول و معقول یگانہ دیدند و حکم محمد شاه فرماندای شاہجهان آباد
بنصب قضای برگنه چٹا کوٹ و دیگر مقامات پسندیدند و گراور رحمۃ اللہ علیہ قضای برگنه خود که آبادی
گراش از عهد قدیم بران مامور بودند قبول فرمود و دیگر مقامات را به مستحقان قدیم ارزانی نمود و از بدلی
چٹا کوٹ مراجعت کرد و در خوبی فصل خصوصیات و حسن تعلیم فنون درسیہ گنج نیکنامی بدست آورد
یگانہ آفاق حافظ محمد اسحاق از تلامذہ اوست صاحب ترجمہ علیہ الرحمہ در سال ہفتاد و یکم از صدی
دوازدهم ہجرت در گذشت قاضی منصف ماده تاریخ وفاتش یافت اند رحمۃ اللہ علیہ و علی سلافہ
شیخ عبد الغفریز دہلوی ابن حسن بن طاہر جوپوری از مشاہیر مشائخ چشتیہ و از اکابر علمای
صوفیہ صافیہ رضوان اللہ علیہم مظهر معرفت و محبت و بعلوم شریعت و طریقت و حقیقت عالم بود
و بسامع و تواجد و وظیفہ داشت مرید پر خود شیخ حسن بود ہمارہ معتکف بودی و کما جہد روای
خلایق کوشش بلیغ نمودی و در علوم ظاہریہ ہم کامل و کمال بود و تفسیر عرائس و عوارف و خصوصاً حکم
و شرفش بتلامذہ درس گفتی و صاحب تصانیف مشہورہ است از تلامذہ رسالہ عینیہ است کہ در تصانیف
رسالہ غیرہ شیخ امان پانی پی نوشتہ و بسیاری از رسائل فاضلہ و حدیث و وجود موافق کشف

ابن ہاب شہود را بخاندان مذکور شدہ ملا عبدالقادر بدایونی مؤلف منتخب التواریخ نیز از بعض کتب و رسائل تصوف استعمال و استفادہ نموده وی رحمۃ اللہ علیہ در جونپور بسال ہشت صد و نو و ہشت ہجری متولد شدہ بعمر یک و نیم سالگی ہجرہ والد خود بدہلی تشریف آوردہ تاریخ ششم جمادی الآخری سن نہ صد و ہفتاد و پنج ہجری شہبازہ وحش باوج بقایہ و از نمود قطب طریقت مانند مادہ تاریخ نوشتہ یافتہ اند چون اشاریہ در تصانیف و مکاتیب خود را ذرہ ناچیز عبد العزیز می نوشتہ اند ذرہ ناچیز تاریخ رحلتش یافتہ می شود

مولانا عبد العزیز دہلوی ابن مولانا شاہ ولی اللہ محدث دہلوی در سال یازدہ صد و پنجاہ و نہ ہجری ولادت یافتہ وہ غلام حلیم اکرم تاریخی موسوم گشت و بعمر یازدہ سالگی خدمت والد ماجد خود از تحصیل علوم عقلیہ و نقلیہ و تکمیل کمالات خفیہ و جلیہ فارغ شدہ بعد ہم بزرگوار شکی لاریکہ درس دارشاد گردید باجملہ وی جامع علوم ہلکائی از آیات الہی بود ہر پنجہ در تو صیفش خاتمہ و زبان ہر از دشتی است از خرداری و اندکی است از بسیاری رسالہ سرالشہادتین و لیسان محدثین و خطہ اثنا عشریہ و حجابہ نافعہ و فتح العزیز تفسیر سورہ بقرہ دوبارہ اخیر قرآن مجید از تصانیف شہیرہ و نہ ہجتم شوال سال دوازده صد و سی و نہ ہجری الدین جہان بے بنیان بعالم جاودان رحلت فرمود شاعرے تاریخ نوشتہ چنین گفتہ ہے سرو پاکشتہ انداز دست بیداد اجل و مفضل دین لطف و کرم فضل و ہنر علم و عمل

ملا عبد علی بکر العلوم لکھنوی ابن ملا نظام الدین بن ملا قطب الدین الشہید السہالوی دسواخر عمر ہر راجہ و آمدہ ہجری ہفتہ سالگی از جملہ کتب درسیہ و علوم متعارفہ خدمت پدر بزرگوار فلرغ حاصل نموده بعدہ پدرش بہمان سال رتخال فرمود بعد وفات پدر بمطالعہ کتب معقول و منقول مشغول گشت و مطالب عامضہ خدمت ملاکمال الدین کہ تلمیذ خاص پدرش بود پیش می کرد و راواکل حال صاحب ترجمہ علیہ الرحمۃ ماساخہ عظیم نوشتہ لکھنوی پیش آمدہ کہ بدان سبب روانہ شاہجہان پور گشت حافظ الملک حافظ رحمت خان رئیس آن شہر قدش از نعمتات شمرودہ باغرازا و اکرام تمام پیش آمدہ وجہ معقول برای مصارف و سہ و مقر ساخت تاحیات حافظ الملک بعد انجا مقیم بودہ بتدریس طلبہ اشتغال و ہشت بعد گشتہ شدن حافظ الملک مرحوم نواب

فیض اللہ خان رئیس رامپور ملای موصوف را برامپور برود و راجا نیز به تعلیم و تدریس مشغول بود
لیکن بوجه قلت کفایت مولانا برخواستہ خاطر می بود کہ درین اثنا نشی صدرالدین بہاری وسے را
برای تدریس مدرسہ خود کہ در ہمارہ بنامادہ بود خرج معتد بہ فرستادہ طلبید چنانچہ ملا عبد العلی
اورامپور جانب ہمارہ روانہ شدہ در اثنای راہ از رای بریلی ملا از ہارا الحق را کہ در راجا مقیم بود ہمراہ
خود بہ ہمارہ بردنشی صدرالدین باغواز و اکرام پیش آمدہ چہار صدر و پیہ ماہوار برای ذات خصال
مولانا و یک صدر و پیہ ماہوار برای ملا از ہارا الحق علاوہ مصارف طلبہ مقصد رکوردہ داد
بدے در راجا رولق افزونہ سادہ تدریس مانند چندی مقرران وقت در میان وسے و
نشی صدرالدین رنجشی پیدا کردند راجا ہم برخواستہ خاطر گردید این خبر بہ نواب دالاجاہ محمد علی خان
رئیس کرناٹک و غیرہ رسید محلی بطلب مولانا مع خرج بخدمت فرستاد کہ مولانا روانہ مدرس
شد چون آنجا رسید نواب موصوف مع عزیزان نامیلان استقبالش نمودہ باغواز تمام بہ محل خود
برود مدرسہ کلان بنا نمودہ مولانا و سان مدرسہ بتدریس طلبہ مشغول گشت و از سرکار نواب
موصوف بحر العلوم خطاب یافت بعد وفات نواب محمد علی خان پسرش محمد الامرا و بعد از عظیم الدولہ
نیرہ محمد علی خان بر مسند ریاست نشستند و عمر مولانا بہشتاد و سہ سالگی رسیدہ بعواض جمالی
بتلا گشتہ و دوازدم رجب سال دوازده صد و سی و پنج ہجری رحلت فرمودہ در مداس
دفون گشت بجایش مولوی علاء الدین کہ شاگرد و دامادش بود مقرر گردید تصانیف الشیخ
ارکان اربعہ در اصول فقہ و حاشیہ بر میرزا ہد رسالہ و حاشیہ زاہد بر شرح تہذیب
جلالیہ و حاشی ثلثہ بر حاشیہ تہذیبہ امور عامہ جدیدہ و قدیمہ و شرح سلم مع حاشیہ منبہ و محالہ ناظم
مع منبہ و قولہ الرحوت شرح مسلم الثبوت و تکملہ بر شرح ملا نظام الدین بر تحریر ابن ہمام و تنویر
الابصار شرح فارسی منابہ حاشیہ بر شرح صدرای شیرازی و شرح ثنوی مولانا رام و
شرح فقہ اکبر و ہایہ الصرف و رسالہ در احوال قیامت و رسالہ توحید و غیرہ

مولوی عبد العلی فرنکی محلی بابو تاپ شہرت داشت پسر چہارم مولوی عبد الجبار مع بن
مولوی محمد تاج ابن مولوی عبد العلی بحر العلوم است بعد حفظ قرآن مجید جملہ کتب درسیہ تحصیل کردہ
خاتمہ فارغ خواند صاحب استعداد و مرید مولوی عبد الوالی فرنکی محلی بعد درس سے ماودہ

میں شباب بجا رخصت و دوق بتلا شہد بتایم دوم جمادی الاول سال دوازدہ صد و نود و دو
ہجری الاولہ لکھنؤ وفات یافت رحمہ اللہ

مولوی حافظ عبد علی نگرانی در سال دوازدہ صد و سی و دو ہجری بہ قصبہ نگرام
مضافات لکھنؤ متولد شدہ در اوائل کتب مروجہ و رسبہ از خال خود مولوی حافظ علی محمد نگرانی
تحصیل کردہ پس اثنان بہ لکھنؤ رفتہ از چند علمائے وقت استفادہ شدہ فاتحہ فارغ علمی پیش مولوی
انور علی لکھنوی خواند و بہارت جملہ علوم ظاہریہ از حافظ علی محمد سابق الذکر عن مرزا حسن علی محدث
لکھنوی عن مولانا شاہ عبد العزیز دہلوی یافتہ مرید قاضی سید عبدالکریم ہریلوی بود و از شاہ گلزار
کشتوی خلیفہ قاضی محمود تلقین و اجازت جملہ خاندانہای طریقت حاصل کردہ آسامی کتب
مؤلفہ صاحب ترجمہ نیست تفسیر آیات الاحکام رد المبتدعین تحقیق الامور فی الفاتحہ والتذکرہ
التحریر فی المزامیر السکین المسلول علی من انکر کون مسیح الرقبہ من سنتہ الرسول تحقیق فی المولد و
القیام تورالایمان فی تائید مذہب النعمان البیواقیست اللطیفہ فی تائید مذہب ابی حنیفہ
رسالہ و رباب حفاظ شیعہ ہدایہ الانام الی خرقة المشیخ العظام رسالہ تقریر حق رسالہ مولد و شرف
مسودہ و اوراق در سن دوازدہ صد و شصت و چہار ہجری بمقام لکھنؤ بہ خدمت صاحب ترجمہ
شرف شد بعدی خلیق و منکسر النفس یافت خدائیش بیامرز و واقع شب بست و ہشتم ماہ شوال
سال ہزار و دصد و نو و شش ہجری رحلت فرمودہ نگرام مدفون گشت انا فتد و انا الیہ راجعون
نگرام بنون مفتوح و کات فارسی ساکن درای مہملہ مفتوحہ و الف و یم موقوف۔

مولوی عبد علی خان بلام پوری ابن ملا محمد عمران بن ملا محمد غفران بلام پوری شرف
الکلمہ خدمت جہانگیر خود یافتہ حافظ و قاسی بود در سن دوازدہ صد و نود و ہفت ہجری رحلت فرمود
مولوی عبد علی قنوجی ابن مولوی علی صفر قنوجی شاگرد برادر خود مولوی رستم علی قنوجی عالم علوم
عقلیہ و نقلیہ بود حاشیہ شرح منار در اصول فقہ از تصانیف اوست بموضع بندگی متصل کوڑا
جہان آباد ضلع فتح پور مسودہ رحلت فرمود سال فوتش معلوم نہ شد

مولوی عبد علی اسلام آبادی ابن منت علی از شرفای اہل اسلام جاکام بہت برہنہ نشینہ و شہور
دوازدہ صد و شصت و دو ہجری ولادت یافتہ کتب درسیہ فارسیہ پیش سائندہ وقت گذرانیدہ ہر

چہارہ سالگی میزان الحرف آغاز کرده بدت نہ ماہ اور س مجبور صرف و نحو فارغ شدہ بکلکستہ ششاست
و ہد رسہ سرکارانگریزی سمور شدہ طرح اکتساب علوم انداخت و ہر سالی از جامعہ می جماعتی ترقی می شد
و اساتذہ ہر جماعت برو شفقہا ارزانی داشتند تا بزجیع مآثلان خود گوی سبقت می رہود و بیافتن انعام
سبایہ می گشت و در اثنای تحصیل علوم متداولہ اہل اسلام بزبان انگریزی ہم مہارت معتد بہ پیدا
کرد و ہمدان مدرسہ بمنصب مدرس زبان فارسی مقرر شد الحال عربی پروفیسر مدرسہ ہوگلی است
سلا اللہ تعالی کتاب حقیقۃ الاعمال و مرآۃ الاحوال مصنفہ او مشتی است از خرواری و طریقت از طواری
اسلام آبا و نام چاکام مصنف ممالک بنگال است

ملا عبد الغفور لاہوری لقب اوضی الدین از عمدہ ترین تلامذہ مولانا عبد الرحمن جاسے
قدس سرہ السامی بود حاشیہ فائدہ ضیائیہ بہ ستانت تمام نوشته کہ تکملان ملا عبد الحکیم سیالکوٹی نموده است
درس نصد و دوازده ہجری جان بجان آفرین سپہر قطاب اللہ شاہ -
شیخ عبد الغفور اعظم پوری از علمای مشاہیر وقت مرید شاہ عبد القدوس ہشتی صاحب
کلمات صوری و معنوی بود در متابعت حضرت ختمی پناہ صلعم توفیقی رفیق داشت اکثر اوقات
درس علوم دینیہ فرمودی بحسن صورت و خوبی سیرت سرآمد اہل زمان بود مرید گزینی خلایق سادہ و غف
و نصیحت فرمودی در تصوف رسائل متعدده نوشتہ چون عمرش بدایرہ ابتداء الثمانین عتقا و اللہ
قدم نهاد بسال نصد و ہشتاد و پنج ہجری بدار البقار حلت فرمودہ با اعظم پور بدفون گشت اعظم اللہ
شاید اعظم پور قصبہ ایست از توابع سنبھل

شیخ عبد الغنی بدایونی از علمائے صوفیہ قدس اللہ اسرارہم در ترک دنیا او ہم وقت دو تخریر
شہلی روزگار بود با دائل کہ طلب علم در بدایون میکرد حال برو غالب می آمد و احیاناً یکپاس کم و بیش
در عین سبق خوانی از شنیدن نغمہ بے شعوری ماند با بجلہ بنا بر بعضی علایق کہ سریراہ طالبان آگاہ میگردد
سہ در راہ خدا کہ رہزنانندہ آن راہ زنان ہمین زمانندہ در طلب کفایت بدہلی رفت و بجا است
تلا رخان حاکم آنجا کہ در لباس اہل جاہ اناہل شد بود رسید و ارادت بشیخ عبد العزیز دہلوی آورد
و تحصیل تمام کتب متعارفہ و متداولہ در خدمتش نمود و سالہا درس گفت بیکبارہ جذبہ عنایت
ازلی گریبانگیر شد و از ہمہ اشتغال برآمدہ چند گاہ در خانقاہ شیخ خود در سلک درویشان

مراحل انتظام یافتہ بہ مجاہدت و ریاضت اشتغال گرفتہ بعد از تحصیل کمال بیرون آبادانے بجانب قدس گاہ حضرت رسالت پناہ صلعم در مسجدی کہ مشہور بسجد خان جہان بہت سکونت و درجہ پیوستہ باعکاف سے گذرانید و بالنگہ عیال بسیار داشت راہ سلوک را بقدم توکل می سپرد چون درس یکمزار و سہ ہجری خانخانان بخدمتش رسیدہ التماس نصیحتی نمود فرمود کہ اتباع سنت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم لازم گیر

مولوی عبدالغنی دہلوی ابن ابوسعید العمری ماہ شعبان سال دوازدہ صدوسی و پنج ہجری در دہلی متولد شدہ اولاً حفظ قرآن مجید نمود بعد از والد خود مولوی شاہ ابوسعید و مولوسے مخصوص الشاہین مولانا رفیع الدین دہلوی و مولوی محمد اسحاق دختر زادہ مولانا عبدالعزیز و شیخ محمد عابد سندی و شیخ ابو زاہد اسمعیل رومی اخذ علوم کردہ بہ درس حدیث مشغول گشت مرید و خلیفہ والد خود و دوسلے بر سنن ابن ماجہ تالیف نمودہ نامش از نجال حاجتہ است علاوہ آن دیگر مؤلفات دار و بعد بغاوت و تسلط انگریزان بدہلی بکہ معظمہ رفتہ و از آنجا بہ مدینہ منورہ رخت اقامت انداخت ہمہ ران بقعہ تبرکہ ماہ محرم سال دوازدہ صد و نو و شش ہجری رحلت فرمود قطع تاریخ وفات

شاہ عبدالغنی و حیدر خان بنیادش علم و طریقت با شدہ سال نقل سنہ ۱۰۸۰ ہجری بہترین محدثین ای آہ بہ **مولوی سید عبدالفتاح گلشن آبادی** ابن سید عبداللہ حسینی اصلوات نقویہ ساکن گلشن آباد عرت ناسک عالم با عمل فضل اجل بخدمات موالی وقت مثل سید میان سورتی و مولوی شاہ عالم ساکن برودہ و مولوی بشارت اللہ کابلی و ملا عبدالقیوم کابلی مفتی عبدالقادر تھادی خلیل الرحمن ساکن مصطفی آباد عرت بامپوری مولوی مولوی فضل رسول بایونی و مولوی محمد اکبر کشمیری و معلم ابوالہییم با غلطہ تحصیل علوم متعارفہ و متداولہ نمودہ درس دوازدہ صد و شصت و چہار ہجری بعد امتحان سند یافتہ در سال دوازدہ صد و ہفتاد و یک ہجری بہ منصب افتاد عدالت ضلع خاندیس ممتاز گشت و در سال دوازدہ صد و ہشتاد و چہار ہجری بہ درسہ افغانستان واقع بندر ممبئی مدرس عربی و فارسی شدہ اکنون از سرکار انگلیشیہ پنشن یافتہ بوطن مالوٹ خود مقیم اند و نیز از سرکار سابق الذکر بہ خطاب جسٹس آف پیس و خان بہادر معزز دہلوی است مدام بتدریس و مؤلفیت و تالیف کتب مفیدہ اوقات عزیزش بسرے برده

سید اللہ تعالیٰ مولوی سید نظام الدین و شیخ قطب الدین وقاضی سید بچو میان خاندانی تلمذ و تلمیذ
 و میراد و فرزند ارجمند ہستند مولوی سید امام الدین احمد و سید سرورج الدین محمد رقا ہما اللہ مدارج العلوم
تصانیفہ الانیقہ - تحفہ محمدیہ فی رد وہابیہ تألیف الحق جامع الفتاویٰ در چار جلد تحریرہ العلوم
 جلد فارسی آموز و حصہ - تشریح الحروف فارسی خزینہ دانش کلید دانش فارسی کلید دانش مستند
 اشرف القوانين مصادر الافعال - جامع الاسماء تعلیم اللسان - تحفہ المقال - اشرف الانشا
 جغرافیہ عالم - باقیات الصالحات - دیوان اشرف الاشعار - رحمتہ للعالمین - تاریخ روح
 تاریخ اولیا وغیرہ

مولوی شاہ عبدالقادر بدایونی بن مولوی شاہ معین الحق فاضل رسول بدایونی ولادت
 شان در ہفتہم رجب سال دوازده صد و پنجاہ و سہ ہجری علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام وقوع
 یافتہ مظہر حق نام تاریخی ولیست اللہم اجعلہ کاسمہ الشریف اکثر کتب درسیہ پیش مولوی نور احمد بدایونی
 و بعض کتب ہجو شروح سلم العلوم و شرح اشارات و محاکمات وغیرہ خدمت مولانا فضل حق خیر آباد
 گذرانندہ مشارالہ بین الاقران گشت و بشرف بیعت و خلافت انوالہ خود سعادت اندوز گردید
 وہایما یوالدہ خود ہنگام زیارت حسین شریفین زاد ہما اللہ تشریفاً بخدمت شیخ الفقہاء والمحدثین مولانا
 شیخ جمال عمر کی اخذ حدیث فرمودہ باو دادہ علوم دینی و تالیف کتب دینیہ سے پدید آئے
 رسالہ حسن الکلام فی تحقیق عقائد الاسلام بزبان عربی و رسالہ سیف الاسلام فلول علی المثلع
 بعمل المولد والقیام بزبان فارسی و رسالہ حقیقۃ الشفاعۃ علی اہل السنۃ والجماعہ و شفاعۃ المسائل
 بتحقیق المسائل مشتمل بر جواب دوصد سوال مدفقہ و عقاید و دیوان عربی و رعت شریف نبوی
 صلعم کہ در اثنای راہ سفر مدینہ طیبہ مشتمل بر ذکر آثار خیر الامصار مستوح خاطر عاظم شدہ و تصانیف
 شان مرغوب اہل العلم اند و سوائی مذکورہ صدر دیگر کتب و رسائل زیر تالیف اند اللہ تمہا با فضل
 الغرض ذات جامع البرکات حضرت سابق الصفات از غنیمات توان شمر دالہم زدے فی معالیہ
 و بارک فی ایامہ ولیالیہ خصوصاً امدادیکہ و تالیف این کتاب بہ پیچیدان از اجتناب رسیدہ ای شکر
 آن بقول شخصی **اگر ہر موی تن گروند باغم باو ای شکر او کی می توانم بہ تا گزیرید برین فقرہ دوام**
حکم کلام می نمایم عمر اللہ الوقت بحیاتہ و فاض علیہ بحال سیاتہ

شیخ عبد القادر پٹنی ثم الملکی بن شیخ ابوبکر مفتی مکہ معظمه از احفاد شیخ محمد طاهر پٹنی فصیح و بلیغ
 و دانشمند جید و فقیه مستند بود و اکتساب علوم از شیخ عبد الله انصاری ملکی شافعی کرده از تصانیف شریفه
 او تقاوی در چهار جلد و مجموعه المنشآت مشهور است در یازده صد و هشتاد و سه هجری رحلت فرموده
شاه عبد القادر اورنگ آبادی تخلص بهربان معروف به غزنی اصلش از سادات نقویه
 نیشاپور است بعضی اسلافش از آنجا به قصبه کتور مضاف لکنو آمدند و الدماجده شرف الدین خان
 به اورنگ آباد وارد شده قاضی بلده رودند و در آنجا صاحب ترجمه در سال یازده صد قبل
 و سه هجری متولد شده حفظ قرآن مجید و اکتساب علوم عقلیه و نقلیه کرده بتدریس می پرداخت و
 خرقة قادریه در برداشت در شاعری شاگرد غلام علی آزاد بلگرامی بود مقام عمر شریفش در هدایت ارشاد
 بسر کرد و در اواخر صدی دوازدهم بدیناس رفت نواب والا جاده رئیس آن دیار به بزرگی و حسن عقیده
 بوی پیش آمده همانجا در سال دوازده صد و چهار هجری وفات یافته در خانقاه واقع قصبه سیلا پور
 مضاف مدراس مدفون گردید

مولوی عبد القادر لکنوی ابن شیخ سلطان از اولاد مولانا قطب الدین محدث ابن مولانا
 خضر محدث مدرس بود بزرگ بنحایت تنقی از دنیا زیاده بر قدر با محتاج اختیار نکردی و از محاصل جزو
 مدد معاش که قریب موضع کسمندی برگنطبع آباد بود صرف ما محتاج خود و فقرای ساخت چون در محل
 فطرتش نشاء تقوی و ورع غالب بود و روان قدم در ساحت کسب علوم گذاشت و جایجا خصوصاً
 به بلده لاہور تحصیل تکمیل علوم نموده مکرر بهجمل شده بابرکت و کرامت بوطن مالون لکنو معاودت
 فرمودی در زمان خود بفضل و علم مشارالیه اقران بود و عادات معهوده داشت که بعد فارغش تا که
 مردم بیداری بودند می خسید چون مردم می خفتند او برخاستی و تا با سادینماز و اشغال باطن مشغول بود
 بعد نماز داشت تعلیم و افاده طلبی پرداخت تا چهل سال برینند و بس و افاده جاد داشت شیخ پیر محمد
 لکنوی و اکثر علمای شهر و جوار از تلامذہ و میند صاحب ترجمه چهار خلف الصدق خود گذاشته
 رحلت فرمود سال رحلتش دریافت نشده غالباً در او اسط صدی یازدهم بوده باشد مرقدش در
 لکنو بجوار خانه دیست بر و الله مضبوط

مولوی عبد القادر سلطی ابن مولوی ابوالنصر محمد ادریس صدراعظم و درین مولوی ابوالسید

محمد محمود ندیم نواب مرشد آباد الملقب بعاقبت محمود بن مولوی محمد کلیم خلیفہ مرزا منظر حاجان قدس سرہ
ابن محمد رفیع بن محمد صالح بن عبد الکریم فاروقی مدنی ثم المروئی ثم الہندی البجالی سلمی کنیت و
ابو محمد است علوم متعارفہ بخدمت مولوی رمضان الشہ کتاب کردہ وی تلمیذ مولوی فضل الرحمن
قاضی لقضات شاگرد مولوی غلام سبحان قاضی بقضاۃ بنگال و وی شاگرد مولوی محمد الدین تلمیذ مولانا عبد علی
بحر العلوم بود صاحب ترجمہ شام و بگاہ خود بدرس علوم و تصانیف بسر بر و بجا کتب مصنفہ او کہ نظر اقم الحرف
گذشتہ رسالہ در معقول در رد فرقہ وہابیہ و الفوائد القادریہ فی شرح العقائد النسفیۃ الجوامع لقادریہ
در عقائد اہل سنت و آلہ الزاہری فی شرح الفقہ الاکبر مشہور اند سلمہ اللہ تعالیٰ

شیخ عبد لقادر احمد آبادی بن عبد القدیر العیدروس بنی حطرموتی ہندی کنیت او ابو بکر لقبش
محی الدین بود بروز پنجشنبہ بستم بیج الاول سال ہند و ہفتاد و ہشت ہجری در احمد آباد کجرات
متولد شدہ بخدمت علمای وقت کتاب علوم نمودہ دانشمند بترگشت و علوم عجیبہ و فنون غریبہ
بتصانیف و تالیف شائع کرد کہ از ویادگار اند و بسال ہزار و سی و ہشت ہجری در احمد آباد رحلت
فرمود تصانیفہ الفتوحات القدسیہ فی الخرقۃ العیدروسیہ الحدائق الخضرۃ فی سیرۃ النبی و صحابہ
العشرۃ المنتخب المصطفیٰ فی مولد المصطفیٰ الدلائل الثمین فی بیان المہم من الدین اتحاف الحضرة الغزنیہ
بعیون السیرۃ الوجیزۃ المنہاج الی معرفۃ المعراج الامموزج اللطیف فی اہل بدر الشریف
اسباب النجاة و النجاح فی اذکار المساء و الصباح الخواشی الرشیدۃ علی العروۃ الوثیقۃ المنہج البارک
بحکم البخاری تعریف الاحیاء بفضل ال الانبیاء عقد اللال بفضل ال لال بقیۃ المستفید شرح تحفۃ المرید
انفحة العنبریۃ فی شرح تبیین العذیبۃ غایۃ القرب فی شرح نہایۃ المطلب اتحاف اخوان الصفا بشرح
تحفۃ الطرف اصدق العرفان بحق الاخاء النور سافر فی اخبار اقرن العاشر و غیرہ وغیرہ
مولانا عبد لقادر دہلوی بن مولانا شاہ ولی اللہ محدث دہلوی در تفسیر و حدیث و فقہ
شانی بلند داشت موضح القرآن ترجمہ قرآن مجید بزبان اردو بکمال فصاحت تحریر فرمود کہ بر ماہر ان
مجادرہ اردو و تحفی نیست ہم رجب سال دو از دہ صد و چہل و دو ہجری رحلت فرمود

مولوی عبد لقادر سندیل بن مولوی شاہ جمیل الدین بن مولوی منظر علی بن مولوی صفر علی
بن مولوی محمد اللہ سندیل نوزدہم محرم سال دو از دہ صد و سی و چہار ہجری یوم پنجشنبہ در قصبہ سندیل

مولد شدہ از حافظ مولوی شوکت علی سندیلی و مولوی سید فقیہ اللہ سندیلی و مولوی عبد الحکیم فرنگی علی
و مولوی تیرا بعلی لکھنوی الکتاب علوم متعارفہ نمودہ فراغ علمی حاصل ساخت و مرید والد خود بود بمقامات
تأد و وجہ انسی و غیرہ بذریعہ لوکری تعلیم قیام داشت بسیاری از طلبہ اوستفید شدند واقع
نور و ہم ذیحہ سن و دوازده صد و ہفتاد و دو ہجری وفات یافتہ قریب مزار والد خود پیش
در دوازده مدفون گشت

ملا عبد القادر بدایونی ابن ملک شاہ اناکار بلیدہ بدایون شاکر و شیخ مبارک گوری بفضل و
کمان متصف بود بکمال زمان اکبر شاہ منسلک شدہ و محفل خلوت بار داشت اکثر با انتخاب ترجمہ کتب ہند
ناموری شد کتاب را عین لغاری ترجمہ کردہ و تاریخ کشمیر منتخب نمودہ و تاریخ گوئی مہارانی و افرواشت
کتاب منتخب نمود تاریخ از تاریخ بدایونی نیز برگزیدہ برحق گوئی و فضل و کمال او دلیل است واضح کتاب
مذکور بکلیت بہست و سوم جمادی الثانی سال یکہزار و چہار ہجری اتمام پذیرفتہ تاریخ اتمامش صاحب
ترجمہ پیریزدہ قضاہ شکر شد کہ با نام رسید بہ منتخب زکرم ربانی بدسال تاریخ زول جسم و گفت با انتخابی
کند و توانی بہ مراد ثانی و در حرف اندکی چون کہ ثانی حرف اول است دوم یای نشاء تحتانی کہ ثانی
حرف آخر است چون اعداد و حرف مذکور کہ شخصیت انداز لفظ انتخابی خارج شوند سال اتمام کتاب
برمی آید ترجمہ سنگاسن شیشی موسوم بنامہ فردا کز انان تاریخ ترجمہ سے برآید نیز از صناعت او
شیخ عبد القدوس لنگوہی صاحب علم و عمل از اکابر علمای صوفیہ صافیہ مرید شیخ محمد بن شیخ
عارف بن شیخ احمد غلبہ محسن دولوی بود و اعتقاد کامل بر وحدانیت شیخ احمد عبد الحق دولوی داشت
کتاب التواریخون قریب بہفست فن از تصانیف اوست و رسالہ بعد و چہل و پنج ہجری
رحلت فرمود رضی اللہ عنہ

مولوی عبد القدوس فرنگی تلی پسر اکبر مفتی محمد یعقوب بن ملا عبد العزیز حافظ قرآن بود کتب
معقول از پدر خود کتب منقول از ملا محمد حسن تحصیل کردہ جامع معقول و منقول شد و بہ تعلیم و
تدریس سے پرواخت و از وفات پسر خود عبد السلام کہ استعداد خوب و خط مرغوب داشت
بہجما کشیدہ وفات یافت

ملا عبد الحکیم کاکوری ابن حافظ شہاب الدین ابن شیخ بلکاسی کاکوری بموخرہ سالگی

از کتب درسیہ فراغ یافتہ بطور سیاحت بدلی رسید و ہزار فاضل لاناوار خواجہ قطب الدین اوستہ
چندی مراقب بودہ بخلقہ خواجہ باقی باللہ قدس سرہ نیز نشستہ بکاوری تشریع آوردہ عمر گرانمایہ بہار
دارشاد خلافت و اذکار باطنی بسرے برد تا کہ بر حمت حق پیوست سال وفاتش بدیافت رسید
حاجی عبدالکریم لاہوری عالم باطن فاضل بی بدل مرید شیخ نظام الدین بلخی بود شرح فصول الحکم
فارسی و اسرار عجیبہ در بیان ذکر و شغل چشتیہ از تصانیف اوست در سال یکہزار و چہل و پنج ہجری
ازین جہان رحلت کرد علیہ الرحمۃ والفران

ملا عبد الکریم پشاورى ابن ملا درویشہ پشاورى باخوند کریم داد شہرت داشت علوم ظاہر و باطن
از والد ماجد خود اخذ کردہ محقق افغانستان گشت فاضل صوفی مشرب بود از میر سید علی خواں خرقہ
خلافت یافتہ دی صاحب شریعت و طریقت بود کتاب مخزن الاسلام از تصانیف اوست خواجہ
اوست قول است کہ دی بر شب یک جزو کاغذ سفید بچہ خود می برد و بغیر دشنی چراغ و غیرہ تحریر فرمودہ
علی الصبح یارسان خود میداد تا آنکہ کتاب مذکور با ختام رسید در سال ہزار و ہشتاد و دو ہجری و ثانی
یافتہ بعلاقہ یوسف زئی مدفون گشت

قاضی سید عبد الکریم رای بریلوی ابن سید محمد مقیم رئیس قدیم رای بریلی کہ جدا مدرس قاضی
محمد آصف صوفی نگرانی بود بکلیہ علم و عمل آراستہ و بصلاح و تقوی پیراستہ اولاد بجا اندان نقشبندیہ بامولود
سید عبد الکریم جو راسی خلیفہ شاہ لال رای بریلوی ہیت نمود و باشتغال از کار نقشبندیہ مستفیض شدہ
بخدمت مولانا سید عبد الرحمن منزیل لکھنؤ حاضر شدہ اجازت و خلافت دیگر سلاسل چشتیہ و قادریہ
و سہروردیہ و اویسیہ و قلندر یہ حاصل کرد فیض تام برداشت و رسائل متعددہ تألیف فرمودہ کہ تفصیل
آن در ذیل مذکور است وسیلۃ النجاة فی احکام الاموات الکلام المتین کشف الاسرار الحق و البطلان
رسالہ در بیان مراتب ولایت و خاتم آن رسالہ در محاکمہ بحث وجود مطلق و وجود عام رسالہ
و فرق میان بروز و تناسخ بتاریخ بست و دوم رجب سال یکہزار و دو صد و چہل و ہشت ہجری و
رای بریلی وفات یافتہ مدفون گشت لورائندہ مرقده

شیخ عبد الکریم سہارنپوری انصاری سہارنپوری مروی صاحب جد و حال بعد از جمیع علوم
و فنون مہارتی کامل داشت بتاریخ چہارم عشر سال ہزار و بست و چہار ہجری فوت شد عزیزی

شمع ارشاد حق تاریخ فوٹش یافتہ مولف حین تالیف کتاب گزانتظام ساخته و ہو ہذا شیخ عبدالکریم انصاری بن بود از خطہ سہارنپور از محرم چہارودہ بگذشت بہ رخت بر بہت سوی رب غفور بن شمع ارشاد حق بگفت کسی بن سال نقل و حال آن مہرور بن

ملا عبد اللطیف سلطان یوری از علماں اورنگ زیب ملکہ بادشاہ بود و عقولات و منقولات مہارت تمام داشت سال یکہزار و سی و شش ہجری وفات یافت رخ آفتاب علم آمد کسوف بن مادہ تاریخ فوٹش یافتہ اند۔

میر عبد اللطیف قزوینی از سادات حسنی سیفی است در علوم عقلی و نقلی بہرہ تمام داشت و اہل عنجد سلسلہ ایشان تاریخی آمدہ چونکہ سادات سیفی ہمہ سنی متعصب بودہ اند لہذا شاہ طہماسپ فرمان روای ایران ضیاع و عقار ایشان را کشیدہ گرفت میر موصوف از ولایت عراق در سال ہصد و شصت و نہ ہجری متوجہ ہند شدہ سعادت خدمت اکبر شاہ دریافتہ بادشاہ پیش ایشان بہتی چندہ از دیوان حافظ و غیر آن خواندہ اند و اقہ نجم جب سن ہصد و ہشتاد و یک ہجری و مہرور جدید فتح پور سیکری بدار الخلد انتقال نمودہ بالاس قلعہ اجمیر در حوالہ میر سید حسین خٹک سوار مدفون گشت قاسم ارسلان فخرال لیس تاریخ فوٹش یافتہ

مولوی عبد المجید بدایونی ابن مولوی عبد الحمید ابن مولوی محمد سعید ابن مولوی محمد شریف ابن مولوی محمد شفیع بدایونی بتاریخ ہست و نہ رمضان سال یازودہ صد و ہفتاد و ہفت ہجری متولد شدہ ظہور اللہ نام تاریخی وی یافتند از صغیر سن بخدمت مولانا محمد علی بدایونی تربیت یافتہ بر کمال وسع و تقوی و تعلم علم دین مجبول بود و اکثر کتب متداولہ در وجہ بخدمت تحصیل نمودہ بعد وفاتش بقیہ کتب در سبب بخدمت مولانا ذوالفقار علی ساکن نصاب دیوہ مصاف لکھنؤ کہ تلمیذ مولانا نظام الدین ابن ملا قطب الدین سہالوی بودند تکمیل فرمود و بعد فرائغ علمی در دادی طلب مرشد کامل پاس مقامت نہاد و بہر جا بتلاش شیخ کامل میرفت چونکہ اتباع شرع شریف در بسیاری از شاخ وقت نمی یافت تنفری ازین طائفہ بخاطرش جا گرفت اما انانجا کہ طالع بیدار داشت بخواب دید کہ در مجلس حضرت ہادی افضلین سید المرسلین صلی اللہ علیہ آکہ وسلم جناب محبوب سبحانی غوث صمدانی شیخ عبد القادر جیلانی و محمد امین کان نمک و گنج شکر شیخ فرید الدین و دیگر اولیاء اللہ قدس اللہ تعالی اسرار ہم

حاضر اند پس باشارہ حضرت رسالت پناہی صلعم جناب غوث الاعظم دست صاحب ترجمہ بدست
 سید شاہ آل محمد مارہروی دادند چون وی رحمتہ اللہ علیہ بیدار شد راہ مارہرہ گرفتہ بخدمت پیر و شکر
 خود رسیدہ کمال وسیع و تقوی و اتباع شرع را ہم یافتہ شرف بیعت حاصل نمود و بخلاف ممتاز
 گشت و از حضور پیر بقلب عین الحق مباہی شد زنان بعد ہر ہشتاد سالگی بزیارت حرمین شریفین
 ناوہما افتد شرفا بہرہ اندوز گردید کتاب مواہب المنان شرح جواہر الرحمن کہ عبارت از
 ملفوظات غوثیہ است و رسالہ رد و دافض بزبان فارسی و رسالہ رد و ہایہ و ہندی و دیگر سائل
 از تصانیف شان اند و بجلد تلامذہ ارشد وی شاہ آل رسول رہروی و مولوی افتخار الدین ہستند
 صاحب ترجمہ علیہ الرحمۃ بیلغ ہفتدہم محرم الحرام سال دوازده صد و شصت و سہ ہجری رحلت فرمودہ
 علماء دیار و شعرائی اصعار قطعات تاریخ فوٹش برشتہ نظم کشیدند از ان جملہ مفتی سعدا شد مراد آبادی
 شفتہ تخلص جنین یافتند جناب مقدس شہ کا ملین ہ امام ہدی قبلہ اہل دین و بعلم و عمل یادگار سلف
 ز فیضش منور دل عارفان ہ سر اولیا شاہ عبد المجید خدایش دہد جنت حور عین ہ بگاہ محرم شب
 ہفتدہم ہ بسوی جنان شد غریمت گزین ہ رقم کردہ شفتہ تاریخ آن ہ کہ گردید و اصل بجلد ہرین -
قاضی عبدالمقتدر دہلوی ابن قاضی رکن الدین الشریعی الکندی الدہلوی خلیفہ شیخ
 نصیر الدین محمود دہلی دانشمند فیاض و درویش کامل او استاد قاضی شہاب الدین بہت بغایت
 فصیح و بلیغ بود قصائد و غزلیات دارد قصیدہ او کہ در معارضہ لامیہ العجم بہرح آنحضرت صلعم گفتہ
 دلالت دارد بر کمال فصاحت او و او دایم درس می گفت و با فادہ علم مشغول بود کہ طریقہ شیخ
 نصیر الدین محمود و اکثر خلفای ایشان ہمین بود و وصیت او بطلابان اشتغال علم و حفظ شریعت بود
 گفتنی فکر و یک مسئلہ شرعی فضل دارد بر ہزار گفتی کہ مشوب بہ عجب وریا کنند گویند کہ وی اوان
 طالب علمی پیش شیخ نصیر الدین محمود میرفت و بحث میکرد شیخ او را و بحثهای او را نیکو دوست داشتی
 داورا تحریص کردی بر تحصیل علم تا انجام کار مرید شیخ شد و نعمت باطن یا فضیلت ظاہر مقرون گردانید
 یکے از معتقدان ایشان کتابے نوشتہ است مسمی بہ مناقب اصدیقین در ان می نویسد کہ روزے
 قاضی شہاب الدین ندی یافتہ بود با مادر خود گفت این زر را در جای گور کنم این بگفت و در مجلس
 قاضی عبدالمقتدر رفت و سہ ہجرو آنکہ نظر بر قاضی شہاب الدین افگند گفت شہاکہ در گور کردن

نزد پدر با علم کجا پردانید قاضی شهاب الدین برگفتار خود متنبه شد قاضی عبدالقادر می گفت پیش من
 طالب علمی می آید که پوست او علم و مغز او علم و استخوان او علم است و ازین طالب علم قاضی شهاب الدین
 را می خواست بتایخ بست و ششم محرم سال هفتصد و نود و یک هجری بعمر هشتاد و هشت سال فانی
 یافته قبرش بمقام خواجه قطب الدین مختیار اوشی جانب جنوب حوض شمس است و در آنجا مرده
 شیخ عبداللہ بنی صدر الصدور گنگوہی بن شیخ احمد بن عبدالقدوس گنگوہی چند مرتبہ
 بحرین شریفین رفته علم حدیث را خواند و بعد از آن کہ بازگشته آواز روش آبا و اجداد کرام خود سماع و
 غنا را منکوب و بروش حدیث سلوک می نمود و بتقوی و طهارت و نزاهت و عبادت ظاہر و
 اشتغال داشت پدرش در اباحت سماع رسالہ نوشتہ او نیز در انکار سماع رسالہ ساخته لاجرم باعث
 ایندو تکلیف بسیار شدہ این باعث شہرت او گشت اکبر بادشاہ در آن زمان صدری منجوست کہ
 بصفت علم و دیانت موصوف باشد بتوسط بعض وسائل او در سال ہصد و یک صدر الصدور
 مقرر ساخت او بر عمدہ خود کوس استقلال زد و از مال و جاہ و اعتبار زائد آنچه گفتہ شود نصیب
 او گردید کہ در زمان ہیج بادشاہی انجمن صدری نگذشتہ و بادشاہ را چند گاہ نسبت او انجمن اعتقاد
 پیدا شدہ بود کہ کفش پیش پای او می نهاد آخر بوجہ مخالفت مخدوم الملک ملا عبداللہ سلطانپوری دیگر
 علما آن قضیہ منعکس شد و مزاج سلطانی بسبب بعضی حوادث از وی منحرف گشتہ در سال ہصد و ششاد
 و شش از منصب صدارت معزول شدہ آخر بخراہی بسیار او را ملا عبداللہ سلطانپوری را کہ با ہم
 مخالف بودند بصورت رفیق یکدیگر ساخته بکہ معظمہ فرستادند تا ہم میان ہر دو رفع کدورت صورت
 نہ بست آخر بی صبری کردہ از کہ معظمہ ہر دو ہدیہ ہند رجوع نمودند مولانا ملا عبداللہ در دیار گجرات
 بسال ہصد و نود و یک ہجری وفات یافتہ و شیخ عبداللہ بنی بد گاہ بادشاہ آمد بدست در بندی خانہ
 محبوس ماند ہم در آن حبس بسال ہصد و نود و دو ہجری رحلت کرد در سالہ بعبارت عربی در رد
 طعن بام قفال مروزی شافعی کہ برانام ابو حنیفہ کردہ بود از تصانیف اوست

عبداللہ بنی شطاری نامش عماد الدین محمد عارف العثماني الصوفي شطاری نسبتہ عرقہ الحنفی
 مدہبنا پیروی شیخ و مرید طبع عبداللہ صوفی شطاری کبر آبادی از علمای عظام صوفیہ کرام بود تصانیف
 را لفظہ از ویا و گاساندا نا بجلہ فوارح الالوار شرح لوارح الاسرار ملا جامی در موع شرح لوارح مختصر فوارح مذکور

ذریعة النجاة شرح المشکوة - شرح الفصوص - شرح ترجمہ فصوص - شواہق اللغات فی شرح اللغات
 شرح خلاصة العشق شرح جام جهان نما - شرح لطيفة الغيبة - شرح نخبة الفکر - شرح آداب حنفی - شرح
 معمای میر حسن - شرح جواهر خمسہ - شرح کلید مخازن - شرح تحفة محل الودود - فیض الجبر شرح حاشیہ
 سید شریف ہر عنندی - رسالہ در تعریف فقر - رسالہ کشف الجواہر - رسالہ در اسم ذات - رسالہ
 در شرح حدیث خیر الاسماء و عبد اللہ و عبد الرحمن - رسالہ کنوز الاسرار فی اشعار الشطار - جوامع کلم لصوص
 مقامات العارفین - فتوحات المغیبة - حدائق الانشاء - رسالہ ناسخ و نسخ مسمی بدستور المفسرین -
 بحر الکرم شرح عین العلم - حاشیہ شرح جامی از بحث حالت مجرورات - سواطع الالہام شرح تہذیب
 الکلام - شرح حدیث الصلوٰۃ معراج المؤمنین - شرح حدیث کنت کنز عقیبا - دستور السعادة فی
 بیان الولایۃ - فیض القدوس منتخب نقد النصوص - مطالع الانوار الخفی شرح اجوبۃ الولی جواہر الاسرار
 شرح الفصوص الفارابی فیض الملک المبین شرح حق الیقین - حاشیہ بر نقد النصوص -
 دواعی الانوار فی مناقب لسادات الاطہار - رسالہ سماع - رسالہ در جواب اسولہ قاضی نازولی
 شرح جواب شیخ ابن سنیا کہ بر مکتوب ابوالخیر مولانا ابوسعید نوشتہ مواہب لہی شرح اصول براہیم شاہ
 شرح ارشاد انھو قاضی شہاب الدین - روح الارواح شرح حکمۃ اشراقیہ - رسالہ ایمان فرعون - رسالہ
 خلوات الوجود - رسالہ ناسخ التناسخ شرح حضرات خمس و غیرہ با سال فقاہت او در یافتہ نشدہ در خاتمہ
 فواتح الانوار کہ بتاریخ ہشتم ذیحجہ یوم جمعہ سال ہزار و بست ہجری تصنیف منودہ می نویسد قد وقع
 الفراغ یوم الجمعۃ ثامن ثانی عشر من عشرین من حاوی عشرین الحجۃ تجاہ مرقد الشیخ الوالد الواقع ببلد
 اگرہ صانہا شد من جمیع ما یکرہ و تاریخ اتمامہ انفصال حق انتی بلفظہ ازین عبارت زمانہ حیات صاحب
 ترجمہ چنانکہ مذکور شد دریافت می شود واللہ اعلم بالصواب

ملا عبد الباقی احمد نگری ابن قاضی عبدالرسول العثماني الاحمد نگری گجراتی علامہ زمان یگانہ
 دوران شاگرد و مرید شاہ وجیبہ الدین علوی احمد آبادی بود بسیاری از تصانیف او بر صفحہ روزگار یاد
 از مرتبہ علمی دی می دہند از انجملہ کتاب جامع الغروض منبع الفیوض شرح بسوط کافیہ نحو لاجبارت
 فارسی است کہ در سال یازدہ صد و چہل چہار ہجری بمقام احمد نگر مضاف ممالک گجرات دکن تالیف
 نمودہ و نیز حاشیہ بر شرح تہذیب یزدی نوشتہ شکر اللہ سعید

شیخ عبد الواحد بلگرامی شاہدی مخلص صاحب کمال کمالات در ریاضت و عبادات بود خلاق
 مرضیہ و صفات رضیہ داشت نام پدرش ابراہیم بن خطیب بود وطن صلیبی بلگرام است گوی بعض جلدش
 بقصبہ ہاری قیام رزیدند او بہ بلگرام آمدہ رخت قامت انداخت نسبت راؤتش سید حسین سکندہ میرسد صفات
 در حقائق و معارف دارد از ان جملہ حقائق ہندی و حل شہات و شرح کافیہ تا بحث غیر منصرف کہ از بطور
 معانی تصوف کشیدہ و شرح نزمۃ الاسرار و سبع سنابل در تصوف اندکیر شاہ ویرا تعظیم تمام طلبید زمینی در سیو غال
 رحمت فرمود مؤلف نقائس المائر و یازاکا بر قنوج شمرده ہمانا کہ بلگرام سرکار قنوج بود از منظوماتش مناظرہ
 ابنہ و خرپہ باہل مذاق شیرینی و چاشنی میدہد عمرش ز صد تجاوز شدہ و فاتش شب جمعہ سوم رمضان سال
 یکہزار و ہفتہ ہجری در بلگرام وقوع یافتہ ہما بخاند فون گروید عزیز تارخ فوٹش چنین یافتہ ۵۵ چو رفت
 واحد صوری و معنوی گفتیم ہزار و ہفتہ شب جمعہ ماہ صوم سوم ۶ مصرعہ ثانی تارخ صوری و معنوی است
 بیانش آنکہ بہت عدد کہ بحساب حمل در مصرعہ ثانی ناید می شود از ابلطافت تخرجہ کردہ یعنی واحد
 صوری کہ عددش نوزدہ است و واحد معنوی کہ یکی است مجموعہ آن بہت شد از اخراج کردہ یکہزار
 و ہفتہ کہ سال و فاتش بود باقی ماند

میر عبد الواحد بلگرامی واحد و ذوقی مخلص داشت شعر بزبان ہندی و فارسی می گفت کتاب
 شکرستان خیال مثل بہ نظم و نثر در وصف حلویات بدستور دیوان مرتب کردہ دوم محرم یازدہ صد
 و سی و چہار ہجری روز جمعہ در معرکہ زمیڈاران لاہور بقتل رسید

مولوی عبد الواحد فرنگی محلی پسر کلان مولوی عبد لاعلی بن مولانا عبد العلی بحر العلوم اولاً
 بخدمت ملا از ہارالحق فرنگی محلی تحصیل علوم کردہ بقیہ کتب در سیر پیش جہ خود در مدراس گذرانیدہ فراغ
 حاصل نمودہ بارادہ حصول منصب قضا و افتابہ کلکتہ رفتہ باہارنگش حاکم عدالت بنگال ملاقی شد
 مگر حصول مرام صورت نہ بہت بعد فتح دہلی مفتی ضلعہ روہتک بشاہرہ دود و پنجاہ روپیہ بسفارش
 حاکم مذکور مقرر گردید و الا بنجا تبدیل شدہ پانی پت رفت و بعد چندی حلت کرد

مولوی عبد الواحد خیر آبادی شاگرد و ہم شیر زادہ مولوی محمد اعلم سندیلی بود از تلامذہ و
 مولوے فضل امام خیر آبادی صدر الصدور دہلی سن موثر شدہ رحمۃ اللہ علیہما مولوی امام العالم مرحوم
 خیر آبادی شارح قصیدہ بردہ اندام خادانجاوش ہم سبق مؤلف اوراق بدقت طبع و حدت ذہن

مشاہدہ استرمان بود غفرلہ -

مولوی عبدالواحد فرنگی محلی پسر خود مولوی عبدالحی بن مولانا عبدالحی بحر العلوم در صغیر سن بخدمت جد خود بدراس رفتہ مختصرات از عم خود مولوی عبدالرب و متوسطات از دیگران و محولات بخدمت جد خود مولانا عبدالحی تحصیل نموده بہ لکھنؤ آمد وی دہم خرویش مولوی عبدالرب دیکھنؤ بودند کہ مولانا عبدالحی بحر العلوم بدراس رحلت فرمود خبر وفاتش یافته مولوی عبدالواحد و غمش مولو سے عبدالرب بدراس رفتند و استدعی جای مولانا مرحوم شدند چون مولوی علاء الدین پیش ازین بجایش مقرر شدہ بود عزل وی رئیس وقت مناسب ندانست بدین وجہ مدرسہ خاص کہ مملوک مولانا مرحوم بود بہ مولوی عبدالرب پسر مولانا مرحوم داد مولوی علاء الدین را جای دیگر دادہ مشاہرہ مولانا مرحوم نصف بہ مولوی عبدالرب و نصف بہ مولوی علاء الدین مقرر ساخت مولوی عبدالرب برادر زادہ خود یعنی مولوی عبدالواحد را قائم مقام خود کردہ کنارہ کش گشت ازان وقت مولوی عبدالواحد مدرسہ مولانا مرحوم نیا بہ گردید و لا ولد در گذشت

حاجی عبدلولی طرخانی کشمیری دانشمند کامل محدث بود از وطن خود طرخان واقع ترکستان بحرمین شریفین رفتہ و بادای مناسک حج مشرف شدہ در مدرسہ دارالشفای شیخ ابوالحسن سندس اجازت حدیث و تفسیر حاصل کردہ کشمیر قدم آورد و بتمنا خواشی ملاکون سمحہ بخدمت شیخ الاسلام مولانا قوام الدین محمد گدازانید و اجازت کتب حدیث و تفسیر بوی دادہ مدتی بمکان اقامت ماند آخر الامر از دست ظلم بیال یازدہ صد و ہفتاد و یک ہجری شربت شہادت چشید

مولوی عبدلولی فرنگی محلی ابن محمد ابوالکرم ابن مفتی محمد یعقوب بعد تکمیل تحصیل علوم بیعت از جد واری خود ملا ابوالحق نموده خلیفہ برحق و مجاز مطلق از و گشت و جملہ عمر عزیزش بیاد آئی و عبادات و ریاضات پسر و شب بست و دوم شعبان سال دوازده صد و ہفتاد و نہ ہجری بمحرم سال ۱۱۰۰ بجزارت الہی ہوست مولوی عبدالحی سطر گنت کنز الخفایا تاریخ وفاتش یافتہ

مولوی عبد الوحید فرنگی محلی ابن مولوی عبد الواحد پسر کلان مولوی عبدالحی بن مولو سے عبدالحی بحر العلوم کتب درسیہ بخدمت مولوی قدرت علی و مولوی سراج الحق و مولو سے ولی اللہ و عم خود مولوی عبدالواحد سکند فرنگی محل تحصیل کردہ بتاریخ غم شعبان سال دوازده صد و نہ ہجری لا ولد وفات یافت

حاجی سید عبد الوہاب بخاری از اولاد سید جلال بخاری بزرگ است کہ جد سید جلال الدین
 محمد و جہان نیاں بود سید جلال مذکور را دو پسر بودند یکے سید احمد دیگر سید محمود و محمد جہان نیاں پسر سید
 محمود است و حاجی عبد الوہاب از اولاد سید احمد است وی رحمۃ اللہ علیہ بزرگ بود موصوف بہ علم و
 عمل و حال محبت و راوایل حال کہ ہنوز در ملتان کوطن داشت روزی در خدمت پیر و استاد و صہر
 خود سید صدرا الدین بخاری نشستہ بود از وی شنید کہ میگفت دولمت در عالم بالفعل موجود اند کہ فوق
 جمیع نعمتہا است و یکین مردم قدر آن دولمت نمی شناسند و ہلان پی نمی برند و از تحصیل آن غافل اند
 یکے آنکہ وجود مبارک سیدنا محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بصفیت حیات در مدینہ موجود است و مردم این
 سعادت را نمی یابند و دیگر قرآن مجید کہ کلام پروردگار است و وی سبحانہ تعالیٰ بی واسطہ بدان متکلم و خلق
 از ان غافلند سید عبد الوہاب بحدو شنیدن این کلام انبیش پیر برخواست و رخصت زیارت مدینہ
 و درخواست و براہ خشکی زیارت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بشافت و این سعادت را در یافتہ باز کوطن
 اصلی خود نمود و بعد از ان بتقریب بعضی سوانح روزگار و در عہد دولت سلطان سکندر لودی بدہلی آمد
 سلطان سکندر را بوی اعتقاد عظیم پیدا شد و آنچه از شرائط تعظیم و تجلیل بود رعایت نمود و بار دیگر عہد از
 دہلی قصد زیارت حرمین شریفین کرد و مکرراً ہا این سعادت عظمیٰ رسید و بہ بشارتہا حضرت خاتم الرسل
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اشارت یافتہ باز بدہلی خود فرمود ویرا تفسیر سبت کما اکثر قرآن مجید بلکہ تمام آنرا
 رجاء بہمت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و ذکر و کردہ و بسیاری از دقائق عشق و اسرار محبت در ان
 دیج کردہ است غالباً و وقوع آن در غلبہ حال و متغلق وقت بودہ باشد غنی چند از وی شیخ الحدیث
 و ہلوی در اخبار الالہیہ را تخاباً بارج فرمودہ و آقا و تصنیف تفسیر مذکور شہر بیج الثانی سال ہجری و پانزدہ ہجری
 و اتمام آن بر روز و شنبہ تاریخ ہفتہ ہم ماہ شوال سال مذکور بطہریہ پیوستہ وی رحمۃ اللہ علیہ در سال نہ
 صد و سی و دو ہجری وفات یافتہ کہ عدد عبارت شیخ حاجی موافق آنست و مقبرہ و سہ در حوالہ
 مقبرہ شاہ عبد اللہ در دہلی است و او را بادشاہ عبد اللہ بحالت حیات نسبت محبت و نیا چند
 ہد کما نچہ میگویند کہ فنانی الشیخ می باشد این چنین خواہد بود

میر عبد الوہاب منور آبادی ابن میر ہاشم عالم عامل و فقیہ کامل متورع و تقی بود تمام عمر شریف
 بذکر قال اللہ و قال الرسول بسر کردہ عمر شتا و سالکی در سن یازدہ صد و پنجاہ و دو ہجری رحلت فرمود (۱۰۹۰)

شیخ عبد الوهاب قنوجی الخاطب بنواب منعم خان بهادر ساکن محله راجگیر محلات بلده قنوج
فاضل جلیل عالم نبیل و علوم متعارفه بطولی داشت تصانیف مفیده بعلم و درسیه دارد و اناجمله مفتاح
و تجمیع مذاہب در علم کلام و کتاب الصدرة در عقائد نشان می دهند

سید عبد الوهاب لوری ابن سید عبد المجید گویند ویرا علم و ہی بود بمطالعه کتب تدریس علم
اشتغال داشت در سال نصد و شصت و پنج هجری وفات یافته در سال و سه صد و شصت

شیخ عبد الوهاب متقی ابن شیخ ولی الله مندوی برهانیوری و مدرسین والدین شان درگذشته
از همان زمان قائد فقیق الهی رفیق حال ایشان شده در طلب حق براه فقر و تجرید و مسافرت و سیر عالم
کشید غالب میرایشان در نواحی گجرات و کناف و لایت دکن و سیلان و سرندیب بود و زیاده از سه
روز در هیچ مقام اقامت نمی کرد و در بعضی بلاد که بجهت تحصیل علم و تقریب صحبت مشایخ و صلی ابقی دار
استیفا فی غرض و انقراض حاجت اختیار اقامت ضرورت می افتاد و در عنوان شبانکاه حمادی الاولی
سن و صد و شصت و سه هجری بکلمه معظمه آید شیخ علی متقی با سماع خبر آمدنش بسابقه تعارف که بواله ما جسده
شان داشتند پیش ایشان آمد و مهربانها کردند و استعدای صحبت نمودند و رحمة الله علیه بمقتضای
استغنائی ذاتی او لا گفتند انشاء الله بنیم تا نصیب چیست در آخر مشایخه فضل کمال شیخ اختیار صحبت
نمودند و بکتابت تالیفات شیخ و تصحیح و مقابل آنها مشغول شدند و تا دوازده سال بصاحبیت شیخ
در فقه و حدیث و غیره علوم شرعیه مهارت کامل حاصل کرده از کاللیل و لیلای الله شدند و بعد وفات
شیخ تا سی و شش سال بکلمه معظمه لشر علوم ظاهر و باطن میکرد در ایام اقامت جمعی فوت نشده شیخ علی الحق
دہلوی بکلمه معظمه از ایشان سند صحاح سه حاصل کرده مرید شان شدند و رحمة الله علیه بسال هزار
و یک هجری ازین دار فانی بعالم جاودانی شتافت مشہور و سابقا دار الخلافة مسلاطین مالوہ بود اکنون
زیر حکومت سیاست دہار است و همانند گذشته شهرت دارد

شیخ عزیز الله تلبنی صاحب ارشاد و ہدایت دانشمند شہر و عمید سلطان سکندر لودی از ملتان
در سنہ ۱۰۸۰ ھ رخت اقامت انداخت طبعی فیاض و استحضاری غریب داشت کہ متعلم متفطن ہر طور
کتابی مشکل منتیان را کہ می خواند بی مطالعه درس می گفت و میگویند بارہا با متحان پیش آمده کہ سوال لا
مرفع لا آورده اند و شیخ آزاد وقت افادہ معادل ساخته میان حاتم بنعلی انا رشہ تلازمہ او بود

انہو تصانیف رایقہ مشہورہ اندازاً نجمہ رسالہ عینیہ است کہ بقابلہ رسالہ غیرہ شیخ امان اللہ پانی پتی
 نوشتہ درس نہصد و ہفتاد و پنج ہجری رخت ہستی از نیہان اجماع جادوان بر وانا اللہ وانا الیہ راجعون
 تلمبہ بضم تائی مشناتہ فوقانی وفتح لام یکون لون ففتح بای موحده باخرای ہوز شہری است وریلین
مولوی عسکر علی سندیل خلف اکبر مولوی محمد اللہ سندیل از والد ماجد خود تحصیل علوم نمودہ فراغ
 حاصل کرد و بتوسل وی باریاب بارگاہ شاہ دہلی شد و از دربار شاہی ب خطاب خیر اللہ خان مباہی گردید
 و چند مواضع بجا گیر یافتہ بنابر تعمیر مدرسہ مامور شد و تعمیر مدرسہ مذکور حسب احکم شاہی باہتمام نواب
 ابوالمنصور خان صوبہ دار اودہ درس یازدہ صد و چهل و شش ہجری با تمام رسیدہ بمدرسہ منصور
 شہرت یافتہ و تاریخ تعمیرش در لفظ خیر المدارس بمناسبت خیر اللہ خان یافتہ اند ہمدان مدرسہ مدرس
 و افادہ طلبہ مشغول بود کہ با و از صدی دوازدهم ازین جهان فانی ب عالم جادوانی رخت ہستی
 بر بست علیہ الرحمۃ والغفران

ملا عصمت اللہ سہارنپوری از شاہیر علمای ہندوستان است اگرچہ بظاہر ہینائی نداشت اما در
 باطن چشم بصیرتش روشن بود تمام عمر خود در خدمت علم و تدیس بسر کردہ تصانیف رائقہ دار و از انجمل
 شرح خلاصۃ الحساب و حاشیہ فوائد ضیائیہ یعنی شرح ملای جامی است درس ہزاروی و نہ ہجری
 بر حمت حق پیوست

مولوی عصمت اللہ لکھنوی خلف اکبر مولوی عبدالقادر مرید شیخ پیر محمد سلوئے وی
 حافظ قرآن و عالم علوم غریبہ بود و در علم و عمل زبردان خود فوقیت داشت لباس سپاہانہ را
 اغشاوہ حال خود ساختہ بصورت اغنیاء صحبت بادشاہ وقت مستور بود و دوم رجب سال یکہزار
 و یکصد و سیزدہ ہجری شب شنبہ براہ دکن در موضع بر بندہ وفات یافتہ و ہفتدہم شوال سن یکہزار
 بروز جمعہ در موضع ہمدانہ متصل بلکہ لکھنؤ مدفون گردیدش خلد اللہ ملاز نفیم تاریخ رحلت و بیست
مولانا علاء الدین شلی از علمائے اودہ بود و روشنی پاکیزہ و صفای تمام داشت پیش لانا فرید الدین
 شافعی کہ شیخ الاسلام اودہ بود تفسیر کشاف می خواند و مولانا شمس الدین بکھی اودہی و دیگر علمای اودہ
 سامع بودند زری علماء داشت اما باوصاف تصوف موصوف بودی اگرچہ از سلطان المشعل
 نظام الدین اولیا مجاز مطلق بود اما یک مرید ہم نگرنت اورا بخدمت پیر خود غایت محبت بود

تقرش در دہلی نزدیک چبوترہ یارانست رحمۃ اللہ علیہ

ملا علاء الدین لاہوری پسر شیخ منصور لاہوری از دانشمندان مشہور مدرس است مدتی
در محبت خانان معزز و مکرم بود چون بہ لازمہ محمد اکبر شاہ رسید نیز خیال اعتبار یافت و ہر چند تکلیف
سپاہگری نمودند قبول نکرده بدرس واقادہ مشغول ماند و ہر چہ از جاگیر حاصل می شد ہمہ صرف
طلبہ می کرد و حاشیہ مشہورہ بر شرح عقاید از تصنیفات معتبرہ اوست بنویست رج مشرف شدہ ہما بخا
داعی اجل را بلیک اجابت گفتہ جان بجان آفرین سپرد

ملا علاء الدین فرنگی محلی برادر عینی ملا نور الحق ابن ملا احمد انوار الحق بن ملا احمد عبد الحق تحصیل علم
چند سہ مجتہد ملا محمد حسین فرنگی محلی بنودہ نان بعد از عم خود ملا احمد از ہار الحق در بالنس ہریلی افتادہ
برداشتہ ہنگامیکہ ملا عبد علی بحر العلوم در بہار مدرسہ منشی صدر الدین مدرس بود بہر اہم علم خود ملا
از ہار الحق در آنجا رفتہ فاتحہ فراغ خواندہ بوطن مراجعت نمود و اتوالہ خود ہیبت حاصل کردہ باشتغال
باطن می کوشید و اندکی مدرس و تدریس نیز می کرد چون مولانا عبد علی بحر العلوم بمدراس رفت وی ہم
در آنجا بخدمتش پیوست و تا حیات مولانا در خدمتش تکمیل علوم می نمود بعد وفات مولانا بوجہ دامادیش
بسکار نواب مدراس مدرس مقرر گشت و بخطاب ملک العلماء ممتاز گردید از تصانیف او شرح
فصول اکبری است دہم شوال سال دوازده صد و چهل و دو ہجری در مدراس وفات یافتہ آنجا مدفون
مولانا علاء الدین لاری صاحب حاشیہ بر عقاید نسفی از پیش خان زمان باگرہ آمدہ اشتغال بدین
علوم نمود و مدرسہ از حسن ساخت و مدرسہ حسن ساخت آن یافتند و در سال ہنصد و شصت و نہ ہجری
ہج رفتہ و ہمدان سفر رخت سفر آخرت بر بست رحمۃ اللہ علیہ

مولوی علی صغر قنوجی ابن مولوی عبد الصمد اناکا برہمائی قنوج در سال ہزار و پنجاہ و یک ہجری
متولد شدہ از ملا محمد قنوجی و ملا عصمتہ اللہ سہارنپوری مختصات و متوسطات و مطولات خواندہ فاتحہ
فراغ بخدمت ملا محمد زمان کاکوروی خواندہ جامع علوم عقلیہ و نقلیہ و امام تصوف و سلوک مرید و خلیفہ
شاہ پیر محمد کنوی بود تا شصت سال عمر شریف خود در تدریس طلبہ گذرانیدہ جم غفیر از علما و فضلا
نیر و امن تویش بر تہ فیض است رسیدند تصانیف ذیل از ویادگار اند اللطائف العلیہ
فی المعارف الالہیہ بہرۃ المدارج در سلوک القصیدۃ المہیمیۃ فی النغمۃ المحمدیہ شرح قصیدہ

مذکورۃ النفایس علیہ فی کشف اسرار المیمیہ تفسیر ثواب قبل النزیل کہ در اختصار و ایجاز ہم پلہ جلالین است
و در علوم ادبیہ و مسائل شرعیہ بر کثافت و بیضاوی تفوق میخواد ہر شرح فصول حکم و سہ سال یا زودہ صد
و چہل ہجری رحلت فرمود غلام علی آزاد ہلکاری تاریخ و فاتش بنظم آوردہ **۵** مولوی زبان علی صغیر

از فاتش کمال شد معدوم بہ سال تاریخ اولوشت خود ہند نہاں آفتاب صبح علوم

قاضی علی اکبر حریاکوٹی ابن قاضی عطار رسول بن قاضی غلام محمد عباسی در سان بست توخم
صدی سیزدہم متولد شدہ ہر چند سلسلہ تحصیل و ازاد ستاد با تمام نہ رسیدہ و سرمایہ کتابش از فوائد ضیائہ
جانی متجاوز نہ گردیدہ مگر از آنجا کہ جودت دہن و قوت حافظہ اش آیتتہ بود از آیات الہی و موجی بود از بحر
فیض نامناہی بذکر بعض حالاتش می پردازم و آیرہ کریمہ ذلک فضل اللہ یوتیہ من یشاء و در زبان
سہ ماہ و والد ماجدش قاضی عطار رسول گو صاحب علم و استعداد بود و در فرائض و فقہ مہارتے معتد بہ
داشت مگر چونکہ از حکومت انگلیشی گاہی بہ منصب منصفی و گاہی بہ تحصیل امور بودہ در تعلیم صاحب
ترجمہ علیہ الرحمۃ نظر توجہ نمی گذاشت وی بشوق جہلی خود کہ از مبذ فیاض بدیش و دیعت بود کتاب گلستان
ازاد ستاد با تمام رسانید الگاہ استعدادے و قوتے فراہم آورد کہ بدان جملہ کتب متداولہ فارسی با
بے مدد ستاد حل میکرد بعد از آن تحصیل صرف و نحو عربی پرداخت و از مقامات مختلفہ مختصرات
ابتدائی را حاصل کردہ بنا بر قوت مطالعہ را استوار ساخت از ہمسالانش منقول است کہ اورا ہنگام
تحصیل بہ بذل جہد مشغول ندیدیم مگر جواب ہر سوال از ویے تا مل می شنیدیم کتاب کافیہ محشی بدیش
او فتاد شبہا مطالعہ آن سپری کرد تا آنکہ کتاب مذکور را بزور خواشی با تمام رسانید پیش آن فوائد ضیائہ
از مولوی احمد علی چریاکوٹی کہ رابطہ مصاہرت یزنہ داشت قریب چہل سبق ازان کتاب آموخت
و مابقی رابطہ خود با آخر رسانید بچنین ازجاہای عدیدہ نبذی از منطق و کلام خواندہ باین قلت
تحصیل استعداد سخن فہمی را بر تہہ رسانید کہ مسائل دقیقہ فلسفہ و کلام از شرح مواقف و صد
و غیرہ می گرفت و از راے نادرہ ماے خود او تحقیقات انیقہ میداد و گرہ از بعضیات فن می کشاد
ہر بحثے کہ می گرفت گاہے از دست نمی داد و ہر کتابیکہ یکبار از ابتدا تا انتہا مطالعہ کردے
در ہر باب بعد از آن حاجت ہمراہ جفتش می افتاد منقول است کہ روزی صاحب ترجمہ با ستاد
و مولائے مشہور مولانا محمد شکور مغفور مجلی شہرے در بحث جوہر فرد مبتظرہ درآمد مولائے مدوح

با بطل ترکیب جسم انامثال این اجزاء گفتگو بشاد و وی از جانب متکلمان سلف سنگ منع و
 مناقضه در راه می نهاد با بجله تا ہفتہ درین باب مکالمہ فیما بین جاری ماند و گفتگوی طرفین و بطوالت
 کشید در انجام کار مولای مدوح لب بہ تحسین وی کشاد و داد جوہر شناسی داد کہ در مسئلہ مختلف نہیں کہ
 بجانب منع آن تسلیم دلیل نبود تقریر بجای رساندی کہ متاخرین متکلمین از ان اغماض کرده اند قاضی
 مشار الیہ صاحب ثروت و مال و ہم مطرح انظار عز و قار حکام انگلشیہ بود بایام غدر ہندوستان
 بصلہ خیر سگالی از سرکار انگریزی وظیفہ و انعام و نشور برات اخذ اسلحہ بدست آورده با انہمہ ہمیشہ
 تحصیل کمال رامی پسندید حصول جاہ و منال را بدیدہ اعتماد و طلب نمی دید و بفرزدان خود مولو
 عنایت رسول و مولو سے محمد فاروق کہ ہر یگانہ مرآت کمال پدرانہ تاکید تحصیل علم و ہنری فرمود
 و گاہی تخریص کتاب سیم و زرغنی نمود بہ تصانیف و تالیف رغبتی نہ داشت دور سالہ از مصنفاتش
 موجود اند سیکے در رد بعض محرمات اہل فرنگ یعنی مسئلہ جذبہ و انجذاب دوم در رد بعض اعتراضات
 شیعہ دومی سہ سال ہشتاد و سوم از صدی سیزدہم رحلت فرمود و دخلہ اللہ فی اعلیٰ علیین
مولوی علی احمد دختر زادہ حافظ شاہ ابوالحاق سجادہ نشین آستانہ بھیر اعلیٰ کرم گور در ورع و زہد
 چون جد خود یگانہ روزگار بہت ولادت با سعادت وی در سال دوازده صد و بست و نہ ہجری
 بظہور پیوستہ اکثر کتب درسیہ از فاضل ادیب مولوی محمد سلیم علی شہری مرحوم آموختہ و نبندی از ان
 از مولوی احمد علی عباسی چریاکوٹی رحمۃ اللہ علیہ گرفتہ فاضلہ قوی الحفظ و الادراک از ثقات آن دیار است
 مولوی محمد فاروق عباسی چریاکوٹی سلمہ اللہ در مراسلہ ممدانہ زیب رقم فرمودہ کہ راقم سطور پیش از سی
 سال بخدمت سرابا برکتش طرف سعادت می بندد تا ایندم کلامیکہ وال بر قوم کسی باشد از زبانش
 نشنید و مجلسش را گاہی خالی از ذکر آئی ندید تا این زمان بہ صلاح حال و معدویت السنہ رجال
 و بہ التزام و مداومت محاسن اعمال مقرون است ادامہ اللہ برکاتہ

مولوی علی بخش خان بدایونی از عمائد علماء و روسای بلدہ بدایون است تلمذ بخدمت مولو
 فیض احمد بدایونی و شرف بدویت بخدمت مولو سے شاہ عبدالحمید عین الحق بدایونی داشت با وجود
 تعلق منصب صدر الصدوری کہ از سرکار انگریزی بدان سہاہی بود در تعلیم طلبہ و تالیف کتب
 و نیہ مشغول می ماند در سالہ شہاب ثاقب رسالہ تائید اسلام در دفرقہ خیر و رسالہ در د مذہب شیعہ

از تالیف وی مطبوع شدہ شائع و مطبوع طبع حق پسندان اندلجیہ توالیف مفیدہ اش ہنوز زیر طبع ہیں
 و رسالہ سیزدہ صد و سہ ہجری رحلت فرمودہ بعالم جاودانی شرافت علیہ الرحمۃ والرضوان -
مولوی علی عباس چریاکوٹی ابن شیخ امام علی ابن شیخ غلام حسین ابن شیخ سعد اللہ برادر زادہ
 مولوی احمد علی عباسی است و از جانب مادر با فاضل باب اللہ جو پوری می پیوند از فاضل دہرہ
 اذکیای عصر بود کتاب یبندی از مولوی ابوالحسن منطقی گرفتہ و بقیہ کتب درسیہ از عم کرم ممدوح اصدہر
 آموختہ قوت حافظہ اش بغایت عتیق بود و ذہن و فطنتش بمرتبہ اعلیٰ یائق بالجملہ این فاضل جلیل المنان
 ہم ذکا و جودت داشت و ہم فطانت حدت لاجرم در عہد تحصیل بناظرہ و جدل بلام بر حریف میجرید و در
 میزان بحث کسی با دہرہ بی سنجیدہ ہر کتابی کہ میخواند با استاد بجارات فرس مناظر ت میراند تا آنکہ تحصیلش
 بتر بیت نظامی چون بواشی زاہدیہ متعلقہ رسالہ تطبیہ رسید استعدادش بمطالعہ کتاب و تنقید مضامین
 ہر باب تمام و کامل گردید پس دست از تحصیل باز کشید و بمطالعہ کتب قدما و ہم متاخرین ہمید کہ در شب
 می کشید و شبش بروز میرسید در چند سال بچودت حافظہ و حسن فطانت ہر مسائل اکثر کتب درسیہ و غیر
 درسیہ حاوی گشتہ و از کتب مشہورہ کمتر بود کہ از نگاہش نگذشتہ اکثر کتب درسیہ را بی مراجعت بخواشی
 طالبان را محققانہ می آموخت ہر گاہ ہر مسائل درس نظامیہ واقع گردید عنان غریت بسوی تکمیل
 ادب و حفظ لغات عرب گردانید تا آنکہ برادای مضامین ہم نظم و ہم نثر حلی وانی بدست آورد و اکثر
 مسائل منطقیہ و نحوہ را منظوم کرد بحث و جدل بطبیعتش غالب بود و ہر سخن کہ بر زبان آوردی ہر چند
 دران بر سر خطا بودی مگر خصم را بند و جدال ساکت کردی روزی در مثال جنت زیۃ الفظہست فعل
 متعدی و زید را مفعول بہ فرمودہ یکے انذاذکیای محصلین بدان باب باوراہ مخالفت پیمودہ و
 دیگر معاصران ہم با محصل مذکور موافقت کردند تا آنکہ سلسلہ جدل درازی کشید و بعدا تمام جمہ
 زبان نوبتہ تکمیل کلک بیان رسید پس مولوی ممدوح دران باب رسالہ ترتیب ساختہ آگاہ
 کس از محصلان بہ تحریر جوابش پیر و اخت و مولوی ممدوح در قضیہ شرطیہ کہ انقسامش بتقسیم
 غیر حاضر متصل و منفصلہ مشہور است قسمی جدید پیدا آورد و نامش شرطیہ عباسیہ کرد و مثال قام
 زید ثم تعد و فرمودہ بالجملہ فاضل ممدوح بقوت لقادہ خود مسائل ہر علم را بمنز انظرے سنجید و
 و تحقیق نفس الامر حکیمانہ می کوشید چنانچہ لفظ احکام او در مسائل متداولہ بسیار اندامین مختصر

فکر آزمایز تا بعد از فتون متداوله درین تواریخ و سیر کامل بود و بطن ادب و انشاء نظم و نثر بطور عسر و
 هم مهارتی مستعد به داشت و از علوم دیگر هم بے بهره نبود و در او اکل حال برسم سیاحت به حیدرآباد و کن
 رفته و بوج امرای دولت قصائد غزلیہ انشا کرده مگر حظی بر نداشت و طریقی نہ بست انانجا واپس آمدہ
 قصیدہ مشتمل بر ہجوتان مرزوم بقلم آورده و این شعر از ہمان قصیدہ است **من حیدرآباد و ہون**
 و لا تقم فیہا فواد اولی المکارم یصد مرید بعد از ان ہر ریاست بھوپال شتافتہ و رانجا بالعلات لو اب سکتہ یکم
 والیہ ریاست جائزہ پر واداشتہ و سالی چند و رانجا اقامت داشت بسے بر نیامد کہ بجا گفت بعضی
 ارکان آن دولت بوطن باز آمد و روزگار سے چند و وطن بہ بیکاری بسر برد و رانجا کہ شہرہ
 کمالش آفتاب دار بر حیاتی تافتہ والی حیدرآباد ہشتاد و ست بار باب دولت اورا بہ عزت و جلالست
 تمام بخواندہ و منصب و پایگاہ بلندش نشانہ روزی چند بجل منصبی خود تقیم بودہ بعد از ان ترک
 عمل کردہ بروصد ماہانہ وظیفہ بلا شرط خدمت قناعت نمودہ تا آنکہ در سن دوم صدی چہارم ہجری
 بوطن رسیدہ باو آخر ذیحجہ سال مذکور حلت فرمودہ و ولادتش یکمان غالب سال سی ام صدے
 سیزدہم است و اناشعار اوست **لوکان ندی فی الزمان فہاتہ و آخرہ انکان فی میقاتہ**
قصیدہ در ہج شمس نامہ گوید **للم کین شمس السما و سمیۃ ما ہذی الخضرۃ و نیر الشعار اوست**
ثغورک و الخواص الحیاۃ ستار بلالات شریا بتی فقیر مؤلف بسال دوازده صد و شصت و
 ہجری بزمہ طلبہ علوم فارسیت السور غانیہ و در دوران ہنگام ہر دو گاہ مولوی محمد ظویر محمد شہری
 صدر الصدور شہرند کو خدمت صاحب ترجمہ کسپاس بقیہ مولوی ابو الحسن شہری سندھی تشریف
 آورده بود دریافت در حقیقت ہمان اوصاف در موجود بود مگر باوجود این ہمہ قابلیت اجلست
 حدت طبع و قادی و جودت قریحہ نقاد و قبولیت نہ پیوستہ و از مقبولیت اقران ذوقا و ہون فاقد
 الاستعداد الوقت حاشیہ علیہ لغفور بر شرح جامی و شرح تہذیب یزدی پیش مولانا مولوی ابوالحسن
 مزبور میگنارم ہمدان زمان کتاب نیراس الفطانہ مصنف صاحب ترجمہ بنظر گزشتہ الحق کہ ران داد
 قابلیت دادہ عالمہ اشہر بلطفہ است

مفتی علی کبیر محمد علی شہری شاگرد سید تفضل حسین خان کشمیریست مدتی منصب قاضی فکرم
 و لڑ سارہ و سرکار انگیزی سرفراز بودہ ہم ازان منصب حق قاعد حاصل شودہ خانہ نشین گردید

جامع الادباق ہر گاہ و برسن و دوازہ صد و شصت ہجری پھر کہ تلامذہ مولانا محمد شکور مرحوم و مغفور
پنجابی شہری کہ مشیر زادہ دی بود پنجابی شہر رسید ویرا دید کہ ضعیف و نحیف شدہ محض استخوانی و پوستی
داشت و قد شریفش بکثر پستی پنجو جسم پاک گشتہ غالباً نبود سالگی دران زمان رسیدہ باشد گاہی با طلبہ
کہ چند تنش میرقیم تمامی اخلاق حمیدہ و پیر سسٹل حوالہ پیش می آمد کتابیکی طلبیدیم ہمون ہیئت کہ داشت
بر خاستہ الامامی بر آورده می داد و میگفت کتابم میدہم لکن باین شرط کہ طویل و بوق تصنیفش نوی
قاضی علی محمد یالوری اناکار علمای عمد سلطان ابراہیم عادل شاہ محدث و مفسر و فقیہ بود بہ لقب
اوستاد الادبیا شہرت داشت از گجرات بہ بیجا پور آمدہ دران بلدہ اقتلح مدرسہ نمود کہ اکثر از طلبہ علوم
از دستفیض شدند تلامذہ و سہ شاہ برہان و شیخ ابوتراب مد راسی و سید محمد مد راسی و
قاضی ابراہیم زبیری مشہور اند در عمد سلطان سابق الذکر منصبهای بیجا پور امتیاز سے داشت
چہارم ماہ ذیحجہ سن ہزار و ہفتاد ہجری رحلت فرمودہ در بیجاہ مد فون گشت

ملا علی محدث سمرقندی برادر ملا صادق حلوائی علم حدیث در عرب تحصیل کردہ بغایت متقی
و پرہیزگار بود ہندوستان آمدہ در سال ہشتاد و یک ہجری بجاہ رحمت ایزدی پیوست
ملا عالم کاملی این تاریخ یافت قطعہ دریا کہ ناگاہ ملا علی را بہ ربودار میان دستبر حوادث بدینی
سال تاریخ او سال مگرہ بلوچ ملا علی محدث ہ

شیخ علی متقی برہان پوری ابن حسام الدین ابن عبد الملک بن قاضی خان المتقی لقباً
القادری الشاذلی المدینی اچھٹی مشربا بچونوری و طائا البرہان پوری مولانا ملکی منزل اور سال ہشت
صد ہشتاد و پنج ہجری در برہان پور و کن متولد شدہ حالات با برکات شان شیخ عبدالحق محدث
دہلوی در اخبار الاخیار تفصیل تمام تحریر فرمودہ مخلص آن نیست کہ دی رحمۃ اللہ علیہ ماور ہفت
دہشت سالگی پیش خدمت شاہ باجن برہان پوری مرہ سلختہ نمود و بسفر آخرت غرامید و سہ بعد
وفات پدر خندی بصحبت امرا و سلاطین و کت بسر بردہ در عین شباب بہ مقتضای جہان پوزلی
خدمت شیخ عبدالحکیم بن شاہ باجن رسیدہ فرقہ خلافت سلسلہ چشتیہ پوشیدہ از برہان پور سلطان
مطیع سطر شایندہ خدمت شیخ حسام الدین متقی ملتان رسیدہ تفسیر بیضاوی و عین العلم را بخدمت
ایشان مطالعہ نمود و سلوک طریقہ ربیع و تقوی را با باد برکات مجتہدش پیش گرفتہ ہمراہ زاد و تقوی سے

ما حله در عتوفیق غریب ترین شریفین یافته بخدمت شیخ ابوالحسن بکری شرف تلمذ حاصل نموده و در کمال
 علمای عصر آن دیار را در یافت و مستغنیه گشت و از شیخ محمد بن محمد بن محمد بن السخاوی خرقه خلافت
 قادریه و شاذلیه و ربکشیه بکام نظریه بخت اقامت ساخت و عالمی را با لواظعات و مجاهدات
 و با آثار افاضات با قادات علوم دینی و فنون ایشیائی و مستغنیه ساخت و مجمع تصنیف کتب و
 رسائل علم حدیث و تصوف پرداخت انداخته جامع صغیر و جامع کبیر شیخ جلال الدین سیوطی را که ترتیب
 به حروف هجا بود محبوب بابو اب فقیه فرمود و بار دیگر از آن شیخی گرفته انهم یوایت مذهب و شمع آمد و
 رساله تبیین الطرق و مجموعه حکم کبیر و تصوف از تصانیف ویست و مجموع تصانیفش از صغیر و کبیر و
 عربی و فارسی نصد متجاوز است تا پنج دوم جمادی الاولی سال مصاد و هفتاد و پنج هجری بمکه معظمه
 رحلت فرمود و عایه رحمته ربها بود و در لفظ تقفی حبه تاریخ فوتش یافتند

علامه علی مهملی ابن شیخ احمد از قومه نوانت بر وزن ثوابت از بخاری زمان صاحب عرفان مقرر
 توحید وجودی بود مصنفات متبرکه و معتبره دارد و از آنجا که تفسیر مهملی نیز گویند و
 تفاوت شرح عبارات المعارف و شرح قصید الحکم و شرح قصص حسنه شیخ عبداللین قولوی
 و اولی التوحید و رساله در بیان دجوه اعراب قوله تعالی اقم ذلک للکتاب لاریب فیہ لیهدی للمتقین که
 دو اندک و در هشتاد و سه لک و چهل و چهار هزار و پانصد و بیست و چهار و چهار بیان نموده صورتش
 در هند سه ایست ۲۴۱ ۲۵۰ ۳۸۰ ۴۵۰ ۵۲۸ جمادی الاولی سال بیست و صد و بیست و پنج هجری وفات یافته
 بمقام مدفون شد قدس سره مهملی بر وزن غطاءم پند ریست از بنادر کون که نام ملکی است در کن
 برکنار سمندر نامت بر وزن ثوابت قویست در بلاد کون می گویند که هرگاه مجلس بن یوسف ثقفی
 پنجاه هزار دلیا و علما و غیره بکشت گروست از قریش مدینه طیبه جلا وطن شده بساحل بحر هند رسید
 و سکنت و زید نماز اولاد آنها فرقه نوانت است -

سید علیم الله جالندهری جامع علوم ظاهر و باطن مرید شاه ابوالاعلی و خلیفه سید سیکه بود
 آنها را لاسر و کنزیه السالکین شرح اخلاق ناصری و زبدۃ الروایات و نشر الجواهر ترجمه فارسی
 نظم الدرر المرجان عربی مؤلفه مرزا جان بکی محدث از تصانیف مشهوره و چند رساله یک هزار و
 دصد و دو هجری وفات یافت

مولوی حافظ علیم اللہ نگرانی صاحب علم و فضل مفتیش افاضی مولانا شاہ عبدالحق بن سید کھٹو
بود چون مفتش ہمارہ بمحل اشتغال داشت بناملان بجز ترجمہ رسالہ مرشد خود سماۃ بحمد المقل تالیفی
نمودہ در سال ۱۲۰۰ و صد و پنجاه و پنج ہجری انداز رفتا بعالم نقاشاقت روح اللہ و حسم
مولوی علیم اللہ قنوجی ابن مولوی نصیر الدین قنوجی در فضائل بنوہ سلف صلحا و در عربیت
یادگار عرب عربانکیز مولوی عبدالباقی قنوجی بدو از تصانیف لطیف و دست کتاب دار الفضائل
فی شرح الشمائل و چند رسائل در منطق و کتاب عین الہدی شرح قطر اللہ اکہ بسال دوازده صد
یازده ہجری تالیف نمود سال رحلتش معلوم نیست

یا الله هجره هجره ایست که در این روز و شب سال هفتصد و چهارده
 امیر کبیر سید علی محمدانی ابن سید شهاب الدین وفات یافتیم و چوب روز و شب سال هفتصد و چهارده
 هجره متولد شده مخزن علایق و ظاهر باطن مظهر تجلیات ربانی و مرید علاء الدین سمنانی بود اکثر اهل کتب دنیا
 را سیر کرده و خدمت هزار و چهارصد ساله لیا را افتد رسیده مستغنی گشت در سن هفتصد و هشتاد و یک
 هجره انهمان با مقصد کس سادات و رفقا بقطعه کشمیر تشریف آورده بجله علاء الدین پوره که در آنجا
 غنا فاقه و دست رخت اقامت انداخت و در فضا مقدم شریف اختیار فرمود و شایسته رفاقه از قطب الدین
 شاه دالی کشمیر بکمال اسادت و پیوسته می رحمة الله علیه بغایت سرگرمی اشاعت اسلام بقطعه کشمیر
 فرمود و بعد از وفات او سه سالگی بمیدان کبیر که نام مقامی است بتاریخ ششم و هجده سال هفتصد و هشتاد و شش
 هجره وفات فرموده نعش و در قتلان دفن کردند چون که وقت القطاع روح بسم الله الرحمن الرحیم
 از زبان ساکنین پیاپی در همین کلام اخیر تاریخ تولدش یافته اند رحمة الله علیه و علی اسلامه تصانیف
 شرح الاموات - شرح اساق حنفی - ذخیره الملوک - شرح فصول حکم - مرآة التائبین - شرح قصیده حمزه
 قاضیه آداب المریدین - احوال فقیه و غیره اند

شیخ علی کشمیری رفیق بن عیسی بن معین الدین بروز سه شنبه چهارم رمضان سال یازده صد و پنجاه و دو هجری ولادت یافته اند بزرگوار و برادر گلان خود شیخ اسلام اخذ علوم کرده فقیه و محدث گشت و هر سه پسران خود یعنی عبدالاحد و بهاء الدین و شیخ سنا و بلدوران علم زاد خود یعنی ابوالطیب احمد و عبدالقادر و اخوند عبدالرسول را تعلیم علوم نمود و عامل و عارف زاهد و متورع بود بتاریخ و دهم محرم الحرام سال دوازده صد و چهارده رحلت فرمود

شیخ علای مہدوی بیانوی بن شیخ حسن از مشائخ کبار بنگالہ بود او و برادرش شیخ
 نصر اللہ کما از فحول علماء بنگالہ بزیارت مکہ معظمہ رسیدہ و از آنجا بہند آمدہ و خطہ بیانہ رحل قامت
 انما ختمہ بجاء نصر اللہ و الفی تا بیچ قدم ایشان یافتند شیخ حسن بارشاد و ہدایت و شیخ نصر اللہ
 بفتوی و درس قیام داشت شیخ علای کہ بارشاد و لاد شیخ حسن و از عمد صبا اثر بجابت و صلاح
 بر لوح پیشانی او عیان بود و ملازمت پدر خود کسب علوم ظاہری و باطنی و تہذیب اخلاق نمودہ و
 اندک زمانی کتب متداولہ را مطالعہ کردہ بتدریس و افتادہ مشغول شد بعد وفات پدر ترک تدریس
 گفتہ برجاء طاعت و بیخ ریاضت و سجادہ شجعت استقرار گرفتہ طالبان راہ را تلقین و ارشاد مینمود
 لیکن بہتور بقیہ اناکار نفس امارہ داشت وی خواست کہ بوسہ شہنی دیگر دران شہر شرکت مکانی
 نمائستہ باشد آخر طریق آباد و اجداد خود ترک دادہ بخدمت عبداللہ نیازی مرید خلیفہ سید محمد
 جونپوری موجب طریق مہدویہ آمدہ روش دی آموخت و جمعی کثیر با وی شدند و راہ سلوک بقدم
 توکل سپردند و با این ہمہ اسلحہ و آلات حرب برای دفع مخالفان ہمیشہ با خود سے داشتند و ہر جا
 در شہر و بازار نامشروعی دشمنی کہ میدیدند حیرت و ترس گرفته احتساب میکردند و خوف حاکم نمداشتند و حکام
 موافق امادش میکردند ہر گاہ سلیم شاہ پسر شیر شاہ سور بر سر سلطنت ہند جلوس نمود آوازہ
 شیخ علای بمع اورسید میر سید رفیع الدین محدث دمیان ابوالفتح تہانیری و دیگر علماء
 اگرہذا احتضار فرمودہ باغوائی مخدوم الملک ملا عبداللہ سلطانپوری شیخ علای را از بیان طلب داشت
 او با جمعی از اصحاب مخصوص کہ ہمہ یکتا پوش و مسلح بودند ہر گاہ آمدہ بر سوسے کہ در مجلس ملوک
 می یافتند مقید نا شدہ بوجہ مسنون بر ہمہ اہل مجلس سلام کرد و سلیم شاہ جواب بکہ گفتہ بر مقربان او وضع
 شیخ بسیار گران آمد و مخدوم الملک پیش ازین خاطر نشان سلیم ساختہ بود کہ این بتدرع و عوسے
 مہدویت میکنند و سر خروج دارد و واجب القتل است آنروز بسفارش عیسی خان نجات اہل ان
 یافتہ سلیم شاہ حکم بر اخراج شیخ علای نمودہ بہند فرستاد کہ بسرحد کن است و اعظم ہمایون خوا
 حاکم آنجا اورا چندی پیش خود داشت در آنجا ہم خلایق ہر دو گردیدند مجازان این خبر سلیم شاہ
 رسانیدند تا کہ باز لطلب وی حکم صادر فرمود چون وی حاضر آمد سلیم شاہ بوی گفت کہ تو از عقیدہ خود
 تہ کن شیخ سخن شاہ گوش نکرد سلیم بطنری تازیانہ حکم فرمود شیخ کہ از بیشتر تا توان بود در تازیانہ

سوم جان بجان آفرین سپرد و نعلش و پیرای فیل بسته ماند و فی علی گردانیدند و حکم کردند که میرافون نکلند این وقت
 بسال پنجاه و هفتم صدی دهم و داد آرد و **معلی** بازاریکه پیش دروازه شاهی باشد
محمّد الملوک سید علونخان حکیم دهلوی اصلش محمد هاشم بن حکیم محمد باوی قلندر بن سید
 مظفرالدین علوی از اولاد محمد بن خفیه است ولادت او بجاه رمضان سن هزار و هشتاد و هجری در دارالم
 شیراز شد و در سن یازده صد و یازده هجری بسند آمده در پای قلعه ستاره بملازمت عالمگیر بادشاه
 به خلعت و منصب سرفراز گردیده بخدمت شاهزاده محمد عظیم تعیین گردید و در عهد شاه عالم بهادر شاه
 بخطاب علونخان و اصنافه منصب جاگیرتیا دریافت و محمد شاه بادشاه را معالجات خوب کرده
 بادشاه موصوف ویرایه نقره بنجیده به منصب شش هزار و نقدی سه هزار و پیاپهوار و خطاب
 محمّد الملوک سرفراز فرمود تا در شاه باغ از تمام همراه خود برد و از آنجا به حج بیت الله رفت و در سن
 یازده صد و پنجاه و شش هجری به شاهجهان آباد واپس آمد از تصنیفات او کتابی است جامع الجوامع
 و علم طب کاسم باسمی است بتاریخ بست و پنجم جیب سن یازده صد و شصت هجری در شاهجهان آباد
 بعض استسقاوت شده ویر حسب وصیتش در حوالی درگاه حضرت نظام الدین اولیاء دفن کردند
ملا عماد الدین عثمانی لبکنی عالم متبحر و بابت جلی مذکورات طبعی داشت شاگرد رشید
 ملا عبد علی بحر العلوم بود هرگاه ملا موصوف بخرمین شریفین رفت ملا عماد الدین بقیه شرح سپخته
 پیش ملا محمد حسن خوانده از تصانیف او عقده و دقیقه در بیان چند مباحث معنویه غیره و عشره کامل
 و بحث علم معنی آن در رساله مقوله عشره در شرح ابیات محقق طوسی متضمن بیان مقولات عشره
 بر سرایه علمی او گواه اند لبکنی بفتح لام و سکون بای موحده و کاف عربی مفتوح و لون نام دینی است
 در ضلع بانس ریلی ملک رومیل کند

مولانا عماد الدین غوری از اکابر مشایخ دیار نازلول و از اولاد مولانا عماد است که در عهد
 محمد تغلق یو و آباد اجدادی از عرب بغداد آمدند و از آنجا بعض از بزرگانیش همراه سلطان شهاب الدین
 غوری به هندوستان رسید میگویند که وی در عنقوان شباب در کسب علم نگوشتیده بود و بسیار روزها زود
 داشت و در هنگام بابا پهلوانان کشتی گرفتاری روزی پهلوانی مشهور که از وی قوی تر بود بزین آورده بود
 مست و مغرور بکامی آمد که از علمای عصر در این حالت دیده تاسف خود و او را بدین حال

طعنہ نہ تھیتی وغیرتی بحال اوداہ یافت واناں وضع کرداشت پشیمان شدہ خواست کہ تحصیل علم کنف
اماچن درخردی اینکار نکرده بود سعی وی دین باب ہے فائدہ نمودناچار ملازمت روضہ شیخ محمد
ترک نار لوسے اختیار کرد و شب و روز درانجا باطہارت افتادہ بودے لوافل خواندی و ذکر و
تلاوت قرآن کردے ہزار طہارت بدنیامدی و از روحانیت شیخ برای حصول علم استدہ کردی
دوازده سال ہجری سنہال گذرانید تا شبی براسے طہارت بدنی آمد شخصی پیدا شد وادرا از قسب
درگرفت وگفت بخواہ ہرچہ خواہی دے طالب طریقہ اجلہ خود بود علم و تقویے درخواست آن مرد
گفت برو کتاب خانہ بزرگان خود پیش گیر و مردم درس بگیر حق سبحانہ تعالیٰ ابواب علوم دینیہ بروی
فتح کردے رحمۃ اللہ علیہ مردے بزرگ بود کمال اتباع داشت کہ بیچ سنتی از سنن
سید المرسلین صلعم ترک نمی کرد و فقر و فقر را بسیار دوست دے داشت رحمۃ اللہ علیہ
شیخ عماد الدین رفیقی کشمیری بن عبدالرسول بن اسلم بن عینی رفیقی کشمیری در دوازده
صد و چہل و نہ ہجری ولادت یافتہ علوم متعارفہ انا ساتھ وقت حاصل کرد و صحیح بخاری پیش شیخ آقا
واعظ گذرانیدہ مرید شیخ احمد تایل بود و بعزم زیارت بیت اللہ سفر اختیار کردہ و اکثر بلاد و اسام
سیاحت نمودہ پنج بیت اللہ مشرف گشت شیخ نظام الدین و شیخ حمزہ بنی اعمام اوازہ مستغنیہ
شند بروز جمعہ وقت عصر ہشتم رمضان سال سیزدہ صد ہجری جان بجان کفرین سپردہ
عمر غزلوی بن اسحاق بن احمد ہندی غزلوی کنیت ادا ابو حفص و لقب سراج الدین بود علم فقہ را
از امام زاہد و حمیہ الدین و دہلوی و شمس الدین خطیب دہلوی و ملک العلماء سراج الدین ثقفی دہلوی
درکن الدین بدایونی اغرہ تلامذہ ابو القاسم تنوخی شاگرد حمید الدین ضریرہ حاصل کردہ و بمصر رفتہ
مفاضی القضاۃ شد بسیاری از تصانیف عمدہ و معتبرہ یادگار دینداران بخلہ تو شیخ شرح بدایہ
ونذیرۃ الاحکام فی اختلاف ائمۃ الاعلام و شامل در فقہ و شرح بیع الاصول و شرح مغنی و منیرۃ المبتدئین
فی ترجیح مذہب ابی حنیفہ و شرح زیادات و شرح جامع صغیر و شرح جامع کبیر نامکمل و شرح مائتہ ابن
الفارض و کتاب الخلاف و کتاب التصوف و شرح منار و شرح المختار و لوائح الانوار و لفظ
الاسرار و صفة الناسک فی الناسک و شرح عقیدۃ الطحاوی و اللوامع فی شرح جمع الجوامع
مشہور اند بقول کفوسے در سال ہفت صد و شصت و ستر ہجری و بقول سیوطی و صاحب

کشف الظنون ورسال مقتصد و ہفتاد و سہ ہجری وفات یافتہ دانشا علم بالصواب -
عنایت اللہ قادری لاہوری تصویری ثم اللہ لاہوری اشطاری کنیت دی بولہ عارف
جامع علوم ظاہر و باطن بود غایۃ الخواشی حاشیہ شرح دقایہ در دو جلد متضمن فروع کثیرہ و ملقط الحقائق
شرح کنز الدقائق کہ دران مسنونیت اشارۃ سبابہ ماحترجج دادہ از تصانیف او یادگار ماند و فائز
بسال یازدہ صد و چهل و یک ہجری بظہور آمدہ

ملاعنایت اللہ سال کشمیری از علمای کشمیر فقیہ و محدث و متقی و متورع بود و کتساب علوم
از مولوی ابوالفتح و ملا عبدالرشید زرگر و فرزندان خواجہ حمید چرخ کرہ بانندک زمانی فائق القرآن شد
سی و شش مرتبہ مذاکرہ صحیح بخاری از اول تا آخر نمود و مثنوی مولانا روم بکمال ذوق و شوق میخواند
و در مشایخ وقت خرقہ خلافت یافتہ و تمام عمر گرامی بتدریس و تذکیر بسیر و طبع موزون داشت اشعار
صوفیانہ میگفت ہر شصت و ہشت سال آخراہ شعبان سال یازدہ صد و بیست و پنج ہجری حلت فرمود
مولوی عنایت رسول چریاکوٹی از علمای فحول ماہر معقول و منقول و اقیق اسرار نفوس
و عقول نافذالظار فروع و اصول این قاضی علی اکبر بن قاضی عطاء رسول است بسال چہل و چہام
از صدی سیزدہم ہجرت در مرز بوم یوسف آباد چریاکوٹ ابوالکلام بنی عباس متولد شدہ و در صغر سن
مسائل ابتدائی از صرف و نحو و جہت والد بزرگوار خود و دیگر اکابر گذرانید چون بکافیہ این جانب
رسید بذیل تعلیم مولوی احمد علی چریاکوٹی متمسک گردید وی بحکم صلہ رحم بہر و کریم تمام بتعلیمش میکوشید
و در سفر و حضر با پور گلین ہونوی نجم الدین بسلاک و رافقت می کشید باجماع چون از تکمیل تحصیل مند شد
حساب و مناظرہ و ہیئات و دیگر علوم ریاضیہ و حکمیہ فراغتی بدست آورد و بجانب احادیث
نبی علیہ السلام کردہ خدمت مولوی حمید علی مرحوم بریاست محمد آباد لونک پیوستہ و در اینجا تحقیق
مسائل نقلیہ و ہم عقلیہ طریقی بدست و بوطن باز آمد روزی چند بوطن مالوت مقیم شدہ بشوق
آموزش زبان عبری بہ کلکتہ رفتہ و در اینجا ساسلے چند پابدار قامت گشتہ از اخبار یہود زبان عمر
و جمیع الوجہ آموخت و از کتابات تورات و زبور و غیرہ زبرد و لین بشائات و پیشین گوہا
نہت حضرت سید المرسلین پیایہ اثبات رسانید و ہسال ہفتاد و یکم از صدی سیزدہم ہجرت
انسان دیار مراجعت وطن فرمود ہا ز قدم بہ نور و سہ بجاستہ نرسود و بہ تعلیم مستغنی چند از طلبہ

علوم نیکو شیعہ کثرت و هجوم طلبہ گاہی نہ پسندیدہ با این همه انداد و متغنا آوازہ کمالش بگوش سید احمد خان
نجم المند رسید کہ وی بہہ تن بدیدارش کوشید و دست بدامن استفادہ ادا و نیت و موصوفات الرحمۃ
جرعہ افادہ خود بجام طلبش ریخت و راز پوشیدہ کتب قدیمہ در کیسہ خیالش نهاد و نجم المند عفی اللہ عنہ داد
انہر شناسی داد۔ مولوی مرقوم از چند سال بہ تہذیب و تسیل علوم متعارفہ بدل متوجہ ہست نخستین
علم صرف را بہ تہذیب لطیف و تحقیق دقیق درسی جزو تہذیب و مصلحتش بتاخن فکر ت کثرت کثرت کثرت
اذان بہ تحریق تہذیب ہندسہ و حساب و مساخت پرواخت و جملہ اشکال و مسائل فنون مذکورہ بدلائل
سلیقہ و انکلا لاحقہ مرتب ساخت و اعمال حسابیہ و ہندسیہ و مسائل مناظر و انعکاس با سلوب
خوب و طریق مرغوب از ردد السنہ غیر بزبان مروجہ ہند جلوہ ظہور و بروز داد و این کتاب را
بخدمت والی حیدر آباد فرستاد کہ مہرہ عنوان بچشم قبول دیدند و بہر تہ نہایت پسندیدند و علمائے
ملاعیاض رام پوری تلمیذ مفتی شرف الدین رام پوری مروجہ بحث بود کہ از ہر کسی بحث
و مناظرہ میکرد و اراکتا بے ہست موسوم دستور المفتی و صرف کہ بمقابلہ دستور المبتدی تالیف کردہ
بجائے سوال و جواب لفظ شک و فک دران اختیار کردہ

شاہ عیسیٰ جند اللہ بریل پوری انکا برعلای و اعظم عرفای بریل پور و دارالاسرار تفسیر
قرآن مجید بزبان عرب و چہار مجلد از تصانیف شہیرہ اوست بر دانتہ

حرف الغین المعجمۃ

مولوی غلام اللہ لاہوری فاضل اجل عالم اکمل از علما ی لاہور و فیض علمی از ذات
بائیر کاتش شوقا و غبار رسیدہ مفتی غلام سرور لاہوری مصنف کتب تاریخ و غیرہ از تلامذہ اوست
احمد دین و عمید دین و دو عقب گذاشتہ در سال دوازده صد و ہفتاد و دو ہجری و گذشتہ
مولوی غلام حسنین قنوجی ابن مولوی حسین علی بن مولوی رستم علی قنوجی در سال دوازده صد
و بیست و یک ہجری متولد شدہ غلام علیم نامش تاریخی ہست شاگرد مولوی محمد سعادت خان
فرخ آبادی و مولوی ولی اللہ فرخ آبادی بود در سال دوازده صد و نہج و پنج ہجری از حج بیت اللہ
الحرام مشرف شدہ بمدینہ منورہ از شیخ محمد عابد سندھی اجازت کتب صحاح و سنن یافت
بلکہ کتب تصوف اکثر اوقات خودش صرف نمود حاشیہ کتاب المنازل الاثناعشر مؤلفہ

مولوی رستم علی جدش از تالیفات ادست در اواخر عمر مرتبہ دوم کہ سفریت اللہ ختیار کوہ بعلترغ
 جہنگام مراجعت در بندر ممبئی سفر آخرت اختیار نموده داعی اجل را بیک اجابت گفت و باجمہ
 العلوم مطبوعہ در سال وفاتش حرف ہند سہ و وارودہ نوشتہ از صفر ہجری ۱۲۸۵ بمکام سال وفات یافت
 مفتی غلام حضرت لکھنوی علامہ زمان فقیہ دوران مفتی عدالت بلکہ لکھنؤ بود سال دوازده
 صدوسی و چہار ہجری وفات یافتہ شاعری تاریخ و تلش نظم گفتہ و ہنذا **مولوی غلام حضرت**
 افسوس ناگو بود بشہر لکھنؤ حاکم شرع ہجری ۱۲۸۵ سال تاریخ رحلت آن مرحوم ہ فرمود کہ بودا و حاکم شرع
مولوی غلام رسول لاہوری از عمدہ ترین فاضل لاہور شاگرد و پسر مولوی غلام فرید
 لاہوری بود علمائے پنجاب بہ تلمذ وی فخر میکردند سال دوازده صد و پنجاہ وفات یافتہ
مولوی غلام رسول پنجابی از علمائے پنجاب و رفیقہ و حدیث و تفسیر فاضل کامل اکثر اوقات
 وعظ میگفت مرید شیخ محمد نصیر مجددی بود بسیاری از تصانیف او بزبان پنجابی اند و در سال
 دوازده صد و نو و یک ہجری در گذشت

حسان المندسید غلام علی آنا و بلگرامی ابن سید لوح حسینی بٹلہ واسطی صفا و خفی
 مذہب و پیشی مشرنا و بلگرامی مولد و نشاء تاریخ بست و پنجم صفر و یکشنبہ سال یکہزار و یکصد و شانزده
 ہجری در بلگرام متولد شدہ کتب درسیہ از اول تا آخر از سید طفیل محمد اُردووی خواند و لغت و سینہ نویہ صلح
 و سند احادیث شریفہ و اشعار عربیہ و فارسیہ از جد مادری خود سید عبد الجلیل بلگرامی گرفتہ و عروض و
 قوافی و برتنے فنون ادبیہ انحال نمود سید محمد بن سید عبد الجلیل استفادہ نمود و مرید سید لطیف اللہ
 بلگرامی بود زیارت حرمین شریفین فائز گشتہ و صحیح بخاری از شیخ محمد حیات سندھی در مدینہ منورہ فرا
 کرد و اجازت صحاح ستہ از و گرفت و ہندوستان واپس آمدہ بمصاحبست لواب نظام الدولہ
 نامر جنگ ابن لواب نظام الملک آصف جاہ حیدر آبادی رسید بمجلہ تصانیف عربیہ
 اذہن و الداری غرض صحیح بخاری تا کتاب الذکر و تسلیتہ الفواد و قصائد طوہ و تراجم علماء ہند و دیوان
 عربی کہ در ہر دو دیوان سہ ہزار اشعار اند و بہت صد اشعار عربی کہ در کتاب سجع المرجان بطور
 مثال درج کردہ و سجع المرجان فی آثار ہندوستان و از تصانیف فارسیہ او میرزا و سوا آنا و
 خزانہ عامہ در تذکرہ شعرا و در قضا و لاہیات مذکرہ بعض اولیا و ماثر الکرام تاریخ بلگرام در ذکر اولیا

و غلام و شعرا و بلگرام و سدا سادات فی حسن خامنه السادات و دیوان فارسی و مظهر البرکات و سبزه
 سیاره و غیره از دبا و گارماند در سال یک هزار و صد و هجری ازین جهان رحلت نمود و را الله ضریح
حافظ غلام علی چریا کوئی ابن شیخ نجابت احمد عباسی از سلاطین مولوی محمد احسن عباسی است
 مددائل حال یک از سلطنتوران عساکری و دروزی یک از بزرگان نش فرمودای کاش در خاندان ماکسی
 بودی که بجای فن تیغ و تبر سرایه علم و هنر بدست آوردی و بجای دشت و سپر کسب حادیث و جز کردی
 بسملع این کلام نبض غیرتش در حرکت آمد تا آنکه ردای زینور دی بر ناله امل بسته و بطلب گوهر علم
 بر بطله غل نشسته از یار و دیار بریده آستانه فیض کاشانه مولانا شاه عبدالغفور دهلوی پیوسته و در انجا
 تا دیر باز قیام ورزیده از علم و رسیده فراغت بدست آورده بوطن رسید و بتعلیم برادران قوم کوشید
 طرز تعلیم مفید و پسندیده داشت و در صرف و نحو رسائل نفوذ و دلکش دارد صاحب ثروت و اخلاق
 کیکه بود در سال چهل و هشتم صدی سیزدهم جهان فانی را وداع نمود

مولانا غلام علی دهلوی از سادات علوی و در میان مرزا مظهر جانان عارف بود کامل
 جامع علوم ظاهر و باطن و لادکش در سن یازده صد و پنجاه و شش هجری بوقوع آمده چنانچه شاعری
 تاریخ میلاد و شرفیش چنین یافته **چونمک چرخ هدی** حضرت غلام علی به شده ظهور فلک در جهان جهان
 بشگفت به سن و لاد شرفیش چو جست رفت دل به سپهر هدایت شده طلوع بگفت به و بتاریخ بست
 و دوم صفر سن و دوازده صد و چهل هجری ازین جهان فانی رحلت فرموده در دهلوی مرشد خود مد فون
 گشت از عبارت نور الله مضجعه سال و فائش برمی آید مسود اوراق که تاریخ حدتش بخرجه منظوم ساخته
 اینست **چونماه چرخ هدی** حضرت غلام علی بزیر کشید نابردم لقاب و نفقت به گزیده
 پیر غروب بحسرت و افسوس همه سپهر هدایت **نفقت سال** گفت

قاضی غلام غوث گوپاموی فاضل فضل و فقیه اکمل از احقاد قاضی مبارک شایع سلم بود
 بخدمت ارغضا علی خان اکتساب علوم نموده مدام بدرس و تدریس مشغول بودی چندی و صنایع گفت
 ملک مدراس به وساطه قضای آنجا رولق بخش بوده و دو جلد قادی از تصانیف و س مشهور اند و در
 سال دوازده صد و سی و دو هجری عبید را بهار خست بهستی بسوی عدم بر بسته همدرا انجا مد فون شدند
مولوی غلام فرید لاهوری سرور و دی عالم اجل فاضل اکمل جامع کمالات ظاهر و باطن

کهو که لکات تازی مضموم مخلوط بهاد و ساکن و فتح کات تازی مخلوط بهاد و ای موطه ساکنه گرو می است
 از اهل اسلام که لقب خانی دارند و اصل شان از پنجاب است چنانکه از تاریخ فرشته و غیره مستنبط میشود و انبان خود
 شیخ میدانند و لفظ خان بر خود خطایابی انکارند و همه سنی ندیده اند کویت بضم کات تازی و او ساکن مجهول
 و تازی هندی ویی است و رودابه گنگت بن متصل جانب چپ دریای جمن اکنون بضم فتح و موطه تعلق ندارد
 قاضی غلام مخدوم چیرا کوئی ابن قاضی عبدالصمد عباسی بظنانت و ذکا چون پدر مشهور بود و
 بکرم و سماحت بالسه مردم مذکور بعد تکمیل علوم متداوله شوق تعلم زبان سنسکرت در دلش پدید آمد
 تا آنکه در تحصیل زبان مذکور خطی دانی به گرفت و بمقام بنارس که معدن مهر زبان در قوم است
 میان ما برن این فن انبیای کالی یافت طبعی سخن سخن داشت بزبان فارسی دیوانی ترتیب داد
 چون زمان دورع دنیا نزولیکش رسید همه را بجهت هدیه آتش سوزان نهاد و شاعارش که بر صفحه اینست مردم
 ملفوظ بودند اندکی از انجمله اینست **س** بهلغ دهر نه گل ملندونی من باقیست بهر عند لیب پری
 چند چمن باقیست بهر دلم بهوخت تم سوخت و استخوان هم سوخت بهر تمام ختم و ذوق بهوخت چمن باقیست
 فیض خان بکرم خوشم نیم محتاج به درون سینه دل حسرت وطن باقیست بهر صدیقی الصدوق مولوی
 محمد فاروق چیرا کوئی که سلسله شبتش بدو واسطه بصاحب ترجمه میرسد غزلی بجواب غزل مذکور
 الشافر موده برای تربیت ناظرین سخنور زبان قلم سپرده می آید غزل **ن** نمان پیلا نه آن می نه آن
 چمن باقیست بهر گز به جویم قصه کس باقیست بهر چنان گداختام من که غیر یاد تو نیست بهر من هر چه
 و آغوش پریر من باقیست بهر چه داد خداوند شادام و لیکن بهر دودن دل هوس طائف و من باقیست
 نخل زمخت دشتام تو شدم ای جان بهر که بر زبان تو زین حیل یادم باقیست بهر الغرض موصوف
 ترجمه بجای پدر بزرگارش بعد از قضا ماوروده بسا انجم از صدی سیزدهم هجرت بهر تاجا و ساکی
 جهان فانی را بهر دود فرمود و غفر الله تعالی -

مولوی غلام محی الدین بکوی ابن حافظ نور حیات بن حافظ محمد شفا بن حافظ نور محمد بکوی
 عالم اجل فاضل اکمل محقق و محدث جامع کمالات صوری و معنوی بود و در روز دوشنبه ماه محرم سال
 دوازده صد و سه هجری متولد شده قرآن شریف از حافظ حسن نظر اقرا ت کرده بعد به ماه
 مبارک رمضان یک یک پاره پاره روزانه حفظ کرده بشب در تراویح بخواند تا اینکه در یکماه حامل

قرآن گشت و تحصیل علوم متوجہ شد چونکہ ذہن و ذکای کامل داشت بملک پنجاب کسی ویرا تعلیم
 نادن توانست بالاخر او مع برادر خرد مولوی احمد الدین کہ ہشت سالہ بود بدہلی قدم آوردہ از
 علماء دہلی علوم معقول و منقول خواندہ علم حدیث بخدمت مولوی محمد اسحاق تحصیل نمودہ سنہ
 آن از مولانا شاہ عبدالعزیز یافتہ ہر گاہ فارغ تحصیل گشت بلاہور رسیدہ در لال مسجد تاسی
 سال بتدریس طلبہ علوم اشتغال داشت پس بوجہ بیماری استرخابسکن خود موضع بگا متعلقہ
 بہیرامضاف لاہور آمدہ تا چارہ سال بیمار ماند و ہم در آن حالت باب تدریس و تعلیم مفتوح داشت
 و شب و شنبہ ماہ شوال سال دوازده صد و ہفتاد و سہ ہجری وفات یافتہ در موضع بگا مدفون شد
 و دو فرزند خلف الصدق عقب خود گذاشت یکی حاجی مولوی غلام محمد کہ امام جامع مسجد لاہور است
 دوم مولوی عبدالغفور کہ امام جامع مسجد بہیر است سلمہما اللہ تعالیٰ

حافظ سید غلام میر سنیل بن سید قلندر بخش بن مولوی عبداللہ بن سید زین العابدین
 مخدوم زادہ سندیلہ بخدمت مولوی حیدر علی سنیل و مولوی ظہور اللہ لکھنوی و مولوی عبد الواحد
 خیر آبادی تحصیل علوم کردہ اکثر بنواح کلکتہ تاجرانہ بسری برد باز بسندیلہ مراجعت نمودہ بدرس طلبہ
 پرداخت سوم ذیقعدہ سال دوازده صد و شصت و چہار ہجری وفات یافتہ بمقابر امرہ واقع
 قصبہ سندیلہ مدفون گشت

مولوی غلام نجف حقانی سنیل ولد احمد شاہ ولد حافظ عنایت اللہ حقانی از
 شیوخ قصبہ سندیلہ دانشمند کثیر الدرس و حامل قرآن میرج السلاوۃ بود و اکثر ماہ رمضان المبارک
 بیک شب ختم نمودی در سال دوازده صد و پانزدہ ہجری رحلت نمود

شیخ غلام نقشبند لکھنوی ابن شیخ عطاء اللہ لگانہ روزگار جامع شریعت و طریقت بودوی
 رحمۃ اللہ علیہ تلمذ میر محمد شفیع دہلوی شاگرد شیخ عطاء اللہ نہ کورست و شیخ عطاء اللہ شاگرد شیخ پیر محمد
 لکھنوی بود لکن شیخ غلام نقشبند فاتحہ فارغ بروست شیخ پیر محمد لکھنوی کہ استاد پدرش بود
 خواندہ و تمام عمر گرامی خود بافادہ و تدریس طلبہ علوم بسر بردہ جمعی کثیر از افاضل نادار بسایہ تلمذش
 برادر خود رسیدند و سلسلہ تعلیم اکثر علمای ہندوستان بدوی پیوند شاہ عالم ابن اورنگ زیب
 عالمگیر بادشاہ غمرہ کمالش اصفا کردہ اورانجو و طلبید و باغرز و اکرام تمام پیش آمدہ بملکہ تلامذہ

اشداوسید علیه جلیل یلگرامی است که ذکرش گذشت تفسیر سربع قرآن مجید مع حاشیه آن و نیز تفسیر
چند سوره قرآنی و فرقان الانوار و رساله لامعه عرشیه در وحدت وجود و شرح قصیده غنچه و غیره
از تصانیف معتبره و مستنده و دیده واقع سلخ رجب سال یک هزار و یکصد و بیست و شش هجری
این جهان بی بود را پدر و فرموده به لکھنؤ دفون گشت نورالله مرقده

مولوی غلام محیی بهاری مسقط راس و موضع الیتر متصل قصبه نگر نهمه از توابع بهار است
که از بهار با فاصله هشت کرده مابین پٹنه و بهار واقع شده دانشمند شیخ و سرآمد علمای روزگار بود و
در ذہانت و منطق دانی گوی سبقت بر امانیل و اقرا ن خود بوده از تصانیف او حاشیه بر میرزا هد
رساله متداول علمای زمان است در سال یازده صد و بیست و هشت هجری وفات یافته در بهار
بیرون احاطه درگاه مخدوم شرف الدین قدس سره دفون گشت رحمة الله علیه ساکتر بکسر اول
و فتح کاف عربی و سکون یای تحتانی معروف درای هندی در آخر نگر نهمه بنفق لون دکاف فارسی
و سکون را لون مضموم و های ساکنه و سین مفتوحه در آخر های غنقی

میر غیاث الدین قزوینی ابن میر عبداللطیف قزوینی از عمده ترین افاضل عهد جلال الدین محمد
اکبر بادشاه بود در علم سیر و تواریخ و سائر الرجال و سائر محاضرات آیتی بود از آیات پروردگار و
برکتی بود از برکات روزگار و قوت حافظه و یراثاتی لوح محفوظ باید شمرد در خدمت بادشاه
بخواندن علم تاریخ و سائر کتب نظم و نثر شبانه روز اشتغال داشت بخطاب تقیب خان ممتاز بود

حرف الفاء

ملاح الشادودی در اوائل حال از علمای نامور دہلی بود سالها در مسجد جامع دہلی که پائین
منار شمسی است بر مسند درس واقفاده جا داشت و در آخر مرید و خلیفه شیخ صدر الدین حکیم شد
و بسبب این طریق مشغول گشت گویند که وی ریاضات بسیار کشید ولیکن نفی اوان بمشام جانش
نرسید شکایت این حال پیش پیر خود برد فرمود که ترک درس کن و کتب از ملک خود بدر کن او
همچنان کرد مگر کتابی چند که بسمت لغاست و لطافت موسوم بودند نزد خود نگاه داشت هنوز
فتح باب معرفت در توقف بود تا بقیه کتب را نیز از خود جدا کرد و او را دیدند که بر لب آبی نشسته
بجزایرامی شست و آب از چشم او میرفت تا لوح ضمیرش از نقش باسوی الله پاک شد و را

بل آن علم باطن ثبت یافت شیخ قاسم اودھی دہلوی از مریدان اوست رسالہ فاروس
باوآب السالکین رحمۃ اللہ علیہما

میر فتح اللہ شیرازی شیعی مذہب از سادات شیراز عالم العلمای زمان بود جمیع علوم عقلی
و نقلی و حکمت و ہیئت و ہندسہ و نجوم و درمل و حساب و طلسمات و نیرنجات و جراثقال نیکو میدانست
و لیاقت رصد بند می داشت و در علوم عربیت و حدیث و تفسیر و کلام نیز نسبت اوست
است شاگرد غیاث الحکماء و دو تصانیف خوب دارد میر موصوف اگرچہ در مجالس بغایت
خلیق و متواضع نیک نفس بود لیکن آن ساعت کہ بدرس اشتغال داشتی بشاگردان عزیز
نحش و الفاظ رکیک و ہجو بر زبانش رفتی ازین جهت کہ مردم بدرس او میرفتند و شاگردے رشید
ہم از او برخواستہ چند سال در دکن پیش علول خان حاکم آنجا بودند چون درس نمود و نو دہ ہجری
بلازمت اکبر شاہی آمد بعضد الملک مخاطب گردیدہ بملک کشمیر در قصد بود و ہفت ہجری
وفات یافتہ بمقام تخت سلیمان مدفون شد

از مصنوعات او آسیائی بود کہ خود حرکت میکرد و آرد سائیدہ می شد و آئینہ کما ز دور
و نزدیک اشکال غریبہ در و مرئی میگشت و بند و قیکہ بیک گردش دوازده آوازے دادہ
بابا فتح محمد برہانپوری عالم علوم عقلیہ و نقلیہ محدث و عارف باللہ مدام در برہانپور درس
دادی علم فقہ حدیث و تفسیر از والد ماجد خود مولانا عین العرفا شاہ محمد عسلی چند اللہ برہانپوری
اکتساب نمودہ جدا و شیخ محمد قاسم سندھی بہ لقب رئیس المحدثین شہرت داشت و قدش بک عظمت
مولوی فخر الدین زراوی بزرگی بود جامع علوم و تقوی و در امر دین صلابتی تمام و عظمت
وافر داشت و را دائل حال پیش مولانا فخر الدین ہاشمی در شہر دہلی تعلیم میکرد و نجوش طبع
وقت سخن و فصاحت عبارت از ممتازان اہل شہر بود عاقبت مرید و خلیفہ سلطان المشائخ
حضرت نظام الدین اولیا قدس سرہ شدہ از میان ستمان برآمد و در سلک درویشان
منسلک گشت و بیشتر احوال در سفر بودی و در محاسن و بیابانہا عبادت خدا کردی و صوم
وائے داشتی و زمانیکہ در عمدہ تغلق شاہ بادشاہ دہلی مردم دہلی را بدیوگر میفرستادند و نیز رفت
از آنجا زیارت خانہ کعبہ رفت و از آنجا بہ بغداد رفتہ علم حدیث بحث کرد ہنگام بازگشت مرکب

غرق آب شد و مولانا بدرجه شهادت رسید در صرف کتابی از و مشهور است رحمة الله علیه
مولوی فخرالدین احمد آله آبادی از اولاد امجاد شاه رفیع الزمان مرحوم آله آبادی که یک اثر
منجمله دوا و از ده گانه آله آبادی نامی شان به محله بچی پور مشهور است رکنی بود از شرفای شهر آله آباد
بشهر لکنؤ در خدمت علمای عصر یعنی مفتی محمد یوسف و مولوی نعمت الله مفتی محمد صفرو مولوی حسین احمد
محدث لکنؤی فرنگی محلی و آخون شیر محمد ولایتی تحصیل علم متعارف متداوله نموده بعد فراغ علمی مراجعت
به آله آباد و وطن خود فرموده و ساده آرای مسند از شلا حسب خاندان خود گردیده و مجمع بیت الله الحرام
شرف اندوز شده علاوه آن افاده درس بطلبه و افتاء معالجی برضی نیز میفرمود و به حد اقل شهرت معانی
ملقب بحکیم بادشاه شد اکثر از خلفای طریقت و تلامذه علوم به یکست فیض شان نامی و گرامی شدند
مثل مولوی سیح الدین احمد خاں و خلیفه موصوف الذکر و مولوی محمد عبدالسبحان ساکن احمد آباد و
و برادر زاده شان مولوی حافظ عبدالکافی و غیرهم منجمله تصانیف ممدوح الذکر رساله تفرقه البده
و السنه و گفت الالبسه عن تکفیر الفرقه الرفضه و رساله بالتبیر و نذیر و رساله مولد فخریت و رساله مناسک الحج
و رساله ازاله الشکوک و الاوامر بحواب تقویة الایمان و فاتحه فی جواز الفاتحه مشهور اند باجمعه بمصدق
آیه کریمه کل من علیها فان یعمرها و در وسایل تجارتی بیست و سوم ربیع الثانی یوم جمعه سال کینزار و
سه صد و سه هجری از دار فنا بدار بقا حلت فرموده بمحلی بچی پور منجملات شهر آله آباد مدون شد علیه الرحمة و تفرغ
فرید و احد العین از شاگردان سید شاه میر سامانه بود و او را چنان نشان میدهند که با آنکه تحصیل
چندان نکرده بود اما بهر سئاه مشکل و بحث دقیق و غامض را از هر کتاب مستفیان که از وی پرسیدند
در لحظه قلم و دوات گرفته و در سبک تحریر کشیده حل می ساخت با قوت بقرینة قرأت آنچه خود می نوشت نه داشت
مولوی فرید الدین احمد بن سید محمد راجی بن مولوی سید یحیی مشهدی کرڑوی ذهن و ذکای
جلی دار و باد اهل در خدمت مولانا محمد سلامت الله کشفی کانپوری و دیگر علمای وقت اکتساب علوم
متداوله نموده متوجه به تعلم قوانین انگریزی شد و در قانون دانی و معاملات فقهی مشارالیه مایل و اتران
و مورد عنایات حکام و الاشراف گشت چندی بوکالت بائی کوٹ زبان بلوچیه سبب اتمام
داشت الحق اگر چه تحصیل علوم سجدت علمی کمربستی کم از ملا حسن سہالوی و ملا عماد لکنئی بنو و
در بنیالت هم متاع و عقار که وی دارد دیگر بهچشان را کم داده اند باین همه اغره و اقربا پروری

شعار حاصل دست بتقریب بیو بی ملکه انگلستان و قیصر هند و نیز خطاب خان بهادر امتیاز یافته
سلمه الله تعالی

مولوی فضل مام خیر آبادی شیخ فاروقی شاگرد رشید مولوی سید عبدالواحد خیر آبادی منصب
صدر الصدوری شاهجهان آباد از سرکار انگریزی عزت و امتیاز داشت بر میرزا بدر ساله
و میرزا بد ملا جلال حواشی متبینه نوشته و در علوم عقلیه گوی سبقت ر بوده آمد نامه که در آن
قواعد فارسی بیان کرده و نیز ترجمه چند علمای جوار لکھنؤ تحریر فرموده پس مفید بتدیان است پنجم
ذیقعه ده سال دوازده صد و چهل و سه هجری داعی اجل را البیک اجابت گفته لغز دوس برین شتافت
مولوی فضل الله سندیللی ابن سید شاه غلام علارالدین مخدوم زاده سندیله در اوائل از
مولوی زین العابدین سندیللی تحصیل علوم کرده تکمیل آن در قصبه گویا بمو خدمت علمای عصر آنجا
نموده مرید و سجاده نشین والد خود بود هدایت و ارشاد طالبین میسر داشت با و آخر صدی
دوازدهم وفات یافته بمقبره کریم باغ اندرون روضه پدر خود واقع قصبه سندیله مدفون گشت
مولوی فقیه الله سندیللی ابن سید صالح الله بن سید غلام علارالدین مخدوم زاده سندیله در سال
دوازده صد و سه هجری متولد شده بمخدمت مولوی احمد بخش سندیللی و مولوی مادی ساکن دیوا و
مولوی غلام حسین بنگالی و مولوی اسلم بگرامی و مولوی نور الحق لکھنوی و مولوی محمد حیدر
فرنگی محلی لکھنوی و مولوی سراج الحق فرنگی محلی لکھنوی و مفتی محمد صغفر فرنگی محلی و مولوی محمد جعفر ساکن
کسمندی اکتساب علوم نموده و بیعت ارادت از والد خود حاصل کرده همواره درس میداد و وعظ
میسر نمود بتاریخ بست و دوم صفر سال دوازده صد و پنجاه و نه هجری وفات کرد بجن مسجد مخدوم صنا
واقع قصبه سندیله مدفون گردید

شاه فضل الله پوری به لقب نائب رسول الله شهرت داشت اصلش از چو پور است
و بر پانپور وطن اقامت اوست که در آنجا متوطن شده در سه بنهاد نهاد و مدام بدرس فقه تفسیر
و حدیث و تصوف مشغول می بود مصانیت در سه و طلبه بادشاه وقت خود میداد وفات وی
در سن هزار و پنجاه هجری در پانپور وقوع یافته بعد از آنجا مدفون گشت

مولانا فضل الرحمن اوصاف حمیده و خصائص پسندیده شان نچندانند که قلم مقلوع لسان

ششمه ازان بر صفحه قرطاس بی اساس بر نگار و انسان ضعیف البنیان راجه یاراکه عشر عشر آن بمعرض
 بیان آرد سه لایدرک الواصف المطری خصائصه و ان یک سابقانی کل و صفایه با جمله تام
 والد ماجد شان اهل الله بن محمد فیاض متوطن قدیم قصبه ملاوان ضلع اونام ممالک اوده انا و اولاد
 امجاد مخدوم شیخ محمد ملاوان مصباح العاشقین است حضرت شان بذات خود قصبه مراد آباد
 ضلع اونام را که از ملاوان سه کوهی فاصله دارد و قدم سکونت رونق بخشیده اند و بعضی اولاد
 شان هنوز بقصبه ملاوان مقیم اند حضرت موصوف الالقاب در سال دوازده صد و هشت هجری
 ولادت یافتند چنانچه فضل رحمن بدون الحاق و لام تعریف هالف بعدیم نام تاریخی و شان است
 بدین حساب عمر شریف تا سال سیزده صد و پنج هجری که زمانه تالیف مجموعه بنده است نود و هفت
 سال می شود اللهم متع المسلمین بطول بقاء تحصیل علوم دینیة رسمیه بخدمت اساتذہ وقت که مشهورترین
 آنها مولانا شاه عبدالغفور دهلوی و مرزا حسن علی کبیر محدث لکهنوی و مولوی محمد اسحاق دهلوی
 فرمودند و سع و تقوی و اتباع فقه و حدیث شعار و ثار و شان است اسادت بیعت و
 اجازت خلافت از حضرت شاه محمد آفاق دهلوی و نیز از حضرت شاه غلام علی دهلوی قدس الله
 سوا دارند چون از بدو سن شعور طبع گرمی مشغول باطن مجبول شده اتفاق تدریس و تصنیف منافقانه
 در امثال حال گاهی به تذکیر و موعظت می پرداختند اغال بوجه ضعف جسمی که لازمه این عمر است
 انهم نمی شود مگر تا هم فی زمانه مراجع خلایق اند صغیر و کبیر و توانگر و فقیر مشهور و غیر مشهور از نزویات
 و دوزر می آیند و بشرت بیعت بهره یاب سنی شوند امام الله فیضه علی رؤس المسترشدين
 مولف اوداق بپاه و پنجه سال سیزده صد هجری از وطن بالوت باراده استلام سده کفیفه تا بکانون
 رفته و آنجا به ریافت آسکان از اونام تا مراد آباد باران سر بطرفانی دارد که عبور بسواری عرابه و
 بالکی و غیره و شمار است تا چار بزبان حال شعر مشهور آورده بر زبان و الپس آیدم سه تلیستان
 قسمت راجه سودا در سه سو کامل که خضر آب حیوان آشنی آید سکندرا

مولوی فضل رسول بدایونی ابن مولوی شاه عبدالحمید قدس سرها بپاه صفر سن داده
 صد و سیزده هجری متولد شده نام تاریخی دی ظهور محمد است تکمیل و تحصیل کتب در سه متعارفه
 بخدمت مولوی نورالحق فرنگی محلی خلعت مولوی انوار الحق شاگرد ملک العلماء بحر العلوم ملا عبدالعلی

نموده بقتضای روحانی پیشگاه مزایای الهی خدمت شاه عبدالحق قدس سره واکا بر علمای وقت مشتمل
مولوی عبد الواسع و مولوی عبد الواجد خیر آبادی و مولوی تلمو را شد قرنگی محلی و غیر هم رسم دستار بندی
و او فرمودند از بعد علم طب از حکیم سید بر علی خان موهانی و علم حدیث و تفسیر از شیخ الملک عبد الله
سراج و شیخ الممدینه شیخ غایب مدنی و علم تصوف از والد ماجد خودش حاصل نموده و نیز بیعت و
خلافت در سلسله قادریه چشتیه از والد خود یافته چند بار بحرین شریفین رفته از حج و زیارت
مشرف گشت یکبار از مدینه احرام بسته پیاده تا بمبئی رسیده و اناجی سواری جنازه بجهه فرود آمد
و از جبهه بمبیه پیاده رفته همچنین به کمال هذب و ادب و بخت و غیر الهلا و رفته سجاده نشین و سواده
غوثیه حضرت سید علی هم از خود اجازات خاص بوی عطا فرموده باجمله موارد هدایت و تعلیم خلایق
و تدریس می پرداخت و در هیچ کئی دایمیه کوشش بیخ می نمود بسیاری از علمای فضیلتی نامی بسایر
تر بیتش نشود نمایانند از انجمله مولوی فیض محمد بدایونی و مولوی سخاوت علی جوینوری و مفتی سدا
آله آبادی و مولوی شاه محمد سعید ماموری و مولوی عثمانیت رسول چریا کوئی هستند سوم
جمادی الثانی سال دوازده صد و هشتاد و نه هجری روز پنجشنبه بعد نماز ظهر بهر افتاد و وقت سالکی
جهان فانی را پدر و فرمود و در بدایون مدفون گشت بر داشت مضمعه مولوی عبد السلام مراد آبادی
تاریخ وفاتش در فقه انا فضل الرسول یافته تصانیف مشهوره بود بق محمدیه - تصحیح المسائل -
مستند سیف الجبار - فوز المؤمنین - تلخیص الحق - احقاق الحق - شرح فصول الحکم - رساله طریقت
حاشیه میرزا بدر - حاشیه ملا جلال مطب لغریب رسایل دیگر مسائل شتی

مولوی فضل حق خیر آبادی عمری خفی با تربیتی چشتی در سال دوازده صد و دوازده هجری
ولادت یافته شاگرد پدر خود مولوی فضل امام است حدیث از مولانا عبد القادر دهلوی اخذ کرده و
قرآن مجید در چهار ماه یاد گرفته و ذرا غ علی عمر سیزده سالگی حاصل نمود و مرید شاه دیو من دهلوی
بود و علوم منطق و حکمت و فلسفه و ادب و کلام و اصول و شعر فائق الاقران و استحضار
فوق البیان داشت نظم را در چهار هزار اشعار خواهد بود از بیاد عبیده طلبه علوم آمده از و
ستفیدی شدند بسال دوازده صد و شصت و چهار هجری مولف بهجیان بمقام کهنه بختش
رسیده دید که در عین حقه کشفی و شطر غیبانی تمیزی را سبق افق البین میداد و مطالب کتاب را

به متعلم احسن بیانی دل نشین می نمود تا لیفات رائقه و اسعاف انگیزان او را بزبان فساد هند قید کرده
 بجزیره رنگون فرستادند همرا بخاناتی و وازوهم صفر سال دوازده صده هفتاد و هشت هجری
 وفات یافته تصانیف الجنس العالی فی شرح الجواهر العالی حاشیه شرح سلم قاضی مبارک حاشیه
 افق البین حاشیه تلخیص الشفا - الهدیه السعیدیه و حکمت طبعی - رساله تحقیق العلم و المعلوم - الروض
 المجد فی تحقیق حقیقه الوجود - رساله تحقیق الاجسام - رساله تحقیق کلی طبعی و تشکیک در ماهیات
 و تاریخ هندوستان خلف رشید وی مولوی عبدالحق که آئینه کمال پدلیست بریاست را پیور ^{تعلق دارد}
 شیخ فضیل کالیوی پسر کلان شیخ جلال و اصل کالیوی در وادی عربیت دستگامی غریب
 داشت اشعار و قصاید عربیه بفصاحت تامه او است این مطلع قصیده ویست که در جواب معین الدین
 طنطرائی گفته **یا جمیل الوجود** و جمی عن قدیم الخال حال به راح روحی بالنوی والدمع کالسلسال
 سال به مطلع قصیده طنطرائی اینست **یا خلی** بال قد یلبس بالبلبال بال به بالنوی نزلت
 قلبی فهو بالزلال نال به و شیخ فضیل موصوف کوفیع نثر و نظم در بی که بر تفسیر شیخ فیضی نوشته دلالت
 بر کمال او دارد

مولوی فقیر محمد جهلمی بن حافظ محمد سفارش بموضع چشن که از شهر جهلم بفاصله دو میل جانب
 غرب است بروز پنجشنبه در دوازده صده و شصت هجری متولد شده تحصیل علوم عربی و رسی
 بحدیث میان قطب الدین ساکن تالیان داله و میان غلام محمد ساکن موضع پاده و و نویسه
 نور احمد ساکن موضع کمانی کوٹلی و غیره علمای عهد تحصیل کرده رفته رفته بسکک تلانده غنی صدر الدین
 خان صدر الصدور و ملی نسکک گشته باندک زمانی فارغ التحصیل گشت و بوطن مالوٹ واپس آمد
 و در مذہب نصاری کوشش بلینج دارد و الحال مالک مربی مطیع سراج المطالع واقع جهلم است
 ترجمه تصدیق المیج و حاشیه ضیاء الانسان عن و موسسه الشیطان و صدق الخفیه در تذکره علمای
 حنفی و زیدة الاقاول فی ترجیح القرآن علی الاناجیل و رساله الغائب محمدی و تصانیف و غیره است و تعالی
مولوی فیض احمد بدایونی بن حافظ غلام احمد بن مولوی شمس الدین ابن مولانا محمد علی
 بدایونی ولادت دی در دوازده صده و شصت هجری در ده حله معلوم عقلی و نقلی بحدیث
 حال خود مولوی شاه فضل رسول بدایونی بکمال تحقیق و تدقیق تحصیل نموده مرید مولانا شاه

عبدالمجید جد مادی خود بود و تشریح کمالات علمی و حالات قدسیه وی درین مختصر گنجانش ندارد و منجمه
تالیف او حاشیه صدر او حاشی فصوح فارابی و دواوین تلمثه عربی و فارسی دارد و در مناقب
حضرت غوث الاعظم قدس سره بودند که اکثر از آنها در فتنه علمیه هند ضائع شدند و رحمت الله علیه
در حد و دسال دوازده صد و هفتاد و چهار هجری رحلت فرمود

ملا فیروز کشمیری معروف به سچاگانی والد بابا نونی گنائی بنفوان شباب انزلی پارت
حرمین شریفین مشرف شده و سپس به هندوستان آمده در بدایون با کتساب علوم کوشش نمود
نگر بے سود بود و آخر به بنمونی طالع بخضر علیه السلام دو چار گشت از واستدعای علم کرده وی اورا
تعلیم علوم نمود صاحب ترجمه به فقه و حدیث و تفسیر و غیره فائق اقران گشته بعد از افتای کشمیر عز
امتیاز یافت و مرید میر حمزه کشمیری شده در عهد حسین شاه دالی کشمیر بسال نهصد و هفتاد و سه هجری
بعمر هفتاد سالگی از دست اهل تشیع کشته شد شیخ یعقوب صیرفی در تاریخ فوت او فرمود **سه**
از بے تاریخ در دین و حیدر گفت شاد ز بهر دین ملا شهید بن از فرزندانش ملا عبدالوهاب دانشمندی
صاحب تالیف بود بر حاشیه توفی شرح مواقف و شرح تفسیر حاشی ثلثه

حرف القاف

قاضی خان ظفر آبادی نامش یوسف زاد بود مظفر آباد مرید خلیفه شیخ حسن ابن طاهر چنبوری
جامع علوم ظاهر و باطن و بصفت قناعت موصوف بود و تعمیر الدین محمد هما یون شاه هر چند از وی
التماس قبول نداری کرد وی قبول نکرد و گفت **سه** از خدا خواهم و از غیر نخواهم بجز آنکه نیم بنده
غیر از خدای دیگر است و چون فرمان معافی پیش شیخ عبداللہ کہ اکبر اولاد او بود بردند و سے
نیز قبول نکرد و گفت پس باید کہ بر متابعت پدر و وفات قاضی خان پانزدہم صفر سال
نهصد و هفتاد بود و مرقدش در مظفر آباد سواد چو پور است

قاضی قاضی بکرمی ابن قاضی ابوسعید بن قاضی زین الدین بکرمی سرتیپ علما و فقیه
از اول فضل جعفر قرآن و علم قرأت نگذاشته بود و فقه و تفسیر و حدیث و تصوف و عریضت
انسانسانی کافی داشت و در ادای ملک بے ریاضات کشیده و بنیارت حرمین شریفین
رسیده سیر و سفر بسیار کرده بالاخر در سلک مریدان سید محمد چنبوری مدعی مہدویت مسلک گردید **ج**

لهذا علمای وقت بروطن داشتند از شاه حسن حاکم سند قضای بهمکریافته بجای موروثی نشست
و کبر سن از او استعفا جسته به برادرش قاضی نصر الله سپردند وی بسال نصد و پنجاه و هشت هجری در
گذشت بهمکری بای موحده مفتوح مخلوط بها و کاف عربی مشد و مفتوح مخلوط بهای هوز و رای علم
نام شهر لیست از مضافات سند

ملا قاسم کاهی تخلص از علم تفسیر و بیات و کلام تصوف و یرا بهره تمام بود و هم در مصیفی تصنیف
دارد اگر چه صحبت مشایخ متقدمین و زمانه مولانا جامی قدس سره اسامی و غیر ایشان را دریافته اما تمام
بالحا و زنده صرف کرده و ذلک صفت و آراستگی و آزادگی و بدیل و ایشار به وجه اتم و هشت دیوان
اشعار از او مشهور است و گل نشان نام شنوی در جواب بوستان سعدی قافیه بقافیه گفته ^{مطلع نیست}
جهان آفرین راجان آفرین بیجان آفرین صد جهان آفرین به از عهد هما یون شاه تا عهد اکبر شاه
زنده بود تا ریخ فو تش بد ریافت نرسید

سید قطب الدین محمد بن الحسنی الکرومی ابن سید رشید الدین محمد بن الغزالی که سلسله
پدری وی بحضرت امام حسن بن امیر المومنین علی رضی الله عنهما می پیوندد عالم متجرب و فقیه مخیر صاحب
ولایت و مجاهد فی سبیل الله بود در پانصد و هشتاد و یک هجری متولد شده بعد سلطان قطب الدین
التمش از غزنی بدلی قدم آورده و از آنجا بموضع گرا اضم کاف عربی و رای مهله مشد و مفتوح در آخرت
که قریب قصبه هسوه بمسافت نیم فرسنگ واقع است و به گرا سادات شهرت دارد و خست اقامت آنجا
پس از آن به نیت غزا و جهاد بجله گرا افتخ کاف عربی و رای هندی و اف که مقایست بر لب گنگ
مخاوی ملک پور رونق افروز شده باراجه جی چند غزا فرموده غالب آمد و بعد شش سالگی بمقام
گرا سوم رمضان سال ششصد و هفتاد و هفت هجری رحلت فرموده پس عقب خود گذاشت سیف
نظام الدین سید قوام الدین مقیم دلی سید تاج الدین قاضی بدایون اولاد اجداد سید موصوف الرحمة
در قصبات گرا و نصیر آباد و ردولی و کوندین پٹی و اجواد رسول پور و کروی و نعم آباد و جوبور و گوالیا
و کرنی و جیزا و دلی و بدایون و هسوه و غیره سکونت دارند بسادات قطبیه مشهور اند -
ملا قطب الدین شهید سمالوی از شیوخ انصاری است که نسبش بسید نا ایوب انصاری
رضی الله عنه صاحب رسول الله صلی الله علیه و سلم می پیوندد یکی از بزرگان نشانی زنده در طبع بهرات آمده

متوطن شد و اولاد و مجاوش خواجہ علیہ السلام انصاری مشہور و معروف در ہرات مدنون است از
 اخا و خواجہ موصوف شیخ علاء الدین انصاری بہند آمدہ بجوار دہلی سکونت و زندیدہ وفات یافت
 از اخا و علاء الدین صدر الذکر بلا نظام الدین بقصبہ سہالی مضافات اودہ رخت آقامت انداخت
 دی بہ پشت ہستم از ملا قطب الدین شہید بود ملای صاحب ترجمہ امام الاساتذہ و مقدم الجہانزہ مدون
 علوم عقلیہ مخزن فنون نقلیہ بود اخذ علوم از ملا دانیال جورسی شاگرد ملا عبد السلام ساکن دیوہ و
 از قاضی گھاسی شاگرد شیخ محب امدا کہ آبادی کردہ عمر عزیزش بشغل درس بسر و گوئی ریاست
 علمی بجوار لکھنؤ برو ختم شد و سلسلہ تلمذ اکثر علمای ہند بدو ملتی می شود و در قصبہ سہالی دو فریق از شیوخ
 یکے عثمانی دوم انصاری مقیم و قائلین بودند ہر دو فریق بوجہ مشارکت زمینداری قصبہ سہالی با ہم نزاع
 سوروئی داشتند در سال ریازدہ صد و سہ ہجری شیوخ عثمانی وقت شب بخانہ ملا قطب الدین انصاری
 ہجوم کردہ اورا از جان کشتند و مکانش سوختند مسودہ حاشیہ شرح عقائد دوائی مصنفہ دی بہمان
 ہنگامہ تلف شد و کتاب تلویحات از تصانیف اوست و او چہار فرزند از ہمند عقب خود گذشت
 کہ اولاد آن ہر چہا تا تحریر کتاب ہذا در فرنگی محل واقع لکھنؤ ضلع بنارس و مرزا پور موجود اند بقا ہم
 ابے ماساء اولاد ہر یکے از فرزندانش صاحب علم و عمل بودہ اند بقول شخصی مع لکھنؤ خانہ
 آفتاب است بہ در تمامی ہندوستان بچنین خاندان کہ در ان علم سوروئی اباعن جہد باشد یافتہ نمی شود
 بجز خاندان ملای شہید برخی اناخا و مجاوش کہ بوفور علم و کثرت درس و تصانیف خود شہرہ آفاق
 بودند کمر شان درین اوراق ثبت کردہ شدہ سہالی یکسر سین مہلوہ ہای ہوز و الف و لام یکسور
 و یای تحتانی معروف قصبہ ایست از توابع لکھنؤ چہو را اس بفتح الجیم الفارسی و سکون الواو و رای
 مہلوہ مفتوحہ و الف و سین مہلوہ قصبہ ایست از قصبات ملک اودہ دیوہ بکسر ال مہلوہ
 سکون یای تحتانی و فتح وادو ہای ہوز در آخر قصبہ ایست از قصبات ملک اودہ و فرنگی محل
 اکنون محلہ ایست از محللات شہر لکھنؤ دارالامارہ صوبہ اودہ سابق قطعہ زمین بود کہ در ان تاجری
 و بفرنگستان سکونت داشت ازین وجہ آن قطعہ زمین بفرنگی محل شہرت گرفت بعد مرور ایام
 بوجہ نمائند اعقاب تاجر فرنگی زمین مذکورہ در نزول شاہی درآمد بعد قتل ملا سے شہید
 اولادشان جہت قیام خود ہاے مذکور معاف یافتند و در انجا ہنوز اولاد شریفش قیام پذیر اند

و آن موقع به فرنگی محل شهرت دارد

مولوی قطب الدین شمس آبادی اصلش از سادات ایشی است از انجا شمس آباد آمده
اقامت در زید علمای زمان بود اولاً از علمای زمانه خود اکتساب علوم کرده بعد از مرگ تلامذه
ملا قطب الدین سہالوی داخل شد فراغ علمی حاصل کرد و تمام عمر شمس آباد بر سنن افاد و درس مشکی
بوده بعد از هفتاد سالگی در سال یک هزار و یکصد و بیست و یک هجری دکن گذشت نور اللہ مرقدہ ایشی
بقیچ ہمزہ و کسریم و یای تحتانی ساکن مجہول و تہای ہندی مخطوط ہمای ہوز و یای تحتانی معروف است
قصبہ است از قصبات لکھنؤ شمس آباد قصبہ از کواچ قنوج

نواب قطب الدین خان بہادر محدث دہلوی در دوازده صد و نوزده ہجری ولادت یافتہ
فقہ و محدث و مفسر قانع شرک و بدعت بود علوم دینیہ خصوصاً حدیث و اصولش از مولوی محمد اسحاق
دہلوی حاصل نمود و نیز از فیض علمای حرمین شریفین مشرف گشتہ و در دوازده صد و ہفتاد و شہ ہجری
بکامہ معظمہ وفات یافتہ **تصانیف** مظاہر حق ترجمہ اردو و شرح اردو مشکوٰۃ جامع تفہیم فی فہم جلیل ترجمہ
اردو حصن حصین - مظہر جمیل - مجمع الخیر - جامع الحکما ت - خلاصہ جامع صفیر - بانی الناظرین - فقہ
سلطان - معدن الجواہر - وظیفہ مسنونہ - تہذیب الزوجین - احکام الضعیف - فلاح دارین - توفیر الحق -
توفیر الحق - تحفۃ العرب و العجم - احکام العیدین - رسالہ مناسک - خلاصۃ النصلح - گلزار جنست
تہذیب النساء - حقیقۃ الایمان - مراد المعاد - تذکرۃ الصیام - تذکرۃ الربا و غیر ذلک

مولوی قطب الدین ساکن رامی ہریلی بن محمد واضح بن سید محمد ہادی بن سید
آیت اللہ بن سید شاہ علم اللہ قدس سرہم از اکابر علمای وقت مشرع و متکلمین بود و کتب و تالیفات
افاضل لکھنؤ خواندہ و حدیث و تفسیر و جزآن از دینیات بخد مت مولانا شاہ عبدالغفر و دہلوی
برادران ایشان و از شاہ عبدالقادر مصنف موضح القرآن قرأت و سنہ کردہ دستگا بہ ہر عالی
درین علوم حاصل فرمود و از خد عارف و لطائف بخد مت شاہ غلام علی دہلوی نمودہ بعد از تکمیل
تحصیل و معاودت بوطن مالوف گوشہ عزلت اختیار کردہ و تہذیب دینیات و تربیت طالبان
سولی تعالی می پرداخت و فائز در چہل سالگی بتاریخ نوزدہم ربیع الآخر سن دوازده صد و بیست
و شش ہجری واقع شدہ از تصانیف وی رحمہ اللہ غیر از رسالہ موسومہ بجانب الشرق فی اثبات کفر

فرعون الغرقه یافته نه شد

سید قمرالدین حسین اورنگ آبادی بن سید شیب ثقلین سید عنایت الله اصل او

از سادات نجف است در سال یک هزار و یکصد و بیست و سه هجری متولد شده علوم عقلیه و نقلیه از علما

نامداران دیار حاصل کرده بحفظ قرآن مجید توفیق یافت و خرقة نقشبندیه از پدر خود پوشید عالم باطل

و فاضل اجل بود تا سیح: تتم جمادی الاولی سال یک هزار و یکصد و هفتاد و چهار هجری باراده زیارت

حرمین شریفین از اورنگ آباد مع دو فرزندان خود میر نور الهدی و میر نور علی روانه شده اولاً بدین

طیبه ازبده متوجه شده هفتدهم ذیقعد سال مذکور بدین سکنه داخل گردید و زیارت نبوی صلعم

شرف یاب گشت و تاریخ چهارم ذیحجه سن مذکور بکعبه معظمه رسیده مناسک حج ادا کرده بوطن خود

اورنگ آباد و پس آمده کتاب مظهر النور در مجتبی و جود از تصانیف اوست که در سال یک هزار و

یکصد و شصت و چهار هجری تصنیف کرده تا سیح دوم سبع الاول یک هزار و یکصد و نود و سه هجری

رحلت فرموده و اورنگ آباد مدفون گردید غلام علی آنداد تاریخ وفاتش در لفظ موت العلماء و ثمرات

سید قوام الدین دهلوی ابن اوسط سید قطب الدین محمد بن الحسنی عالم عامل و فاضل

مدین و کامل بود بدختر سلطان الشمس که خدا شد و بدین اقامت و زید و ولدش بسال ششصد و

بیست و هفت هجری بمکه و بیست و پنج هشتاد و سه سالگی در سال هفتصد و ده هجری رحلت فرمود

از تلامذه او سید رکن الدین بن سید نظام الدین بن سید قطب الدین محمد بن الحسنی بود

مفتی قوام الدین محمد کشمیری بن مولوی سعد الدین صادق ابن مولوی حسن الدین بن

امان الله شهید بن مولوی خیر الدین چهارم شعبان سال دوازده صد و نهجاه و دو هجری ولادت

یافته محدث و فقیه جامع کالات ظاهر و باطن بود بعد ختم قرآن مجید بخدمت شیخ رحمه الله و ملا

مقیم بنه توبیگر و به غرضی کسب علوم و فنون کرده محسود اقران گشت و اجازت حدیث از

میر قاری تلمیذ شیخ القراء و حاجی عبدالولی طرخانی تلمیذ شیخ ابوالحسن سنهری مدنی و حاجی نعمت الله

نوشه‌ری و بابا محمد حسن بلچری تلمیذ مولوی امان الله شهید یافته بخانقاه سید محمد امین اویسی هنگامه

درس و تدریس گرم ساخت و رفته رفته بتخصای کشمیر و شیخ الاسلامی آنداده سیده و بصحبت شاه

زین العابدین قادی و میان زکریا بوری و شیخ الاسلام احمد اکبرلی و خواجه عبدالرحیم بیکمان مدتها

مستفید و مستفیض شده کتاب صحائف سلطانی که مشتمل بر بیان شخصیت علوم از تصانیف
اوست نهم ماه ذیقعد سن دوازده صد و نوزده این جهان را پدر و فرمود.

حرف الکاف

مولوی کرامت اللہ حیریا کوئی ابن احمد طبع عباسی از ماہران علوم و نام آوران آن مرزوم
بود بصفه سن بعد از مرگ پدر وطن را وداع نمود و بطلب علوم بجنوب رود و فرمود و آنجا
بخدمت ملا محمد عسکری شیعی تہذیبی از کتب درسیہ با تمام رسانید بعد از آن پیش ملا احمد سندیل رسید
از کسب علوم و معارف ہر تلید و طارف فارغ گردید و خواست تا ہر سم دستار بندی پردازد و غلغلہ
شہرت خود با طراف ملک و چارہ سوی گیتی اندازد گویند مجلسی آراستہ شد و قریب سی صد از علمائے
امصار و طلبہ ہر دیار گرد آمدند و ہر کسی از ان اہتوہ مسئلہ از سایل علوم مختلفہ بھی پرسید آن فاضل
عالی پاینگاہ بجواب ہر یکی از انان تحسین بیکران مآثرین بی پایان می شنید بعد تحصیل علوم بطلب دنیا
کو شید از بعض امارات لکھنؤ بوجہ کفایت نہینہ کہ محاصلش دو ہزار روپیہ بود مرخص گشت و تمام عمر
بجاء و جلالت تمام و مرجعیت خواص و عوام بسر بردہ در سال پنجاہ و یک از صدی سیزدہم ہجرت
بصد سالگی جهان فانی را پدر و فرمود

مولوی کرامت علی جوہر می صدیقی متشرع و متورع و اعظا کثیر التصانیف والد رس
مرید سید احمد بریلوی در ہدایت و ارشاد خلائق بغایت می کوشید خصوصاً مردم ممالک ڈھاکہ و بنگالہ
از دستفید و مستفید شدند و در ان دیار طریق اسلام از بین و برکت ادنیو ع یافتہ بتایخ سوم ربیع الثانی
روز جمعہ وقت صبح صادق سن یکہزار و دو صد و نو و ہجری وفات فرمودہ بمقام رنگ پور مدفون
گشت شکر اللہ سحیہ مولوی حافظ احمد فرزند ارجمند آن ہدایت مآب و مولوی محمد محسن برادر زادہ
شان یادگار دیند سلما اللہ تعالی تصانیف مفیدہ مفتاح الجنۃ رزنیۃ المصلی - دعوات مسنونہ
قرۃ العیون - تزکیۃ لنسوان - زاد التقوی - راحت روح - نور علی نور - فیض عام - تزکیۃ العقاید -
مراد المریدین - قوۃ الایمان - نسیم الحرمین - احقاق الحق - تنویر القلوب - حق الیقین - قول الحق -
مرآۃ الحق - رفیق السالکین - عکازۃ المؤمنین بطرالمعاندین - براین قطعہ فی مولد خیر البریہ کرامت
الحرمین فی ازالۃ شبہۃ الفریقین - ملخص القول الامین - اطمینان القلوب - ہدایۃ الرافتین -

برہان الاخوان مخارج الحروف - دریتہ القاری - شرح ہندی جزئی شرح شاطبی ترجمہ مشکوٰۃ جلد اول -
ترجمہ شمائل ترمذی - فتح باب صبیان - کوب دری - نورامدی حجب قاطعہ مکاشفات رحمت -
دافع الوسواس مصباح الظلام - رسالہ بیعت - قانع المبتدعین - استقامت - رد البدعہ قوت
روح - سبیل الرشاد القول الثابت - رسالہ محمودیہ وغیرہ

مولوی کریم اللہ محدث دہلوی پسرش ازہنود بود بدست مولانا شاہ عبدالعزیز دہلوی خلعت
اسلام پوشیدہ وی بعد تحصیل علوم ظاہر از شاہ غلام علی دہلوی خرقہ خلافت یافت اکثری زابل دلی
بش قرائت شاگردش بودند یک مرتبہ حج مشرف شدہ بوطن الہرآ مدبر واپسی خود تا سفہا کردہ باز بنیار
سرین شریفین شافت و در اثنای راہ ۱۵ سال دوازده صد و پنجاہ و ہشت ہجری وفات یافتہ مولود
آئیہ کریمہ من یخرج من بیتہ مہاجرا لی اللہ الایہ گشت روح اللہ رحمہ

مولوی کریم اللہ دہلوی ابن مولوی لطیف اللہ فاروقی بدست مولانا شاہ عبدالعزیز دہلوی
و مولانا رشید الدین خان دہلوی و مولوی محمد کاظم دہلوی اکتساب علوم رسمی نمودہ دست ارادت
بدست سید اکبر احمد مہر دی عرف ایچھے میان دادہ نقد خلافت بدست آوردہ کثیر الدرس و تصانیف
بود چہارم شوال سال نو دیکم صدی سیزدہم ہجرت بعمر نو سالگی از دار فناء ہجرت فرمود
مولوی کریم الزمان سنہیلی ابن خواجہ جمال الدین از خواجہ زادگان نصیب سندیلکہ نسب
دی حضرت بعید اللہ احرار علیہ الرحمہ می پیوندد ہماہ صفر سال دوازده صدی ہجری ولادت یافتہ
بدست علمای عصر ہی مولوی تراب علی لکنوی و مولوی سعد اللہ مراد آبادی تحصیل نمودہ بدین فادہ
طلبہ علوم بسہ می برد و بتاریخ بست و نیم بیج اثنای سال دوازده صد و ہفت ہجری بخرن لاج وفات یافتہ
مولوی کلیم اللہ جہان آبادی دانشمندی متہم برید شیخ یحیی مدنی بود کتب معتبرہ و علوم مختلفہ
و علم فائق تصنیف کردہ سوار السبیل و کشکول و مرقع از تصنیفات ہدیہ اوست در سن ہزار و
یکصد و چہل ہجری جان بجان آفرین سپرد و نما شد مرقدہ

علاء کمال الدین سہالوی از اجل تلامذہ مولانا نظام الدین بن ملا قطب الدین شہید السہاوی
جامع معقول و منقول حاوی فروع و اصول افضل ترین اذکیای عصر بود تصانیف اینقہ بسیار وارد
از اجلہ عودۃ الوثقی بہ شرح کبریٰ احمد و حاشیہ کمالیہ بر شرح عقاید جلالیہ بسوط و مشہور اند و تعلیقات

حاشیه ناهیدیه که بر شرح تہذیب جلالی است نوشته وفات وی سنہ ۱۱۰۰ھ بمطابق سال ۱۷۸۸ء بمطابق ۱۲۰۸ھ
 و دوازدهم ہجرت وقوع یافتہ فقرہ بر والودہ مضجعه مادہ تاریخ رحلتش یافتہ اندانہ اللہ بکمالہ۔
کمال الدین علامہ دہلوی خواہر زادہ شیخ نصیر الدین محمود چراغ دہلی و خلیفہ او بود سلسلہ
 نسبش بہ سیدنا حسن بن علی رضی اللہ عنہما می پیوندد و چونکہ وی بحدیث و تفسیر وفقہ و اصول یگانہ
 روزگار بود ویرا علامہ می گفتند با محمد آباد گجرات قدم آورده و مدتی بہ ہدایت و افادہ خلایق بسربرد
 بسال ہفت صد و پنجاہ و شش ہجری وفات یافتہ در دہلی مدفون گشت نور اللہ مرقدہ
مولانا کمال الدین زاہد دہلوی دانشمند تبحر کمال و مع و تقوی و دیانت موصوف بود
 شیخ نظام الدین اولیا مشارق الانوار کتاب حدیث را پیش او سند کرده و او پیش مولانا بران الدین
 بلخی و او پیش مصنف کتاب سلطان غیاث الدین بلبن آندو کرده کہ مولانا کمال الدین زاہد را
 امام خود فرماید مولانا انکار فرمود رحمۃ اللہ علیہ

ملا کمال الدین لاہوری برادر مولانا جمال الدین جامع علم و عمل و زہد و تقوی بود مدتی مدیر
 و سلاہور سیالکوٹ برسد مدرس و تلقین متکلم بودہ افادہ و افادہ خلایق می نمود شیخ احمد محمد
 اعظمی دلا عبدالحکیم سیالکوٹی از ارشدہ ثلاثہ دینہ بسال ہزار و ہفتصد ہجری در بلدہ لاہور وفات
 یافتہ گرنی زماننا قبرش مفقود است تاریخ فوتش چنین است **مصرعہ طبع حق قطب تاج اولیا ملا کمال**

حرف اللام

مولوی لال محمد ساکن ہسودہ از سادات قطبیہ قصبہ ہسودہ ضلع فتحپور عالم تبحر جامع علوم
 عقلیہ و نقلیہ کثیر التصانیف بود براکثر کتب شرح و حواشی نوشتہ کتابی در نسب نامہ سادات عربیہ
 عجم تحریر کردہ و تمام عمر بقصبہ ہسودہ بافادہ علوم عقلی و نقلی بسر بردہ لا ولد و فات یافتہ ملفوظات
 قطبیہ از تالیفات ویست نسب پدری وی بہ سید قطب الدین محمد بن الحسنی کہ فکرش بحدیث و فات
 تزیب تحریر یافتہ بدین پنج می پیوندد سید لال محمد بن فیض اللہ بن سید بلوک بن سید علی بن سید جان
 بن سید ظہر بن سید رکن الدین بن سید قطب الدین بن سید اخوند بن سید بڑا بن سید غلام الدین
 بن سید صدر الدین بن رکن الدین بن سید نظام الدین بن سید قطب الدین محمد بن الحسنی الدہلی
 انزوی دہلوی الکروی ۔

شاه لطف الله انبالوی مرید شاه بهکده چشتی لاهوری صاحب علم و عمل بود ثمره الفوائد و ذکر کرامات و خرق عادات مرشد خود تالیف کرده در سال یک هزار و یکصد و هشتاد و شش هجری دفات یافت نور الله مضجعه

حرف المیم

قاضی مبارک گوپاموی مرید شاگرد شیخ نظام الدین ایبکوی قدس سره بود کسب علوم و تهذیب اخلاق در خدمت شیخ موصوف نموده علمی به درجه اتم و دیانتی و امامتی بنصب تصادداشت و تا آخر عمر معزز و محترم و مکرم زیست و همچنان بجانب آخرت رحلت گزید انارشده تلامذه او میان مخدوم بدایین میان ابوالفتح خراسانی است که اکثر شیخ در سیه را درس میفرمود و دیگر سید محی الدین است که همین است داشت کذانی منتخب التواریخ ملای علی القادر البدریونی

شیخ مبارک ناگوری از فحول علمای روزگار بود در مباری احوال پیش خطیب بود بفضل کازر دینی و مولانا عماد طاری در گجرات کسب علوم نموده پیوسته بدرس علوم دینی اشتغال داشت و فن شعر و محاوره و سائر فضائل خصوصاً علم تصوف را خوب ورزیده و شاطبی را یاد گرفته درس می گفت و قرآن مجید را بقرآت عشره حفظ کرده در آخر عمر تفسیر قرآن مجید بچار مجلد موسوم به منبع العلوم نوشته و جز آن تیر مو شریفیه دارد و قریب پنجاه سال در آگره با فاده و فاضله طلبه علوم گذرانیده فرزندانش شیخ ابوالفضل علای و ملک الشعر شیخ ابوالفیض فیضی فیاضی و شیخ ابوالخیر و غیره نخر زمانه بودند مقتدم ذیقده سال هزار یک هجری در لاهور رحمت حق پیوست

سید مبارک بلگرامی حسینی واسطی شاگرد شیخ لوراحق فرزند تلمیذ شیخ المحمّدین شیخ عبدالحق محدث دہلوی بود عمر عزیمت در افاده علوم دینی خاصه فن حدیث و درس طلبه صرف نموده بسال یازده صد و پانزده هجری طاری و حش از قفس عنصری پریده بشاخسار روضه رضوان نشین گرفت رضی الله عنه **قاضی مبارک گوپاموی** شارح سلم العلوم ابن شیخ محمد دایم و می فاروقی که بر منطقیات و شرح گواه عدیل است معاصر مولوی حمد الله سنیل و مولوی قاضی احمد علی سنیل بود و بهر دو قاضی مناظره و مباحثه علمی بظهور آمده بسال یازده صد و شصت و دو هجری رحلت فرموده کذانی بحر خاتمه قاضی بختامه شرح خود عبارتیکه نوشته است بحسنه منقول می شود قدّم الشرح بفضل من الله تعالی و تبارک من عباده

محمد مبارک فی ستمائت و مائت و اربعین و ثلث من الهجرة النبویة فی سلج شهر ربیع الاول یوم الخس
فی بلدة شاهجهان آباد و الحمد لله رب العالمین حمداً کثیراً طیباً مبارکاً فیہ و الصلوة علی نبینا محمد خیر البریه
و علی آله و ازواجه و اصحابه المومنین و المومنات برحمتک یا ارحم الراحمین

مولانا شیخ محب الله آبادی دانشمند تبحر از مشاییر علمای صوفیه در علوم ظاهر و باطن
سرخیل مثال و اقران خود بود و وطن اصلی او قصبه صید پور توابع خیر آباد و منضافات اودھ است نسبتش
بحضرت عمر فاروق رضی الله عنه بواسطت شیخ فرید شکر گنج می پیوند و دوست ارادت شیخ ابوسعید گنگوی
داده خرقه خلافت حاصل فرمود تحقیقات و تحقیقاتش در علم تصوف بمرتبه اجتهاد رسیده بلکه می سرود
که شیخ محی الدین عربی را شیخ اکبر و دیر شیخ کبیر گویند و را تصانیف عمده در حقائق و توحید بسیار اند که آن
خرینه دقایق و گنجینه حقائق اسرار الهی توان شمرد از جمله تصانیف او که مشهور اند بدیل مذکور می شوند
شرح فصوص عربی - شرح فصوص فارسی - رساله هفت احکام - غایه الغایات - مغالط عامه -
سر الخواص - عبادۃ الخواص - طرق الخواص - عبادۃ الخواص - مناظر الخواص - رساله تسویه
رساله شکر کنی - رساله وجود مطلق - نهم رجب سال هزار و پنجاه و هشت هجری قریب غروب آفتاب
آن آفتاب عالم تاب در پرده عدم متواری گشت مزار شریفش در آل آباد زیارت گاه ارباب
بصیرت است و اولاد و مجادش بداره شاه حجت الله قدس سره رونق افروز اند از جمله مولائی و مرشد
مولانا حافظ حکیم حاج الحرمین الشریفین مولوی محمد حسین سلمه الله رب المشرقین چراغ این دو دوان
عالی هستند انار شد تلامذه و خلفای شیخ محب الله قدس سره قاضی گهاسی آل آبادی میرسد کبیر قنوجی
و میرسد محمدی فیاضی امروہی بودند رحمۃ الله علیہم علی سلفه و اخلافه

قاضی محب الله بهاری ابن عبد الشکور بموضع کرامتعلقه محب علی پور منضاف بہار در قبیلہ
ملک متولد شد بجزری بود از بکار علوم و بدری بود بین النجوم و در افاصل کتب درسیہ از علمای عصر خوانده
آخر بزم تلامذہ ملاقطب الدین شمس آبادی منسلک شد فراغ حال کرد بعد بکن رفتہ بلازمست
عالمگیر باوشاہ بعد ہای قنای لکھنؤ و حیدر آباد از یکی بعد دیگری مباهی گشت بعدہ بتعلیم نبیرہ بادشاہ
موصوف یعنی رفیع القدر بن شاہزادہ محمد معظم ملقب بشاہ عالم نامور گردید و در عہد محمد معظم شاہ عالم
بعدہ صدارت مالک ہند و خطاب فاضل خان ممتاز شد آخر کار در سال یازدہ صد و نوزدہ

هجری وفات یافته اند و در احاطه مزار شاه فریدالدین طویله بخش به محله چاند پوره منحلات شهر بهار
 مدفون شد تاریخ فوت او در مصرعه قاضی مولوی محب الله دینار مصرعه رفته سوی ارم محب الله
 برمی آید سلم العلوم و فادات در منطق و سلم الثبوت و ماصول فقه مع نمیه آن و الجوهر الفرد و بیان
 جزو لا یجزی در سالفه عامه الورد و لقصانیت و قبول و متداول علما انداز لفظ سلم الثبوت
 تاریخ تألیفش برمی آید یعنی یازده صد و نه هجری بهار یکسریای موحده و های هوز مفتوح و الف و بی
 ممله شهر است در ممالک شرقی هندوستان بعد شایان عالمه نیمه بنام صوبه بهار مشهور بود که را
 مفتوح کاف عربی و های ممله و الف مقصوره نام برمی آید است از توابع محب علی پور علاقه بهار

انبیاء

سید غلام علی آزاد بلگرامی در سجه المرجان نوشته که محب الله بهاری شاگرد ملا قطب الدین شمس آبادی
 بود و مولوی عبدالحلیم لکهنوی در حاشیه شرح ملا حسن نسبت میزد و به ملا قطب الدین شهید بهالوی
 بیان کرده اند و الله اعلم بحقیقه الحال

مولوی محمد حسن عباسی چیریا کوئی از عمده ترین اذکیای دهر و گرانمایگان عصر بود و بر
 تکمله علوم عقلیه و فنون نقلیه بخدمت جامع علوم و دین و آخرین ملا نظام الدین لکهنوی فرنگی محلی
 شافعه و در انجا از معارف عقلیه و دقائق نقلیه نصیبی دانی یافته قوت حافظه و صفاتی ذهنش
 برتر بود که هر کتابیکه می خواند عبارت آن جمیع الفاظ و معانی هنگام مطالعه بلوح حافظه وی محفوظ
 می بود و گره همه نکات و دقائق سئل سبقت ناخن فکرش می کشود و لاجرم پیش او سئله سبق خود هر روز
 کتاب ناکشوده می خواند و در بحث و دقائق و کشف مضامین دقیقه در نظرش مخفی نمی ماند همه دانستند
 که کتاب ناخوانده نمی خواند بلکه مضامین با حله ابحاث دقیقه و تحقیقات اینقه از پیشتر می داند لطیفه
 روزی شارح سلم العلوم ملا محمد حسن مرحوم بدو گفت که از تو غیبی ترکیب است که کتاب خوانده بخوانی وی
 جوابش گفت که تویی زیرا که من ناخوانی خود را دانستم تا با صلاحش کوشیدم و تو این هم ندانستی که من تا دهم
 لاجرم همچنان در تیرگی ناخوانی ماندی با بخله وی بعد تکمیل علوم بهرلی در آمده بخدمت اکان دولت
 شاهی عزت عظیم و قدری نفیج بدست آورد و علمای شهر باو طرح جدال انداختند و علم
 منازعت افرختند عاقبت همه سپر انداختند و به نجالت و ندم ساختند از انجا که ذات و الایش

اعجب روزگار و نادرہ اصرار ہو و افانہ بواجبیش بوالی شہر رسید و آن قہرمان حدیث کما لشرا بگوش
مل بشنید و خواست تا بجزش خواند و از خاک مذلتش برگرفتہ کرسی دولتش نشانہ چون حاسدان
شنیدند بلاکش کوشیدند خون جگر خوردند و زہر در لہامش کردند کہ کارش تمام گردید **مصر عنہ**
ای روشنی طبع تو برین بلا شدی بیگویند ہر گاہ زہر قاتل بر گوی آن مظلوم سر کشید نامہ از دستش
رسید وی دمان کشاکش روح پر فتوح و جوابش باین شعر کفایت درزید و برید و خوش بیامی رضا
و تسلیم حضرت عزت سرمدی و دولت ابدی و دید فرد از حیاتم رقی بود کہ یادم کردی بہر شخص
نفس آئینہ شد نامہ تو

مولوی محمد احمد فرنگی محلی بہرہ ہائین مولوی احمد الوار الحق ہر چند تمام تحصیل کتب در سیم
چنانکہ باید نگردہ لکن کسب افکار و ادیان و اذوالہ خود نموده مدام بعبادت الہی مشغول بود پانزوم
صفر روز یکشنبہ سال دوازده صد و شصت و نہ ہجری بجلد برین شتافت **مصر عنہ** و روانہ رفت
از دنیا مادہ تاسع و وفات دوست

مولوی محمد ادریس نگرانی ابن مولوی حافظ عبدعلی نگرانی شاگرد و خلیفہ پدر خود است
بحکم الولد سرلابیہ ہجو والد ماجد خود در سب و ہدایت و ارشاد مردمان می کند خداوند کریم اورا
بمفظ و امان نمود نگاہ داشتہ بر جادہ استقامت و ہدایت مستقیم دارد و کتب مفصلہ ذیل از تصانیف
رائقہ وی اند۔ ابرا و الکتمان من تکمیل الایمان۔ تحفۃ العبدانی کاداب الخلفاء۔ القول المستنیر فی التائین
الکلام الموطانی تحقیق الصلایۃ الوسطی عاہبہ بالقدوس فی احکام المجلس بطریق الفلاح الی
الاخطیاج بعد رکعتی الصبح تحصیل العلم بتبویب مسئلہ الامام ربیعین من مردات عثمان سید مجتہد
الکلام نفیس فی ترجمہ محمد ادریس تحفۃ الجیب فی تہتوق بالعمودہ و الکلامین بیدی الخطیب
الکلام المبین فی تحقیق مجددی الالین لافکار اہل بیات باقامت الصلوات قمریون عن مدعیان فرعون
علامہ محمد سعد سہالوی خاتم اکبر ملا قطب الدین الشہید السہالوی شاگرد پدر خود علامہ
از حین حیات پدر پیشگاہ محی الدین اورنگ ریب الملکیر بادشاہ حاضر بودہ خدمت صدر **مصر عنہ**
برہانپور حاصل شدہ سر بلند بود و بعد از ان شاہ فیہبت ہی ملا قطب الدین را شیوخ عثمانی
سکنہ شمال از جان کشند وی رستمہ افتد علیہ در دکن ذات یافتہ

مولانا شیخ محمد سعد خفی علی ہدایتانہ شیخ تاج الدین مالکی نزیل اگر کا علی علامہ وقت ہوا نہ
 بلکہ مظفر ہندوستان آمدہ زمانی بر قات نواب نظام الدولہ ناصر جنگ بسوہو و نواب موصوف تظہر
 و کریم او میکر و بعد قتل نظام الدولہ ناصر جنگ ہمیشہ زادہ او مظفر جنگ مالک ملک شد شیخ
 محمد سعد بزمہ رفقای مظفر جنگ مسلک گردید پس انان و میان مظفر جنگ و افغانہ قائلین
 ناصر جنگ نفاق پیدا شدہ نوبت بجنگ طرفین رسید مظفر جنگ درو سائی افغانہ مقتول شد
 ہمدان معرکہ شیخ محمد سعد تباہی ہفتدہم ربیع الاول روز یکشنبہ وقت ظہر سال یکہر و یکصد
 شصت و چہار ہجری بقتل رسیدہ بمیدان جنگ سرزمین کریت مدفون شد غلام علی آزاد بگلاری
 کہ دران معرکہ حاضر بود تاریخ فوٹش چنین گفتہ **سے** مضمی خیر نا اسعد الاتقیاء الا لایری مثله واحد
 قدالم اللہ تاریخہ فی قضی غلبہ عالم ماجدہ

مولانا محمد اسحاق دہلوی کنیتش ابو سلیمان دختر زادہ مولانا شاہ عبد الغفور دہلوی شاگرد
 جانشین جدادری خود بود در حدیث و تفسیر وفقہ مہارتی تام داشت مولفائے چند چھو مسائل
 اربعین و افتای ہندی از ویادگار انداز ہند بکہ معظمہ ہجرت فرمودہ ہمدرا بخا بسال دوازده
 صد و شصت و دو ہجری بر حمت حق پیوستہ رحمت اللہ علیہ

قاضی محمد اسلم ہروی از احفاد ملا خواجہ کوہی خراسانی است بہرات متولد شدہ در کابل نشو و نما
 یافت و کتاب علوم متعارفہ بخدمت شیخ بہلول لاہوری نمودہ بعد از فراغ علمی پیش
 نوزاد بن محمد جہانگیر بادشاہ آمدہ چون قاضی اناقر بای میر کلان محدث استاد جہانگیر بود بادشاہ
 باعزازش پیش آمدہ و بہ منصب قضای کابل نامزد فرمود قاضی عمدہ خود را با مانت و دیانت
 تمام انجام داد جہانگیر اورا بحضور خود طلبیدہ و قضای اردوی معلی بد و سپرد و در عہد شاہ جہان این
 جہانگیر نیز بہمان منصب مستقل بودہ بمنصب ہزاری سرفراز گردید و تاسی سال ہمدہ قضای
 لشکر سرفراز ماندہ مورد مہر و مہر سلطانی بود روزی شاہ جہان ویرا بر پیہ و زن فرمود شش ہزار
 و پانصد روپیہ کہ ہم پلہ قاضی شدند بدو بخشید قاضی علاوہ علوفہ قضا جاگیر دہ ہزار روپیہ سالانہ
 از بارگاہ سلطانی می یافت و بسال شصت و یکم صدی یازدہم ہجری بلاہور وفات یافت
 پسرش محمد ناہد صاحب زادہ ہر ثلاثہ است

محمد اسماعیل محدث لاهوری از سادات عظام بخارا است در عهد سلطان مسعود غزنوی
 با آخر سال سه صد و نود و پنج هجری بلاهواره متوطن شد با هر علوم فقه و حدیث و تفسیر و حساب
 ظاهر و باطن بودی اول واعظان اسلام است که در لاهور به تذکیر و موعظت لب کشاده و از تأثیر
 و عطاوی هزار پاکفارشرف با سلام شدند و سال چهار صد و چهل و هشت هجری وفات یافت
 بیرون بلده لاهور جانب جنوب مدفون گشت

مولوی محمد اسماعیل دیلمی ابن مولوی عبد الغنی بن مولانا شاه ولی الله در ریانت و رسائی
 فکر یگانہ روزگار و مشارالیه علمای کبار بود همراه سید احمد مجاهد ساکن رای دیلمی رحمت الله علیه تمام غزای
 فی سبیل الله بدست گرفته مساعی جمیله بنظر آورده بتاریخ بست و چهارم ذیقعد سال دو هزار و ده
 صد و چهل و شش هجری متصل بالاکوٹ ملک پنجاب شریعت شهادت چشیده بریاض ضوان
 خرامید رساله اصول فقه و رساله توحید و صراط مستقیم و تنویر العین و تقویة الایمان از مصنفات مشهوره
 اوست طالب الله شاه

مولوی محمد اسماعیل بلندی ساکن قدیم مراد آباد از چندی سکونت لکنؤ اختیار کرده مردی ذہین
 و ذکی لطیف بود خصوصاً در علم ادب استعداد کامل داشت مولوی تراجعلی لکنؤی ز تلامذہ اوست
 چه شهرتش بلندی اینست که نصیر الدین حیدر رفزان روای لکنؤ برسم سفارت او را پیشگاه شاه
 لندن فرستاده بود و در لندن بازی عیسائی گناہ اس ڈف می گفتند کلاح کرده بلکه خواب زانہ
 چون طبع آزاد داشت هرگاه بعدن رسید زوجه عیسائیش گفت زیارت بیت الله که از اینجا
 قریب است چنانچه روی بجوابش گفت مرا بدو راهی سنگین اعتقادی نیست اعوذ بالله من
 سوء الاعتقاد بمنجله تصانیفش حاشیہ شرح تہذیب یزدی و حاشیہ میبذی مشہور است بر مجید ہم
 ربیع الاول سن دو هزار و صد و پنجاه و سه هجری فوت شده تجاوز از اربعین

ملا محمد اشرف نمنو کشمیری خلفت خواجہ محمد طیب از احفاد خواجہ حیدر کشمیری ذہین و ذکی
 بود اطفال از بزرگان خود اکتساب کمالات نموده بخدمت ملا محمد حسن فقه و غیره تعلیم کرده دانشمند
 تبعہ گشت تصانیف رائقہ در علم قرأت و رد شیعه و دیگر فنون ادبیاد گارند کتاب جواهر الحکم
 بمنجله آن شهرت دارد بسال یازده صد و بست و سه هجری وفات یافت

مولانا محمد اشرف لکهنوی این قاضی نعمت الله خوشنویس ولد محمد معظم ولد احمد علی صدیقی بزرگی از اسلافش از لاهور آمده مقیم لکهنو شدند و در محضر استاد شاکر مولوی نورالحق لکهنوی فرنگی محلی و مولوی سید مخدوم لکهنوی و مرید سید احمد مجاهد بیلوی بود بتدریس و تصنیف عمر غریزش بسر برده در تالیف تاج الملکات که حکم دلی لکهنو مؤلف شده او هم شرکت داشته اصول راسخ و شرحش در دو مجلد و تفسیر قرآن مجید عربی و تاریخ علماء و مشایخ و سلاطین هند نامی که مسوده آن بخط شریفش بنظر مؤلف کتاب نهاده شده از تصانیف او هستند مولانا ثابت علی مرحوم ساکن سرخ بکرا ضلع آله آباد از ملائذ او و از اساتذ جامع الالویانند حاصل ترجمه تاریخ هفتدهم صفر سنه دوازده صد و پنجاه و پنج هجری برض ایضه رحلت فرموده در حجره مسجد خود واقع قبورانی نوله منجملات لکهنو مدفون گردید شریفه اش در تشریف انفسه دران مولوی محمد اصغر فرنگی محلی ابن مفتی احمد الالوی ابن مفتی محمد یعقوب عالم و حافظ قرآن و بتدریس طلبه اشتغال داشت و بمنصب اقامی عدالت دیوانی شهر لکهنو سرکار بود تاریخ نوروزم رجب بسال دوازده صد و پنجاه و پنج هجری وفات فرمود

مولوی محمد اعظم سندیلی قاضی زاده قصبه سندیله از اولاد و عمر فاروق رضا شاکر دلاک الملکین سندیلوی پور فاضل فرائع نجمت مولوی محمد سندیلی خواند و بتدریس تصانیف مشهور گشت زنده تا سیه تلافیه و مولوی سید عبدالاحد خیر آبادی شیراز و مولوی محمد مستوفی کاکر روی نام حاشیه دایر شرح منازعه عاشر بر صدر اصغر و کبیر زکیر در ساله تشکیک از تصانیف او مشهور هستند باواخر عمری دوازدهم رحلت فرموده بحال نیکان منجملات قصبه سندیله در نون گشت

خواجه محمد اعظم دومری ابن خیر الزمان کشمیری مجددی از علمای نامدار و مشایخ کبار کشمیر بود از ملا عبداللہ شکیکو و مراد بیگ کامل بیگ میرا شرم و غویم کسب علوم کرده و در دست ازاوت به دست شیخ محمد مراد مجیدی داده در شعر گوی و تاریخ نویسی مهارت کامل داشت تاریخ اعظمی معروف بتواریخ دومری در حالات بادشاهان و مشایخ و علماء و شعرا کشمیر بسال یازده صد و چهل و هشت هجری تصانیف نمود و اوقات کشمیر تمام تاریخی آن کتاب است و نیز کتاب فیض مرز در حالات و مقالات پیر خود و فوائد المشایخ و بیان فقر و حاله اثبات الجبر و تجرید احوال پیران اشجار و فکله و ثمرات الاشجار

دشرح کبریت احراز و یادگار آمد در سن یازده صد و هشتاد و پنج هجری بعثت فرمود

مولوی محمد عظیم عباسی ابن مولوی نجم الدین عباسی چریاکوٹی ولادت با سعادت وی رسال
و عاده صد و شصت و شش هجری بظهور پیوسته اکثر کتب درسیه رسمیه از عم خود مولوی محمد غازی
عباسی چریاکوٹی و نیز از مولوی علی عباس عباسی خوانده و بقیه از مقامات مختلفه با تمام رسانیده
اکنون بخدشی معتد بها مجید آباد دکن باموسست سلمه مشهور قاه الی مایتمناه

مولانا شیخ فضل جوئیوری فضل الفضلای عصر و علم العلما و دهر جامع علوم عقلیه و نقلیه
تشریع و تقی خوش خاق سلیم المزاج بود اوقات عزیزش و ایام در خدمت علم صرف میکرد چون ملا
جوئیوری که ارشد تلامذه او بود رحلت عالم بقا کرد مولانا را از مرگش حزنی عظیم داند و هی بحسب
و انگیز شد که تا چهل روز بان غم تبسم نفرمود و بعد چهل روز بجهان ریخ و عالم در سال هزار و شصت
و دو هجری جان بجان آفرین سپرد و اما مشرد و انا الیه راجعون

شیخ محمد فضل که آبادی ولادت او شب دهم بیج الاول سال سی و ششم از صدی یازدهم
بوطن اصلش قصبه سیه پور گنج غازی پور زناتیه بظهور پیوسته و ما ذایل حال بچونپور آمده و از ملا
نور الدین تحصیل علوم متعارفه را با انجام رسانیده بکشتش ه بدین تدیس علوم اشتغال داشت
و دقت جذبه عشق الهی بر و غالب آمد ترک آن فاد می نموده بکالیبی رفت و بخدمت میر سید محمد قدس سره
مشرف شده ثمرت بیعت را بجا زت سلسله چشتیه و قادریه و سهروردیه و ملاریه و نقشبندیه یافته
با انیمه بچو شیخ خود تمام عمر شیخ سنت نبویه علی صاحبها التقیه و پیرو طریق نقشبندیه ماند حسب یکی
مرشد خود در حل قاست بآله آباد ناخته بکمال توکل بر مسندهایت و ارشاد شسته مرجع انا گشت
در سال هزار و هشتاد و هجری مسجیدی بآله آباد تعمیر فرموده تاریخ آن بقعه فضل یافته اند و تاریخ بنابه
خانقا هشت که در سن هزار و نو و دو و بنا نهاده مقام فضل است با وجود مشاغل بهایت و ارشاد
بسیار است از قصاید عمده بعبارت عربی و فارسی دارد از انجمله شرح گلستان شرح بوستان شرح
زیخا تذکیر و پذیر شرح نصوص الحکم مسلمی شرح نصوص علی وفق النصوص فتح الاغلاق رساله عربیه
و فارسیه در محبت ایمان فرعون شرح قصاید خاقانی بسیر منظوم شرح شنوی معنوی و غیره اند که از
انجمله بجلد شجاعت باشد وی رحمه الله علیه بمهر و شاد و هفت یا نود و دو سالگی یا نود و پنجم ذیحجه روز جمعه

سال یازده صد و بیست و چهار هجری جان بمشاهده جانان تسلیم نموده این جهان بی بنیان را پرود فرمود
سال وفاتش از کان الشیخ قطبا برمی آید قنش بالآباد است یزاد و تبرک بعدش شیخ محمد یحیی عرف
شاه خوب الله برادر زاده اوزنیت بخش و شاده در شاد گردید

شیخ محمد آفاق لکهنوی فارسی مجرب و محقق بلند همت و فضیلت علوم ظاهر باطنی آراسته و در طریقت
و مجاهدات صادق دم و راسخ قدم بود وی از اکابر نادگان صوبه بهار ساکن موضع تلماده مضاف پشته بود
و او اهل کتب متداوله بخدمت شیخ وجه الدین گویا موی گذرانید و بعد از آن قدم بکوی فقر و فنا نهاد
اسم و رسم سود و زیان بیاد فنا بر یاد داده و صحبت شریف شیخ پیر محمد لکهنوی مشرف شده دست
ارادت بدست وی داده بسیاری از مشایخ وقت را دریافته و از خدمت شاه مجاهر پوری نیز استفاده
علوم طریقت نموده و رساله مصلح الطالبین شیخ عبدالرسول کجمدی که خلیفه شاه مجاهد بود و کلام
خود تعریب نموده و در آن رساله جمیع ادکار و افکار مشرب علیه قلندریه مندرج است همه شیخ محمد آفاق
بهمال آورده بود و انقض بعد وفات شیخ پیر محمد قدس سره چند سال جانشین او بوده و او از تکلفات
رسم و عادات میرایه و از تعلق نزدیکی معارفش در لکهنو پائین پیر خود است یزاد و تبرک به
حاجی محمد فضل سهرندی ابن شیخ محمد معصوم بن شیخ احمد مجد و سهرندی دانشمند و مجرب و محدث بود
بعد تحصیل علوم ظاهر مرید شیخ حمزه الله نقشبندی شد و از شیخ عبدالاحه خلیفه شیخ احمد سیه مستفید
و زیارت حرمین شریفین مستفیض شده از انجا بانیوضات و برکات بی شمار و پس آمد به تدریس علوم
دینی و تلقین اسرار باطنی می پرداخت مولانا شاه ولی الله دهلوی سند حدیث از وی یافته هر چه از فتوحات
وی میرسد از آن کتب هر فن خرید کرده و وقف می نمود و وفاتش یازده صد و چهل و شش هجری بظهور پیوسته
مولوی محمد اکبر کشمیری از اکابر علمای وقت بود تا سی سال در مدرسه محمدیه متعلقه جامع مسجد
مبئی درس میداد بسیار از تلامذه وی بملک کوکن هنوز موجودند و از تلامذه مولوی سید عبدالفتاح گلشن آبادی
و مولوی سید عماد الدین مفتی عبداللطیف نامی و گرامی هستند و سال و دوازده صد و هفتاد و دو هجری
رحلت فرموده به بندر ممبئی مدفون شد

ملا محمد امین کشمیری دانشمند و مجرب کثیر الدرس و تصنیف بود ملا عنایت الله مثال ملا محسن و غیره
علمای کشمیر از تلامذه ویند بر شرح تہذیب و غیره کتب متداوله حواشی و شرح دارد و ماه رمضان

بروز لیلة القدر سال نهم از صدی دوازدهم وفات یافته نور محمدی

مولوی محمد امجد قنوجی از اکابر فضلا و عظم علمای قنوج شاگرد رشید مولوی علی صغیر قنوجی کثیر الدرس
و التألیف بود حاشیہ صمدیہ علم حکمت از تالیفات مشہرہ اوست تاریخ وفاتش معلوم نہ شد
محمد میر خان خانان از اولاد مرزا جهان شاہ است بود دانش فراوان و سخا و صدق و حسن
و نیاز و انکسار گوی سبقت از ہمگان برده در ابتدای حال بخدمت بابر شاہ و در وسط ہلاکت
ہمایون شاہ نشو و نما یافتہ ب خطاب خانانانے سرفرازی یافت و در اخیر جلال الدین محمد کبر شاہ بایام سلطنت
خود را تقابش فرودوی بنفسہ درویش دوست علم و صاحب حال نیک اندیش بود مین سعی مجاہدت
و حسن تدبیرش ہندوستان در مرتبہ ثانی مفتوح شد و فضلا می جهان از اطراف و کفاف رو بہر گاہ
آورده از کف بحر شالش شادابی رفتند و بارگاہ آسمان جاہش قبلہ باب فضل و کمال زمانہ را
بوجود شریفش تفاخر بود لکن ارباب نفاق مزاج بادشاہ اند متغیر ساخته بودند ناچار دے بقصد
زیارت حرمین شریفین با توابع ازادہ ناگور روانہ گجرات گردیدہ برای کہ در ان انہوی از دخت مغلان
بود میگشت ناگاہ گوشہ دستارش بخاری بند شدہ از سراقاد چون این درابشگون بدے شمارند
خانان لانی بالجلہ تغیری در شہرہ سہنود حاجی محمد خان در بدیہ خواندہ در میان چون رشوق کعبہ
خواہی زد قدم بہ سر نشہا اگر کند خار مغلان غم مخورہ آن قبض بہ بسط مبدل گشت چون بہین گجرات رسید
روزی در حوض سس لنگ در کشتی نشستہ سیر میکرد ناگاہ مبارک خان افغان نامبارک کہ دوا ہمدای
فتح ہندوستان خانانان حکم بہ قتل پدرا و فرمودہ بود مورخ اتقام خیال کردہ بوقت نماز شام کہ خانانان
از کشتی فرود می آمد با جمعی از اود ہاش بہ بہانہ ملاقات آمدہ بیک ضربت خنجر آبدار شربت شہادتش
چشاند این واقعہ در سال نصد و شصت و ہشت ہجری بظہور پیوستہ عظام اورا حسب و میثش
بشہد بردند تاریخش چنین یافتہ اند رباعی میرم بطواف کعبہ چون بست حرام بہ در راہ شہید گشت
تا یافتہ کام بہ تاریخ شہادتش ز دل پرسیدم گفتا کہ شہید شد محمد میرم بہ خانانان رقیق القلب و سخنان
اکابر مشایخ رضی اللہ عنہم معتقد بود و ہمیشہ در مجلس شریفش سخن ارقا قال اللہ و قال الرسول می اندید
روزے در سیکرے بدیدن درویشی گوشہ نشین رفت و از معنی آیکہ کریمہ تعز من تشا و تذل من تشا
پرسید چون درویش تفسیر ناخواندہ بود جواب داد خانانان خود گفت تعز من تشا و تذل من تشا

وتمل من کتبا بالسوال نماز جمعہ وجماعت از خاندان فوت نمی شد لیکن بفضیل مائل بود بجا فط
محمد امین خطیب میگفت که در القاب حضرت امیر کرم اللہ وجہہ کلمہ چند بیشتر از دیگر اصحاب بیفزای
لطیفہ شبہ ہمایون شاہ خطیبہ باہریم خان داشت داور البظاہر غنودگی دست داد بادشاہ اورا
متنبہ فرمودند کہ ان ہریم با تو میگویم دی گفت بلی بادشاہم حاضر ما چون شنیدہ ام کہ بلازست بادشاہان
محافظت چشم و پیش رویشان نگاہداشت دل و دوز و عالمان حفظہ بان باید کرد بتایمان دین فکر بود کہ
چون حضرت ہم بادشاہ و ہم درویش و ہم عالمند کدام کدام را نگاہ خواہم داشت بادشاہ را این داد
از و خوش آمد و تحسین فرمود و یاد یوان اشعار بزبان فارسی در ترکیست در منقبت حضرت امیر
کرم اللہ وجہہ قصیدہ گفتہ کہ مطلعش اینست **سہ شہی** کہ بگذرد از نہ سپہ را فرود اگر غلام علی
خاک بر سر او نہ محبت شد مردان مجوزی پیری بکہ دست غیر گرفتست پای در او نہ

مولوی محمد جعفر سندیلی ابن شاہ ولی اللہ بن شاہ غلام علاء الدین بن سید روح اللہ مخدوم
زادہ سندیلہ بخدمت مولوی اعظم علی سندیلی و مولوی وارث علی سندیلی و مولوی فقیہ اللہ سندیلی و مولوی
انہام اللہ سندیلی و مولوی نواب علی لکھنوی تلمذ نمودہ بہ لو بہت تدبیر و تصنیف برسیدہ تاریخ
سیر دوم رمضان سن دوازده صد و شصت و یک ہجری در لکھنؤ رحلت فرمود غسل و قبضہ سندیلہ
آوردہ در کریم باغ دفن کردند

مولوی محمد جوہپوری خلف اکبر مولوی سخاوت علی عمری جوہپوری مہاجر و مقیم کہ معظمہ
بآبیاری تعلیم پدر خود سر و علمش بالیدگی و تانگی یافتہ در علم و فضل زہد و تقوی و دیر و عطا و افتاد
بدیہ گوئی و حاضر جوابی و تحریر و پذیر و تقریر پر تاثیر لگانہ آوان و ممتازہ بین الامثال و الاقران بود
تخریریکہ در معرفت ربیع اطلانمودہ یاد از قابلیتش میدہد در عین شباب ازین عالم اسباب بحیات بجا
سابق الاقاب تاریخ دوم شوال سال دوازده صد و ہفتاد و سہ ہجری رخت ہستی بسوی دھنہ
رضوان کشید اللہم اغفر لہ و لوا لدیہ

مولوی حکیم محمد جنید جوہپوری خلف دوم مولوی سخاوت علی عمری جوہپوری ہمراہ والد
بزرگوار ملک حجاز تشریف فرما شدہ و تاحیات پیران فیضان علمی و علمی و مستفیض بود بعد رحلت
پدر بکوہپور آمدہ بخدمت مولوی عبدالحکیم فرنگی محلی کہ مدرس مدرسہ حاجی امام بخش جوہپوری بود

بعض کتب درسیه خوانده بخدمت مفتی محمد یوسف فرنگی محلی فراغ علمی حاصل نموده متوجه تحصیل فن طبابت گشت همیشه حکیم و لاداعی گاه پیش طلب کرده در آن فن مهابتی و خدافتی اکتساب نمود و بعد از بدین متذکره امداد طلبه و افتادند ادوی مرضی مشغول می بود در همین جوانی ازین جهان فانی بسال دوازده صد و هشتاد و یک هجری بعالم جاودانی شتافت خلفی بنام مولوی محمد معروف گذاشت وی بخدمت مولوی عبداللہ ساکن جیبر اکتب درسیه گذرانیده فارغ است سلمه به

قاضی محمد جمیل برهانپوری عالم کامل و فاضل باجل مدرس مدرسه حیدرآباد و کن بود در سال دوازده صد و هفتاد و چهار هجری وفات یافته غفر الله له

مولوی محمد حامد فرنگی محلی پسر و جانشین مولوی احمد در ماه ربیع سال دوازده صد و هشتاد و سه هجری رحلت فرموده بجایش مولوی بلغان الحق پسر مولوی برهان الحق سجاده نشین گردید **شیخ محمد حسن جوینپوری** بن شیخ محسن بن طاهر جوینپوری از عرفای روزگار جامع بود میان حال و قبال و بمظاهر صوریه نیز تعلقی داشت اصل نبتش نجانب پدر بسلسله حقیقیه بود لیکن پدر متبلا و بسلسله علییه قادریه بر همه غالب آمد سالها در حرم مدینه منوره علی صاحبها الصلوٰۃ و التیمید محاورت کرده از مشایخ قادریه من بیعت و اجازت یافته از خوارق ادمش و درست که چون از خلوت می برآمد بند و مسلمان هر که را نظر بر روی او افتاد می بیساخته صدای تکبیر برآوردی و تعجب کردی او را مکتوبات و رسائل و مریدان بسیار اندک داشت جوینپور و قاتش با گره بود تاریخ بست و هفتم ربیع سال نصد و چهل و چهار هجری وفات یافته در دلی زیر بنی منڈل برابر مرقد والد ماجد خود مدفون گشت قدس سره

علامه محمد حسن بن قاضی غلام مصطفی بن ملا محمد سعد خاں اکبر ملا قطب الدین شهید السهاوی کنیه ملا نظام الدین بن ملا قطب الدین شهید در زوین و ذکا برادران خود سبقت برده در تحقیقات معقول و منقول نظیر و تشیل خود نداشت کثیرالدرس و التصانیف بود شرح مسلم الثبوت تاسیادی الاحکام و خارج العلوم و منطق و غایه العلوم و طبعی و حاشیه بر شرح بدایه الحکمه صدر الدین شیرازی حاشیه شمس بازفه و حواشی زواید ثلثه و شرح سلم العادیم از تصانیف این فقه دی مشهور اند بعد مراجعت از دلی بفرنگی محل استقامت در زبده تدریس علوم سیکرد مگر بوجه بعضی طوائف که غصه غنیمت داده قیام وطن مالوت مناسب ندانسته جانب رو میل کنند رخت غربت بر بست و عذر ذیاب فیضال شد

برام پور رفته در محله موسوم مدرسه اقامت گزید و در آنجا کاح ثانی بنی غیرت کرده از بطن او مولوی
عبدالله و عبدالرزاق بوجود آمدند چنانچه اولادشان از نوجبه ثانیه رام پور موجود اند نوجبه سوم دختر
صفی پور بود از و پسری موسوم غلام دوست محمد متولد شده که پسرانش مولوی غلام محیی مولوی غلام محمد
و مولوی غلام زکریا مقیم بنارس بسکارسا نگیزی بر عهد های جلیله ممتاز بودند با جمله ملاحسن در رام پور
وفات یافته هاجا بدون است تاریخ وفاتش به دریافت نرسیده از شاگردانش مولوی محمد بن لکهنوی
و مولوی عماد الدین لیکنی مشهور اند

مولوی محمد حیدر لکهنوی بن ملا محمد مهین بن ملا محب الله فرنگی محلی تحصیل علم خدمت پدربزرگوار
خود نموده بتدریس مشغول بود و بتذکره هدایت خلق اشتغال در زبده داند شاه نجابت الله مرحوم
بیعت نموده همچو والد خود مقبول خلایق بود از سرکار نواب سعاد تعلیخان سر رویه یومیه کفایت
می یافت بخرم حج بیت الله روانه شده بعد قطع تکالیف سفر بتاریخ دوم جمادی الاول سال دوازده
صد و چهل هجری بمکه معظمه رسیده از سید یوسف بطلح حینی و شیخ عمر کی تحصیل معجزین کرده بمه جمادی الثانی
سوی مدینه طیبه رخت سفر بسته در آنجا از علمای وقت سند حدیث حاصل نمود در آخر ماه شعبان باز
بمکه آمد قرآن شریف که در اثنای راه حفظ نموده بود بمه رمضان در بیت الله خواند و بعد ادای رکات
حج بتاریخ بیست و هفتم ذیحجه سن مذکور از مکه معظمه روانه شده بهزار خرابی بعد نوزده روز بمبئی رسیده
قصه وطن نمود چون بحیدر آباد بمقربی داخل شد بهزار رویه با هوای از سرکار نواب نظام برای می
مقرر شده آقواد و مولوی ظهیر حسن مولوی افضل حسن بهنوز در حیدر آباد و کن موجود بودند و جاگیر
چهار هزار رویه سالانه از سرکار نظام می یابند کذا فی الاغصان الاربعه

شیخ محمد حیات سندی از علمای ربانین عظامی محدثین عالم با عمل بود نام پدرش ملا فلاح
از قبیله چاچر ساکن اطراف عادل پور محروسه ملک سنده شیخ محمد حیات از وطن خود بمکرین تلمیذین
در غفوان شباب رفته مناسک بیت حرام دریافت و بمدینه طیبه رخت اقامت انداخت و سوا
توکل اسباب معیشت ذخیره ساخت و همان حالت موجوده به تحصیل علوم پرداخت و بارشاکرد
مولانا ابوالحسن سندی مقیم مدینه سکینه برداشت و علم علوم در سیه بیاسن او برافراخت و اجازت
حدیث از مولانا عبد الله بن سالم بصری یافت و تمام سربایه عمر خود بدرس حدیث نبوی در بخت

برود چهارشنبه تاریخ بست و ششم صفر سال یک هزار و یکصد و شصت و سه هجری رخت هستی از دافنه
 بدار بقا برداشت و طائر و وحش چند پاکش را بجهت البقیع سپرده بر دنده رضوان لشمن ساخت
 اعطاه الله الحسنات - فلاریه بقای مفتوح اسم سندی است چاپر بدو جمیع فارسی مفتوح در میان
 آن الف و در آخر برای مهله قویست در ملک سنده عادل پور شهر است خرد از توابع بهلکر
مولوی محمد رضا لکهنوی خلف صغر مولوی عبد القادر لکهنوی در اوایل حال بخدمت شیخ پیر محمد
 لکهنوی و نیز برادر کلان خود قاضی محمد وارث تلذذ کرده و بعد فراغ تحصیل علم ضروری بتصفیه قلبه
 مشغول شد و ریاضت های شاقه از اربعین نشینی و اسفار بعبیده بر خود گوارا فرموده از شلخ و فقرای
 وقت مستفید میشد در صحرا و بیابانها بعبادت مولی پرداختی و آخر بخدمت تجرد و تفرد بره خشکی زیارت
 حرمین شریفین مشرف شده در بلده مصر بست و دوم رمضان سن یازده صد و هفت هجری
 رحلت نموده و اما بخانه فون گردید -

ملا محمد رضا سها لوی پسر چهارم ملا قطب الدین الشیخ عبد الله خود بخدمت ملا نظام الدین
 برادر کلان خود تعلیم و تربیت یافته فراغ حاصل نموده در جنب برادر خود تدریس طلبه میکرد از حضرت
 سید شاه عبدالرزاق بالنسوی بیعت کرده روانه مدینه منوره گشت و بعد زیارت روضه شریفه

بج بیت الله مشرف شده بغداد آمد و هم در آنجا جان بجان آفرین سپرد

شیخ محمد رفیع کشمیری بن عطف بن معین الدین رفیعی کنیت دیو از رضا بود بسال دوازده
 صد و پنجاه و چهارم هجری متولد شده فقیه و محدث و مفسر صوفی مشرب بود هم معقول و متفکر بود و
 خود مقیم سنه توپیکر و خال خود علامه نور الهدی توپیکر را خذ نمود و حدیث از علم وید بزرگوار شنیده
 و کتاب عوارف به پیش نعمت الله بن رضا توپیکر و نگه داشته و بیست مردمان بجز تر مستفید
 شدند در کصوف رسائل متعدد و از یادگار نماند بر روز چهارم شنبه شانزدهم محرم از آخری
 سال بست و ششم از صدی سیزدهم وفات یافت

میر محمد زاهد هروی ابن قاضی محمد اسلم هروی که بلی در هند متولد شده تربیت یافته از پدر خود و
 دیگر علمای هند و ستان اکتساب علوم کرده ذهن ثاقب و فکر صائب داشت در تحقیق و تدقیق
 کوی سبقت از سابقین رهبر و در حاضرین و لاحقین متفرد بود شاگردان با و شاه او را به منصب

و قلح نگارے کابل منصوب فرمود در عهد عالمگیر بادشاہ مختسب اردوی معلیٰ شد نان بعد
عالمگیر بادشاہ حسب خواہش ما و مشارالیه را بصدارت کابل مقرر گردانیده در آنجا علاوه منصب
نحوه افادہ علوم میداد تصانیف فراداد از آنجمله شرح مواقف و حاشیہ شرح تہذیب عالمہ دوانی
و حاشیہ رسالہ تصور و تصدیق مصنف ملا قطب الدین رازی و حاشیہ شرح البیاض و کمال اندیشہ و سال
یازده صد و یک ہجری بکابل وفات یافت

مولوی محمد باقر در اسی تخلص با گاہ صہلستان زیجا پورست بسال پنجاہ و ہشتم از صدے
دوازدهم ہجرت در دیو پور متولد شدہ بمدراس نشو و نما یافتہ پیش مولانا سید ابوالحسن قرنی علوم ظاہر
اکتساب نمودہ عالم علوم عجیبہ ماہر فنون غریبہ گشت در شعر گوئی و ادب عرب بد طولی داشت گوینہ
شافعی المذہب بود ممالک مدراس و کرناٹک بقبوض ظاہر و باطن و پیست بست و چہارم ذیحجہ
سال دوازده صد و بست ہجری رحلت فرمودہ بخاک مدراس مدفون گشت تصانیف اہم
تنویر البصیرۃ نقایس النکات القول المبین الدر نفیس دیوان اشعار عمربلی النفعۃ الخیر
کشف الغطاء الخاف الساک جلاء البصائر تبیین الانصاف القول البدیۃ الحجۃ البدیۃ
ریاض الجنان روضۃ الاسلام وغیرہ

مولوی محمد زمان خان شاہ جہان پوری جامع الفضائل و کمالات عامل الملاحدیش قلات
محی السنن الحسانت ماحی الشک والبدعات ابوجامد زمان خان نعمہ اللہ بالرحمۃ والقران
مدرس مدرسہ حیدرآباد و استاد سید محبوب علی خان نظام الملک رئیس حال بود با فرقہ مہدیہ عصوبی
داشت فرقہ مہدیہ پیروی سید محمد جوہری مدعی مہدویت میکنند و ہلک و خونخوار و کجرات
و حیدرآباد و کن اکثری ازین فرقہ ضالہ سکونت وزیدہ بفرق دیگر اسلام تعصب دارند تا انیسکہ
ترکب خونریزیای مسلمانان شدند القصہ سہمی سید عیسی عرف عالم میان مہدی حیدرآبادی
سرگروہ آن فرقہ رسالہ کشف الخدای و دلیل متین و ثلاثیہ بر سہ رسائل مولفہ خود بسال دوازده صد
ہشتاد و دو ہجری و رسالہ رد شبہات الفتاوی در رد فتوی ابن حجر مکی وغیرہ ائمہ مذاہب اربعہ
در سالہ معارفۃ الروایات بعد از یکسال طبع کنانیدہ باطراف و اقطار ہندوستان شہر و مشرک و
ہر آنہم قانع نمادہ رسائل مذکورہ و رسالہ دیگر متضمن معقولات و محمولات خود تالیف نمودہ

مع رقعہ بخدمت قاضی دلاور علی حاکم دارالقضای حیدرآباد اندست خود پیش کردہ مضمون رقعہ
 اینست کہ بار سائل مذکورہ محض بنا بر دریافت حق باطراف بلاد منتشر کردیم و بخدمت علمای فاق
 رسانیدیم و مدتی انتظار کشیدیم لیکن هنوز علمای وقت از جواب ساکت اند لذا بخدمت سامی پیش
 نموده اگر خطای بنظر آید حسبہ شدہ مارا مطلع باید فرمود کہ مایان رجوع بحق نمایم ورنہ اعانت عامہ تصدیق
 و اقرار مایان نمایند فقط قاضی موصوف رقعہ در سائل مذکورہ بہ معیت عالم میان مسطور پیش مولوی
 محمد زمان خان فرستاد ہر چند کہ وی علیہ الرحمۃ و العقبان از مجموعہ نزاعات و مناقشات کتارہ کشتی
 میکرد تا ہم نظریہ ہمیت اسلامی و غیرت ایمانی اثنوب قلم حقیقت رقم را در میدان رود قبح رسائل
 مذکورہ جولان داد و نیز از اقوال مسلمہ آن فرقہ دعادی باطلہ او شان را مردود و مطرد و فرمود کہ مجتہدان
 آن فرقہ بجوابش سر برانوی سکوہ تہ نہادہ غیثی البتہ ندامت شدند نام آن رسالہ ہدیہ ہدیہ است
 ہر گاہ رسالہ مذکور بہ عالم میان جتہد ہدیہ و مصنف رسائل مردودہ رسید بچار بیان خود گفتہ ہر کسی کہ
 مولوی محمد زمان خان را قتل خواہ کرد اوراد و مکان مردارید و چار درخت خرا و در بہشت خواہم داد
 بشنیدن کلام ابلہ فریب جوانی بست و در سالہ از آن فرقہ منظر موقع بود ہر گاہ لو اب مختار الملک بک
 بتقریب ملاقات پرنس آف ویلر و انہ کلکتہ شد بدان بی مغز شہر حیدرآباد را از حاکم بیدار مغر و بچو باغ
 خود خالی یافتہ ہر گاہ وقت سنام روز سہ شنبہ ششم ذیحجہ سال دوازده صد و نو و دو ہجری
 مولوی صدرالذکر حسب معمول خود بسجد تشریف آوردند و بعد ادای نماز مغرب و وزانو نشستہ
 آغاز تلاوت قرآن مجید کردند آن شقی ممدوح الذکر اسلام کردہ از پس پشت بفریہ کنار بخروج
 ساخت کہ آن مرحوم سر بہ مصحف مجید نہادہ شربت شہادت چشید و خون آن جانباز راہ خدا
 بر آئہ کریمہ فافترکیت کان عاقبۃ المفسدین چکیدہ چند نفس نمودند سرارغ قاتل ز رسیدہ خیول ہدیہ
 بکوشک سفارت انگریزی خزیرہ و بر جنازہ آن مہرورانبوی کثیر المسلمان و جم غفیر از دینداران
 کہ آمدند کہ چارہ جماعت متفرق نماز جنازہ ادا کردہ بھمن مدرسہ او مجید را آباد مدفون کردند و بعد
 وقت قطعات تواریخ این واقعہ بنعم آوردند و نمازان جملہ قطعہ تاریخ نوک ریز ظلمہ لکرمے
 محمد عبدالرحمن خان شاکر تخلص و مالک مطبع نظامی زیب ترقیم می یابد و ہوینہذا محمد زمان خان
 رحکم قضایا بہر شہادت چو شد آشنا بہین مصرعہ سال شاکر نوشتہ عباہی شہادت حق شد عطا

ایضا لکھنؤ چون علی شہید شہید از منشی عنایت حسین ہرون رفت از جسم چون جان جان

عنایت بگو شد جو عثمان شہید

سہرندی

شیخ محمد سعید سہرندی ابن مولانا شیخ احمد مجدد الف ثانی ابن عبدالاحد سہرندی لقب وی
خازن الرحمۃ و انشمنہ شجر نقیہ و محدث بود علوم ظاہر و باطن از والد ماجد خود آموختہ حاشیہ
بر مشکوٰۃ المصابیح نوشتہ در یکزار و ہفتاد و ہجری رحلت فرمود

ملا محمد سعید سہالوی پسر دوم ملا قطب الدین شہید بعد شہادت پدر خود با محضر مظلومی حبیب
استغاثہ و دادرسی بحضور محی الدین اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ ہلک کنفتہ از بارگاہ شاہ موصو
فرمان معافی فرنگی محل کما لکنہ مشورہ ہلدہ لکھنؤ بود حاصل نمودہ مراجعت بوطن کرد و بذریعہ اہالیان
نزول تمیل فرمان مذکور بر فرنگی محل قبضہ نمودہ ہمہ فرزندان ملای شہید را در آنجا مقیم ساخت بعد
چندی مرۃ بعد اولی بنرض استحكام فرمان معافی فرنگی محل غیر بخدمت بادشاہ روانہ شدہ بحصول
اسناد دیگر کامیاب شدہ از روانہ وطن کردہ بکلمہ معظمہ رفتہ بچوق عواض جہانی ازین عالم فانی بکلمہ وداع
خرامیدہ نزول اکنہ لا وارث و منقبضہ را بہ محاورہ اہل قتر لکھنؤ گویند

مولانا محمد سعید بدایونی ابن محمد شریف بن محمد شفیع بدایونی دی از اجلہ علمائی قس و اکابر
اولیای بدایون بعد حجت بخدمت شاہ کلیم اللہ جہان آبادی کہ فرار پرانوارش در وہلی است داشت
و از فیض ظاہر و باطن دی عالمی کامیاب بود چہارم ذیقعدہ سن یازدہ صد در پنجاد و ہفت ہجری
رحلت فرمود از زود و خلف اصدق مولوی محمد حبیب مولوی عبدالحمید عقب بانہ ند قدس اللہ سرہ السالکی
حکیم محمد سرور ساکن احمد آباد نارہ تخلص سرور ابن حکیم حضور احمد طبع سلیم و ذہن مستقیم داشت
تعلیم سیمی پیش مؤلف اوراق یافتہ اکثر اشعار نقیہ میگفت قصہ اولیس قرنی رتہ اللہ علیہ منظوم از و
یادگار است فتوح الشام را بہ بحر تقارب می نوشت کہ پیغام جہش رسید و بعنفوان شباب
بسال دوازده صد و دویست و چہار ہجری ازین جہان در گذشت چند اشعار نقیہ تھنیں کلام سوری
کہ خاتمہ منظومات ادست بطور یادگار حوالہ قلم می شوند و حقیقت نام و نشان خود بحد عشق
بنوی صلعم دیگر نگذاشت

وہو ہذا

ای نور خدا عجب حسینی	رحمت زبرا سے عالمینی
محبوب زمان وہم زینبی	اللہ اللہ چہ مسہ جبینی
گر بر سر و چشم من نشینی نازت بکشم کہ ناز زینی	
آگہ ز علوم اوسینے	واقف ز رموز آخسرنی
کحل از پئے دیدہ یقینے	اے بخت کی دمدہنی
گر بر سر و چشم من نشینی نازت بکشم کہ ناز زینی	
واللیل ز گیسو سے تو تعبیر	والشمس ز روی تست تفسیر
نون از پئے ابروی تو تقریر	ای مہر سپہر عز و توقیر
گر بر سر و چشم من نشینی نازت بکشم کہ ناز زینی	
ای باعث خلقت دو عالم	وی موجب فخر نوح و آدم
منظور نگاہ رب اکرم	ہستی پے ریش سینہ مراہم
گر بر سر و چشم من نشینی نازت بکشم کہ ناز زینی	
ای سرمہ دیدہ تو لانا	ای غارہ چہرہ تمناہ
برروسے تو دیدہ تماشا	باز است تو نیز دیدہ بکشا
گر بر سر و چشم من نشینی نازت بکشم کہ ناز زینی	
ای جملہ نشین محل نور	ای شمع ضیاء شعلہ طور
از نور تو عالم است مہمور	ای مرد پاک دودیدہ ہور

گر بر سر و چشم من نشینی نازت بکشم کہ ناز بینی		
زلفت پی عاشقان جان باز	ز بھر بلاست اسے ہمہ ناز	
یثیت ہمہ دلبران طناز	استند برین ترانہ دمساز	
گر بر سر و چشم من نشینی نازت بکشم کہ ناز بینی		
زلفت تو بلا سے جان سرور	درد تو دوا سے جان سرور	
عشقت نام و نشان سرور	ناست درد زبان سرور	
گر بر سر و چشم من نشینی نازت بکشم کہ ناز بینی		
<p>اوستادی مولانا محمد شکور بھلی شہری ابن شیخ امانت علی جعفری در علوم عقلیہ و ادبیہ شاگرد مولانا رشید الدین خان دہلوی و در حدیث و تفسیر مستفید خدمت مولانا شاہ عبدالغفر دہلوی بودند ہمارہ بمناسب جلیلہ از سرکار انگریزی عز امتیاز داشتند ہنگامیکہ بفتح پور ہنسوہ رونق افروز عمدہ صدر الصدور بودند مؤلف و تخریج ان بحال برداری تلامذہ مولانا کامیاب حاصل کرد بسال شصتم از صدی سیزدہم مولانا ی مروج حق تقاعد قبول فرمودہ بوطن مالوت مراجعت فرمودند این حقیر نیز ہمراہ رکاب بھلی شہر رفتہ کتب متوسطہ درسیہ خدمت فیضہ حبت می گذرانید مولانا مدوح کلام عمر شریف بدرس علوم صرف فرمودند کتب درسیہ بلا سوائہ کتابی بحالت چہل قدمی درس میدادند بتالیف و تصنیف توجہ نہ داشتند و مرتبہ بزیارت حسین شریفین مشرف شدہ بست و یکم ذیحجہ یوم سہ شنبہ سال سیزدہ صد ہجری از دار فنا بدار بقا شافتند ناسد و انالیہ راجعون ولادت مدوح بسال دوازده صد و یازدہ ہجری بطور ہوسہ از اقل تاریخ سال ولادت بری آپ ازین حسابہ عمر شریف بہ نزد و نہ سال رسیدہ باشند غفر اللہ لہ بھلی شہر قصبہ الیست از توابع جونپور</p>		
مولوی محمد شبلی اعظم گڑھی مصنف رسالہ اسکات المعتمدی فی انصاف المقصدی		

و محل انعام و غیره است و کتب درسیه متداوله پیش مولوی محمد فاروق عباسی طبریا کوئی گذرانیده
 اکنون به ریسه العلوم علی گڑه منصب مدرس اول قیام دارد و سلمه الله تعالی تصانیفه المامون
 تاریخ زمانه مامون الرشید خلیفه عباسیه بنی امیاد و آنجزیه در بیان حقیقه جزیه گذشته تعلیم و راظمه
 کیفیت تدوین علوم مسلمانان سلف و اساسی مدارس قدیمه شان تصحیح میدهد و بیان حالت موجود

اسلام سیره النعمان تواریخ عمری امام ابوحنیفه تصانیف و نظایات عربی فارسی

مولوی محمد شبلی جوینوری خدمت سوم مولوی سجاد علی عمری جوینوری بست و نجم شعبان
 سیال دوازده صد و شصت و سه هجری تولد یافته هنگام هجرت فرمودن پدر بزرگوار خود نه سال

صغیر السن بود بدینوجه از رفتن مکه معظمه قاصر ماند پیش جد مادری خود قاضی ضیاء الله صدر الصدور
 مرحوم پناز و نعمت تعلیم و تربیت یافته بمقام جوینور حافظ نعمت الله ساکن سرای میر حفظ قرآن مجید

نیوه کتب درسیه فارسیه از بعضی اعیان جوینور خوانده تحصیل علوم عربیه عنان عربیت یافته متفکر است
 صرف و نحو غیره از تلامذه مفتی محمد یوسف فرنگی علی تحصیل کرده بآنندک زمانه خدمت

مفتی موصوف الذکر تمامی کتب درسیه متداوله خاندان نظامیه به تحقیق و تدقیق تمام کرده و سند
 فضیلت مفتی محمد یوسف از دست خاص پسر عطا فرموده و علم باطن خدمت مولوی سید

خواجہ احمد نصیر آبادی کسار تلامذه پدر بزرگوار دی بودا مخته و اجازت کتب احادیث از مولوی
 سید نذیر حسین نمیند مولانا محمد اسحاق دیالوی یافته بمصوب سند ممتاز گشت و سیال دوازده صد و

هشتاد و شش هجری بهجت جداد دی در بی خود قاضی ضیاء الله از زیارت حرمین شریفین
 مشرف گشته بطن مالوت معاودت فرموده جانشین پدر خود است و بواسطه مدرسه قرآنیہ جامع جہانپور

و تذکره خلائق می یروانند سلمه الله و بقا و اوصال الی مائمه ناه.

مولوی محمد شفیع بدایونی از اجله علمای عصر سلطنت محمدالدین محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه
 سلسله نسبش بامیر امونین سیدنا عثمان ابن عفان رضی الله عنه منتهی میشود و مولوی محمد شفیع

ابن شیخ مصطفی بن عبد الغفور بن طریق الله بن کریم الدین بن قاضی محمد بن شیخ سعید بن شیخ
 دود بن عبد الشکور بن محمد راجی بن قاضی سعد الدین بن قاضی الفضل قاضی رکن الدین بلخ

به شمس الحق بن قاضی دانیال ابن شیخ شهید بن شیخ ابراهیم بن شیخ اسحاق ابن عبد الکرم بن

شیخ شریف بن نور اللہ بن عبدالحی بن شیخ محمد فرخوس بن شیخ انیس بن شیخ بلغ بن شیخ عبدالحکیم
بن عبد الرحمن بن عبد الرحمن بن ابان بن سیدنا عثمان بن عفان الاموی القرشی رضوان اللہ علیہ
من رتبہ المدنی منہم قاضی دانیال از عراق بہند قدم آورده بقضای بدایون سباہات یافتہ ہمدانجا
سکونت پذیر لہ از اولاد اجدادش شیخ مصطفیٰ است کہ در علم تصوف یگانہ روزگار خصوصاً در حل
غولیات کتب شیخ محی الدین عربی مشارالہ علمای کریم ہدیہ شش مولوی محمد شفیع اندر شد تلامذہ
وہست کہ عمر گرانمایہ خود مدرس و تدریس بسرودہ بحر ہفتادونہ سالگی روز جموہ بست دوم شوال
او آنر صدی یازدہم یا اٹھارہ صدی دوازدہم ہجری رحلت فرمود و خلف الصدق عقب خود
گذاشت یکے مولوی محمد شریف دوم خطیب عبدالمطیف

محمد صدیق لاہوری ابن محمد حنیف بن محمد لطیف نقیہ و محدث و ادیب بود والد ماجد وی از
کابل بلاہور آمدہ امامت مسجد وزیر خان میگرد صاحب ترجمہ بروز و شنبہ تاریخ بست و نهم محرم
سال یازدہ صد بست و ہشت ہجری در لاہور متولد شدہ چون ہر پنج سالگی رسید مولانا محمد عابد
صاحب تعلیقات تفسیر یضای رسم تسمیہ خوانی وی ادا کرد و بعد حفظ قرآن مجید بقدمت مولانا
محمد عابد مرزا مہر الد و ملا حفیظ الد و مولوی علی الد و ملا ظہور الد و ملا شہریار و غیر ہم علوم متداولہ
تحصیل کردہ و سند حدیث از شیخ یحیی ابن صالح ملکی مدرس مسجد الحرام و شیخ ابوالحسن سندھی مدنی
مدرس مدینہ منورہ بسال یازدہ صد ہفتاد یافتہ تصانیف بسیار فارودہ یازدہ صد و نو و دو
ہجری رحلت نمود۔ تصانیفہ۔ سلک الدرر بصنعت اہمال در سیرت نبویہ علیہ الصلوٰۃ
والتحیۃ۔ مدار الاسلام فی علم الکلام۔ شرط الایمان۔ القول الحق فی بیان ترک الشہوات الخلق۔
در التفسیر۔ ہرم الطافوت فی تفتہ ہاروت و ماروت۔ لور حذقہ الثقلین فی مثال الثقلین۔
شرح النہجات الباہرہ فی جواز القول بالخمسة الطاہرہ۔ اذاتہ الفسادات فی شرح مناقب السادات
تبیض الرق فی تبیین الحق بجامع الوظائف۔ نقطہ الخطب۔ منزل الاحزان۔ زبدۃ الفرع۔
جامع طبہ حمی ترجمہ فقر محمدی۔ بدیہ انام و غیرہ

محمد صدیق مرزا پوری از علمای دکن کنیتش را کہ لقب وی محی الدین بن حبیب اللہ
الہجری البہر پوری است از تصانیف او در سال ہفتاد و ہشت است کہ ان یک تبیہ و درود و غیرہ

و خاتمه ترتیب داده مسائل احتضار و تجنیز و تکفین و غیره متعلقات میت بیان کرده دیده شده که خالی
از رواند نیست زمانه وفاتش بدریافت نرسید

شیخ محمد طاهر پشینی نامش جمال الدین محمد بن طاهر است و به محمد طاهر شهرت دارد بسال هشتصد و
چهارده هجری در بلده نهر قالد گجرات متولد شده اولاً از مولانا مٹه و مولانا شیخ ناگوری و مولانا برهان الدین
سمسوی و مولانا یاقوت سوهی اکتساب علوم کرده فارغ التحصیل شد من بعد در سن هشتصد و چهل و چهار
هجری بسوی تھار زخت سفر و بست و بشرف زیارت حرمین شریفین زادها الله تشریفاً و تعظیماً مساپات
اندوخته در آن دیار پیرانوار از شیخ عبداللہ زبیدی و سید عبداللہ عدنی و شیخ عبید اللہ حضرمی و شیخ
جاسم مدنی و شیخ ابن حجر مصری ثم المکی صاحب صواعق محرقه و شیخ علی مدنی و شیخ بر خوردار سندھی
و شیخ علی بن حسام الدین المتقی و شیخ ابوالحسن بکری بکی و غیره تحقیقات و استناد فن حدیث نموده
دست ارادت بدست شیخ علی متقی داده در فضل و کمال کامل و مکمل گشت و انانجا بخیر و برکت چون
مالوف با نامده با فاده و تدریس مرجع طلبه علوم شد چون ذات شریفش آمر با المعروف و ناهای عن المنکر
بود در قلع و قمع پنج بدعت و منکرات عموماً بغایت سعی کوشید خصوصاً در ازاله بدعات هم قوم خود که
همه بومره بودند و بهب ممدویه اسمعیلیه داشتند همه تن مستعد بود و نیز ممد کرده تا وقتیکه نقش
بدعت و ضلالت از قوم خود تا کل نگر و اندکامه بر سر خود نهند و حسب رعیت مرشد خود
شیخ علی متقی مدد از دست خود حل کرده با مداد کتب نویسی طلبه را میداد و بحالت درس بنزدش
از حل نمودن سیاهی باز نمی ماند چون جلال الدین محمد اکبر بادشاه بسال شتصد و هشتاد و هجری مرز بوم
گجرات را تخیم سر اوقات خود ساخت شیخ هم بشمول علمای وقت بهارگاه شاہی تقرب یافت
بادشاه بسبب ترک عمامه بپوشیدن پرسیدی رحمة الله علیه بسبب آنچنانکه گذشت بیان نمود اکبر بادشاه
از دست خاص علمه بر سرش بست و فرمود که نصرت دین متین بدم من است شما در ازاله بدعت
کوشید خان اعظم مرزا عزیز کو که برادر رضاعی اکبر شاه که حاکم گجرات بود تا ایام حکومت خود
همه تن مددگار شیخ بود هرگاه مرزا عزیز کو که مغرول شده بجایش عبدالرحیم خان خاتان شیعی منصوب
گردید فرقه بوا سیر اسمعیلیه که مجانست بهد بسبب اهل تشیع دارند قوی باز و شدند شیخ مایوس شده
عمامه از سر خود جدا کرده جنت عرض حال پیشگاه بادشاه جانب گره بداند شد گریه از بوا سیر

اسمه علیه در پناه او روان شدند هرگاه شیخ بنوح اوچین بینزلی که مابین اوچین و سارنگ بود و جمع است
رسیده گروه اشقیافروست یافته او را شنید که ندانم ساختن بسال نصد و هشتاد و ششش بجزی وقوع
یافته همراه بیان شیخ نعش ویریه پشن آورده در مقابل درگاهش بجاگ سپید شکر آمد سعید و جزاه بعد
جزاه شیخ علیه الرحمته در فن حدیث تالیف مفیده دارد آنرا بجملة کتاب مجمع بحار الانوار است در لغت
حدیث که فی الحقیقة بجای خود شرح صحاح سه می تواند شد دیگر معنی در تصحیح اسماء الرجال بلا تعرض بیان
احوال بخایه مختصر نوشته و تذکره الموضوعات در بیان احادیث موضوعه و قانون الموضوعات فی
ذکر الضعفاء و انوصاعین نیز از تصانیف ویند بویه پروزن جوهره لفظ هندی یعنی تاجر مشتق از
یو بار ربای موعده مکسوره ویای شتاه تمکاتی بجهوله ساکن بخلوط بواو دای هوز دالت و دای محل
یعنی تجارت قومی است در دکن که همه تجارت پیشه اند با خود بار بار بطه معاضدت و اتحاد دارند و اعتیاد
شان فقرای خود را اعانت کنند رئیس شان ویدی فی زمانه ملا نجم الدین است که شفقت پدران
بر جمیع بجا سیر مرغی دارد و این گروه مهدویه اسمعیلیه اند و خود را پیر و محمد بن المهدی بن عبد الله بن محمد
بن محمد بن اسمیل بن جعفر صادق خوانند و محمد بن عبد الله را مهدی آخر الزمان گویند و بغایت تعصب
فرسبی دارند و اسمعیلیه چند فرقه هستند داودی و ساحاقیه که سواس دکن هندوستان در مالک
بین و الموت و مغرب و ایران و قستان یافته می شوند بگو بوا سیر اسمعیلیه بالخصوص بدکن هند
سکونت دارند فرقه مهدویه که خود را پیر و محمد جو پوری گویند اکثر اهل این مذهب بمالک می پور
حیدر آباد دکن قیام پذیر اند و فرقی در میان مهدویه اسمعیلیه و مهدویه جو پوری نیست که مهدویه
اسمعیلیه میلان به تشیع دارند و مهدویه جو پور مالک به کوهسب اند و نهروال و مروت و السواره
نام سابق شهر پشن است پشن بفتح بای فاسی و تایی هندی مفتوح شده و در آخر زن بک
گجرات دکن شهر است که بزبان پاستان مقرر حکومت راجگان هندی بود

مولوی محمد ظاهرن سید غلام جیلانی بن سید محمد و اخبر بن سید محمد صابرن سید محمد آیت الله
بن سید شاه محمد علم احمد حسنی الحسینی اقبطی انقشبندی از اولاد امام همام حسن المثنی بن سبط الاکبر الامام
حسن ابن علی ابن ابی طالب عم رسول الله صلی الله علیه و علی آله و سلم اصل بکبای کریش از مذهب طایفه
مولد و سکنتش بکبیه شاه علم احمد نکلات رای بریل ملک وده است ولادت با سعادت بسال یازده

صد و بعد ہشت ہجری واقع شدہ دینی رشتہ اللہ علیہ کتب و رسیانم ہنگام خود مولوی سید
 قطب الدی تلمیذ رشید مولانا شاہ عبدالغفور محدث دہلوی خواندہ تکمیل علوم خدمت مولوی سید
 عبدالحاج مع سید پوری نمودہ جامع کمالات گشت و بعیت طریقہ ہر دست سید احمد غیا ہرگز ذکر
 پیش ازین ثبت اوراق شدہ و نیز باستحصال خرقہ خلافت طریقہ چشتیہ و قادریہ و نقشبندیہ مجددہ
 و کمریہ مستفیض گردید و از ہدایت بارشاد و تعلیم طریقہ و تصنیف و تالیف عالمی را منور فرمود
 تصانیف شریف او در تصوف و عقائد و محاکمات سنت و بدعت مثل تخیل المسالک تحف الحرم
 و قاطع البدعہ و رسالہ در بیان وحدت وجود و وحدت شہود و کتابی در بیان فتوحات شام
 و غیر ذلک بزبان فارسی دارد و کمال ستانت و سلامت نافع و مفید بہ ترتیب حسن واقع شدہ اند
 حضرت ایشان باوجود مشغلہ تصنیف و تالیف و افتا و تدلیس و وعظ و ہدایت و مواظبت و
 خائف گاہ گاہ بہ نظم نیز می پرداختند شعر ایشان در ہر زبان فارسی و اردو و ہندی خیلی خوب و
 ذوقی مرغوب دارد ہنگامیکہ صاحب ترجمہ علیہ الرحمۃ بنا بر تعلیم پسران پانڈی دین بندہ بسا اور
 دیوان ریاست ریوان بمقام ریوان رونق افروز بود و سودا و راق اکثر اوقات شرف
 قدمبوسیش می یافت در حقیقہ حضرت ایشان یادگار سلف صالحین بودند چندی از سکنہ
 ریوان دست اداوت بدامن بقیش دادہ اند و برخی از ٹھمری و ہولی طبع نادش بالیت بعض
 سرود سرایان ریوان محفوظ است مولوی سید فخر الدین احمد سلمہ ربہ ابن النبت حضرت
 ایشان در کتاب مہر جہان تاب اکثری ازان نقل فرمودہ و باقی حالات شان مولوی سید محمد علی
 خلف الصدق مولوی سید فخر الدین احمد صدر الذکر در نزہۃ الناظر شرعاً تحریر فرمودہ مولوی
 ولی الدین انصیر آبادی مرید ایشان بودند و مولوی محمد صادق غازی پوری و مولوی لطف الدین
 مناظر صاحب تفسیر منظر العجائب و مولوی فخر الدین احمد ابن النبت حضرت ایشان از ایشان
 اخذ علوم کردہ اند و فائز شریفش در سن دوازده صد و ہفتاد و ہشت ہجری بعارضہ فلج
 در رای بریلی وقوع یافتہ آہ سید محمد ظاہر راہہ تاریخ وفاتش یافتہ اند رضوان اللہ علیہ علی ہلالہ
 محمد جو پوری مدسے ہمدویت و ریادت و شیختش ارباب تواریخ مختلف کردہ اند و بعض
 سیر المتاخرین ناقل است کہ سید محمد جو پوری ابن سید بدہ اولیسی از فراوان روحانیت

فیض برگرفته فیصوری و معنوی علوم حاوی بود از شوریدگی و عوس مهدویت کرد بسیاری مردم
 به گرویدند و بسا خارق اندر گزارند انتی موتوس محمد زبانی شاهجهان پوری و هدیه مهدویه از
 مطلع الولايت و شواهد الولايت و پنج فضائل و تذکرة الصالحین و غیره کتب مقبوه فرقه مهدویه نقل
 کرده شیخ جونپور که ویرامدیو یان میران سید محمد مهدی موعود میگویند بابتانش چنین است که در بلده
 جونپور شخصی سید خان نام داشت از دو و فرزند بوجود آمدند یکی احمد دوم محمد همان شیخ جونپور است
 که بسال هشتصد و چهل و هفت هجری متولد شده نام مادرش بی بی آخاطک بود مهدویان بحسب
 ادعای مهدویت نام والدین او را میان عبدالمشدد بی بی آمنه مقرر کردند چون عمرش بچهار سال چهار
 ماه و چهار روز رسید سید خان پدرش اشرف واعیان جونپور را به تکلف تمام ضیافت کرده از
 زبان شیخ دانیال جونپوری که از مشایخ وقت بود رسم تسمیه خوانی ادا کنانیده ویراجست تعلیم بشیخ دانیال
 مرقوم بهر شیخ جونپور و برادر کلانش احمد بخدست شیخ دانیال حاضر بوده با کتساب علوم می برد
 چون شیخ جونپور طبع بلند و ذهن دل پسند داشت بعمر هفت سالگی از حفظ قرآن مجید و صد و ازده سالگی
 از علوم درسیه فراغ حاصل کرده و از آنجا که در موشگانی و قائل علمی دیر و در مباحثه پیوسته بود شیخ
 دانیال جونپوری و علمای دانا پور ویرای لقب اسد العلماء یاد میکردند شیخ جونپور اولاً بسلسله پیشینیان
 ارادت بشیخ دانیال داده هنگام شباب قدم در ساحت فقر نهاد مردم زمانه با اعتقاد تمام بوی
 نرویدند سلطان حسین حاکم دانا پور که باج گزار و لیب راؤمر زبان گوڑ بود بر اظه اعتقاد بدو پیوسته
 و در هر همی ویرای خودی برد با جمله شیخ جونپور سلطان حسین را از اطاعت و لیب راؤ و باز
 واشته مستعد جنگ و جدال گردانید سلطان حسین بحسبیت سی هزار سوار جنگی مع شیخ جونپور روان
 جانب گوڑ شد و یک هزار و پانصد سواران مجروح و فوج بیارگیان نامزد بودند در کاب شیخ در شسته
 و لیب راؤ مجروح شدند خبر خروج سلطان حسین مقابل گشت سلطان حسین بوجه کمی فوج خود
 منظم شده پس پاگردید لیکن شیخ جونپور قدم استقلال از انجا بجنبانید و پانزده صد سواران بیارگیان
 بر و لیب راؤ حمل آورده بیک تیغ او را دو پاره کرد و دیش از تنوره بدن بردافت و میگویند که بردش
 صورت بتی که او را و لیب راؤ می پرستید منقوش بود این واقع موجب از دیاد و جذب شیخ گشت
 که برگاه عبود باطل را انجمنین انراست مبعود حق را چه خواهد بود شیخ جونپور تا دوازده سال در آن

چند به پیوش مانند چون آنان افتاد یافت ترک وطن کرده مع زن و فرزند و مریدان چند از هندوستان
 مانا پور بهمان گودی روهنا و درین سفر بی بی اله دینی زوجہ شیخ و سید محمود فرزندش و شیخ بیک
 و میان دلاور نو مسلم همیشه زاده و لیپ را و مقتول همراه شیخ بودند و مریدان ینستان المامات
 مہدویت خود مرتبہ اول ظاہر کرده کہ رفتایش تصدیق آن کردند رفتہ رفتہ بشہر چند پری رسید
 در آنجا مردم آن مرز بوم بتذکیرو بیانش هجوم آوردند و مشایخ آن دیار بر وحسہ بردند و جہرا از آنجا
 اورا بدر کردند شیخ با تبعہ خود بشہر مندوار السلطنت مالوہ آمدہ غافلہ و غطا و گوش رو عالمیان گشت
 سلطان غیاث الدین بادشاہ مالوہ کہ در آن ہنگام بکلم پسر خود سلطان نصیر الدین بولانیہ زرین
 مقید بود شیخ را بطای الفہام کثیر مر فہا حال ساخت و یکی از امرای سلطان غیاث الدین المدام
 نام کہ بفضیلت علمی و شعر گوئی شہرت داشت ترک دنیا کردہ ہمراہ شیخ گشت مہدیان اورا
 خلیفہ ششم میدانند مرتبہ شیخ جو پوری دیوان مہمل و رسالہ بارامات و رسالہ ثبوت مہدویت
 از تصانیف اوست و صاحب دیوان مہری ابن خواجہ طہ شاگرد ہمین المدام است بالجلہ شیخ
 جو پور از مندو و تنگاہ مالوہ بشہر جاپانیر عاصمہ گجرات دکن آمدہ بمسجد جامع نزد آمد شہرہ و غطا و ترک
 و مجردش آفاق را برگرفت سلطان محمود سیکندھربای موحده مکسور دیای تختانی ببول و کاف
 فارسی و دال ہندی مخلوط بہا لقب سلطان محمود گجراتی است و در نقب سلطان مذکور بدین
 لقب دو وجہ بیان کردہ اندیکہ آنکہ برودتہای سلطان مانند دوشلخ گاؤسطر و عیار بودند
 بزبان گجراتی این چنین گاؤسایکدھو گویند دوم بی بزبان گجرات عدد دو را گویند و گتھ قلعہ چون
 فتح قلعہ چون گتھو جانپانیر بدست سلطان روی نمود بنابران دید سیکندھ می گفتند مرات احمدی
 مر زبان گجرات خواست کہ حاضر مجلس شیخ شود مگر بہمانعت علمای وقت از ان اعادہ باز ماند
 میان نظام کہ بمسجد اسلام خان طالبعلی بود جلالت مریدانش آمدہ ہمراہش گردید و ہما بخانی بی اله دینی
 زوجہ کلان شیخ مذکور وفات یافتہ زیر قلعہ مدفون گشت شیخ جو پور از آنجا براہ بریانپور و دولت آباد
 بشہر احمد نگر مطیہ سفر خود نشانہ احمد نظام الملک بادشاہ آن دیار باعتقاد تمام پیش آمدہ زبان بعد
 بزبانہ شاہی ملک برید بشہر رسید سید شیخ من و ملا ضیاء قاضی علار الدین دست ارادت
 نمود و اند شیخ جو پور از آنجا بگلبرگہ رسیدہ بعد زیارت سید گیسو در القہس سترہ براہ رای پاک

برسی ما چهل رسید بسواری مرکب تیری غایتیم بیت ایستاد برگاه بوم رسید بنیادش آمد که
 در میان کن و مقام ابراهیم طالق بر دست مهدی موعودیت خواهد کرد زبان خود را به کلمه من تبعی
 نمود و گویا ساخت میان نظام و قاضی علاء الدین آملی گفته دست به پیش واده گفت که دو گواه
 پس این واقعه بال نصد و یک هجری بطور پیوسته و بعد معاودت از که معطره مسجد تاج خان
 سالار واقع احمد آباد گجرات رخت اقامت انداخت بتذکره دعوت پرداخت ملک پیران الدین
 ملک گوهر داخل جرگه مریدانش شدند و مدیرین سید بسالی نصد و سه هجری مجمع عام دعوی
 مهدویت کرده این دعوی دوم است علما و شایخ گجرات سلطان محمود گفتند که شیخ جوهر و عظم
 خود حقایق و معارف خلاف شرع شریف بیان می نماید سلطان حکم اخراجش صادر فرمود شیخ
 از آنجا پدیده سولا سالیج منزل گزین گشت میان نعمت که رزنی سفاک بود بجرم قتل سیک
 حبشی گرفته بدو پیوسته دست ابادت بدست شیخ داده بجرگه رفقایش درآمد با جمله شیخ
 جوهر از سولا سالیج بشهر نرواله گجرات که آنرا پین هم گویند بر لب حوض خان سرور فرود آمده
 میان خوند میر و اقربایش بدان مقام بسکک ارادت شلک شدند و با بخانیزه مان آس بکاسه
 پیش آمد یعنی فرمان ثانی از بارگاه سلطانی جهت اخراج او صدد یافته شیخ مع تابعین بقصبه
 بدلی که از پین سه کرهی فاصله داشت رخت اقامت انداخت میان خوند میر که در بازار الملک
 بود به عقیدگی محبوس نموده بود از محبس گرفته به شیخ پیوست به مقام بدلی مذکور جمله مریدانش دست
 استبداد بهانش زدند که باز دعوی مهدویت کنند شیخ زبان خود بدین کلمه گویا ساخت انامدی
 حسین جلال الله و بوسست جسم خود بدو انگشت گرفته گفت هر که از مهدویت این ذات منکر شود
 کافر است دمن از خدا بپواسطه احکام میگرم خدا میفرماید که علم اولین و آخرین در بیان معنی قرآن
 کلید خزائن ایمان بتو دادم پذیرنده تو من و منکر تو کافر است خوند میر و تمامی یارانش که سه صد
 بودند صدای آملی و صدگان در واد نمایان دعوی سوم است که در سال نصد و پنج هجری
 از بطون روی برادر آورده و تادم مرگ بهمان دعوی قائل ماند این دعوی را مهدویان
 دعوی نوکمی نامند شنیدن این دعوی تنی چند از علمای شهر نرواله بقصبه بدلی آمده باخته
 بدو پیوستند مگر شیخ از خیالات خود باز نیامد علمای وقت سلطان گجرات را مطلع کردند سلطان

حکم اخراج وی صادر فرمود شیخ بامر پیدان خود بسوی ملک سنده نهضت نمود و از راه جا لور و ناگور و نصیب
 بشهر رتبه دارا حکومت سنده فرود آمد و را بنجام چند کسان مصدق مهدویت او پیدا شدند چون
 اهل اسلام سنده بر عقاید شیخ آگاه شدند شاه سنده حکم قتل شیخ مع مریدانش صادر فرمود
 در بنیان مصاحب شاه سنده بسی تمام حکم قتل ملتوی گنایند از محروسه سنده وی را بدر کرد
 شیخ بامر پیدان خود که هشت صد مردم بودند بخراسان شتافت بمحل مردم همراهی شیخ سه صد شخصیت
 نفر ملقب باصحاب و مهاجرین بودند چون بقندहार رسید حاکم قندहार مرزا شاه بیگ بعدا گاه
 بر حالات شیخ فرمود که برو جمعہ ہندی را بمسجد جامع پیش علمای اسلام حاضر آند ملازمان با تالش
 امر حاکم شیخ را گرفتار کرده پیش علمای اسلام بمسجد جامع حاضر آوردند علمای وقت بمعنی کلام بدو پیش
 آمدند شیخ تحمل بکار برده و عظم قرآنی آغاز نمود مرزا شاه بیگ که نوجوان بود بر سخنانش فریفته شد
 کہ آن گرمی بسوی مبدل گشت شیخ از آن مملکت نجات یافته بعد طے منازل بشهر فراه رسید ناگاه
 یکے از عمده داران آن شهر آمده اسلحه شیخ و رفقاییش گرفته ہریگان را از گوشہ کمان خود شمار کرد و گفت
 فردا ہمہ بزنند ان خواہید رفت بعدہ امیر ذوالنون حاکم فراه بنا بر دریافت ماجرا بذات خاص
 نزد شیخ جوینور رسیدہ گردیدہ او شد و علمای وقت را فرمود تا امتحانش در مهدویت بگیرند علما
 باب مباحثہ و مناظرہ و نمودند امیر ذوالنون صورت حال پیشگاه مرزا حسین بادشاہ خراسان
 معروض داشت با انتظار جواب تانہ ماہ بشهر فراه تیاہم و رزیدہ بمشخصت و سہ سال درس
 تصدودہ ہجری یوم پنجشنبہ داعی اجل را لبیکل جابت گفتہ سفر آخرت اختیار کرد و در میان فراه
 و زردخون گشت آئند او بن جنید کہ ذکرش گذشت مرثیہ شیخ بر قبرش خواند از جملہ اشعار مرثیہ
 اینست **ہ** فضلش کہ بزجمع پیر شد از خدا با و ابرو ز حشر شفاعت گرا ز خدا و
 اعوذ باللہ من سوء الاعتقاد

مولانا محمد عابد لاہوری (۱) اولاد ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ فقیہ مفسر زودمان علم
 کثیر العبادہ بود در حلقہ مجلسی روزانہ قریب دو صد علما و صلحامی نشستند ان لاہور پیادہ
 بحرین شریفین رفتہ و بعد ادای مناسک حج و زیارت روضہ منورہ بلاہور مراجعت فرمودہ
 بتاریخ ہینروہم رمضان سال یازدہ صد و شصت ہجری ازین جہان رحلت فرمود

تصانیف حاشیہ تفسیر یضای ناتمام - شرح خلاصہ کیدانی بزبان فارسی - شرح قصیدہ بانٹ
سوار سالہ وجوہ اعجاز قرآن - رسالہ فی الاربعۃ الاحتیاطیۃ بعد صلوة الجمعة - العشرة المبشرة فی
فضائل الامة المرحومہ

شیخ محمد عابد سندھی ابن احمد علی بن یعقوب سندھی فقیہ و محدث جامع علوم عقلیہ و نقلیہ
حامی مذہب حنفیہ بود در شہر سیون کہ متصل شہر بوبک برکنارہ شمالی نہر حیدر آباد سندھ واقع است
متولد شدہ وی در زبید ملک بمین از علمای وقت مستفید شدہ و از انجا بصنعای بمین رسیدہ بدست
وزیر کتخت گشت و منجانب امام صنعاء بطور سفیر مقرر شدہ و از انجا بوطن مالوت معاودت کردہ و بقصبہ
لوارمی کہ بلک سندھ قریب کراچی بندر است رخت اقامت انداخت باز بدینہ طیب آمدہ والی
مصر وی را رئیس العلمای مدینہ منورہ مقرر فرمود کتاب مواہب اللطیفہ علی سند الامام ابی حنیفہ
و طوابع الاوار علی الدر المختار و فخر یسیر الوصول اسے احادیث الرسول و شرح بلوغ المرام
از تصانیف وی مشہور اند بروز دوشنبہ ماہ ربیع الاول سال دوازده صد و پنجاہ و ہفت
هجری وفات یافتہ در بقیع مدفون گشت۔

میر محمد عسکری جو پوری از سادات عظام بلدہ جو پور شیعہ مذہب بود ہر چند تحصیل کتب
مداولہ چنانکہ معمول علمای ہندوستان است نکرده مگر بکافی طبعی و زور کتب بینی و جمیع فنون مقول
و منقول و فروع و اصول تبحر تام داشت و در حسن بیانی و طلاقت لسانی مشارالیه اقران بود
نامہ افادہ علوم می داد و بر قلیل معاش قانع ماند مؤلف سیر المتاخرین می نویسد کہ بر شیخ
صدر جہان عرف انگنون سیان کہ سنی المذہب از فضلاے وقت بود مسئلہ فضیلت
ابوبکر صدیق و علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہما چیرہ دست آمد و اللہ اعلم بالصواب و سے
بمہفتاد سالگی بسال یازدہ صد و نو در حلت فرمود۔

حافظ محمد عظیم پشاور می بیگویند کہ دی در اوائل نہایت غبی بود بہ دعای خضر علیہ السلام
ذہین گشت و در اندک زمانی علوم عقلیہ و نقلیہ فرا گرفته عالم بمیل فاضل جلیل و عظیم بے عدیل
گشت و عظوی نہایت پرتاثر و با مذاق بود بزبان عربی و فارسی و پشتو و پنجابی ماہر و مقرر بود یعنی
طالب العلم یا سامع و عظم ہر زبانے کہ از زبانہای مذکور می نمید آنرا بہمان زبان تعلیم می داد۔

نیز چند تصانیف بطرز نصاب وارد بسال دوازده صد و پنجاه و ہشت ہجری بہ ٹونک قدم آورد
 بھر گہ ملازمان وزیر الدولہ امیر الملک نواب وزیر محمد خان بہادر نصرت جنگ نسلک گردیدہ بمصافحت
 و مجالسست فرزندان رئیس موصوف مخصوص گشت و تا عمر اخیر ملازمت یمین الدولہ وزیر الملک
 نواب محمد علی خان بہادر صولت جنگ خلف نواب سابق الالقاب بسر بردہ بتاریخ پانزدہم
 رجب سال دوازده صد و ہشتاد و نہ ہجری ہنگام نیم شب پنجشنبہ از عالم قانی بکلیت دولی
 روان گردید مولو سے محمد حسن تاریخ حلتش صوری و معنوی این چنین گفتہ سے در یگانہ آن
 عالم حق پرست بہ محمد علی فضل و دانش انیس بہ زعیش جہان دل بہ برداختہ بہ گردیدہ باملا را علی جلسہ
 محمد حسن صوری و معنوی بہ رقم کرد تاریخ طرز انیس بہ فردوس رفت آن معلی جناب بہ زماہ حب
 نصف لیل انیس بہ تصانیف آثار عشر در احوال قیامت۔ دلیبر و عظیم۔ تسلط ناظرین در لکاح
 بیوگان۔ مینو نظیر در قصص بزرگان۔ ہدیۃ الاخیار قصہ عا و ادلی و عا و اخری۔ دقاع الحمید
 در حالات سید احمد مجاہد رای بریلی۔ ترجمہ حقیقۃ الاسلام مصنفہ قاضی شہار اللہ پانی پتی۔ نصاب
 گوہر منظوم۔ نصاب سلک گہر۔ نصاب مصدر الفیوض۔ نصاب مقتل الخانن نصاب
 درج جواہر۔ نصاب عنقا قید الاثار۔ نصاب کنز المصادر۔ مثنوی تحفۃ الاخیار۔ مثنوی تحفۃ الامحا
 قصائد در حمد و نعت۔ رکاز المداہت در فقہ۔ مثنوی عبرت افزا قصہ
 زن دینار عابدہ

مولوی شاہ محمد علی ساکن بہیرا بن شاہ عبدالعلیم ابن شاہ ابوالغوث کرم دیوان ساکن
 موضع بہیر ضلع اعظم گڑھ و برادر زادہ حافظ شاہ ابوالسحاق قدس سرہ بشوق تحصیل علوم
 پای ارادت در جادہ غربت نہادہ بعد طے منازل و قطع مراحل در مدراس بخدمت ابوالعباس
 ملا عبدالعلی بھر العلوم فرنگی محلی پیوستہ در ان مرز بوم مدرسے قیام ورزیدہ از تحصیل علوم درسیہ
 متداولہ نقد فراغ بدست آوردہ بدیار عرب روانہ و تا سہ سال بدین طیبہ علی صاحبہا اصولو
 و النجیہ رخت اقامت انداختہ علم حدیث و اسماء الرجال و اسانید را بہ تکمیل رسانید و بعد در
 بست و سہ سال بوطن مالوت مراجعت فرمود و بو طیفہ دولت مدراس کہ با و میر سید قانع
 بودہ روز سکے چند بوطن بسر بردہ همان قانی را پدر و فرمود انا اللہ و انا الیہ راجعون

ملا محمد عمران رام پوری ابن ملا محمد غفران رام پوری شاگرد والد ماجد خود نیز خدمت مولوی
حیدر علی رام پوری مستفید شدہ و رفقاہست مشارالہ اقران خود بود تمام عمر شریفش در افتادہ تعلیم
طلبہ علوم بسر بردہ رسالہ تجنیز و تکفین بیت از مصنفاتش مشہور و مطبوع است ہنگامیکہ بحیث
والد خود سمت کلکتہ تشریف لے برہو بمقام فتح پور ہسودہ فقیر حقیر خدمت ہر دو بزرگوار در یافتہ
پدر و پسر نہایت سن بودند کہ شخص ناواقف ہر دو را برادر یکدیگر کے شمر دایم ہفتاد و دو سالہ
بسال ہفتاد و یکم از صدی سیزدہم داعی اجل را لبیک اجابت گفتہ بریاض رضوان پیوست
مولوی محمد عمر رام پوری دانشمند تبحر جامع معقول و منقول ذکی لطیف مناظر غالب شاعر فصیح
واعظ طلیق اللسان مخلص صولت میگرد حاشیہ عینی شرح ہدایہ و رسالہ طنطنہ صولت در باب
سماع از یادگار اند سؤالات عشرہ کہ مولوی محمد حسین لاہوری سرخیل غیر مقلدین مشتمل کردہ بود
بجواب ہر یک سوال با جوہ متعددہ تحریر فرمودہ نامش عشرہ بشرہ نہاد آن رسالہ نیز از تصانیف
شریفش شہرتی دارد وی رحمۃ اللہ علیہ بمریست و شش سالگی واقع سیزدہم رمضان المبارک
سال دو اندہ صد و نو و پنج ہجری رحلت فرمود

شیخ محمد عیسیٰ جونپوری ابن شیخ احمد عیسیٰ دہلوی در قرأتیکہ از آمدن امیر تیموری صوبہ دہلی افتاد
اکثری اناکارہ بخونہ در فتنہ شیخ احمد عیسیٰ نیز در ان میان بود و محمد عیسیٰ در ان زمان ہفت یا ہشت
سالہ بود دہم در صغرسن بمقتضای سعادت ازلی و استعداد جلی مرید شیخ فتح اللہ اودہی شد
و باشارت پیر دتی پیش ملک العلما قاضی شہاب الدین دولت آبادی تلمذ کردہ شرح اصول
برودہی کہ قاضی موصوف تا بحث امر وار و تقریب دی نوشتہ است دی بعد فراغ از تحصیل علم
ظاہر در خدمت شیخ فتح اللہ تصفیہ باطن مشغول شد تا آنکہ از کبار مشائخ جونپور شہرت پذیرفت
دہم در انجا مدفون است

ملا محمد غفران رام پوری ابن ملا تائب آخون ابن حافظ سعد اللہ خان رامپوری از افتاد
ترابی خیل مرید و تلمیذ ملا فقیر آخون ولایتی بود و نیز خدمت بعض علمای وقت مستفید شدہ فتاویٰ
فقہ در صد جزو نوشتہ کہ بکنگ موسوم و بکتب خانہ رئیس رامپور موجود است علمائے نامور
از سایہ دامن تربیت و تعلیم او برخاستہ اند بجز صد سالہ بسال شصتم از صدی سیزدہم ہجری

حلت فرمود مصنف اجماع العلوم وی را بقلب روایت کش یاد کرده العلم عند الله تائب برون
صائب بادل تابی شہادہ فوقانیہ بعد شرافت بعدش ہمزہ مبدلہ مکسورہ و دما خرباسے محسوسہ
بمعنی توبہ کنندہ آخون بالفت ممدودہ و خای ہمزہ مضمومہ و واو معدولہ و نون ساکن بمعنی استاد و
سلی جنگ بحیم تانی مضموم و سکون نون و کاف فارسی بیاض بزرگ را گویند

شیخ محمد غوث گوالیاری بسلسلہ شطاریہ مرید حاجی حمید ست در ابتدای حال تا دوازده سال
در دامن کوه چنار ریاضت شاقہ کشیدہ در غار باسکن از برگ اشجار غذا میداشت و علم و غوث
بہنما و مقتدا و صاحب تصرف بود ہمایون بادشاہ باو عقیدتے کامل داشت بعد انہام ہمایون شہ
شاہ افغان دسپے آزار شیخ گردید شیخ سفر دکن اختیار کرد سلاطین آن دیار بجلقہ اعتقادش
در آمدند شیخ وجہ الدین گجراتی کہ عالم ربانی فاضل متجرب و مطیع و متقادش گشت بسال ہند و
شخصت و شش ہجری شیخ از گجرات باگرہ آمدہ اکبر بادشاہ را در سلک اداوت خود کشیدہ گر بادشاہ
زود منحرف شد و نیز صحبتش بہ بیرم خان و شیخ گدڑی راست نہ آمد و بچیدہ بگوالیار رفت و خانقاہی
تعمیر کرد یک کرد تنگ معاش داشت و نہایت منکسر مزاج بود ہر گز امید تعظیما قیام سے نہ نمود
رسالہ مزاج نامہ در عروج حال خود و جواہر خمسہ و آوارہ غوثیہ و تبحر الحیات از تصانیف او یادگار
ہرگز لفظ من بزبان او نکلد شتی ہموارہ تعبیر از خود بغیر کردی تا اینکه دقت تقسیم غلہ سیگفت کہ اینقدر
سیم و نون غلہ بفلان بہ ہید ہجرتا دسالگی در سال ہند و ہفتاد ہجری رحلت فرمودہ رحمۃ اللہ علیہ
شاہ محمد فاخر آلہ آبادی از ایر تخلص بن شاہ خوب اللہ آلہ آبادی جامع علوم ظاہر و باطن بود
اکتساب علوم ظاہر بخدمت برادر کلان خود شیخ محمد ظاہر کردہ حق سبحانہ تعالی شانہ اورا شائے
عظیم دادہ بود ہجرت و یک سالگی بجائے پدر بزرگوار و سادہ آرای خلافت شدہ بعمربیت
و ہشت سال زیارت بیت امد مشرف گشت و بہدینہ طیبہ سند حدیث از شیخ محمد حیات سندھی
مدنی حاصل نمود چون مرتبہ سوم غم حج کردہ در بہان پور داعی اجل را لبیک گفتہ بتاریخ یازدہم ذی الحجہ
روز یکشنبہ سال یازدہ صد و شصت و چہار ہجری جان بجان آفرین سپرد تاریخ ولادتش
خورشید و تاریخ فوتش زوال خورشید یافتہ اند مزارش در بہانپور بہ پہلوی شاہ عبداللطیف
برہانپوری است یزاد پیر برگ دیر تصانیف بسیار اند از بخلہ قرۃ العینین نے رفع الیدین

نور السنۃ ودرۃ التحقیق وغیرہ مشہور ہستندہ شکر اللہ سعید

مولوی محمد فاروق حیریا کوئی فرزند خرد قاضی علی اکبر ابن قاضی عطاء رسول عباسی ہے
 کہ بفضل کمال و ماقران و امثال گوی سبقت ربودہ و ساحت علوم عقلیہ و نقلیہ را بکام تحقیق و
 تدقیق فرسودہ کتب درسیہ فارسیہ و صرف نحو عربیہ و علوم عقلیہ و نقلیہ از مہین برادر خود مولوی
 عنایت رسول الکتاب نمودہ و علم ہیات از مولوی رحمت اللہ فرنگی محلی و ہدایہ وصول فقر
 از مفتی محمد یوسف فرنگی محلی و عاشیہ زاہد بیہ بر شرح ملا جلال از مولوی ابوالحسن منطقی آموختہ
 بالجملہ ہر دانہ کمال از خرمن اساتذہ نامی اندوختہ مطیع سفر و ملک حجاز کشید و زیارت حرمین شریفین
 بہرہ اندوز گردید و بدیدار علمائے اسلام و الکتاب فیوض از فقری اہل سلام بعد عار و ملی رسید
 در علوم ادبیہ فارسیہ و عربیہ ید طولی دارد و بتعلیم طلبہ علوم می پردازد و دی رارسایل علوم مختلفہ و
 اشعار عرب و مکاتیب و خطب اندازا بخلہ اندکے از بسیار دشتی از خرواری نگارم از تصانیف فارغ
 داورا گوہر شناسا اینکم در بزم توبہ بحر معنی در دل و گنج سخن در آستین بہ اطللس فلک را دانم چو نقش
 بود یا بہ جامہ عریانم رودارد از دیباچہ چین بہ ہستم از گنج قناعت مایہ دار خرمی بہ نیم تم در یوزہ گردی
 بر در تاش و نگین بہ شنوی کہ بہرچ استاد خود مفتی محمد یوسف فرنگی محلی و در سال دو و از دہ صد و
 ہشتاد و شش ہجری بسلاک نظم کشید و بمع قبول مدوح رسید بتدی اذان نیست ۵۵ دلم
 و رشوق زلفش نالہ ساز است بہ چہ می ناظم غم زلفش دراز است بہ بدل چون دیگ منم گرم چشم بہ بصورت
 صورت بنض غموشم دلی دارم مشعبہ شیشہ بازی بہ زبانی جادوی افسون طرازی بہ حدیث
 من فسون جان گذار نیست بہ دو چشم صورت خون نابہ ساز نیست بہ نوای من صفر ہر نشمن بہ
 حدیث قصہ ہر کوی و برزن بہ بسے این خامہ سحر اورثرف بہ برآرد جادو بہا از تہ حرف بہ گمی شب
 آورد کہ روز بیرون بہ گمی قائم نماید گاہ اکسون بہ گمی این خامہ در بہای ناشاد بہ افسون خنسدہ
 جوش طرب زاد بہ گمی از دیدہ دلہای خرم بہ برآرد چشمہای اشک ماتم بہ صفا شمع ہے در بزم
 خیالم بہ سخن یک نغمہ ساز کمالم بہ نمی بینی کہ طرفہ بلبلم من بہ کورین اعجوبہ ہر حنظل من بہ ہر میدان نمودم
 ترک تازی بہ بخوانم نامہ ترکی و تازی بہ گمی از لوح رازی خواندہ ام حرف بہ گمی از حرف تازی ہستم
 ام طرف بہ گمے اندر مقام سخن شیراز بہ شدم با اہلی و سعدی ہم آواز بہ گمی در بزم گاہ نغمہ سازی بہ

سخن راندم باہنگ ججانی بہ محسودا آن فروزان گوہر من بہ کہ شمع من بہرینے است روشن
 قلم چون در لغات و حروف راندم بہ سخن برکسی اعلیٰ نشاندم بہ بہ نحو و ہم بلاغت خامہ من بہ بسے
 شمع معانی کرد روشن بہ ز موجودات عالم حتم اسرار بخواندم و قراعداد مقدار بہ بسی خار عناد و
 پاکستم بہ ز ساز جہر و نظم طرستہ بہ چو کردم را ز ستر حرج ظاہر بہ سخن راندم ز اعراض و جہا بہرہ رخ
 معلول و علت و نمودم بہ گرہ از وحدت و کثرت کشودم بہ با حکام عقول و بحث اسرار بہ بدست
 شرع احمد کردم اصلاح بہ ز طاب نور آن مہر دل افروز بہ بسے شبہای ظلمت کردہ ام نور بہ
 سوی آبای علوی یافتہ راہ بہ شدم از انتمہات سفلی آگاہ بہ بنور دیدہ اہل بصائر نظر کردم بگلزار
 عناصر بہ بسے بگماشتم ناظور دل را بہ تماشای بہار آب و گل را بہ فنار ادست در ہر صورتی دید بہ
 زہر یک لاجرم رخ باز بچیدہ ز فکر این و آن خود را تہی کرد بہ بسوی ملت بحون رخ آورد بہ غیا
 رفت از مہ تا بہا ہی بہ پے اسرار آیات الہی بہ بسا جہد طلب آورد و در کار بہ بودم از کثرت
 گنج اسرار بہ چو گردیدم ز را ز شرع آگاہ بہ ندیدم در میان جزو نقش اللہ بہ ملاح ممدوح
 می پروازد۔ چو براوج کمال خود رسیدم بہ ز سنگ ستانی بوسہ چیدم بہ چہ سنگی یوان
 شدین بہ کہ دار و از شریعت ملک و آمین بہ جناب اوستاد کعبہ جاہ بہ دلیل راہ مردان حق آگاہ بہ
 سحاب ساکت جو النوال بہ تمام صائد طودا کمال بہ کمی فی الو غالیث الاعادی بہ کریم فی التدی
 غیث الایادی بہ کرمی یوسف مصر معانی بہ غزال مرغ فضلش غزالی بہ چہ یوسف مصر معنی لغزینی
 نیز و ملک جم پیشش بہ چیز بی بصورت شمع بزم یوسف آمد بہ معنی غیرت بو یوسف آمد بہ
 بگیتی در کمال ہمشرش نیست بہ جبینی خالی از خاک درش نیست بہ بشوق مکتب و شمش
 فلاطون شولی دار و چو جام بادہ پرخون بہ ادب گیرد بہ ستانشان رطوبہ بہ پیشش بوی علی تہ کرد زانو بہ
 الی آخرہ بقیہ اشعار ابدارش بجز تحریر نہ آوردم کہ بحر زخار را بکوزہ آوردن کار سے دارد وی را
 ماسوای تصانیف را لقمہ و خطبہا دبیر زبان عربیہ اند کہ داد فصاحت میدہند و بر کمال بلاغت
 و لیے اندام مع یکے عنوان خطب جمعہ کہ کتابیست مشتمل بر خطب منظومہ و منشورہ صورتہا
 الحمد للہ القاسم الالار بہ الحاسم الادار بہ العلی الاسمار بہ والصلوۃ والسلام علی سید الانبیاء
 محمد منقذ الاسرا بہ المخصوص بال لاسرار و علی اکرم الطاہرین بالباسار بہ واصحابہ القاہرین للاعدا بہ

[illegible]

وداصل لا طہارۃ وداکرام المولد ولا حم اہل الکرم و اسود و سلسلہ مسلک رسولکرم محمدکما عملہ
 المولیٰ العادل محمود و ولد الخصال الکامل احمد و ہما کلا واحد ہما علی الکرار و سادہ و سرور و ہما
 السور و الرسادہ سمار الکرم و داماد الہم اسار الکرم و و اس المکرم و اللہ اعط الہم و عمر طال و عدا
 و مالہ ما حصر عدہ و اولہ و عرسہ کل واحد و داہ و اکرمہا مالہ و اولہ و ہما سرور و مالہ احصاہ
 احدا اندادہ بجا اب آن سید محمود و کنز الی زبان اردو باظہار خرسندی طبع نوشتہ و دران
 نامہ نگارش نمود کہ اگرین ہنسی سے کہوں کہ خوب بے نقط سنائی تو کچھ مضائقہ نہیں
 شیخ محمد فاضل بہاولوی قادری مجددی از علمای نامدار پنجاب در شریعت و طریقت باسخ
 قدم بود تمام عمر باشتغال تدریس و تعلیم طلبہ علوم بسر بردہ جسے مردم با کمال از دامن تربیت
 او برخاستند بسال یازدہ صد و پنجاہ و یک ہجری وفات یافتہ در بمالہ مدفون گشت
 مولوی محمد قاسم نانوتوی ابن شیخ اسد علی بن غلام شاہ بن محمد بخش بن علاء الدین بن محمد
 فتح بن محمد مفتی بن عبد السمیع بن مولوی ہاشم نانوتوی بہ دوازده صد و چہل و ہشت ہجری لادہ
 یافتہ نام تاریخی وی خورشید حسین است بر حدت طبع و جودت ذہن مجبول شدہ ابتداء از شیخ
 ہمال احمد نانوتوی و مولوی محمد نواز سہارنپوری کتب عربیہ و فارسیہ خواندہ بسال دوازده صد
 شصت ہجری بدہلی آمدہ کتب درسیہ متعارفہ پیش مولانا مملوک علی نانوتوی مدرس اقل مدرس
 دہلی گذرانیدہ و استناد حدیث خدمت شاہ عبد لغنی محدث دہلوی کردہ بعد فراغ از تحصیل علوم
 چندی مدرسہ انگریزی واقع دہلی تعلق گرفتہ و بعد ترک آن تعلق در مطبع احمدی تصحیح کتب مقرر شد
 و در سن دوازده صد و ہفتاد و ہفت ہجری بزیارت بیت اسد مشرف شدہ دست ارادت
 بدست ہدایت جناب مولوی و شیخ شیخی حضرت حاجی امداد اسد تہانوی مہاجر و نزیل مکہ معظمہ
 بسلسلہ چشتیہ صابریہ دادہ مراجعت فرمودہ سرپرستی مدرسہ اسلامہ بندہ خود گرفت زان بعد
 در سال دوازده صد و ہشتاد و پنج ہجری ثانیاً بزیارت بیت امداد الحرام مہابات اندوختہ بطن
 مالوف باز آمدہ در دہلی بتدریس و تنشیر علوم پرداخت۔ پادری تارا چند را در مباحثہ مذہبی
 ساکت نمود در سال دوازده صد و نو و دسہ ہجری بمقام چاندپور ضلع شاہجہا پور منجھے
 بنام زو میلہ خدا شناسی فراہم شدہ علمای ہر مذہب در ان مجمع ہم آمدہ بودند صاحب ترجمہ

علیه الرحمه علی رؤس الاشهاد ابطال تثلیث و شرک و اثبات توحید بنوی بیان فرموده که حاضرین طبع
چه موافق و چه مخالف همه مهر سکوت بر دهان خود داشتند و بسال دوازده صد و نو و چهار
هجری ایندست ریاضت سستی مباحثه وجود و توحید و با عیسایان گفتگوی تحریف کرده پندت
مذکور سر بچیب سکوت فرورد و پادریان عیسائی کتب خود گذاشته فراردا برقرار ترجیع دادند
رساله حجه الاسلام در غیاب مشهور است و همدین سال کرت ثالث بنیارت بیت الله الحرام
شرف اندوز شده مراجعت فرمود و مرض شب بتلا گشت در عین بیماری پندت دیانند مذکور
در باب استقبال قبله بر مسلمانان اعراض کرده بجوابش رساله قبله نما تحریر فرمودند و بر پنجشنبه
وقت ظهر چهارم جمادی الاولی سال دوازده صد و نو و هفت هجری بموضع تب و عسر
ذات الجنب رحلت فرموده بقصبة نانوته مد فون گروید از تلامذه و س مولوی محمود حسن
دیوبندی و مولوی فخر الحسن گنگوہی و مولوی احمد حسن امر و هوی مشهور اند و از تصانیف شریفه
او کتب ذیل مطبوع شده شایع اند - مجموعه رسائل قاسم العلوم - مصابیح الترویج - آب حیات
تقریر و پذیر مباحثه شاهجهان پور - هدیه الشیخ - قبله نما دیوبند و نانوته و و قصبة شاهجهان پور اند
مولوی محمد حبیب بدایونی ابن مولوی محمد سعید بدایونی علوم متداوله از پدر بزرگوار خود
تحصیل تکمیل نموده جامع العلوم بود خصوصاً در فقه و فرائض مهارت کامل داشت بعمر هفتاد
و چهار سالگی بامه محرم سال دوازده صد و پنج هجری رحلت فرموده بدرا بخان پیوست
رحمۃ اللہ علیہ و علی اسلافہ

مولانا محمد حسین لکهنوی ابن ملا محب الدین ملا احمد عبدالحق ابن ملا محمد سعید پسر دوم
ملا قطب الدین شہید سہالوی شاگرد رسید ملا حسن شارح سلم العلوم عالم علوم عقلی و نقلی و فہم
رموز خفی و جلی و در جودت ذہن و ذکا و طلاقت معروف بود تصانیف لطیف دارد از انجس
تشریح سلم و تشریح مسلم الشبوت و حاشیہ میرزا ہد ملا جلال و حاشیہ میرزا ہد شرح
مواقف و وسیلۃ النجاة و در حالات اہل بیت نبوی صلعم و ترجمہ حکایات الصالحین و شرح
اسمای حسنی و شرح تبصرہ در تصوف و زبدۃ الفوائد در بیان سحر رمضان و کنز الحسنات فی
ایتاء الزکوۃ و غیر ذلک اند تبست و دوم رجب الثانی سال ہزار و دو صد و بست و پنج ہجری

رحمتش سوی روضہ رضوان وقوع یافتہ دربلغ مولانا احمد الوار الحق واقع بلکہ لکھنؤ مدفون گشت
 علیہ الرحمۃ والاعتراف مصرعہ ماہ برج علوم پنهان گشت : ماده تاریخ فوت اوست
 ملا محمد محسن کشواز علمای کبار خط کشمیر شاگرد ملا محمد امین کانی کشمیری بود در علوم عقلیہ
 دستگاہی کامل داشت از تعلما نش کسے بی برہ نماند برہایہ و مطول حواشی و تعلیقات نوشتہ
 و بجا تازک دست ارادت دادہ بسال یازدہ صد و نوزدہ ہجری وفات یافتہ بمقبرہ سید محمد
 کرمانی واقع تاشون مدفون شد

حافظ محمد محسن دہلوی مجددی نقشبندی از احفاد شیخ عبدالحق محدث دہلوی خلفای شیخ
 محمد معصوم مجددی است جامع علوم عقلیہ و نقلیہ بود بسال یازدہ صد و چہل و ہفت ہجری وفات یافتہ
 خواجہ محمد معصوم سہروردی حضرت عودۃ الوثقی خواجہ مجد الدین محمد معصوم خلف الصدق و
 خلیفہ عظم حضرت قیوم ربانی محبوب صمدانی شیخ احمد فاروقی سہروردی مجدد الف ثانی رضی اللہ
 تعالیٰ عنہما ولدت آن جناب در سن ہزار و نہ ہجری واقع شدہ بعمر شانزدہ سالگی بحضور پیر بزرگوار
 فارغ التحصیل گشتند آنحضرت جامع علوم عقلی و نقلی و تحزن کمالات صوری و معنوی بودند
 بہ بشارت مقام قطبیت و منصب قیومیت از پیر بزرگوار خود مشرف شدند نسبت
 طریقہ احمدیہ مجددیہ بتوجہات ایشان در اطراف عالم شایع گردید و عالمی باحوال بلند مقامات
 اچہند رسیدہ کشف مقامات الکیہ آنچنان بود کہ از ولایات بعیدہ منتسبان خود را اعلام میفرمودند
 کہ فلانی بولایت موسویہ رسیدہ و فلانی بولایت محمدیہ مشرف گردیدہ نہ صد ہزار کس بردست
 ایشان مرید شدند و ہفت ہزار کس را آنجناب خلافت دادہ اند در خدمت ایشان طالب
 یک ہفتہ برترہ فنا و بہ یک ماہ بکمال ولایت میرسید و بعضی را در یک توجہ بجمع مقامات
 میرسانیدند و همچنین فرزندان آنجناب اقطاب وقت بودند و ہفت اقلیم را منور ساختند
 ختم ربیع الاول سال ہفتاد از صدی یازدہم ہجرت بریاض رضوان پیوستند

سید معصوم نقشبندی بالاپوری زبدۃ المائل اقران عمدہ مشائخ دوران بقصبہ بالاپور
 معنات صوبہ برار سکونت پذیرد و ہر چند دیدہ معاف عطیہ نظام حیدر آباد قابض بود شیوع
 علوم ظاہرہ دران ممالک بہ توفیض و لیست و اکثری اناسلاف او علمای کرام و فضلا سے

فدوی الاحترام گذشتہ اند و فائش در سال نوزدہم صدی سیزدہم ہجری بظہور بیہوشتہ در قصہ
بالاپور مدفون گشت

مولوی محمد معظم ساکن بہنہ ابن احمد صدیقی جد امجد مولوی محمد اشرف لکھنوی در بہنہ تولد
یافتہ از والد خود و ملا عبد الحکیم ساکلوٹی اخذ علوم کردہ و قرآن مجید مع تفسیر بیضاوی حفظ گرفتہ در علوم
دینیہ فائق اقران گشت بہادر شاہ بن عالمگیر بادشاہ عمدہ قضای بہنہ بدوارزانی فرمودہ چند
دیہہ بجاگیرش داد مولوی مرقوم بقضا و تدریس مشغول بود از تصانیف او تفسیر قرآن بود کہ
در استیلای سکمان سوختہ شد و نیز شرح شتوی مولانا روم از دست درس یکبار و یکصد شہ
و ہشت ہجری وفات یافتہ در بہنہ مدفون شد

مولانا محمد مفتی از اکابر علمای عمدہ جلال الدین محمد اکبر بادشاہ صاحب کمالات بجلہ مدرسین
بلدہ لاہور عمدہ اقتاسر بلندی داشت و ہر باری کہ ختم صحیح بخاری و مشکوٰۃ المصابیح میکرد
مجلسی عظیم ترتیب دادی و پنج ہزار حلویات میفرمود و علمای و صلحا خورانی ندی غرض منزل فی
جمع اعیان افاضل زمان بود چون نبود سالگی رسیدہ و نخی و ضعیف گشتہ اندرس باز ماند
پسرانش ہمہ صاحب کمالات و فضائل میجویدر بودند رحمہ اللہ

مولوی محمد علی جوہروری خلف چہارم مولوی سخاوت علی عمری جوہروری کنیت و
ابوالخیر ست در بست و نہم جمادی الثانی سال دوازده صد و ہفتاد و چہار ہجری بکے معظمہ
ولادت یافتہ زید اسن پرورش والدہ خود یعنی صبیہ قاضی ضیاء اللہ مرحوم بہرہی برادر علانی
خود مولوی محمد جنید بوطن واپس آمدند و بانک مدرسے از حفظ قرآن مجید فراغ یافتہ بعد
تحصیل کتب رسمیه فارسیہ اکتساب علوم عربیہ بخدمت برادر خود مولوی محمد شبلی آغاز نمودہ بخدمت
مولوے عبد اللہ ساکن موضع کوپا ضلع چیمبر تلمیذ مولوی مفتی محمد یوسف فرنگی محلی و نیز بخدمت
مولوے سعادت حسین عظیم آبادی و مولوی علی اکرم آروی و مولوی محمد عبدالحی فرنگی محلی
تکمیل نمودہ بدرس و تذکیر طلبہ و عامہ خلایق و انتظام مدرسہ ربانیہ قرآنیہ جامع جوہور کہ قائم
کردہ والد ماجد شان است بر سر بند سلہ اند و رقاہ الی ہائینہ

شیخ محمد مودود لاری مرید بابا نظام ابدال نزد مولانا عبد الغفور لاہوری لختی سخی دانش نداشت

مازفران در ہادیوزہ گری نمودہ مراتب عیانی و بیانی نیکو میداشت و بر غائب علوم چون
 کیمیا و غیرہ آگاہی داشت شاہ نعمت العدولی و شاہ قاسم انوار را در یافتہ با بجلد از ماہران علم
 توحید و متبعان مشرب بخرید و تفرید بود در سال ہند ہجری بہندوستان قدم آورده شیخ
 امان یانی پتی پیش وی استفادہ علم توحید و تحقیق کتاب فصول حکم و غیرہ میکرد وی در حق شیخ
 امان گفتی جوہری قابل یافتن لیکن جیف کہ یک چشم دارد و در مخاطبات نیز اورا بلفظ کورک بخواندی
 مہتا و اگرہ اقامت داشت بعد از ان بعلاقہ محبت شیخ امان در رابطہ خدمت او در پانی پت
 سکونت اختیار نمود و ہما نجا ہما رمضان سنین ہند و ہفت ہجری واپسین خوابش در گرفت
 خوابگاہ او ہم پہلوی شیخ امان است

شیخ محمد احمد آبادی بشیخ حسن محمد چشتی احمد آبادی گجراتی شہرت دارد و کینتش ابوصالح فرزند احمد
 شیخ احمد المعروف بشیخ میامنی ابن شیخ نصیر الدین در علوم ظاہر و باطن یگانہ روزگار بود در صغر سن
 اکتساب کمالات نمودہ بحضور پدر شہرہ آفاق گشت دولت و شدت ظاہری ہم داشت
 خرج اعراس بزرگان و طعام درویشان بروجہ استیفا میکرد مسجدی کلان اندرون شہر احمد آباد
 یک لک روپیہ صرف نمودہ بنا فرمود کہ بنای شیخ تاریخ آنست تفسیر محمدی و حاشیہ تفسیر بیضاوی
 و غیرہ از یادگار چہل و یک سال بر مسند ارشاد متمکن بود و ہجرت بجاہ و نہ سال بتاریخ بستی و شتم
 زی تعدہ یوم شنبہ سیال ہند و ہشتاد و دو ہجری رحلت فرمودہ

سید محمد جعفر پیر عالم احمد آبادی گجراتی ابن سید جمال مقصود عالم قدس سر ہما دواز دہم
 شعبان سال ہزار و بیست و سہ متولد شدہ ارادت و خلافت از پدر بزرگوار خود وارندہ در علوم
 ظاہر و باطن با کمال خصوصاً در حدیث و تفسیر فائق الاقران بودند از ایشان مصنفات کثیر
 یادگار اند از مجملہ روضات شاہی کہ مشتمل بر بیست و چہار مجلد است متضمن احوال بزرگان و در
 احادیث و تفسیر و غیرہ دیگر مصنفات بسیار اند ہم ذیجہ سال ہزار و ہشتاد و پنج ہجری
 رحلت فرمودہ در احمد آباد پہلوی پدر خود مدفون اند

سید محمد ابوالجہد محبوب عالم ابن سید جعفر پیر عالم احمد آبادی گجراتی دوم بیج الاول سال ہزار و
 چہل و ہفت ہجری متولد شدہ از بدو فطرت و صل جبلت جاذبہ خدا طلبی و مادہ اکتساب علمی

در سر داشت از مشایخ و علمای صوفیه احمد آباد گجرات است تصانیف کثیره دارد از انجمله و تفسیر
یکی فارسی بروایت اهل بیت دوم عربی بطور جلالین و در حدیث زیته النکاة فی شرح مشکوٰۃ
به بیان تمسک هر مذهب یادگار و چند علاوه تدریس مطالعه کتب علمیہ بسی ریاضتہا و عملیات میکرد
نوزدهم حمادی الاخری سال ہزار و یکصد و یازده ہجری رحلت فرمودہ در احمد آباد مدفون گشت
سید محمد شبینی گجراتی عرف سید خدابخش بن سید حسین از ملتان بہ بٹن قدم آورده و اکثر
علوم صوری و معنوی از خدمت والد بزرگوار کردہ نقیہ کامل و محدث عامل و ارادت خانوادہ
چشتیہ بخدمت برہان الدین قطب العالم داشت بتاریخ پنجم حمادی الثانی سال شصت و چہل
ہفت ہجری رحلت فرمود قبرش در بٹن زیارتیہ بہ

شیخ محمد صالح احمد آبادی گجراتی عرف پیر بابا ابن شیخ نور الدین بن شیخ محمد گجراتی صالح
مادر زاد صاحب علم و حلم و تقوی و سخا مرید و شاگرد و جانشین والد ماجد خود بود از ابتدا تا انتہا
پیش پدر خود تحصیل علوم ظاہری و باطنی نمود در عمر ہفت سالگی تمام قرآن مجید با تجوید یاد گرفتہ
محمد عظم شاه ہنگام صوبہ داری گجرات ویرانچہ خود طلبیدہ سورۃ الرحمن شنیدہ خلعت و نقد و خیم
تا چپور عملہ پرگنہ بیرم گام از جا گیر خود مرحمت فرمود و فرمان از حضور اورنگ زیب طلبیدہ داد
در عمد فرخ سیر محمد شاہ بادشاہ بدلی مطلوب شدہ رفتہ از ہر یک شاہ دو ہزار روپیہ زادواہ
یافتہ و اغزاز و اکرام و ملازمت با اختیار حاصل کردہ مورد عنایات شاہانہ گردیدہ نقد و خلعت
وفیل یافتہ اکثر اموال و فضلای گجرات دکن بفضیلت و قابلیت شان مقرر و معرفت بودند و
بر امثال و اقربان مقدم میدانستند بالجملة بتاریخ شانزدهم حمادی الثانی سال یک ہزار و یکصد و چہل
و ہفت ہجری در شاہجہان آباد بحیات پدر بزرگوار سفر آخرت اختیار کردہ نعش او از
شاہجہان آباد آورده در مقبرہ جد بزرگوارش مدفون کردند بتاریخ وفات او از مراد بخش برمی آید
میر سید محمد قنوجی، ہموارہ مدرس علوم دینی و نشر معارف یقینی اشتغال داشت شاہجہان
بادشاہ و آخر ایام سلطنت بخواہش و اغزاز تمام طلبیدہ بقربت خویش اختصاص داد و بعدش
عالمگیر بکمال نیاز از اکبر آباد طلبیدہ بشرف تخصیص اغزاز مختص فرمود مصنفات حجۃ الاسلام
غزالی خصوص احیاء العلوم پیش وے دیدہ در ہفتہ سہ روز ہذا کرہ علوم در خدمت

شاہی مجلس افادہ گرم داشتی و در تالیف فتاویٰ عالمگیری سلسلے جمیلہ بکار برد۔
 حاجی محمد قاسم سندھی عالم الکلام فاضل الفضل مجموعہ علم معقول و منقول مہبط فیوض مکتبی
 و وہابی شاگرد و مخدوم رحمہ اللہ سندھی قرنِ حاجی ہاشم بود ویرا با علما در مباحث علمی صحبت فرمایا
 واقع شدہ بحدوث ذہن بر اکثر اقرا ان خود فائق برآمد ہر روز وقت عصر بیان حدیث نبوی
 علیہ السلام کردی و بسا اہل توفیق را بسبیل ہدایت سلوک دادی یکبار پنج رفتہ مراجعت نمود
 کرت ثانی مع اہل و عیال رفتہ آنجا متوطن شد و بدین حدیث در ان مکان بیون مشارالیم
 سائر علما گزیدہ بسال ہزار و صد و پنجاہ و ہفت ہجری در گذشت از تلامذہ وی ملا محمد باقر و اعظم
 و مخدوم نور محمد مشہور وقت بودند۔

سید جلال مقصود عالم احمد آبادی گجراتی ابن سید محمد مقبول عالم قدس سرہا
 شب شنبہ پانزدہم شہر جمادی الثانی سال ہزار و سہ ہجری ولادت یافتہ کلمہ وارث رسول تاریخ
 ولادتش یافتہ اند در یازدہ سالگی قرآن مجید حفظ نمودہ بہ تحصیل علوم مشغول گشت وابتداء
 تحصیلش پیش مولانا حسین سیستانی بود و اتمام آن نزد شیخ عبدالغفریز مرید و شاگرد پدر خود کردہ و
 تحصیل علوم باطن ان خدمت پدر بزرگوار نمودہ منصب شش ہزاری و خدمت صدارت
 از حضور شاہ بہمان بادشاہ داشت با اینکہ در خلوت بر ریاضت و محابہ میکوشید و تمام شب
 بہ بیداری و مناجات می بود و ششمین بیع الثانی سال ہزار و پنجاہ و نہ ہجری در لاہور حلت فرمود
 نقش وی باحمد آباد آلودہ در مقبرہ پدرش مدفون کردند

سید محمد مقبول عالم احمد آبادی گجراتی بن سید جلال الدین ابو محمد عالم قدس سرہا از
 مشایخ و علمائے صوفیہ گجرات دکن است بچہار دہم رجب سال نہصد و ہشتاد و نہ ہجری
 متولد شدہ جامع کمالات صوری و معنوی حاوی علوم ظاہری و باطنی بود خرقہ خلافت سلسلہ
 مغربیہ از پدر بزرگوار خود یافتہ بارشاد و ہدایت عالم را منور فرمود توالیف و تصانیف بسیار
 دارد از انجملہ جماعت شاہی شملہ اوراد شبانہ روز سہ مشہور است و داد دہم رجب سال
 ہزار و چہل و پنج ہجری رحلت فرمودہ مرقدش در احمد آباد یزار و میرک

مخدوم محمد معین سندھی ولد مخدوم محمد امین ولد مخدوم طالب اللہ سندھی شاگرد و مخدوم

عنایت الله جامع جمیع فنون حاوی معقول و منقول تحریر عصر علامه و بهر بود با وجود کمالات علمی آشنا بمرسوفت شده بصحبت بسیاری از بزرگان دین رسیده بخدمت میان ابوالقاسم نقشبندی ارادت اتم یافت و در اواخر ایام بخدمت سید عبداللطیف تارک ارادتمندانہ خلاص پیدا کرد میان وی و حاجی محمد ہاشم ہموارہ مواد قال و مقال میرفتہ تصانیف کثیرہ دارد حکام وقت بدیدنش بکمال تعظیم میرسیدند وی نیز با ایشان ملاقاتہا نیکو کردی چون سماع دوست بود در عین سماع رحلت فرمود اشعار محققانہ گفتی در فارسی تسلیم دور ہندی تیراگی تخلص کرتی بسال ہزار و صد و شصت و یک ہجری بحالت سماع رحلت فرمود۔

میرک محمود سنواری ^{طوسی} بزرگ نصیلت و تقوی و سخاوت بہ موصوف بود سالہا ہلوار ^{منصب} جلیل شیخ الاسلامی علم نیکنامی برافراختہ بسیاری از طلبہ علوم را فیض وافی بخشیدہ در خط تطبیق پیدہ نمودی و فائش در محرم سن نہصد و شصت و دو ہجری وقوع یافتہ رفت میرک آہ آہ تاریخ رحلتش یافتہ اند پسرش میرک عبدالباقی در جمیع علوم کامل بود تخصیص علم بہیت و حکمت چنانچہ عبدالحق گیلانی را کہ قرین مرزا جان و عدیل شاہ فتح اللہ بود بعضی دقائق علمی از وی حاصل شدی در اقلیدس دستگاہی پیدا کردہ اکثر اشکال از خود ایجاد نمود کہ پسند طبلع او فتاد **میرک محمد طھوی** پسر میرک محمود بعضا کمال انسانی منصب در سال نہصد و مفتاد ہجری در گذشت فتادای تورانی از ویادگار است۔

مخدوم میران ^{طھوی} ابن مولانا یعقوب جامع علوم معقول و منقول بود مرزا شاہ حسن را چند گاہ درس و افادہ دادہ و اکثر طلبہ علوم اقتباس الہوار علم از مشکوٰۃ طبع منیرش میکردند فوئش در سال نہصد و چهل و نہ ہجری وقوع یافتہ علامہ داشت الانبیا تاریخ و فائش یافتہ اند بدفنش کویہ منگلی است

شاہ محمد ناصر آلہ آبادی پسر دہم شاہ خوب الله آلہ آبادی مرید شاہ محمد فضل آلہ آبادی و تلقین یافتہ پدر خود او ہم مثل برادر خود علم ظاہر از برادر کلان محمد طاہر و ملاکمال الدین خال خود تحصیل نمودہ از تصانیف او کتب منتخب الاعمال و جواہر نفیسہ و از کار عشو مشہور اند تاریخ بست و یکم جمادی الاولی وقت مغرب روز پنجشنبہ سال یکہزار و یکصد و شصت و نہ ہجری

از عالم فناء عالم بقا رخت رحلت بر بست فقره آله آباد ویرانه شد تاریخ وفات اوست
مولوی محمد نافع فرنگی محلی خلف اوسط مولانا عبدعلی بصر العلوم کتب مختصرت بخدمت والد
 خود بشاهجهان پور استفاده نمود و بخشی در پدرو پسر پیدا شده به کهنه آمده بقیه کتب بخدمت مولوی
 محمدولی و مولوی محمد یعقوب تحصیل کرده و هن رسا داشت لیکن بوجه ناموائقت پدر بی موافقت
 داشت نوبت تدریس نرسیده همواره بتلاش معاش و داد و ستد نمودی بجانب ٹونک باشکرگاه
 نواب امیرخان رفت از ناموائقت آب و هوادرانجا باستقامت بگذشت بقی الدم منجر گزید
 و هشتم شعبان سال دوازده صد و بیست و دو هجری رحلت نمود شاعری تاریخ و فقه گفت
 مولوی نافع آنکه لیل و نهار بمشغول طاعت یزدان با جیب خودش چو شد
 حاصل به بزمه بست و هشتم شعبان به بادل چاک سال رحلت گفت به محو فوات آله هاتف اذان
مولوی محمد نعیم فرنگی محلی پسر خرد مولوی عبدالحکیم بن مولوی عبدالرب بن مولوی عبدعلی
 بصر العلوم بعد حفظ قرآن مجید کتب درسیه بخدمت والد ماجد خود تحصیل فرموده بطریق آباء و اجداد
 خود درس و تدریس میکند و نامی برآورد و زیارت حرمین شریفین مشرف شده عابد و زاہد
 صاحب تصنیف است راقم حرف ویرا بحالت تحصیل پیش والد وی دیده بود در آن عمر هم از
 حسن اخلاق و شائستگی خالی نبود و تالیف کتاب هذا مدارسه که از وی بمن رسید شکر
 گزارم سلمه الله تعالی و ابقاہ

مولانا محمد زکریا رسول نمابناری وطن قدیم وی غازیپور است ولادتش در سال
 یکتر و هشتاد و هفت هجری واقع شد و ده تاریخ آن خلیفہ رسول الله است پدرش در عهد
 عالمگیر بادشاه خدمت قضای بنارس داشت اکثر اتفاق اقامت او باید رنبر گوار در بنارس
 معی نمود وی از سید رفیع الدین بد خود بیعت بسلسله قادریه داشت و علوم ظاہری تمیز
 ملا ابراہیم شاگرد مولوی محمد علی تلمیذ میرزا بہر بود و در سال از کتب علوم فقه و اصول و تفسیر و
 حدیث و منطق و حکمت و ہندسہ و دیگر علوم مروجہ فراغ حاصل ساختہ در بنارس بلباس علما
 بسری برد و طلبہ علوم ماورس پیدا و ہدایت و تلقین باطن می کوشید تصانیف رائقہ دارد باطلہ
 ذات پاکش منبع افادہ ظاہر و باطن بود تاریخ یازدہم ربیع الثانی سال یکتر و یک صد و

شخصت و شش بجزی رحلت فرموده به محله نیلیانا انمخلات بنارس مدرسون گردید
 ملا محمد ولی فرنگی محلی ابن قاضی غلام مصطفی ابن ملا محمد اسعد برادر خرد ملا محمد حسن مرحوم شاگرد
 ملا نظام الدین بن ملا قطب الدین سمالوی بمنصب قضای برگشته ملاوان مضاف لکنو ممتاز
 بود از آن منصب مستعفی شده پای استقامت بخانه خود نهاده بتدریس علوم تا آخر عمر
 اوقات بسر برده عالمی بخدمت وی تعلیم یافت بدرجه تکمیل رسیدند شرح سلم و حوشی زواید ثلثه
 از تصانیف او متداول و معروف اند سال فائش بدریافت نرسید

سید محمد هدائی فرزند ارجمند میر سید علی هدائی بود نور علم و زهد و تقوی موصوف بود عمر
 بست و دو سالگی با ششصد کس از رفقا و خدمه در عهد سلطان سکندربت شکن بکشمیر
 قدم آورده سلطان بی تراخی و ترو دست ارادت بهمن رشادش رسانیده بملقه مریدانش
 درآمد و شمی بست هندی که در بر و سیه سالار سلطان بود با جمعی از خاص و عام مشرف
 با سلام شده بملک سیف الدین ملقب گشت و دختر خود بجایه نکاح سیه موصوف داد وی
 رحمة الله علیه تا دوازده سال بکشمیر رخت اقامت انداخته برقع هدایت و ترویج کسین
 اسلام می کوشید رساله در علم تصوف و شرح شمیه و منطق از تصانیف اوست سید
 محمد حصاری معاصر و معارض او بود سلطان سکندربت شکن برای سید محمد هدائی خانقاهی عالی
 در سن هفتصد و نود و هشت بجزی بنانهاد که در نود و نه با تمام رسیده و زیمرات بنابر عادت خانقاه
 مذکور مقرر فرمود سید موصوف بعد از تمام خانقاه بقصد ادای مناسک حج سفر حجاز اختیار فرموده
 بعد ادای حج بکولاب معاودت نموده رحلت فرموده بجوار سید علی هدائی برآسود -
 ملا محمد هروی از ارشد ملا نده ملا مزاجان در علوم عقلیه ممتاز و از ان بود علم تواریخ و تیکو دانسی
 در سن نهصد و هشتاد و چهار بجزی هند آمده مورد مرام و عنایات جلال الدین محمد اکبر
 بادشاه گشت و بسال نهصد و نود و چهار بجزی رخت سفر بآزرت برد

سید محمد یوسف بلگرامی ابن سید محمد اشرف الحسینی بواسطی بلگرامی دختر زاده سید عبدالحمید
 بلگرامی در بدو خاله زاد حسان الهند میر غلام علی ازاد جامع علوم عقلی و نقلی حاوی فروع و اصول
 بود بست و یکم سوال یوم الاثنین سال شانزدهم از صدی دوازدهم و لاوتشر بنظر زیوسته

کتب درسیہ پیش سید طفیل محمد بلگرامی اتروولی گزرا نیدہ دفعت و سیر بنویہ صلی اللہ علیہ وسلم
 از جد مادری خود سید عبدالجلیل و علوم ریاضیہ بخدست بعضا ساتھ دہلی خواندہ کامل و مکمل
 گشت و عقد بیعت بدست سید لطف اللہ بلگرامی بست طبع موزون داشت اشعار عربی
 و فارسی میگفت کتاب الفرع الثابت من الاصل الثابت در اثبات توحید شہودی از
 تصانیف رائفہ اوست کہ بسال شصت و دوم صدی دوازدهم تصنیف فرمود و سید
 غلام علی آناد بلگرامی در تاریخ آن چنین گفته ۵۵ میر یوسف عزیز مصر کمال ۶۰ از خم معرفت کشید
 حقیق ۶۰ کرد و حدت شہود رقم ۶۰ نسخہ تازہ بفکر عمیق ۶۰ از احادیث و کلام اللہ ۶۰ کرد اثبات
 حق زہی توفیق ۶۰ هست این نسخہ و نشین الحق ۶۰ یادگاری ز خامہ توفیق ۶۰ سال تاریخ این کتاب
 خرد ۶۰ گفت شمع مجانس تحقیق ۶۰ و نیز تاریخی طویل در عربی نظم کردہ در نجاصت بمادہ تاریخ اکتفا
 میروند و ہو مطلق من ریاض القدس الهنی ۶۰ مورخا ہو فرغ شمر ہدی ۶۰ سید موصوف ترجمہ
 تاریخ دوم جمادی الآخریوم الخامس سال ہفتاد و دوم از صدی دوازدهم در بلگرام رحلت نمودہ
 بباع محمود زیر زمین آسود تیر اولاد محمد تخلص ذکا تاریخ جلسش یافتہ قطعہ طرانا آن غیر جہارغ
 دودہ حیدرہ محیط علم و عقل و نقل صاحب فطرت دوران ۶۰ ذکا تاریخ فوت او عزیزی گفت
 در گوشت ۶۰ ز قید ہستی موبہوم آمد یوسفی بیرون ۶۰ حسان اللہ آناد بلگرامی تاریخ فوتش در عربی
 انشا فرمود و ہو مات خیر الزمان یوسفنا ۶۰ و را حہ و ریحان ۶۰ از تقاضیت مام رحلتہ ۶۰ قال
 قلبی علیہ رضوان ۶۰

مفتی محمد یعقوب فرنکی محلی بن ملا عبدالعزیز بن ملا محمد سعید بن ملا قطب الدین شہید
 سہالوی وی تحصیل کتب درسیہ بخدست ملا نظام الدین بن ملا محمد حسن نمود و بیایہ تدریس
 علوم رسیدہ و در جادہ اسلاف خود قیام کردہ درس علوم دینی میداد و بدیانت دامت نامے
 بر آورد تا آنکہ خدمت افتای شہر لکھنؤ وزیر الممالک صفدر جنگ بوالنصور خان باد دادند
 بمشخصت و سہ سالگی بعارضہ استسقا ازین عالم در گذشت

مفتی محمد یوسف فرنکی محلی ابن مفتی محمد اصغر ابن مفتی احمد ابوالرحیم فاضل اجل و مدرس
 اکمل شب و روز بہ تعلیم طلبہ علوم مشغول بود بعد وفات والد خود بعدہ اقتاس عدالت

دیوانی شهر کشتو نامور گردید و بکمال امانت و دیانت انجام عمده موفقه خود تا انقراض سلطنت
 لکھنؤ بسود و تقوی و زهد بجدی داشت بعد بمدرسه جونپور مدرس مقرر گشت و چند سال در آنجا
 بدین اشتغال داشت درین اثنا دلوله شوق زیارت حرمین شریفین دولش پیدا شده عالم
 بیت آمد شد و زیارت روضه منوره بمدینه طیبه رفت و در آنجا علیل شده بتاریخ نوزدهم
 ذیقعه سال دوازده صد و هشتاد و شش بحری مسافر ملک بقا گردید و بجوار قبه امام حسن عسکری
 عنه مدفون گشت آنرا شد تلامذه او مولوی محمد فاروق چیرا کوئی است

ملا محمود جونپوری ابن شیخ محمد بن شاه محمد فاروقی در علوم حکمیه و ادبیر پایه بلند داشت اگر
 بوجودش سرزمین جونپور بمزبوم شیراز قافله حسیبست روا بودی ملا ابتدا از جد خود مولانا شاه محمد
 اخمد علوم کرده بعد بخدمت مولانا محمد فضل جونپوری بمهر هفده سالگی تکمیل درس نموده
 از جونپور با کبریا و رفعت از آصف خان وزیر شاهجهان ملاقی شده جونپور مراجعت فرمود و باقاده
 و درس علوم پرداخت تا پنج و نیم بیچ الاول سال یکم از خدمت و دو بحری بحیات استا و خود
 مولانا محمد فضل مقامات یافته استادش ازین ساخته بجدی اندو بگین شده که تا چهل روز بستم نکرد
 بعد چهل روز ادهم حلت فرمود و جمعا اشد کتاب شمس باز غنم در حکمت و فرائد فی شرح الفوائد
 در معانی و بیان که سال تصنیف آن از لفظ بلخ برمی آید مع حاشیه آن در ساله مختصر چهار روزی
 بنیان فارسی در بیان اقسام زمان از تصانیف او مشهور اند

قاضی محی الدین کاشانی از مریدان شیخ نظام الدین اولیا قدس سره است بوفور علم و زهد و
 تقوی موصوف و از دودمان علم و کرامت استاد شهر دلی مشهور بود در ابتدای ارادت از
 تعلقات دنیاوی دست برداشت و فقر و مجاهده پیش گرفت شیخ کاغذی بدست خود نوشت
 که نسخه آن نیست می باید که تارک دنیا باشی بسوی دنیا و از باب دنیا مایل نشوی و ده قبول
 نکنی و صله بادشاهان بگری و اگر مسافران بر تو رسند و بر تو چیزی نباشد این را نعمتی شمری از
 نعمتهای الهی فان فعلت ما امرتک فظنی بک ان افعل لک فان خلیفتی وان لم تفعل فاشهد
 خلیفتی چون شدت فقر و فاقه بروی و بر تابا عیش که کثیر بودند غلبه کرد این معنی را یکی از اشنایان
 او بدرگاه سلطان علاء الدین شاه دلی رسانید سلطان قضای او ده که مورد وثوقی بود

ہو و مفوض داشت قاضی بخدمت شیخ آمد و عرض کرد کہ این معنی بغیر خواست چنین واقع شدہ است
حکم مخدوم چہ باشد شیخ فرمود البتہ مثل این معنی بخاطر تو گذشتہ است الگاہ انیمنی برای تو پیش آورده اند
قاضی را بدین سبب تشویشی پیش آمد شیخ آن کاغذ نوشتہ خود از قاضی باز طلبید و تا سالی فرج شیخ
بر دستگیر ماند بعد از آن قاضی تجدید ارادت مشرف شدہ و ہم در حیات شیخ در سال ہفتصد و
نوزدہ ہجری رحلت کرد رحمۃ اللہ علیہ

مولوی محی الدین بدایونی فرزند اکبر مولوی شاہ فضل رسول بن مولوی عبد المجید بدایونی
ولادتش در سال دوازده صد و چهل و سہ ہجری بظہور پیوستہ در مظهر محمود تاریخ میلادش یلغفتہ اند
کتب متداولہ رسمی از معقول و منقول بخدمت پدر بزرگوار خود تحصیل نمودہ فائق الاقران
گشت و بیعت ارادت بحضرت جد امجد خود کرو تصانیف لطیفہ دارد از انجملہ حاشیہ میرزا ہد
رسالہ و حاشیہ کلیات قانون بوعلی سینا و رسالہ شمس الامان در رد ہابیہ و غیرہ رسائل
مشہور اند بششم ذیقعدہ سال دوازده صد و ہفتاد ہجری در بلدہ سہارنپور رہنورد عالم قدس گویہ
سید شاہ محی الدین دیوری در سال دوازده صد و ہفت ہجری متولد شدہ عارف
بزرگ و عالم سرگ حافظ قرآن بود و رفقہ و حدیث و تفسیر مہارت تامہ داشت در دیور
در سہ تعمیر نمودہ مدام بتدریس و تعلیم طلبہ علوم مشغول بودی الحال کہ ببلک مدراس نور علم
ساطع و لامع است پر توفیق عام اوست تصانیف کثیرہ را لقمہ دارد از انجملہ جواہر الحقائق و
فصل الخطاب و جواہر السلوک و غیرہ مشہور و ستارف اند سوم محرم الحرام سن دوازده صد و
ہشتاد و نہ ہجری بمدینہ طیبہ علی صاحبہا الصلوٰۃ والتیمۃ رحلت فرمودہ فرزند اکبر و سہ

مولوی سید رکن الدین سلمہ اللہ تعالی جانشین اوست

مخدوم مشوٹھوی ناش رکن الدین است از خلفای مخدوم بلال ساکن تلہی ممالک سند
ہمارہ ہمت بلند بر ادای وظائف طاعات و عبادات می گماشت و در علم حدیث غایت
مہارت داشت شرح اربعین و شرح گیلانی و رسائل دیگر از مصنفات او مشہور اند بسال
نہصد و چهل و نہ ہجری بہ ٹٹہ در گذشت مدفنش ہر کوہ مکی است

مخدوم اشرف بساوری از افاضل روزگار و جدادری ملا عبد القادر بدایونی بود بتاریخ ۱۰

بسم رمضان سال نصد و هفتاد و هجری وفات یافته ملائی موصوف فاضل جهان تاریخ نوشتن یافته
مولوی مخدوم لکهنوی ابن حافظ محمد نواز بن مولوی عبدالسمیع بن سید محمد الدین المشهدی
 جدش از مشهد مقدس بدلی آمد و از آنجا به لکهنو رخت اقامت انداخت تلذ بحسب دست
 ملا نظام الدین بن ملا قطب الدین انسها لوی دارد ملا عبدالعلی بحر العلوم و وی سماعه و قرآه
 پرو و همتاش بودند نیز حضرت شاه ولی الله محدث دهلوی مستفید شده مدام بدین تعلیم
 طلبه علوم صارت الاوقات بوده که بس مرمان از وفیضیاب شدند و عمر اخیر کفقدان بصارت
 بوی رنوده ترک تدیس معقولات کرده با فاده کتب دینی میرداشت کتاب گلستان بوستان
 تصحیح نموده در سن دوازده صد و بیست و نه هجری بمقام لکهنو رحلت فرمود شیخ امام بخش
 تاریخ و فالتش چنین گفته **سید مخدوم از جهان رفت با گفتند بزرگ و خرد صد حیف**
 تاریخ وفات گفت تاریخ مخدوم نهانه مرد صد حیف

مولوی مخصوص الله ابن مولانا رفیع الدین دهلوی بعد وفات والد خود و روح مولانا
 عبد العزیز عم خود مقری بود در سال دوازده صد و هفتاد و سه هجری وفات یافته خصصه اسد طقم
 مولوی مراد الله تهمانیسیری فاضل نسبا و المجدی المنظری مشربا خلیفه جانشین مولوی
 نعم الله هر لکمی بودند در بلده لکهنو تا بیدار چهل سال ترویج طریقه مجددیه منظر به فرموده عالمی را از
 ظلمات شرک و بدعت نجاست بخشیدند و به ترک و تجرید و اتباع سنت سنیه و تزکیه نفس و تهذیب
 باطن و تنهوی فرمود که عرفای زمان و صلحای دقت بجلالت منزلت شان متفق بودند و هجرتشاد
 و دو سالگی در دوازده صد و چهل و هشت هجری ازین سرای فانی رحلت فرمود و از اجل خلفا
 شان مولوی ابوالحسن نصیر آبادی بودند قدس اسرارهم

میر رضی شریفی شیرازی بنیره میر سید شریف جرجانی است فاضل فضل مشیخ طبع شعرا
 و در اشعار تخلص شریفی میکرد و در علوم ریاضی و حکمت و منطق و کلام فانی بر اقران بود و از شیراز
 بکله مظهر رفته علم حدیث پیش این حجر کی اخذ کرده اجازت تدیس یافت و از آنجا بدکن روان
 و کن در سال نصد و هفتاد و دو هجری با کبر آباد آمده در بارگاه جلال الدین محمد اکبر شاه بر لکشری
 و علما و فضلاء سابق و لاحق تقدم یافت و بتدیس علوم حکمیه اشتغال داشت تا در سن

انصدد ہفتاد و چار ہجری وفات یافتہ اولاً ویرا درہلی بچار مرتقا میر خسر و علیہ الرحمۃ مدفون
 گردند و ثانیاً چون صدور و قاضی و شیخ الاسلام بعض رسانیدند کہ امیر خسر و ہندی است
 و سنی و میر تقی عراقی است و شیعه و رینکہ روح ہر دو را صحبت یکدیگر متناوی باشند شکی نیست
 ۵ روح را صحبت نا جنس غذا بیست الیم بپس بموجب حکم عالی لعش از دارا بجا کشیدہ بہ شہر
 آمدند میر حسن رضوی تاریخ فوتش چنین گفتہ قطعہ رفت تا میر تقی از دہرہ علم گویا رنسل
 آدم رفت بہ ہر تاریخ رحلتش حسن بگفت علامہ ز عالم رفت :

سید مرتضیٰ حسینی زبیدی قادری حنفی ناسخ سید عبدالرزاق و لقب وی محی الدین
 و کنیت او ابو الفیض است محدث و فقیہ و لغوی و ادیب جامع علوم عقلیہ و نقلیہ بود در
 یازدہ صد و چہل و پنج ہجری بقصبہ بگرام متولد گشتہ و در اوایل عمر بذاریت حرمین شریفین مشرف
 شدہ و ہم دران دیار بزم تحصیل علوم کرامت بستاز مشائخ و علماء رسید و مصر و حجاز وغیرہ
 کسب کمالات ظاہر و باطن کردہ چنانچہ شیخ احمد علوی و عبدالخالق زبیدی و ابو العباس
 احمد بن علی ہنسی و شقی حنفی و جمال محمد بن احمد حنبلی و ابو عبداللہ محمد بن احمد عراقی و عبدلغنی
 بن محمد عراقی نزیل محمد بن زین با سمیط علوی حضری و محمد بن ابراہیم طرابلسی نزیل حلب
 و عبدالقادر بن احمد شکعاوی و عمر بن عبداللہ بن عمر قاضی و عیسیٰ ابن مذلق و سید عبدالقادر
 بن احمد حسینی وغیرہم وی را اجازت حدیث و فقہ و غیرہ علوم دادند چونکہ وہ بعد تحصیل
 علوم تادیت دراز بزیبہ مقیم بود بزبیدی شہرت یافت تا اینکه اورا کسی ہندی نمی دانست
 و از زبیدہ ہر قدم آوردہ افاضہ و افادہ علوم میداد و علاوہ دیگر مترشدان عبدالحمید خان سلطان
 روم و محمد با شا صدر الوزارت از واجازت حدیث یافتند بالجملہ بوفور علم و نشر علوم بتوسط
 کثرت تلامذہ و تصانیف کتب کہ بجایتش صیت وی اکناف عالم را در گرفتہ اگر وہ را
 مجدد صدی سیزدہم گویند رواست میگویند ہر گاہ شہرتش بغایت رسید و از اقطار بلاد و اصا
 مردمان کثیر برہجوم آوردند و بگوشہ عزلت نشستہ باب ملاقات یاران مسدود کرد
 و گاہ شعبان بسال دوازده صد و پنچ ہجری بمرض طاعون وفات یافتہ بدرجہ شہادت
 فنا گشت و بزار سیدہ رقیہ رضی اللہ عنہا مدفون گردید تصانیفہ عقود الجواہر المنیفہ فی ہولۃ

امام ابی حنیفہؒ لازماً را متناثره فی الاحادیث المتواتره و بالضرع فی حدیث ام زرع لغت الغویب
 مصطلح آثار الجیب تخریج حدیث شنبی ہودا الموائس الجلیہ فیما تعلق بحدیث الاولیہ المرقاة الجلیہ
 فی شرح الحدیث المسلسل بالاولیہ العروس الجلیہ فی طرق حدیث الاولیہ القول الصحیح فی
 مراتب التعدیل والتجریج التجمیر فی الحدیث المسلسل بالتکبیر رسالہ اصول حدیث مناقب
 اہل الحدیث تاج العروس فی شرح القاموس تکلہ القاموس تخریج حدیث نعم الامام الخلی
 حدیثہ الصفائی والدی المصطفیٰ الانتصار لوالدی البنی المختار الفیہ السند اما لی ضیفہ مجالس
 الشیخونیا فیصلح المداک فی الانصاح عن العوائک عقد الجمان فی بیان شعب الایمان
 القول المسموع فی الفرق بین الکوع والکرسوع الشیخو القدوسیہ بواسطہ البضعة العیدروسیہ
 العقد الثمین فی طرق الالباس والتلقین حکمہ الاشراق الی کتاب الافاق شرح لصدیق فی شرح
 اسماء اہل بدر تفتیش فی معنی لفظ ورویش رفع نقاب الخفا عن منہالی وفانابی الوقایہ الامام
 المشتق عن جویب الامام بشرح صیغہ سیدی عبد السلام رشفہ المدام المحمود البکری من صفوۃ
 زلال صنیع القطب البکری رشف سلفات الحق فی نسب حضرة الصدیق تنسیق کلامہ لمن
 فی تحقیق کلامہ لمن النواضح المسکیۃ علی الفواحج الکشکیہ ہدیۃ الاخوان فی حکم شرب الدخان
 منع الخیوضات الوافیۃ فیما فی سورۃ الرحمن من اسرار الامیہ ارجوزہ فی الفقہ طبقات الحفاظ
 اسعاف الاشرف اتحاف السادۃ المتقین فی احیاء علوم الدین رفع الثقل عن العلیل شرح
 خرب الکبیر المسمی تنبیہ العارف البصیر علی اسرار الحرب الکبیر مالہ المنی فی سر الکلی القول الموثق
 فی تحقیق لفظ التابوت حسن المحاضرہ فی آداب البحث والمناظرہ رسالہ فی اصول المعامات
 کشف الغطاء عن الصلوۃ الوسطی الاحتفال بصوم الست من شوال اقرار العین بذكر من
 نسب الی الحسن والحسین الا بہما ج بذكر الحاج التعریف بضروریات علم التصریف
 اتحاف الاصفیاء بسلاسل الاولیاء اتحاف نبی الزمین فی حکم فہوۃ الیمین المعافدۃ عندیہ فی
 المشاہدۃ التقشیریۃ الدرۃ المظییۃ فی الوصیۃ المرضیۃ ارشاد الاخوان الی الاخلاق الحسنان
 شرح الفتیۃ السند شرح صیغۃ ابن شیش شرح صیغۃ السید البدوی شرح ثلاث صیغ لالی
 الحسن البکری شرح سبع صیغ اسمی بدلائل لقرب تحفۃ العبد تفسیر سورہ یونس لقطۃ العجلمان

فما یس فی الامکان ابداع ماکان الممنوع العلیه فی الطریقه النقشبندیہ کشف الشام عن

آداب الایمان والا سلام

مسعود بیگ از اقربای سلطان فیروز نام اصلی وی شیر خان است از علمای صوفیه کرام بودنی در لباس اغنیا و اهل دول بسوی دناگاه جذبه حق گریبان گیر حاش گشت وی مرید شیخ رکن الدین بن شیخ شهاب الدین شد بغایت حالت سکر داشت در علم تصوف و توحید تصنیفات بسیار داد انا بجملة کتاب تمهیدات است که بر طبق تمهیدات عین القضاة بهمانی بسیاری از حقائق و دقائق دران نوشته و دیوان اشعارش قصائد و غزل و سائر اقسام سخن را شامل است و اکثر اشعار و قصائد بحباب امیر خسرو علیه الرحمة گفته مگر در بعض مقامات طریق شاعری تلویحی مانده و نیز تصنیف دارد سعی به مرآة المعارفین در بیان حقائق و معارف تیرش در بقعه پیر دوست قریب مقام خواجه قطب الدین در لاد و سراقس القدره

مولانا مسعود لاهوری بن سعد بن سلیمان الیهوری اصل او از بهمان است پدرش سعد ابن سلیمان از بهمان در عهد سلاطین غزنویه بلاهور آمده سکونت اختیار کرده ملازم سلطان ابراهیم شده رفته رفته بر تبه عالی فائز گشت پسرش مولانا مسعود از علمای وقت با کثاب علوم فائق و لائق شطرنج موزون داشت اشعار آید میگفت و تثنیص سیف الدین محمود ابن ابراهیم بوده تا سال پانصد و پانزده هجری زنده بود او صاحب دیوان عربی و فارسی و هندی است بلین فارسی در هند و ایران یافته می شود مگر دیوان عربی و هندی نایاب گردید

شیخ مصطفی رفیقی ابن طیب بن احمد بن مصطفی رفیقی کشمیری کنیت او ابوالاحمد است در دوازده صد و بیست و شش هجری پیدایشده عالم عامل فاضل کامل فقیه و محدث حسن المحاضرة و مبلغ العبادت شاعر و مورخ بود صحاح سته و کتب تصوف از داندنا خود خواند و علوم دیگر عقلی و نقلی از علمای وقت استفاده کرده و مدام بطاعت الهی مشغول می بود شیخ بهاء الدین و شیخ احمد و شیخ احسن و شیخ عبدالشکور رفیقی از شهر تلانده دیند بروز جمع چهاردهم ربیع الاول سن دوازده صد و نود و چهار هجری وفات یافت

مولانا مرزا مظهر جانجانان شمس الدین لقب علوی نسب خفنی نسب مجددی شری المرو

به مرزا مظهر جانان ابن مرزا جان نسب شان بنوزده واسطه بموسط محمد بن خفیه بناسب
ولایت مآب علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ می پیوند و والد ماجد وی مرزا جان از منصبداران محلی مدین
اورنگ زیب عالمگیر بود از کن ترک منصب نموده متوجه اکبر آباد شد و راشنای راه بمنزل کلا باغ
حدود مالوه شب جمعه یازدهم رمضان سال یازده صد و یازده حضرت مولانا بوجو آمد چون آنحضرت
بعالمگیر رسید فرمود که پسر جان پدری باشد ازین وجه نامش جان جانان مقرر کردیم بدین تقریب
و سے رحمتہ اللہ علیہ ہاين اسم موسوم گشت و مظهر تخلص و لیست دانشمند تبحر جامع فصاحت
صوری و معنوی بود اکتساب علوم از علمای دقت نموده و حدیث از حاجی محمد افضل سیالکوٹی
اخذ کرده و شرف ارادت و خلافت از حضرت سید نور محمد بدایونی مرید و خلیفہ شیخ سیف الدین
مرید و خلیفہ شیخ محمد معصوم عروۃ الوثقی مرید و خلیفہ شیخ احمد شہزندی مجدد الف ثانی یافتہ قدس اللہ سرہند
اسرار ہم اشعار بدیعہ مرکاتب نافعہ از ویادگار اند این مختصر گنجائش تفصیل اوصاف حمیدہ
او ندارد ہفتم محرم الحرام سال یازده صد و نود و پنج ہجری از دست یکی شیعی زخم بندہ طعنے پر سینہ
مبارکش رسید شام شب دہم محرم سال مذکور شربت شہادت چشید در مصرعہ عاشق جمہا
مات شہید تاریخ رحلتش برمی آید۔

مولانا سید معزال دین خلع لکبر سید شاہ خیر القلی شہیدی کرڑی متوطن احمد آباد نادرہ بخت
علمای لکھنؤ اکتساب علوم فرمودہ فراغ حاصل نمود و ہن ثاقب دہم کامل داشت در عین
جوانی سال دوازده صد و پنجاہ و پنج ہجری ازین جہان فانی بعالم جاوداتی رحلت فرمود و عقبہ
بجز اعمال حسنہ نگذاشت مرقد شریفش در احمد آباد نادرہ بمقابر بزرگانہش زیار و تیرک شاعری
در تاریخ فوت او قطعہ ذیل گفتہ قطعہ شفقی مولوی معزال دین ہ کہ در رحلت چوزین جہان بجان ہ
سال فوتش چنین رقم کردم ہ آہ او بود بی نظیر جہان ہ

مولوی معشوق علی جوہری دانشمند مستعد از تلامذہ مولوی فتح علی جوہری بود تصانیف
ایقہ و رشیقہ نظم و نثر از ویادگار اند مرقد شریفش با وجود تعلق عمدہ منصفی بدیس و تذکرہ گذرانیدہ
بسال دوازده صد و شصت و ہشت ہجری بمقام باندا رحلت فرمود شاگردش نشی شیخ خادم علی
سندیل مولف تاریخ جدولیہ تاریخ فوت او چنین یافتہ۔ و ہو ہذا عاشق اللہ و معشوق علی ہ ذکر حق

ہر لحظہ نقل و محفلش بہ شد ازین دار فنا بزار و بست بہ ہر سہ ملک عقبی مجلسش بہ از دوی بگذشت
گم شد و ریکی بہ بود و حدت بسکہ در آب و گشتش بہ زین سبب ہاتھت سیکہ کم کرد و گفت :

جنت الفہر و وس بادا منزلسش

مولانا محمد معین لکھنوی ابن مولانا محمد حسین لکھنوی اکتساب علوم در سیہ از مولوے
محمد حیدر برادر کلان خود و مولوی ولی اللہ و مولانا ظہور اللہ لکھنوی کردہ و سند حدیث
از مولانا عبد الحفیظ علی حنفی علیہ الرحمۃ حاصل نمودہ اشتغال بآن داشت تصنیفات اینقدر دارد
انہما غایۃ البیان فیما یعلق بالحوار و شرح رسالہ امام نووی وغایۃ الکلام فی القراءۃ
خلف الامام تاجرازا الكنوز فی احوال ارباب الرموز در بیان حالات اصحاب رموز کتاب
حصن حصین ناتمام و حاشیہ صدر التاج بحث ہیولی و نیز بر اکثر کتب درسیہ تعلیقات نوشتہ
بتاریخ دوم جمادی الثانی سال ہزار و دصد و پنجاہ و ہشت ہجری از کتب دارفانی بدرسیہ
ملک جاودانی شتافتہ در باغ مولانا احمد انوار الحق مرحوم واقع لکھنؤ بجا کش سپردند و خلہ آمد بچوٹہ لکھنؤ
شیخ معین میر مولانا معین واعظ صاحب معارج النبوت است ملکی بود بصورت ہشتری
چندی حسب فرمان اکبر پادشاہ ہامرتضای بلدہ ماہور اشتغال داشت در آن مدت ہرگز حکم از کار
خصمی نگردہ مدعیان را با کالج تمام ہدایت بر مصالحہ میکردی گفت کہ شما ہر دودا نیند و تنہا
نادان را ہر دودانا کا راقداہ پس مرا شرمندہ در گاہ خداے تعالی می سازید و ہوارہ کتب
نفیسہ قیمتی می نویسایند و از مقابلہ نمودہ و مجلد ساختہ بطالب علمان سے بخشید و مدت
عمرش درین کار بسر شد و ہزار ہا مجلد ازین قبیل بر دم بخشیدہ در سن ہصد و نو و دویج ہجری
از سرای محنت آباد دنیایر و ضہ عقبی تخرامید نور اللہ مرقدہ

مولانا معین الدین عمرانی دہلوی در عہد سلطان محمد بن تغلق شاہ و لشمندی عظیم مدرس
شہر دہلی بود حواشی کنز و حسامی و مقتل از تصانیف اوست میگویند وی را محمد ابن تغلق
شاہ دہلی بطلب قاضی محمد بشیران فرستادہ بود چون پادشاہ شیراز را ہر ادا واقف گشت
بجہانی قاضی راضی نشد بلکہ از جمیع اطاک سلطنت برآمدہ بخدمت قاضی آمدہ التماس نمود کہ شما
بر تخت سلطنت نشینید من خدمت شما کنم جز منکوحتہ خود ہر چہ دارم از آن شماست قاضی

چون این ہمہ مروت و ہمت اندوی بدید فسخ غنیمت دیار ہند نمود مولانا واپس ہندوستان آمد
مولانا خواجگی مرید و خلیفہ شیخ نصیر الدین محمود از کلامہ مولانا است و انکار مولانا شیخ نصیر الدین
محمود قدس سرہ و زوال سرفہ مولانا از خوردن برنج و جغرات حسب فرمودہ شیخ و تبدیل لکار
مولانا با اعتقاد شیخ و راخبار الابخیار مذکور است

خواجہ معین الدین کشمیری ابن خواجہ محمود نقشبندی کشمیری از علمای کبار و مشائخ نامدار
خطہ کشمیر شیخ شریعت و مروج سنت و قلمع البدعت بود و در زہد و تقوی و ورع بی نظیر
مقبول علمای و صلی ای وقت بود بمحجہ ملا محمد طاہر خلف ملا حیدر و ملا ابوالفتح کلو و ملا یوسف
مدرس و مفتی محمد طاہر و مولانا عبد الغنی و مفتی شیخ احمد و غیر ہم علمای کشمیر بدو گردیدگی داشتند
فتاویٰ نقشبندیہ و کثر السعادت در علم شریعت و طریقت در سالہ رضوانی در خوارق والد
بزرگوارش از تصانیف وی یادگار اند در سال نہار ہشتاد و پنج ہجری حلیت فرمود

مولانا سید معین الدین خلف اوسط سید شاہ خیرات علی مشدی کڑوی متوطن بچجادہ نشین
احمد آباد تارہ کنیت شریفش ابوالخیر است تحصیل علوم متعارفہ بخدمت مرزا حسن علی محدث لکھنوی
و مولوی ظہور اللہ فرنگی محلی و دیگر علمائے وقت نمودہ جامع علوم عقلیہ و نقلیہ خصوصاً در فن
ریاضی شہرہ آفاق بود تمام عمر شریفش بتدریس و افادہ بسر برد و بسیاری علمای نامدار از زیر
دامن تعلیمش برخاستند با واسطہ عمر خود با وجود کثرت درس حفظ قرآن مجید کردہ و بزیارت
حرمین شریفین مشرف شدہ سند کتب احادیث از علمائے آن دیار یافتہ مسودہ اوراق
اجازت دلائل الخیرات و حصن حصین از ان جناب حاصل است سوم ربیع الاول سال سیزدہ
صد و چہار ہجری باحمد آباد تارہ رحلت فرمودہ ہمدان جابر قد بزرگان خود بہ فون گشت
روح اللہ روحہ شاعری تاریخ رحلتش چنین یافتہ **۵** معین جہان کرد چون انتقال
فلک در غم ادگر بہان دریدہ فرشتہ خصال و حید الزمان بہ چنین عالمی کس ندید و شنیدہ
بصیرین بگو مصرعہ سال فوت بہر وحش بود رحمت حق پدیدہ اند و فرزند ہو جو آمد نہ یکے
مولوی سید شاہ قیام الدین کہ بعد فراغ تحصیل بمصویر پد رحلت فرمود دوم مولوی و حکیم
سید شاہ صدر الدین فارغ اعلم ہو جو داند سلمہ اللہ تعالیٰ از مولانای موصوفت الرحمہ تصانیف

اور بتعلیم شاہزادہ نور الدین محمد جہانگیر مقرر فرمودہ بتعلیم و توقیر تمام پیش می آمد میرزا موصوف بہر
صد سالہ در سال ہند و ہشتاد و سہ ہجری با کبر آباد رحلت فرمودہ ہمدرا بخا بد فون گشت یکی
از شاگردانش ملا علی قاریست کہ از مصنفاتش اکثر طلبہ علم ہندوستان مستفید می شوند پس
خواستم کہ این کتاب از ترجمہ شریفش بی برہ نہ باشد ملا علی قاری بن سلطان محمد ہروی خفئی در
ہرات متولد شدہ علوم رسمیه از علمائے وقت و بعض احادیث مشکوٰۃ از مولانا میر کلان
محدث اکبر آبادی خواندہ بکہ معظمہ رسید و ہما بخا اقامت گزید و از ابوالحسن بکری و سید زکریا
حسینی و شہاب احمد بن حجر شمش و شیخ عبد اللہ سندری و قطب الدین بکی و غیر ہم علمای آن دیار
اخذ علوم نمودہ جامع علوم عقایہ و فقیہ متبع سنت نبویہ بکثای زمانہ گشت در سال چہار دہم
از صدی یازدہم بکہ معظمہ رحلت فرمودہ کتب ذیل مصنفہ او از ویادگار اند تفسیر قرآن مجید
مرقاۃ شرح مشکوٰۃ شرح الشفاء شرح الشماکل شرح النخبہ شرح الشاطبیہ شرح الجزیریہ
ناموس بلخص قاموس الآثار الجندی فی اسماء الخفیہ شرح ثلاثیات بخاری نہجہ الخاطر القادر
فی ترجمہ الشیخ عبدالقادر شرح فقہ اکبر رضو المعالی شرح قصیدہ امالی تخریج احادیث
شرح عقاید نسفی رسالہ تکفیر فرعون رسالہ در بیان احوال والدین رسول الشقلین صلعم
المنہاج العلوی فی المعراج النبوی الایہتدانی الاقتدار شرح قصیدہ بردہ نور القاری
شرح صحیح بخاری شرح صحیح مسلم حاشیہ تفسیر جلالین مسمی بجالین شرح شفای قاضی بیاض
جمع الرسائل شرح شمائل شرح جامع صغیر حرز الیقین شرح حصن حصین شرح اربعین نووے
شرح الوتریۃ و الجزیریۃ شرح الشرح علی نخبۃ الفکر شرح موطای امام محمد سند اللام فی شرح
سند الامام شرح مناسک الحج بتبین العبارۃ تحسین الاشارۃ الخط الاوفی فی الحج الاکبر رسالہ
عمامہ رسالہ فی حث التره رسالہ عصا اربعین حدیث در نکاح چہل حدیث فضائل القرآن
رسالہ ترکیب لا الہ الا اللہ رسالہ قرآۃ بسمہ اول سورۃ البراقہ لمصنوع فی معرفۃ الموضوع
کشف الخضر عن امر المحضر معدن العدنی فضائل اولیٰں قرنی رسالہ در احکام سبب بخنین
اسم الفوارض فی ذم الروافض فتح باب العناۃ فی شرح النقایۃ الاحادیث القدسیہ
والکلمات الانسیہ اعراب القاری تذکرۃ الموضوعات بتعید العلماء عن تقریب الامرا

حرب الاعظم حاشیه مواهب لدنیه شرح عین العلم وغیرہا

میان مخدوم احمد آبادی نامش مولانا شیخ احمد بن شیخ برہان بن ابو محمد بن ابراہیم بن محمد خان غوری است محمد خان از اولاد سلطان معزالدین محمد مشہور سلطان شہاب الدین محمد غوری بود بحکومت ناگورانتیان داشت مولانا احمد بدعی مستجاب شیخ احمد لکھنؤ احمد آبادی متولد شدہ بایامی شیخ موصوف بنام احمد موسوم گشت وی از علمای صوفیہ دیار گجرات است علوم ظاہر از مولانا صدر جہان گجراتی اکتساب نموده در دوازده سالگی بہ شرف اداوت حضرت سراج الدین ابوالبرکات سید محمد المشہور بشاہ عالم قدس سرہ شرف گشتہ و دوازده سال اور خدمت ایشان صرف نمود و دوازده سال دیگر بامور ظاہر و باطن مشغول بودہ بتاریخ بہشت دوم ربیع الثانی سال ہشتصد و ہشتاد ہجری بعد طی نمودن شصت و چہار حلقہ زندگانے بعالم جاودانی ارتحال فرمودہ وہ محلہ تلج پور بمحلات احمد آباد گجرات مدفون شدہ در لفظ آخر الاولیہ تاریخ رحلتش یافتہ اند

حرف النون

مولوی سید ناصر الدین محمد ابوالمنصور دہلوی امام فن مناظرہ اہل کتاب بن سید محمد علی ابن سید فائق علی از علمای اعلام ہندوستان در فن مناظرہ مہی دستگاہی کامل دارد و بیامانش در فن مناظرہ علمای دقت متفق اند کہ تصدیق این بیان از سالہ عین الیقین شدن می تواند باقیسان نصابی بارہاد مناظرہ غالب آمدہ وی از اولاد سید عبدالغفور قاضی سکت پور کہ وطن قدیمش قصبہ سید آباد عرف دای پور رضاف قنوج است پدرش سید محمد علی میرنشی زریڈشتی ناگپور بود ہمدان جاسید ناصر الدین محمد ابوالمنصور متولد شدہ اکتساب علوم از والد ماجد و جدا مجد خور نمودہ توراۃ و انجیل با تفسیر عربی و یونانی از علمائے اہل کتاب خواندہ بسیاری کتب بجواب علمای اہل کتاب تالیف فرمودہ گاہی طارست کسی نکرده مگر چندی بہ صاحبت لواب جہانگیر محمد خان رئیس بھویال امتیازی داشت اکنون عمر شریفش شصت و چہار سال رسیدہ تفسیر قرآن مجید بزبان فارسی می نویسد و تفسیر آیہ کریمہ با حدیث صحیحہ مطابق می نماید و شہادتش از توراۃ و انجیل سے آرد و در حقیقت

کا ریسٹ اہم اللہ تمہ سید موصوف الملقاب بدختر مولوی محمد مہدی نزیل کا پور کہ بعلم و فضل خود
 شہرہ آفاق ہو کہ خدا شدہ دوزند نامی و گرامی دارد ویکے مولوی سید نصرت علی دوم سید
 ناصر علی و با فعل بابل و عمال بدہلی قیام پذیرست سلمہ و اولادہ تصانیفہ العالمیہ
 نوید جاوید بجواب سوالات مختلفہ عیسائیہ دولت فاروقی و تاریخ بیت المقدس عقوبہ انصاری
 جواب ہدایہ المسلمین مصنفہ پادری عماد الدین استیصال جواب رسالہ مسیح الدجال مصنفہ
 ماسٹر رام چندر رقیۃ الوداد جواب نیازنامہ پادری صفدر علی محسن وادوی جواب نغمہ
 طنہوری عماد الدین پادری العام عام جواب آئینہ اسلام ساخت پادری یونس انعام انصام
 جواب تفتیش الاسلام مصنفہ پادری راجس تصحیح التاویل جواب تفسیر مکاشفات پادری عماد الدین
 اغوا قرآن جواب اعجاز قرآن مصنفہ ماسٹر رام چند میزان المیزان جواب میزان الحق پادری فتنہ
 مجموعہ وعظیادداشت شلاق فی روتہذیب الاخلاق حزر جان جواب رسالہ اہلیت
 قرآن مصنفہ عبد اللہ ارتم عیسائی بیان بجواب سوالات و داندہ گانہ نصاری مصحح الابرار
 فی رد مفتاح الاسرار مصنفہ پادری فتنہ تادیب علوہ تحریف تشویش القیس محاکمہ
 عقوبہ انصاریین و ہدایہ المسلمین تصحیح التاویل تصحیح البیان در جواب تفسیر القرآن مصنف
 سید احمد خان رسالہ الحق مزیجہ التزیل تفسیر قرآن زیر تالیف شترہ اکاملین انکشاف تریاق
 مولوی شاہ تھن غازی پوری نامش شاہ محمود ابن مولانا شاہ حسام الدین مانک پوری
 جامع علوم ظاہر و باطن بود بعد وفات والد ماجد خود در سال ہشت صد و پنجاہ و سہ ہجری
 بطور سیاحت انانکپہر بغازی پور زمانہ قدم آوردہ نصیر خان لوطانی حاکم غازی پور بمعانیہ
 کمالات ظاہر و باطن وی معتقد شدہ دست امداد بدامن بعیش زندہ دوز بارگاہ دہلی ویرا
 بعد میر عدل غازی پور نامور کنانید تمامی عمرش بغازی پور بسر گشت و در سال ہصد و پنج ہجری
 رحلت فرمودہ بغازی پور مدفون گردید اولادش بجلہ قاضی ٹولہ منحلّات غازی پور موجود اند۔
 مولوی نجم الدین خان کاکوروی ابن مولوی حمید الدین از خاندان ملکزادگان علویہ قصبہ
 کاکور ریسٹ عالم یگانہ جامع فضائل چہارگانہ منصب قضی القضاۃ کلکتہ ممتاز بود معہذا بتدریس و
 افادہ طلبہ علوم بغایت می کوشید تصانیف و تالیف جلیلہ از دیادگان نامتوذجی از سرمایہ

علمی اوست کہ وی رحمہ اللہ تاریخی بدیع و روفاات شاہ غلام قطب الدین آلہ آبادی از کاتب کریم دین
 یخرج من بیتہ الکتی بہ نحمیہ و تخریجہ برآورده خالی از لطافت نیست تقریش بلفظ عبارت عربی
 تفویض قلم سوانح نگاریش و کما نقل المولوی رضا حسن خان الکا کوروی فی رسالہ مطروح الاذکیا و هو
 حامد و مصلیا و مسلما تو فی الادیب المحقق و الاریب المدقق و حید و بہرہ و فرید عصرہ سند الشعر و ابلاغ
 الفصحا و صا الفاصوغ التبر لا حمر انشاء الفائق المنیع و ناظما نظم الدر و الجواہر شعرہ الرائع الیخ
 تاثر من یخیرہ فی السنوای بذل الی اشعارہ باللسان الفارسی و الفصادی بذل شیخ غلام قطب الدین
 العباسی آلہ آبادی بذل سلخ ذیقعدہ المنسلکتہ فی شہور السنۃ السابقتہ و الثمانین الواقعتہ فی المائتہ
 الثانیۃ من الالف الثانی من الهجرة النبویۃ علی صاحبہا آلاف الصلوۃ و التحیتہ بعد ما خرج من
 وطنہ المملوک مریدا لادراک حج بیت اللہ و زیارۃ قبر نبیہ و مصطفاه فی رفقہ صلی و تبعہ اتقیاء
 و طی مراحل البرزخی ان قعد غارب مرکب البحر فلما وصل لی بلا و الحجاز و نزل من ظہر ذلک الجمار
 و لم یکن جینتہ آوان الحج و اداء نسک الحج و الحج فی المکۃ المعظمہ لیمت فاقام فیہ شہور ثم سار فی الطیبۃ الطیبۃ
 نادیا اللہ تعالی بہار دوزا حثت تشرف بتبصیل عتبۃ النبی علیہ الصلوۃ و السلام و زیارۃ قبور بعض
 صحابۃ و اہل بیتہ المدفونین فی ذلک المقام فاذا قرب الموسم فرمی معا و دالی ام القری فلحقہ
 فی بعض منازلہ المرض الوبیل و ضرب علیہ طبل الرحیل لے ان المائتہ انشد فی تلک البقعة المبارکۃ
 و دفن ہناک اللهم ارض عنہ غنتی کریمک و رضاک و مددہ و علیہ سجانہ اجرہ حیث وقعت الکتیہ الکریمۃ
 و من یخرج من بیتہ ہاجرا الی اللہ و رسولہ ثم یدرکہ الموت فقد وقع علیہ اجرہ علی اللہ و کان اللہ غفورا
 حیما اتی نزلت فی جندب ابن حمزہ حاملہ بنوہ علی سریرہ متوجہا الی المدینۃ فلما بلغ التسعیم شرب علی موت
 انصفق یمینہ علی شمالہ فقال اللهم ہرک و ہرک لرسولک ابانک علی ما بایع علیہ رسولک فمات حمیما
 کما ذکر فی البیضاوی وغیرہ من کتب التفاسیر متا سبتہ نشان ذلک العالم الامام و الحبیر
 المقام بل یخرج منها تاریخ عام و فاته بصوت غریبہ بحجۃ الانعام و طریقہ ان یقال فی معنی قول
 تعالی و من یخرج من بیتہ ان لفظ من باعتبار عدوہ الذی ہو تسعون و یخرج من عدو لفظ بیتہ
 اربع مایہ و سبعة عشر فی ثمانیہ و سبعة و عشرون مہاجرا الی اللہ و رسولہ و الحال انہ مہاجر مجموع
 ذلک الی اللہ و رسولہ من جہۃ اعداہ الی اربع مایہ و اربعۃ عشر لے تلک الاعداد الباقیۃ

بعد الاخراج فقصر سبعاً وواحداً وربعین ثم یدرکہ الموت ای یصلہ عدد لفظ الموت و ہوا ربعمائۃ و
ستۃ واربعمون فالجموع الف و مائۃ و سبعة وثمانون الذی ہی ستۃ اربعۃ و اربعۃ و اربعۃ و اربعۃ و اربعۃ
و اما السلام و لیعلم ان ذلک تقدیر الغزیر العظیم حیث ودع رکاز ہذا البدیع فی زوایا کلماتہ العظیم
لیستحکم المعتمد بحبلہ الممتین عبیدہ محمد نجم الدین غفر اللہ لہ و لا یویہ و حسن الیہما و الیہ انتہی نجم الدین
خان قاضی القضاۃ بروز سہ شنبہ سیزدہم ربیع الثانی سال یکترار و دو صد و بیست و نہ ہجری
مولوی حکیم الدین صدر لہدور و مولوی عظیم الدین صدر لہدور و مولوی خلیل الدین سفیر
شاہ او و مدرسہ اعقاب سہو الالاقاب گذاشتہ رحلت فرمود مولوی فتح علی جوہری چندی قطعہ
تاریخ فوٹش بسک لظہ کشیدہ انا بجملا نیست قطعہ بحر حکمت شمس ملت نجم دین قاضی قضاۃ
چونکہ رباع جہان با نور علمین ہمیشہ گشت بہ سرفروہ بر دم بی تاریخ و در گوشت رسیدہ علم و فضل
و درس و زہر و دین ہمہ رو پوش گشت

میر نجم الدین بہکرمی ابن میر محمد رفیع رضوان شاگرد ہمیشہ زادہ مخدوم نجم الدین جامع
فضائل و کمالات بودہ در حیات استاد مدرسہ علمی نجو شایستہ آراستہ جمعی طلبہ را کمال رسانیدہ
تصانیف غریبہ دارد و بجملا آن در نتیجہ رسالہ منطقہ موسومہ یک روزی رسالہ بہ از و بزرگتر مشتمل بر
ہشتہ و یک روز تصنیف کردہ و در فارسی طوطی نامہ را بہ از بخشی بقید نشر کشیدہ اشعار نیکو
می گفت و غزلت تخلص میکرد در سال ہزار صد و شصت و یک گشت

مولوی نجم الدین چریاکوٹی ابن مولوی احمد علی ابن شیخ غلام حسین ابن شیخ سعدا
عباسی چریاکوٹی تمام کتب درسیہ را با استعداد کاملی و مهارت تمام از پدر بزرگوار آموخت و در
تکمیل تحصیل و یادداشت مضامین کتب و توسیع دائرہ بحث مسائل و اقامت حج و دلائل الفیہ
نبود و را بتدا شغل تعلیم داشت کنون بہ ان داری توجہی ندارد ایشان نظم و شرفار سے را
بطبع و الالیش رجحانی رودادہ چنانچہ ہنریگانہ و بنظم نادر زمانہ است از تصانیف اینقہ
و سے رسالہ ہفت اقسام حسینی در صرف و اغراب اربعہ و نحو متداول و متعارف اندیار
است شہنوی فیض الہی ہم پلہ نیرنگ عشق و شہنوی چار ضرب بحالات مختلفہ و کتابے
در عرض و قالیہ و فسانہ سیلاب تاریخ طغیان اک کہ بسال ہشتاد و ہشتم صد سے

سین و هم بجزرت بمقام اعظم گذران چو ش در یای تونس پدید آمده بود و خسته محمدیه در بیان مسلام
 رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نیز از طبع زاد ویند مطلع شنوی فیض الهی نیست سعادتمند
 بچولان معانی بکیت خامه ام ناده روانی بهیم دران شنوی بتوصف تصبه چیریا کوٹ گفته
 چیریا کوٹ خوانندش عوامش بدلیکن یوسف آباد است تاش بد فلک تا طرح این آباد بنهاد
 ز خاک پاک جنت کرد بنیاد بد چراغ آسمان روشن زد و دوش بد جنت میرسد مردم در و دوش بد
 و له از شنوی چهار ضرب س می هر نیم بکام قلم بد گردش در آورده جام قلم و له چنان تنگ شد
 عصه رزمگاه بد که از دیده بیرون نمی شد نگاه و له زجا بجنبه و در گردش است قبله نما بد بجای
 خویش غریب در وطن بی تو و له اگر نام من بی نشان جوی برسی بد همین پس است که اداره
 خانان هستم بد سلمه آمد

مولوی نجف علی جبری سلمه الله الخاطب تاج العلماء محمد نجف علی خان ابن محمد عظیم الدین قاضی
 تصبه چهار انکار فضلی روزگار بارگاه نواب حسین الدوله وزیر الملک محمد علی خان بهسادر
 صولت جنگ فرمانروای محمد آباد و ملک بسک ملا امان نسک و در قابلیت و استعداد
 علمی مشارالیه اقران است ذہن و قادی طبع شاعرانه و تصانیف کثیره دارد از جمله کافل الاسعاد و
 شرح قصیده بانت سعاد و تکرر صولت فاروقی زائد از پنجاه هزار شعر به بحر متقارب و سحر الکلام
 شرح مقامات حریری بزبان عربی بصنعت اہل و تفسیر غریب و شرح دیوان متنبی و شرح حماس
 و حاشیه مطول و نیز شرح و سائیر یازندی رمان و سفرنگ شرح دیگر و سائیر در زبان
 و علاوہ ازین پنجاه رسائل بالسنہ خمسہ کردی و یازندی و عربی و فارسی دارد و عبارت از ان است
 مصنفات مکرر دی هستند و بسال دوازده صد و نود و پنج ہجری از بارگاه آقا س نامدار
 مامور شدہ است کہ تصانیف ثلاثہ یعنی بانت سعاد و قصیدہ برودہ و قصیدہ امالی بین المطول
 و الاختصار ہر قصیدہ ساسہ شرح بزبان عربی و فارسی وارد و ہر نگار و تا عموم افتادہ را
 ضمین و کفیل باشد اللهم لیسر ولا تعسر

مولوی نجف علی سنیل علی بن روشن علی بن چودھری نصرت اللہ شاگرد مولوی حمید علی
 سنیل بود مذہب شیعی و پیشہ لکری داشت کتابی در تاریخ خاندان سادات و حول پور تصنیف

نموده بتاریخ بست و هشتم ذیحجه سال دوازده صد و پنجاه و پنج هجری برض فلج وفات یافته -
مولوی نصرالله خان ساکن خورج از قبیل افغانه خویشگی نامش عبدعلیم بود و جدت مولانا
 احمد علی چریاکوئی و غیره علمای عصر اکتساب علوم متداوله رسمیه کرده استعداد کامل حاصل نمود
 و مدام بمزاولت علمی می پرداخت در سرکار ساکنگری بعد از طی کلکتری معزز بوده بعد تحصیل
 حق تقاعد از آن سرکار بر سرکار نظام حیدرآباد بمنصب صد رتبه دارس و فرازی یافته کتاب
 ارشاد البلید فی اثبات التقليد و شرح رباعیات یوسفی و طب و شرح خلاصه کیدانی و غیره
 و غیره رسائل از تالیفات وی اندک سال دوازده صد و نود و نه هجری وفات یافته

مولوی نصرت علی خان دهلوی قیصر تخلص ابن مولوی ناصرالدین محمد ابو منصور
 امام فن مناظره اهل کتاب بن سید محمد علی هفتم شوال سال دوازده صد و شصت و چهار هجری
 متولد شده علوم رسمی با استعداد حاصل نمود و با هر زبان فارسی و عربی و ترکی و انگریزی و هندیست
 مطبعی بنام نصرت المطالع اجرا فرمود که اثنان نصرت الاخبار و ناصر الاسلام و مهر درخشان
 جزایر هندی و عربیه و فارسیه شائع می شوند باجمه صاحب ترجمه بلیاقت ذاتی خود شهرت تمام
 در ممالک هندو ایران و روم و مصر و فرنگستان پیدا کرده و از بارگاه سلطان روم عطا
 تمغای مجیدیه فی زمانه بن الاقران ممتاز است تصانیف مشهوره فی تعلیم زبان اردو
 و فارسی و عربی و انگریزی نصرت اللغات در لغات اردو و فارسی و عربی و انگریزی مرآت
 السلاطین در بیان حالات تاریخی سلاطین روی زمین مع تصویر هر یک نقشه عمارات مشهوره
 جواهری بهار سانه خوشنویسی مشتمل بر خط نسخ و تعلیق و کوفی و شکست و شفیعه و جلی و طغرا
 و گلزار و غیره سراب عالم اسباب در ذکری ثبات بودن دنیا و مافیها تبصیر تاریخ سلطنت
 روم چهار هزار و ابر شتمه قطعات مختلفه ریخته قلم خوشنویسان نامور احسن الدلیل فی معلومات
 التوراة و الانجیل بطور فرهنگ هر دو گلدسته شاداب در مناظره اهل کتاب کلمه الحق قصه حضرت
 منصور به تطابق حالات عیسی علیه السلام رحمت عظیم در ذکر ادبیات کرام گلدسته رؤساء
 حالات تاریخی نوابان و راجگان ذخیره حسنات مشتمل بر غزلیات شعری عربی و فارسی و اردو
 و در شرح سرور انبیا علیهم السلام تاریخ انگلستان صلاح فلاح در ترغیب کمال ایامی تاریخ

مدینه منوره و مکه معظمه اتالیق و تعلیم زبان ترکی اردو فارسی عربی انگریزی انشاء نصرت زبان فارسی اردو و عربی تعلیم بلا معلم معجزه چیل زبان تحریف انجیل ضیاء النورین تحفیه معیار ذخیره نصرت نصرت العلوم و الفنون -

قاضی نصیر الدین گنبدی دانشمند متبحر و درویش کامل بود چیزی از دنیا نداشت و بارها دنیا اتفائی نمی کرد گویند که طلبه علوم ایشان نه بخیر در خاتمه گرفته می ایستادند تا بسبب ضعف قافیه بر زمین نیفتند منقول است و قتی که قاضی شهاب الدین حاشیه کافی نوشته خدمت او فرستاده التماس نمود که ایشان این حاشیه را درس گویند تا قبول دیگر یابد وی بجهت غلبه اشغال باطن ما برای سد باب بحث و نزاع نظر اجمالی بر آن انداخت و گفت خوب نوشته اند احتیاج درس گفتن باینست قمرش در جو پور است

مولانا نصیر الدین محمود اودهی ابن یحیی بن عبد اللطیف یزدی در خطه اوده ولادت یافته اولاً پیش مولانا عبدالکوکیم شروانی که از دانشمندان وقت بود تلمذ و بهرودی تحصیل نموده بعد از آن پیش مولانا افتخار الدین محمد سیستانی از بهر علی نقیسی بمسول آمده در سبب پنج سالگی ترک دنیا نموده بجهت اختیار کرده بریاضیه و عبادت پرداخت و بهر چهل سالگی از دیار اوده بدری آمد بسعادت امارت حضرت شیخ نظام الدین اولیا مشرف شده اشهر و اعظم خلفای حضرت موسوف و صاحب ولایت و بهی گشت چنانچه حالات شگرت وی و اخبار را انجیل و تذکره الاصفیا تفصیلاً مذکور اند تاریخ بهر دهم رمضان سن هفتصد و پنجاه و هشت هجری رحلت فرمود رحمه الله علیه

قاضی نصیر الدین برهانپوری دلد قاضی سرخ الدین از مشایخ نصای عصر است در سیزده سالگی شکر داشت خان قاضی افضل خان شیرازی را مزم کرد و شیخ علم الشکره اعلم علمای آن وقت و نیز خسرش بود و با و بر نیامدی چون قاضی بهر قسم حدیث را ترجیح می داد و انکار قیاس می نمود و حدیث علمای استی کاتبیانی اسرائیل را موضوع میگفت شیخ علم الله با وجود نسبت دامادیش قمری بسوختن و شستنش داده حضرتی نوشت غیر از شیخ محمد فاضل الدین و شیخ عیسی که از اعظم مشایخ آنجا بودند بهر علمای آن مهر کردند چون خان خانان محمد قاضی بود و آن دو عالم

مهر نکرده و مقرر گشت زرسیده پس وقتی که جهانگیر بادشاه بر خا خا نان اعتراض فرموده و مدعیان آن ماجرا
 بعرض رسانیدند فرمان بطلب قاضی نصیر الدین و شیخ علم السید سید شیخ نزد ابراهیم عادل شاه
 به بیجا پور رفت و قاضی بهرستان شافعه بطوف حسین و زیارت اکنه شریفه قاضی شده
 بعد پنج سال غم وطن خود جواز بدست فرنگیان رفت فرنگیان کمالات قاضی شنیده نزد شاه
 خود بردند و ادبیکدی با لیست بجای آورد و گفتندش چرا خدمت سلطان نکردی گفت آدابیکه شما بجا
 می آرید از ما نمی آید از آنجا رهایی یافته به بیجا پور رسیده ابراهیم عادل شاه دوسه کرده استقبالش کرده
 با خود برد جهانگیر بادشاه این ماجرا شنیده فرمان طلب فرستاد و حکیم خوشحال پسر حکیم بهرام را تاکید
 فرمود که ویرا روانه آرد و کند طوعا و کرها از آنجا روانه شده به برهانپور وطن خود رسید و غم بالجزم کرد که
 از خانه بیرون نیاید و خلل این حال شاهجهان از طرف داد خود بصوبی کن هر فرار گشته دارد برهانپور
 شده قاضی را طلب فرمود قاضی انان ابا نمود آخر حیل حواله نزد شاه هزاره شاهجهان آمد و آداب
 بجای آورد و شاه هزاره آنرا بخاطر سنجیده فرموده قاضی مشتاق تو بودیم گفت بجهت فرمود کمالات
 ترا شنیده قاضی گفت آن حالت در من نمانده با جمله صحبت بهلال کشید قاضی را جبرار و از درگاه
 نمودند چون بمستقر الخلافه آگره رسیده در راه که بمواری بادشاه از باغ سوئی دو تنخانه میرفت ملازمت
 نمود اراده تسلیم کرد بادشاه دستش گرفته بانگو شش شش کشید پس ز چند روز رخصت برهانپور یافته
 بقیه عمر در مضیات کئی بسر برده در سن هزار و سی و یک هجری در گذشت

مولوی سید نصیر الدین برهانپوری الملقب بعبد الله علیه رحمه الله جامع کمالات دینی و دنیوی
 ماهر علوم صوری و محنوی فاضل فاضل محمد شمس جلال الدین عزت
 الله دالی صاحب برهانپور است و سید جلال الدین از اکابر عفا فی عمده و اعظم زهاد شاکر و رشید
 مولانا شاه عبدالعزیز دهلوی بود سید نصیر الدین فقه و حدیث و تفسیر از والدین و اجداد خود اخذ کرده کامل
 کمال گشت تصانیف کثیره دارد از جمله کتب ذیل مشهور اند ذریعه الاستشفاع فی سیر
 سید المطلاع مستوفی الحقوق فی ذم الحقوق - روضه الرحمان فی فضائل رمضان - صاعقه الزايم
 علی الفرقه الوهابیه - الکذابه - الاصلاح - الارشاد - ساطع الانوار - کلام سیدالابرار - تیسیر فی مهمات
 التفسیر - برهان المدی فی تفسیر الرحمن علی العرش استوی - لباب النقل - برهان ساطع

تنبیہ اللاحیاء کشف المعضلات رفالیہ مقامتین۔ وغیرہ و فائش بسال دوازده صد و دو و دو ہجری و برہما پور وقوع یافتہ رحمۃ اللہ علیہ

مولانا نظام الدین محمد بدایونی قدس سرہ نام نابیش محمد بن محمد بن علی بخاری نقیب
ادسلطان المشائخ و نظام الدین اولیا است دی خلیفہ شیخ فرید الدین گنج شکر از محبوبان مقربان
درگاہ الہی بوداوصاف حمیدہ او بہ قاتر گنجائش ندارد جدا و علی بخاری و جدا دیش خواجہ عرب
بروز از بخارا آمدہ مدتی بلاہور بودند بعدہ در بدایون سکونت اختیار کردند پدروی خواجہ احمد در
صغرسن از سرش رفت مولانا چون بزرگ شد والدہ ماجدہ اورا در مکتب سپرد کلام اللہ خواند
دیگر مکتب خواندن آغاز کرد در صغرسن کہ عمرش بدوازده سال رسیدہ بود مکتب لغت می خواند
بعمانان بقصد تعلیم بہرہی آمد و تحصیل علم کرد و پیش شمس الملک کہ صدر ولایت بود تلمذ کردہ علم ادب
و حدیث خواند طلبہ علوم ویرا نظام الدین بجائش می گفتند زان بعد شوق ارادت شیخ فرید الدین
گنج شکر با جود حق رفت و وی دران زمان بست سالہ بود شش سیپاہ قرآن مجید پیش شیخ
فرید الدین تجوید کرد و شش باب از عوارف نیز سہ کرد و تہمید ابو شکور سلمی و بعض کتب دیگر نیز پیش شیخ
خواند بعدہ بانعت خلافت مشرف شدہ بہرہی آمد و قبولیتی کہ ویرا دست داد اظہر من الشمس است انہ
تفضل آن کتب سیر اولیا و ملفوظات و مکتوبات مشائخ کرام مملو اند بتاریخ سیزدہم ربیع الآخر
سن ہفتصد و بست و پنج ہجری رحلت فرمودہ بہرہی مدفون گشت یزار و تیرک

شیخ نظام الدین ایٹھوی در ابتدای حال تحصیل علوم مکتبہ مروجہ بخدست شیخ معروف
چشتی جوینوری نمودہ کہ مرید مولانا آمد و شارح کانیہ و غیرہ بود چونکہ فطرت عالی داشت ہموارہ
چشم بر ورق بستہ و دل بحق پیوستہ بود سلوک و جذب دروسے ہم پیوستہ از ملازمت ذکر و
شغل باطن غافل نبود آخر مرید و خلیفہ شیخ معروف موصوف گشت و از شیخ رخصت ارشاد
و تکمیل یافتہ بقصبہ ایٹھی پاداسن قناعت کشید جز بمسجد جامع حی جای زنتی لگاہ گاہے
بخیر آباد بنا بر زیارت مزار مخدوم شیخ سعد و ملاقات شیخ اللہ یا خیر آبادی یا بہ گو یا مو بتقریب
آشنای قاضی مبارک گو یا موی قدم رخنہ فرمودی وی از سماع پیرہیز کردی و مریدان را نیز
انان منع نمودی و فرمودی کہ در اختلاف چرا باید افتاد اگر تقلید کنند باید کہ تقلید اوائل و

کمان تران کنند مادی و در عبادات و معاملات بر کتاب احیاء العلوم و عوارف و رسالہ مکبہ و
اقاب المریدین و امثال آن بود و پیش از نماز جمعہ نماز ظہر را بجماعت میگذارد و بعد از آن
نماز جمعہ خواندی و در خطبہ اصلاح پادشاهان بنودی مرید ہم بر سبیل بندت گرفتگی و شغل گفتی
و تلقین نکر دی ملا عبد القادر بدایونی رحلت وی در سن نہصد و ہفتاد و نہ و شیخ عبد الحق محدث
دہلوی وفاتش در ستہ احدی و ثمانین و تسعمائے نوشتہ با آنکہ ہر دو معاصرند و اللہ اعلم بالصواب
شیخ نظام الدین تہانیسری بن شیخ عبد الشکور عمری تہانیسری جامع علوم ظاہری و باطنی
حاوی کمالات صوری و معنوی واقف رموز شریعت و طریقت و معرفت و حقیقت مرید
خلیفہ شیخ جلال الدین تہانیسری بود غرائب علوم ہجو کیمیا و غیرہ می دانست چونکہ مصارف
او انآمدنی ناید بود بسعایت حاسدان اکبر شاہ ویرا دو بار از ہند جلای وطن کردہ و بار خراج اول
بحرین شریفین رفتہ بعد شرف زیارت ہند واپس آمد چون بہرہا بنور رسید شیخ عیسیٰ سندھی
مع اعیان خود پابریہ استقبال او کرد و از مستفید و مستفیض گشت و در اخراج دوم ہجرت رفتہ و الی
انجام برداشتہ شرح سولخ امام غزالی و شرح لمعات و تفسیر نظامی و رسالہ حقیقت و رسالہ بلخیرہ
از تصانیف وی یادگار اند بسال ہزار و بیست و چہار ہجری رحلت فرمودہ مرقدش ^{ہست} بخا
ملا نظام الدین سہالوی فرزند سوم ملا قطب الدین شہید سہالوی است تحصیل علوم متعارفہ
بعد شہادت والد ماجد خود از حافظان اللہ بناسی و مولوی قطب الدین شمس آبادی نمودہ
فاتحہ فراغ پیش مولوی غلام نقشبند لکھنوی خواند بالجلہ وی در فرزندان مولانا می شہید و حید عصر
و فرید و ہر جامع علوم ظاہر و باطن بود کہ بمقابلہ تدریس او گرمی تدریس ہمہ مدرسین و فضیای دیار
فر و نشست مردمان با قطار و ہصار بعیدہ از اطراف و جوانب مشارق و مغارب ہر روز تہ عیش
مستفید و بہرہ اندوز شدند تا اینکہ در تمام ہندوستان کسی باشد کہ از احاطہ تلمذ وی و فرزندان نش
مشاگردانش بیرون افتد و در معقولات و منقولات کتب بسوطہ تصنیف فرمودہ و بخدمت سید
شاہ عبدالرزاق بالنسوی قدس سرہ شرف بیعت حاصل کردہ استفادہ کامل برداشت حضرت
سید قدس سرہ ویرا یکی از افراد ان الدین آمنوا و عملوا الصالحات می شمر د عالمی را از علم و
باطن خود مستفید گردانید و خلقی کثیر بجلتہ بیعت او درآمدند و بچہ غیر از علما و فضلا سے نامدار

از دامن تربیت و تعلیم وی برخاستند مہندوی رحمہ اللہ تعالیٰ بنفس فیض و بلی نفسی نظیری نداشت
 و خود را تا چیز محض می انگاشت و شب و روز بعبادت و ریاضت می پرداخت نہم جمادی الاولی
 سال شصت و یکم بعد صدی یازدہم ازین جہان فانی بعالم جاودانی شتافت اگر مہمند بنعم الجنا
 تصانیفہ الرایقات حاشیہ شرح ہدایہ الحکمۃ مصنفہ علامہ صدالدین شیرازی شرح مسلم الثبوت
 صبح صادق شرح منار شرح میا زریہ حاشیہ شمس بازغہ حاشیہ شرح عقاید دولی یلغوظات
 شاہ عبدالرزاق بانسوی قدس سرہ

قاضی نظام الدین احمد آبادی کجراتی ابن مولانا نور الدین بن شیخ محمد حافظ قرآن فاضل
 محقق و مدقق در فن ریاضی دست رسا داشته ہمہ وجوہ لائق دانستہ و شعرا زہمہ فائق بود و بصحبت
 سلاطین و امرا رسیدہ از حصول خلایع فاخرہ و فیل مباهی شدہ در سال یکہزار و یکصد و پنجاہ و یک
 ہجری بمنصب قضای احمد آباد و از پیشگاہ شاہ دہلی سرورازی یافتہ راجع وطن گردیدہ در اجراء حصہ
 احکام شریعہ بدل جہہ نمودہ در سن ہزار و یکصد و شصت و سہ ہجری تبحرانہ کفار کہ اندرون شہر
 بحالہ شاہ پور متصل مسجد احداث کردہ بودند و ہنگام نماز و اذان ناقوس سے نواعتند و مسلمانان را
 اذیت می رسانیدند با وجود غلبہ کفار بلا اعانت صوبہ دار با جماعت مسلمین بران تبحرانہ تاخت
 سوار ساخت از استماع این خبر احمد شاہ بادشاہ دہلی خوش گردیدہ خلعت خاصہ و فیل مادہ
 فرستاد و دوازدم ذیقعدہ سال یکہزار و یکصد و شصت و پنج ہجری از عالم فانی بسرای جاودانی
 رحلت فرمودہ و در پہلوی بہ طرف شرقی مدنون شدہ رسالہ تفضیلت عالم و رسالہ میزان الساعۃ
 و تفصیل الفصول و رسالہ تموہ و رسائل دیگر انایشان یادگار مانده

شیخ نظام بران پوری تلمیذ تاسفہ نصیر الدین بہرانی پوری برتبہ اعلیٰ کہ عالمگیر نظم صوبہ دکن
 بعالم شہزادگی تعیین بود شیخ را با خود ملازم گرفتہ شیخ قریب چہل سال بخدمتیش ماندہ بمنصب ہزار و
 پانصدی سرفروزی یافتہ و قناری عالمگیری سعی فراوان نمود از کوشش و دیگر ککائیت معفو بود
 ہا آنکہ ہنرین عمرش از تمانین تجاوز کردہ و در قومی تفاوت نہشت

قاضی نظام بخشی صاحب از بدخشانست شاگرد بلا عصام الدین نیز از ملا سعید مستفیذ شدہ
 عالم فانی بدخشان و ماوراء النہر بود در تصوف بہرہ دانی داشت و بخدمت شیخ حسین خوارزمی

بیست و نه سال هجری بمقام خان پور مضافت جو پور بکلاست
جلال الدین محمد اکبر بادشاه باریاب شده رعایت بی اندازه یافت ویرا اولاد قاضی خان و ثانیاً
غازی خان خطاب داد و فصیح زبان و خوش بیان بود تصانیف معتبره دارا نا بجله رساله در علم
کلام و بیان ایمان تحقیقی و تصدیقی است و بر شرح عقاید حاشیه نوشته و در تصوف رسائل متعدده
تصنیف و تالیف کرده وی اول کسی است که سجده تحیت پیش بادشاه در فتح پور داد و نمود و اعوذ
با الله من شرور الفنا و بسن هفتاد و سه سال هجری در او دود و فوات یافت -
مولوی نعمت الله فرنگی محلی بن ملا نور الله بن ملا محمد ولی بنده قاضی غلام مصطفی تحصیل
علوم رسمیه بخیرت والد ماجد و عم خود ملا ظهور الله نموده در ابنای جنس سر بر آورده بقانون عقلی و
نقلی خصوصاً در حل ریاضیات ید طولی داشت وی از بس خیف الجشه و نازک دماغ بود با کسی
تمام تکلم نمی فرمود که جلیس قریش سخن او بدقت می فهمید ابتدا بعد شاهی منصب عدالت فیض آباد
داشت بعد برای چندی بمقتضای اتحاد حکیم کاظم علی خان موالی و نیز باستدعای رئیس سمت
برده ملک گجرات تشریف برده دس هزار و دصد و دود و هجری جهان بے بود را پدر و دس و دود

رضوان الله علیه

مولوی نعیم الله بهرائی علوی نسباً حنفی نذیباً محمدی مشرباً بعلوم ظاهری و باطنیه اکتساب
طریق باطن کرمیت بسته بر آستانه فیض آشیانه حضرت مرزا منظر جان جاناان قدس سره جبین
نیاز رسوده در مدت چهار سال اکتساب برکات طریقه علییه مظریه نمود و بر تبه کمال رسیده
اجازت مطلقه یافته بوطن مالوف مراجعت فرمودند و سرع و توکل و قناعت شعارشان بود و در
بلده لکنو بجله بنگالی تولد برخی از ایام اقامت فرمودند و سجدی بنا کردند و بهر دست طالبان حق
می پرداختند از تالیفات او شان کتاب معمولات مظریه مشهور است و فوات شان در بلده برائ
بسال دوازده صد و هجده هجری اتفاق افتاده همداختار بخاندون شدند رحمه الله علیه -
مولوی نعیم الله فرنگی محلی ابن ملا حبیب الله ابن ملا محب الله فرنگی محلی برادر خرد مولوی
ولی الله تحصیل کتب و رسمیه بتمکیل رسانیده بعد نشی بر برده در علم حساب و فرائض مبارتی
کامل داشت شانزدهم شوال شب شنبه سال دوازده صد و هشتاد و دود و هجری داعی اجل را

بسیک اجابت گفتہ بجلد برین شتافت مولوی لطف اللہ مادہ تاریخ و فائش چنین یافتہ
مصرعہ بقصر جنت الما واپس دیدم

حاجی نعمت اللہ نوشہری اناولاد ملا مہدی علی کرڑی است شاگرد شیخ الاسلام

امان اللہ شہید صاحب ورع و تقویٰ بود بسال یازدہ صد و ہشتاد و دو ہجری وفات یافت

مولوی تقی علیخان بریلوی ابن مولوی رضا علیخان ساکن بریلی رود میل کھنڈ غرہ رجب

سال چیل و ششم صدی سیزدہم ہجرت متولد شدہ بخدمت والد ماجد خود تعلیم و تربیت یافتہ از استفادہ

علوم درسیہ فراغ حاصل کردہ ذہن ثاقب و رای صائب و شہت خالق تعالیٰ ویرا بعقل معاش

و معاد ممتاز اقران آفریدہ بود علاوہ شجاعت جلی بصفت سخاوت و تواضع و استقامت موصوف بود

و عمر گرانمایہ خود با شاعت سنت و انالہ بدعت بسر بردہ اعلان مناظرہ دینی مسلمی بنام تاریخی

اصلاح ذات بین بتاریخ بست و ششم شعبان سال دوازده صد و نو و سہ ہجری شائع فرمود

و در مسئلہ امتناع مماثلت رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم سعی موفورہ بکار بردہ کہ رسالہ تنبیہ الجہال

بان خبر میدہد و بسال نو و دو چہارم صدی سیزدہم بخدمت سیال رسول مارہروی بیعت نمودہ

مثال خلافت و اجازت جمیع سناسل جدیدہ و قدیمہ و سند حدیث حاصل کرد و بسال نو و پنجم صدی

سیزدهم زیارت حرمین شریفین شرف اندوز شدہ از سید احمد زین و حلان و غیرہ علمای مکہ معظمہ

کمرًا علم حدیث را استناد کردہ سلخ ذیقعدہ سال نو و دو ہفتم صدی سیزدہم ہجرت داعی اجل بالسیک

اجابت گفتہ بروضہ رضوان پیوست روح اللہ روحہ و نور ضریح تصانیفہ الغائفۃ الکلام الاوضح

فی تفسیر الم نشرح مجلد لیست ضخیم و سبلۃ النجاة در سیر سید عالم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

سرور القلوب فی ذکر المحبوب خلاصہ و سبلۃ النجاة است جمہر البیان فی اسرار الارکان در بیان

صوم و صلوٰۃ و غیرہ ارکان دین اصول ارشاد تصحیح مبانی الفساد و ابطال بدعت بخدی ہدایہ

الہدیہ الی الشریعۃ الاحمدیہ در رد فرق متعددہ کہ درین زمان بفساد انگریزی انگشت نمائند

اذقۃ الاثام لما نعی عمل المولد و التقیام ازاثۃ الاوہام بر و فرقہ بخدیہ تزکیۃ الایقان سنے رد

تقویۃ الایمان فی فضل العلم و العلماء الکواکب الزہراء فی فضائل العلم و آداب العلماء الروایۃ الرویہ فی

الاخلاق النبویۃ التقاۃ التقویۃ فی الخصال النبویۃ لکۃ النبراس سنے آداب الاکل و الشرب

ادخلہ المدبحو حۃ الجنان -

میر نور الہدی اورنگ آبادی ابن سید قمر الدین اورنگ آبادی تاریخ ہجرت ۱۰۰ سال یکتراد یکصد و پنجاہ و سہ ہجری در اورنگ آباد متولد شدہ شاگرد و مرید پدر خود بمسرت شازدہ سالگی از تحصیل علوم در سیلغ حاصل کردہ قرآن مجید حفظ نمود و ہمراہ پدر بزرگوار بمرات حرمین شریفین کامیاب شدہ بوطن مالوف واپس آمد عمر گرانمایہ بافادہ و تدلیس گذرانیدہ و بر کتاب مظہر النور مصنفہ والد خود شرحی نوشتہ سال وفاتش معلوم نیست احسن الشالیہ والی والدیہ مولانا نور الحق دہلوی ابن مولانا الشیخ عبدالحق محدث دہلوی شاگرد والد خود و مرید خواجہ محمد مصوم مجددی است در عہد شاہجہان بادشاہ رونق بخش منصب قضای اکبر آباد بود و سہ تصانیف بسیار اندازنا بجلہ تیسر القاری فی شرح صحیح البخاری و شرح صحیح مسلم شہور اند بجز نور سالگی در سن ہزار و ہفتاد و سہ ہجری رحلت فرمودہ اناللہ وانا الیہ راجعون

ملا نور الحق فرنگی محلی خلف اکبر ملا احمد انوار الحق بن ملا احمد عبدالحق عالم ظاہر و باطن خلیفہ خاص والد ماجد خود بود بتدلیس علوم و یاد الہی مشغول می ماند و بیاسداری خاطر بندگان خدا و انکسار نفس شہرتی داشت بست و سوم ربیع الاول شب یکشنبہ سال دوازده صد و سی و ہشت ہجری رحلت فرمودہ شعرائ وقت تاریخ فوتش بسکک نظم کشیدند از ان جملہ بسمل گفتہ قطعہ بے تاریخ تحلیش جو بسمل در معنی بہ کلک فکری مسفت بہ سروش غیب ناگہ بادل ناز بسوی حق برفہ نوح گفت بہ دیگری انجین گفتہ قطعہ آن نور کہ بود نور انوار بہ در نور جو آن ظہور پیوست بہ دل کرد خیز نور پاکش بہ در جلوه نور نور پیوست بہ شاعرے دیگر گفت قطعہ علامہ معصوم لوی نور الحق بہ جازا باجل سپرد ہیہات ایوای بہ تاریخ وفات او نمودم مرقوم بہ نور الانوار مرد ہیہات ایوای بہ

نور الدین محمد ترخان سفید ولی نوری تخلص جامع اقسام ہندسہ در ریاضی و نجوم و حکمت و کلام از جملہ مصاحبان ہما از نصیر الدین محمد ہمایون شاہ بود بذل وجود و نثار دایثار و خوش صحبتی داشت بنا بر ان بخطاب ترخان مفاخرت یافت و را شعرا دیوانی ترتیب دادہ چونکہ جاگیر دار پکنہ سفید دن از توابع سر ہند بود اندازی را سفید و نی می گفتند و را وائل عہد

جلال الدین محمد اکبر شاہ سال ہشتاد و شش ہجری جو ابی اندریای چین کندہ زائے پنجاب
 کوہ بجانب کرنال ہر وہ کہ مردم ازان آب زراعت کردند و باعث رفاه عامہ رعایا گردید چون
 آن نہر بقرب بہمان ایام کہ شاہزادہ سلیم بجان شیخ سلیم چشتی تولد یافتہ با تمام رسیدہ و اکبر شاہ شاہزادہ
 سلیم را شیخو بابا میگفت آن نہر را باسم شیخونی موسوم کردند کہ ازان سال تا ماش نیز بری آید و بی کسر
 نون ویای شناعہ تحتانی معروف بزبان ہندی جوی را گویند زمانیکہ اکبر شاہ بر سر حکیم مرزا در سن
 ہشتاد و نہ ہجری لشکر کشید خان مذکور تحلف نمودہ از پنجاب باز گشتہ بجا گیر خود رفت
 این معنی موجب بدگمانی برود شد بعد از مراجعت بفتح پور رسیدہ ویرا بی پای حساب کتاب کشیدہ
 چند سال آن زارش کردند آخر شکستگی تمام از روگنا در ست بحال و راہ یافتہ چون اکبر شاہ بسال
 ہشتاد و نو و چہار ہجری جانب ایک تشریف فرما شد وی را بتولیت مقبرہ ہمایون نامزد فرمود
 ہما بجا بہمان سال وفات یافت

مولانا شیخ نور الدین احمد آبادی گجراتی ابن حاج الحرمین الشریفین شیخ محمد قدس سرہا
 ولادت ایشان دہم جمادی الاولی سال یکہزار و شصت و سہ ہجری وقوع یافتہ از بدو فطرت
 واصل جبلت داعیہ خدا طلبی و طلب علمی در سر داشتہ چنانچہ کتاب گلستان سعدی علیہ الرحمۃ
 و صغرسن بامعانی پیش والدہ ماجدہ خود در ہفت روز خواندہ بود و تحصیل اکثر علوم ظاہری از
 اخوند مولانا احمد بن اخوند مولانا سلیمان نمودہ و علم باطنی و قرأت و حدیث در خدمت سید محمد
 ابوالحجہ محبوب عالم با تمام رسانیدہ خلافت و ارادت سلسلہ شہروردیہ و جمیع سلاسل از آنجناب
 داشتند و در علم عربیت یگانہ آفاق بودند شہرہ علم مولانا در تمام اطراف و کناف عالم رسیدہ
 مردمان دور و نزدیک از اطراف رسیدہ و در مدرسہ موسومہ ہایت بخش سکونت و زیدہ تحصیل
 علم از مولانا سے نمودند و فراخور خود موظف سے بودند ہزار ہا مردم از صحبت کثیر البرکت
 ایشان بر تہ کمال رسیدند یا بجلہ ذات شریفش نمونہ بزرگان پیشین بود علاوہ اوداد و وظائف
 مقررہ روزانہ یک ختم قرآن مجید میکردند و ہر شب دو بار صلوٰۃ اللیل میگزارند و ہر بار کہ پہلو
 میگردانیدند ہزار بار زود شریف سے خواندند و از عمر پانزدہ سالگی تا آخر اربعین و اعتکاف
 فوت نہ شدہ در ہزار و پچہل و سہ ہجری بزیارت حرمین شریفین زاد ہما اللہ شرفاً

و تعلیمات مشرف شده ب وطن خود مراجعت نمودند چون عمر گرامی نبود و یک سال کامل رسیده
 بنصف النهار یکم سه شنبه نهم شعبان سال هزار و یکصد و پنجاه و پنج هجری بوصول ذوالجلال
 پیوستند و بخانقاه خود متصل مدرسه هدایت بخش زیر زمین آسودند اعظم الاقطاب تاریخ و فائش
 یافته اند و الله مرقدہ تصانیف و تالیفات در هر علم دارند که شمارش یکصد و هفتاد و چند کتب
 رسیده انا بحمله تفسیر مختصر کلام الله و التفسیر النورانی للسیع المثانی دوازده هزار بیت و تفسیر
 سورة بقرسمی به تفسیر ربانی سی هزار بیت و حاشیه بر اوایل تفسیر بیضاوی و نور القاری شرح صحیح
 بخاری و حاشیه قومیه بر حاشیه قدیمه و حاشیه شرح مواقف و حل المعانی حاشیه شرح المقاصد و
 حاشیه شرح مطالع و حاشیه تلویح و حاشیه عنندی و معول حاشیه مطول و حاشیه شرح وقایع
 و حاشیه شرح ملای جامی بر کافی و حاشیه منهل حاشیه شمسیه در منطق و حاشیه تمذیب المنطق
 و طویق الامم شرح نفوس الحكم لابن العزلی مدرسه هدایت بخش محمد اکرم الدین مخاطب
 شیخ الاسلام خان صدر صوبه احمد آباد که مرید و شاگرد مولانا بود بصرف یک لکه و چند هزار روپیہ
 برای مولانا موصوف در سن یک هزار و یکصد و دو هجری بنا نهاده و در سال یک هزار و یکصد و شصت و پنج هجری تلم رسیده
 شیخ نور الدین رفیق کشمیری بن عبد اللہ بن مصطفی رفیق کشمیری بسال دوازده صد و
 پنج هجری متولد شده و از عم زاد خود شیخ طیب بن احمد بن مصطفی علوم معارف اخذ کرده و
 کتاب دیگر علوم متعارفہ بحدیث مولوی محمد حسن بن نظام الدین نمود و با کثر بلاد سیرو
 سیاحت کرده بصحبت مشایخ وقت رسیده مستفید گشت و تمام عمر بجز و ماند و طبع موزون
 داشت اشعار لطیفه و لایات نفیضه از دیگارانند نهم رجب سال دوازده صد و هفتاد
 و هشت هجری رحلت کرد

ملا نور محمد کشمیری المشهور بنور بابا پتلوشاگرد ملا عبدالستار کشمیری بود و در دهلی از مولوی
 حسام الدین محمد و قاضی مستعد خان و قاضی مبارک تحصیل علوم کرده بکشمیر آمده با فاده و افتخار
 طلبه علوم بسری بود و مطول و خیالی تعلیقات نوشته چهارم ربیع الاول سال یازده صد و
 نود و پنج هجری رحلت فرموده در مقبره داتا گنج بخش واقع کشمیر مدفون گشت

حرف الواو

مولوی وارث علی سندیلی ابن شاه امین افشین شاه وصف الدین مولوی فضل
 بن شاه غلام علاء الدین مخدوم زاده سندیله بسال دوازده صد و چهارم هجری متولد شده ابتداءً
 از مولوی احمد بخش سندیلی تعلیم نموده زان بعد بخدمت مولوی نورالحق لکهنوی و مولوی سراج الحق
 لکهنوی و مولوی جعفر علی ساکن کسمندی و مولوی مظهر علی سوداگر لکهنوی و حکیم سید زیند حسین
 فرخ آبادی تلمذ کرده بهره دانی برداشت و بتدریس طلبه و مطب مرضی کوشش بلیغ داشت
 مرید و خلیفه جد خود و سجاده نشین درگاه مخدوم صاحب بود دهم رمضان سال دوازده صد و
 چهل و هفت هجری رحلت فرموده اندرون احاطه درگاه مخدوم صاحب واقع قصبه سندیله بخاک سپردند
شیخ وجیه الدین علوی گجراتی بپناه محرم نصد و یازده هجری در جاپانیر مضاف گجرات
 متولد شده اکتساب علوم ظاهری بخدمت ملا عماد طاری کرده بملقه ارادت شیخ فاضل درآمده
 جامع کمالات ظاهر و باطن گردید حق سبحانه و تعالی ویرا مظهر اسم شانی گردانیده بود هر روز جمعه
 کثیر و جی غیر مرضی باستانه او آمده التماس دعای نمودند و اثر آن نمودی یافتند باجمله خلایق را
 پیوسته از انقاس متبرکنا و فیض میرسید و منزل او مقصد اقصی اکابر و اختیار روزگار بود باین هم
 مداومت تدریس و شغل زمام تصنیف از دست نمی داد و در وضع و لباس امتیاز از احاد الناس
 نداشته بجامه درشت اکتفا میکرد و هر چه از فتوحات بدو میرسید بذل و ایثار می نمود چون بعد
 سلطان محمود گجراتی شیخ محمد غوث گوالیاری معصفت جوهر خیمه گجرات دارد شده شیخ علی متقی
 که از مشایخ کبار و علمای بزرگوار آن دیار بود فتوی بقتل شیخ محمد غوث نوشت سلطان محمود
 گجراتی نفاذ آن موقوف بر رضای شیخ وجیه الدین فرموده شیخ وجیه الدین گفت تا که اورا نمی بینم
 در باب این فتوی حرفی نزدیم بگاه شیخ وجیه الدین با شیخ محمد غوث دوچار شده دفعه شیفتم
 جماعت کمالش گردید و استفتا را پاره پاره کرد شیخ محمد غوث از آن مملکت نجات یافته مرجع انام و
 معتقد علیه حکام آنرا برگشت شیخ وجیه الدین تاریخ بیست و نهم صفر و یکشنبه سن نصد و
 نود و هشت هجری رحلت فرموده با احمد آباد گجرات مدفون گردید در آیه کریمه و لهم جنات
 انور و در سن نزول تاریخ فوتش یافته تصانیف العالیه حاشیه تفسیر بیضاوی شرح انجمه در حدیث

حدیث - شرح عضدی - حاشیہ تلویح - حاشیہ بزودی - حاشیہ ہدایت الفقہ - حاشیہ شرح وقایہ
 حاشیہ بمطول - حاشیہ مختصر - حاشیہ تجرید - حاشیہ صفہانی - حاشیہ شرح عقاید نقاظانی - حاشیہ بر حاشیہ
 قدیمیہ محقق دوانی - حاشیہ شرح مواقف - حاشیہ شرح چغتائی - شرح تحفہ شاہیہ - شرح رسالہ
 لما علی قوشچی - حاشیہ فواید ضیائیہ - شرح ارشاد قاضی شہاب الدین دولت آبادی - شرح
 ابیات منہل - شرح جام جہان نماد تصوف - شرح کلید مخازن - رسالہ حقیقہ محمدیہ صلعم جاپانیر
 بآنجیم معجمہ عربی و بای فارسی مفتوحہ بین الفین و کسرون و یای تختانی بمحول و در آخر ای مہمل
 شہرست از بلاد گجرات دکن -

مولانا وجیہ الدین پانلی دانشمند بھر و استاد دولت دزد ہر دور مع ممتاز بود و در آخر مرید
 شیخ نظام الدین اولیا قدس سرہ شد و کمال اعتقاد باو داشت قبرش بر سر حوض شمس دہلی
 است بحظیرہ قاضی کمال الدین حیدر خان و قتلغ خان کہ نسبت تلمذ بمولانا داشتند رحمۃ اللہ علیہ
 مولوی وزیر علی سندیلہ ابن مولوی انور علی ابن مولوی اکبر علی ابن مولوی حمد اللہ سندیلہ
 بمقام کلکتہ تحصیل علوم خصوصاً ادب عربی را کما حقہ بتکلیل رسانیدہ و سنگا ہی پیدا کرد و چند دیوان
 اشعار عربی دار ہر سہ کلکتہ دوسہ و پنجہ روپیہ مشاہیر مے یافت و مدرس بود بزبانیکہ نیر الدین
 حبیب در فرمان روای لکھنؤ بود بکلکتہ رحلت نمود

سید شاہ ولی (نویسنده) ابن سید ابوالحسن سماعت بصفات بزرگی در فضیلت و حالت
 نیک شاکر و مخدوم رحمت اللہ متوفی بود و راہ دانش و شعر طبع صدائی و کافی داشت از نتائج
 طبع و قادتش نسخہ جامع شفقہ المجاس متضمن چند علوم یادگار مست در ہزار و یک صد و پنجہ
 ہجری بموضع جلست پور در گذشت

مولانا شاہ ولی اللہ دہلوی نام نایش و لقب گرایش ولی اللہ بن عبد الرحیم العمری الحنفی
 النقشبندی المحدث الدہلوی بروز چہار شنبہ وقت طلوع آفتاب تاریخ چہارم شوال سال
 یازدہ صد و چہار دہ ہجری متولد شدہ اسم تاریخی وی عظیم الدین قرار دادہ اند لکن اعدادش
 یازدہ صد و یازدہ می شوند بہ تیج سالکی کہ سبب نشین شدہ بہفت سالگی قرآن شریف ختم نمود
 و ہمین سال والد ماجدش ویرانہ ایستادہ کرد و ہجرت نمود باندلس و افرمود با بچہ کتب فارسیہ

و مختصرات عربیه خواند و بعد از سالگی شرح جامی آغاز کرده و در چهارده سالگی مستخرج شده و به پانزده سالگی شرف بیعت بسلسله نقشبندیه و خرقه صوفیه صافی و فرارغ علمی از خدمت والدین یافته مجاز درس گردید و والد ماجدش بدین تقریب سامان ضیافت هر خاص و عام اهل اسلام نموده طعام بسیر چشمی تمام خوراند و بهفته سالگی وی والد بزرگوارش ازین جهان رحلت فرمود بعد وفاتش سالی چند درس و ارشاد بسپرد که فضائل ظاهر و باطن و یرادست داد و طریق فقهای محدثین اختیار فرموده و در سن یازده صد و چهل و سه هجری بزیارت حسین شریفین مشرف شده نباتی در آن دیار فیض آثار رخت اقامت انداخته از تلمذ شیخ ابو طاهر مدنی و غیره علماء و مشایخ حسین شریفین حظی وافر داشته و در سال یازده صد و چهل و پنج هجری بعد از ای سناسک حج از خیر البلدان هندوستان مراجعت فرمود و هدایت در شاد خلاق شباروزی خود صرف می نمود که در سال یازده صد و هفتاد و شش هجری چار فرزند از جهنده بهیولی اولاد مرادیه بودند عقب خود گذاشته رحلت فرمود رحمه الله علیه و علی اسلافه

اولاده اعظام مولانا شاه عبدالغفر بن مولانا رفیع الدین مولانا علی بقادر مولانا عبدالغنی قدس الله سرار هم تصانیف الشریقه فتح الرحمن ترجمه فارسی قرآن - الفوز البکیر فی اصول التفسیر المسوی شرح الموطا عربی - المصنفی شرح الموطا فارسی - بقول الجلیل فیوض الحرمین - انسان لعین فی مشایخ الحرمین - عقد الجید فی احکام الاجتهاد و التقليد - معانی - الطاف القدس - مقارنه ضمیمه فی النصیحه و الوصیته - الانصاف فی بیان سبب الاختلاف - لمعات - سطعات - المقدمه السنیه فی انتصار الفرقه السنیه - انقاس العارفین - شفا القلوب - قره العینین - فی تفضیل الشیخین - البدور البازغه - زهر الدین - الخیر الکثیر - الانتباه - الدر الثمین - حجه الله البالغه - انزال الخفا عن خلافة الخلفاء - نفیحات - الجزر اللطیف فی ترجمه العبد الضعیف - وصیت نامه - رساله دانشمندی - الفتح الخبیر فیما لا بد من حفظه فی علم التفسیر - سرور المخزون - مکتوبات المعارف - الاعتقاد الصیح و غیره - وی رحمه الله علیه در رساله دانشمندی استناد علم خود باین عبارت تحریر فرمود اما بعد فقیر دلی الله ابن عبد الرحمن فن دانشمندی از والد خود کسب نموده و ایشان از میر محمد زاهد بن قاضی اسلم هرودی و ایشان از ملا محمد فاضل و ایشان از میرزا جان و ایشان از

امام محمود مشہور یوسف کویج شیرازی و آیشان از ملا جلال الدین دوانی و آیشان از والد خود ملا
اسعد بن عبدالرحیم و از ملا مظہر الدین گازی و آیشان ہر دو از ملا سعد الدین تفتازانی
و از سید شریف جرجانی و آیشان از قطب الدین رازی و آیشان و ملا سعد الدین تفتازانی ہر دو
از قاضی عضد و آیشان از ملا زین الدین و آیشان از قاضی بیضاوی و آیشان راست دست
تا ابو الحسن اشعری در کتب تواریخ مشہور و معروف انتہی بلفظہ

مولوی ولی اللہ برہانپوری ابن مولوی غلام محمد ابتدا اکتساب علوم متعارفہ از
والد ماجد خود کردہ و استناد کتب احادیث بکلمہ معظّمہ از شیخ ابوالحسن آفندی محدث نمود و از بوطن
خود برہانپور معاودت نمودہ تا حیات والد ہمدراختجا بتدریس و افادہ طلاب مشغول بودہ بعد
وفات پدر بہ بندرسورت قدم رنجہ فرمودہ متوطن گشت و باقادہ طالبین عمر گرانمایہ صرف
کردہ در سن دوازده صد و ہفت ہجری رحلت فرمودہ بجلہ سید پور منجلیات بلدہ سورت
صورت تدفین یافت

مولوی ولی اللہ فرخ آبادی ابن سید احمد علی عالم باعمل فاضل اجل تفسیر نظم الجواہر در
سال دوازده صد و سی و شش ہجری تصنیف فرمودہ فی الحقیقہ نظم جواہرست و از دانش
تاریخ تصنیف مفہوم می شود بسال چہل و نهم صدی سیزدہم رحلت فرمودہ و اللہ مضجعہ
مولوی ولی اللہ لکھنوی ابن ملا حبیب اللہ ابن ملا محب اللہ فرنگی محلی مختصرات بکتاب
والد ماجد خودش و از متوسطات تا سلم الثبوت از عم بزرگوار ملا محمد حسین تحصیل نمودہ بعد فراغ
از تحصیل تکمیل و تحقیق سعی بلیغ بکار بردہ و عمر گرانمایہ بتدریس طلبہ علوم بسر بردہ کہ عالمی از و
فیضیاب شدوی جامع علوم عقلی و نقلی و حاوی فنون فرعی و اصلی بود تصانیف کثیرہ لائقہ
از یادگار اند و ہم صفر سال دوازده صد و ہفتاد ہجری از دارفانی بعالم جاودانی بمرہشتا و
ہشت سالگی رحلت فرمود حکیم ظہیر الدین تخلص جواد فتحپوری تاریخ وفاتش چنین گفتہ
۵۰۰ کزد فاتش شد ندی سرو پا بدور و شرع و فضل و علم و عمل و تصانیف نفایس الملکوت شرح
سلم الثبوت تفسیر معدن الجواہر حاشیہ ہدایہ الفقہ بر عبادات و معاملات حاشیہ
بر حاشیہ کمالیہ شرح عقاید جلالیہ حواشی زواید ثلاثہ حاشیہ صدر شرح غایۃ العلوم و علل العلوم

تذکره المیزان - تکریم شرح سلم ملا احمد علی حق - تکریم شرح سلم ملا حسن - رساله تشکیک کشف الاسرار
فی خصائص سید الا برار سعاده المومنین و تنبیہ الغافلین فی مناقب آل سید المرسلین
آداب السلاطین - رساله عمده الو سائل - رساله اخضان اربعه

حافظ ولی اللہ لاہوری دانشمند بجزئیہ و مناظر و اعظم معتبر در عقاید نصاری و یهودی و ا
علوم متداوله از مولوی غلام رسول قلعه والا و مولوی نور احمد ساکن کهای کوٹلی و مولوی احمد الدین
بگوی حاصل کرده مرجع مستفیدان لاہور بود در جامع مسجد لاہور بہر آدینہ و عظیمیافت مباحثہ فی
و قیاسات الانسان من وسوسه الشیطان و اباحت ضروری از تصانیف وی یادگار اند بہر وجه
وقت ظهر بست و چهارم جمادی الاولی سال دوازده صد و نود و شش ہجری بمصر اہمال حلت فرمود

حرف الباء

ہمایون شاہ نامش نصیر الدین محمد بن بابر بادشاہ مؤسس بنیان سلطنت تیموریہ در ہندوستان
بادشاہی بود بہر ملکی ملکات پیراستہ و جمیع فضائل کمالات صوری و معنوی آراستہ و در علوم
ہیأت و نجوم و سایر علوم عربیہ بی نظیر و مربی اہل فضل و کمال و مرجع اہل تقوی و صلاح یکدم
بی وضو نبود و نام خدا و رسول صلعم بی طہارت بر زبان نہراندی و نجش و دشنام بر زبان
نہدشتی و بحالت نہایت خشم مقرب را بگفتن ای سفیہ کفایت کردی در خانہ و مسجد ہرگز نہ دادن
پای چپ سبقت نکردی حیا و مروت تمام داشت الغرض تاریخ ہفتم ربیع الاول سال ہصد و
شصت و سہ ہجری شاہ دین پناہ بالای بام کتب خانہ برآمد و در عین فرد آمدن موزن بانگ
نماز برزد و بخت تعظیم اذان بادشاہ بنشست و بوقت برخاستن عصا خطا کردہ پالش بلغزید
و از چندینہ پا غلطیدہ بر زمین افتاد و بہا نزد ہم ماہ مذکور این عالم ہونا را پدید فرمود و لانا قائم
کاهی تاریخ حلتش چنین گفتہ قطعہ ہمایون بادشاہی بکسی معنی نہ دارد کس چو ادشا ہنشی یاد
نبام قصر خود افتاد ناگاہ بہ وزان عمر عزیزش رفت بر باد بی تاریخ او کاهی رقم زد بہ ہمایون یادشا
از بام افتاد بہ سنین عمرش پنجاہ و یک سال و مدت سلطنت بست و پنج سال و کسری بود

انار اللہ مرقدہ

حاجی ہاشم سندھی ولد عبد لغفور شاگرد و مخدوم ضیاء الدین اقدم و شہر علمای آرمہ بر اکثر علما

باقبال و نسق فائق گردیدہ ہر چند علمای عصر مثل مخدوم محمد معین وغیرہ در مخالفت میزد اما در تقویت دین سنت و جماعت و احیای سنن نادرہ زمان بود کارہای قوی کہ موجب پشتی دین مبین باشد و زمانش لبعی جستہ شد با نخل میر سید بر مشرکین و معاندین عملش خوب جریانی داشت بزبان صد ہا مردم از گروہ زمین بشارت ایمان رسیدند و با سلاطین وقت مثل نادر شاہ و احمد شاہ راہ رسل رسائل مفتوح داشتہ احکام تقویت دین با استدعائش حسب دلخواہ میر سید و حسن نفاذی یافتند با کجملہ ذاتش از مغتنمات بود در ہر علوم تصانیف کثیرہ دارد بسال ہزار و صد و ہفتاد و چہار ہجری جہان فانی را پدر و د فرمود

مولوی یار علی لکھنوی ابن شیخ حسین علی و لہ شیخ مجیب الدین خلف شیخ غلام قادر از شیوخ لکھنؤ کہ بہ بخوریان شہرت دارند و بغایت ذہین و زکی فارغ التحصیل بود و بکار تصحیح کتب در مطابع لکھنؤ امتیازی وافر داشت نسخہ گہ منظوم کہ اسم تاریخی است در بیان خواص ابواب صرفیہ و دیگر رسائل از تالیف اوست در سال شصت و چہارم صدی سنہ ۱۲۶۰ ہجری جامع الاوراق بخدش رسیدہ رسالہ فوائد جلالیہ منظومہ خود پیش کرد مستحسن وقت و

حرف الیاء التثانیہ

سید یاسین گجراتی از بنی اعمام سید شاہ میر اکثر کتب متداولہ در گجرات بخدمت میان وجیہ الدین خواندہ مرید شان گشت و زیارت حج اسلام مشرف گردید و علم حدیث در انجا حاصل کرد و اجازت یافت و باز گشتہ بہندوستان آمد و چند گاہ در لاہور ماندہ پس بہر ہند در لباس شہت گزرا نیلہ خادمان کہ بود پوش خود را ترمیمت میکرد و باز بجانب بنگالہ رفتہ مولانا یعقوب شافعی سنجری جامع معقول و منقول صاحب تصانیف بود از ولایت سنجہ ہمراہ الف خان سنجہ در نہروالہ گجرات تشریف آوردہ متوطن شد تفصیل این اجمال آنکہ چون سلطان سنجہ الف خان سنجہ را با ہفتاد ہزار سوار و پیادہ برای تسخیر پٹن نہروالہ در زمان حکومت راجہ بیردہول با گھیلہ فرستاد و تا مدت پنج سال و یازدہ ماہ مقابلہ و محاصرہ با او ماند الف خان درین مدت مقابل قلعہ ارک مسجد سنگین ساخت ہنوز کار با تمام نہ رسیدہ بود کہ خبر وفات سلطان سنجہ رسید الف خان از راجہ مبلغا گرفتہ بولایت خویش مراجعت نمود

مولانا یعقوب کہ ہمراہ الف خان تشریف آفریدہ بودند ہمیشہ درین مسجد درس سے فرمودند
الف خان وقت رخصت ده ہزار تنگہ بخدمت مولانا گذرانید و این مسجد نفیث و رسال
ششصد و پنجاہ و پنج ہجری بماہ ذیقعدہ اتمام یافت

مولانا یعقوب پٹنی بن خواجگی علوی مرید و خلیفہ قاضی زین الدین دولت آبادی حشتی
بود کسب علوم ظاہر و باطن نمودہ و از برکت شیخ حبیب فیض حاصل کردہ بتاریخ سیزدہم
جمادی الثانی سال ہشتصد ہجری رحلت فرمود۔

قاضی یعقوب مانک پوری خوش قرظ قاضی فضیلت علم فقہ و اصول فقہ را خوب میدانت
خوش طبع و شگفتہ بود اشعار عربی در بحر ہندی میگفت کہ خالی از لطف کہ نبود در عہد محمد اکبر بادشاہ
قاضی القضاۃ ہند بود بعدہ علی سبیل التتمیز بل بمنصب قضای بنگالہ مامور شدہ در مخالفت
با معصوم کابلی شریک بودہ بدین وجہ اورا از بنگالہ طلبیدہ حکم جس قلعہ گوالیار صادر شد
در اثنای راہ گوالیار فوت گردید۔

شیخ یعقوب صرفی تخلص کشمیری خلف شیخ حسن گنای عالمی از اکابر کشمیر بود در سن
نہصد و ہفتاد و ہشت ہجری ولادت یافتہ در حداثت سن آثار فطانت و تیز فہمی و بزرگی از
پیشانی او ظاہر بود در ہفت سالگی فضیلت حفظ قرآن مجید دریافتہ علوم متعارفہ بخدمت
مولانا محمد شاہ آلی تلمیذ مولانا عبد الرحمن جامی و نیز بخدمت ملا نصیر کتساب نمودہ و بزیارت
حرمین شریفین شرف اندوز شدہ از شیخ حسین خوارزمی تعلیم باطن و سند حدیث از شیخ
ابن حجر علی گرفتہ و در لباس شیخت سفر با کردہ و اکثری از عظمای مشائخ عرب و عجم را ملازمت
نمودہ فوائد کثیر اندوختہ رخصت ارشاد و ہدایت یافت مریدان وی بسیار بودند شب بخشنہ
دوازدهم ذیقعدہ سال یکہزار و سہ ہجری رحلت فرمود تصانیفہ تفسیر قرآن مجید نا تمام
مسکک الاخیار۔ مثنوی و امق و عذرا۔ مثنوی لیلی مجنون۔ مفاتیح النبوت۔ مقامات مرشد۔
این ہر پنج کتب مقابل خمسہ مولانا جامی گفتہ۔ مناسب کنج۔ شرح صحیح بخاری۔ حاشیہ توضیح

تلویح۔ حاشیہ رواج۔ حاشیہ رباعیات۔ رسالہ افکار و غیرہ

مفتی یعقوب علی ساکن راجستھری ابن مولوی فضل علی خان در سن دوازده

صد و ہفت ہجری متولد شدہ بخدمت قاضی ارتضاعلی خان و مولوی تراب علی خیر آبادی علوم معقول و منقول اخذ کردہ چندی بعد افتا از سرکار انگلشیہ نامور ہووے ترک ملازمت نمودہ بشہراجمندری محروسہ مدراس متوطن شدہ بافادہ طلبہ علوم می پرداخت اکثری از طلبہ مدراس بفیوض وی مستفیض شدند بستم رمضان سن دوازده صد و ہشتاد و سہ ہجری وفات یافتہ ببلدہ راجمندری مدفون گردید۔

شیخ یوسف دہلوی خلیفہ شیخ نصیر الدین محمود چراغ دہلی عالم ربانی و ماہر حدیث و تفسیر قرآنی بود کتابی موسوم بہ تحفۃ النصایح مشتمل بر احکام فرائض سنن و آداب نظم کردہ کہ حرف بروی اورای مہملہ است بسال ہفتصد و ہفتاد و چہا ہجری وفات یافتہ غریب رحمت گشت **سید یوسف ملتانی** ابن سید جمال حسینی جامع معقول و منقول شاگرد مولانا جلال الدین رومی یکی از اجداد وی از مشہد بلتان آمدہ متوطن شدوی در عہد سلطان فیروز بلباس پامیان از ملتان بدہلی قدم آوردہ سلطان مذکور قابلیت و استعداد او ملاحظہ کردہ ویرا مدرس مدرسہ خود کہ بروض تعمیر کردہ بود مقرر ساخت وی تا چند سال برمسند درس و افادہ ممکن بودہ عوام و خواص را مستفید گردانید و بربالایاب فی علم الاعراب مصنفہ قاصد ناصر الدین بیضاوی کہ تفسیری است بس متین در نحو شرحی بسیط بنام یوسفی نوشتہ و توجیہ الکلام شرح منار در علم اصول ہم از تصانیف ویست بسال ہفتصد و نود ہجری وفات یافتہ بروض مذکور مدفون گشت

شیخ یوسف بدہ ایرچی آبای کرام وی از خواندم بوساطت بعض حوادث روزگار بمالک ہند و سنان آمدہ در خط ایرج متوطن شدند وی شاگرد و مرید و خلیفہ خواجہ اختیار الدین است و از خدمت سید جلال بخاری و شیخ راجو قتال نیز بہ نعمت خلافت و اجازت مشرف گشتہ وی تالیفات اینفہ مثل ترتیبہ منہاج العابدین مؤلفہ غزالی و اشارتینہ دارد صاحب تائید تجوی کہ از مریدان اوست می نویسد کہ روزی در خانقاہ خود سماع می کرد ہمدستان حالت جان بحق تسلیم نمود این واقعہ در سن ہشتاد و سی و چہا ہجری بوقوع پیوستہ و در صحن خانقاہ خود مدفون گشت سلطان علاء الدین منہدی گنبدی عثمانی بر مرقد شش

تعمیر کردہ رحمۃ اللہ علیہ

مفتی یوسف چچک کشمیری و نقشبست بی ہمتا بود کہ ملا فاضل و ملا عبد الرزاق کشمیری
بکمال دے مقرب بودند و اکثر بخدمت خواجہ محمود کشمیری حاضر آمدہ و قایق فقہ و تفسیر حل می کرد

خاتمة الكتاب

در اسمائے کتب ماخذ کتاب ہذا و اسمای معاونین شکر امد سچیم و احوال مؤلف

الکتب المأخوذ

سبحۃ المرجان فی آثار ہندوستان مصنفہ حسان اللہ سید غلام علی آناد بلگرامی منتخب التواریخ
ملا عبد القادر بدایونی اخبار الاخیار شیخ عبد الحق محدث دہلوی تاریخ جدولیہ منشی خادم علی سندھی
مفتاح التواریخ مسٹر بیل انگریز حدیقہ الاقالیم الشہار عثمانی بلگرامی طبقات اکبری ملا نظام الدین
احمد ہروی تاریخ فرشتہ محمد قاسم ہندو شاہ خزانہ عامرہ غلام علی آناد بلگرامی طرک الایمان فی
تراجم الافاضل مولوی عبدالحی لکھنوی الاغصان الاربعہ مولوی ولی اللہ لکھنوی آمد نامہ مولوی
فضل امام خیر آبادی خزینۃ الاصفیا مفتی غلام سرور لاہوری تاریخ الاولیا مولوی سید اشرف علی
عرب مفتی عبد الفتاح ساکن گلشن آباد تاسک سفینۃ الاولیا سلطان دارا شکوہ گورگا سنے
گنج کبیر مفتی غلام سرور لاہوری تاریخ فیروز شاہی خواجہ ضیاء الدین برنی مسودہ مولوی محمد اشرف
لکھنوی از کتب خانہ حافظ محمد شوکت علی رئیس سندیلہ آبجد العلوم مولوی سید صدیق حسن خان
قنوجی بھوپالی تذکرۃ الکرام ابوالحسنات پہلوار دی بجز خار مولوی وجیہ الدین لکھنوی تذکرۃ الاصفیا
شیخ رحمت اللہ عرف شیخ بری لکھنوی القول الجلی فی تذکرۃ المولوی سخاوت علی مؤلفہ مولوی
محمد محفوظ ساکن بلیا حسرت العالم فی وفات مرجع العالم مؤلفہ مولوی عبدالحی لکھنوی
کنز الہرکات مولانا ابی الحسنات مؤلفہ مولوی حفیظ اللہ عظیم کدھی سیر المتاخرین غلام حسین
طباطبائی حسنی حدائق الحنفیہ مولوی فقیر محمد جہلمی لاہوری و انبغات کشمیر المعروف بتاریخ عظمی
مؤلفہ خواجہ محمد اعظم ابن خیر الزمان انوار الصفی مولوی حسین علی رودلوی آئینہ اودھ مؤلفہ
سید شاہ ابوالحسن مانک پوری ہدیہ مہدویہ مؤلفہ مولوی محمد زمان خان شاہجہان پوری
نجوم السماء فی تراجم العلماء از اہل تشیع نمونہ ج کمال و مطاریح الماذاکیہ مصنفہ مولوی آغا حسن خان

کا کوروی عماد السعادت البحر اللطیف فی ترجمہ العبد الضعیف مصنفہ شاہ ولی اللہ دہلوی
القول الجلی بذکر آثار الولی مولفہ شیخ محمد عاشق بارہوی مرآت احمدی تاریخ گجرات تحقیقہ الکریم تاریخ سنہ
اسمائی کرامی کسانیکہ صریح تالیف کتاب بذریعہ جوہر اسلمات حقیر افادہ واداد فرمودند شکر اللہ تعالیٰ

مولوی حافظ محمد شوکت علی رئیس اعظم قصبہ سندیلہ ضلع ہردوئی۔ مفتی سید عبدالغنی حوت مولوی
اشرف علی ساکن گلشن آباد ناسک۔ مولوی محمد ادیس نگری۔ مولوی شاہ عبدالقادر بن شاہ فضل رسول
بدایوں۔ مولوی محمد نعیم ابن مولانا عبدالحکیم فرنگی محلی۔ مولوی عبدالباقی فرنگی محلی مولوی
محمد شبلی ابن مولانا سخاوت علی جونپوری۔ سید شاہ ابوالبرکات چشتی بہاری۔ مولوی حافظ
عبدالکافی احمد آبادی۔ مولوی سید شاہ صدر الدین کاظمی کڑوی احمد آبادی۔ مولوی محمد فاروق
عباسی چڑیا کوٹی۔ مولوی سید محمد عبدالحی ابن مولوی سید فخر الدین احمد ساکن تکیہ رای بریلی
مولوی شاہ محمد عادل شاگرد جانشین مولانا محمد سلامت اللہ

احوال مولف

أَحِبُّ الصَّالِحِينَ وَاسْتَمْتَمُ لِعَلِّ الشَّيْرِزَقْنِي صَلَاحًا

فقیر حقیر را چہ یار کہ از صف نعال ارباب علم تجاوز کردہ بہ پہلوی علما و فضلا نشینہ و خود را در حرکہ
مؤلفین و مصنفین برگزیدہ لیکن باقتضای امانت ربک محدث تحریک قلم تولیدہ نگار لازم آمد
پس مخفی مباد کہ مولف اوراق محمد عبدالشکور عرف رحمان علی تجاوز اللہ عنہ ذنبہ الخفی والجلی بن حکیم
الحکما حکیم شیر علی غفر اللہ لہ بروز جمعہ دوم ذیحجہ سال چہل و چہارم از صدیقی سیزدہم ہجرت
از کتب عدم بعرضہ وجود قدم نہادہ و بکنار رافت والدہ غفران مآب پرورش یافتہ بعد رسم تسمیہ خوانی
کہ معمول مسلمانان ہندوستان است قرآن مجید ناظرانہ خواندہ کتب ابتدائے فارسی
آغاز کردہ تا نصاب ابوالنصر فراہی رسیدہ بود کہ سایہ پدری از سرش رفت حکیم احسان علی خان
کہ ابراہوران اعیانی کلان تر بودند بہ تربیت و تادیب من بہکارہ آمادہ شدہ بفتح پور مقرر خود ہر روز
در آنجا از ضروریات فارسی فارغ گشتہ بخدمت مولانا محمد شکور محلی شہرے صدر الصدور
ضلع فتحپور و مولانا ثابت علی بہکوی و مولوی سید حسین علی فتحپوری و مولانا عبداللہ زید پوری و
مولانا شاہ محمد سلامت اللہ بدایونی کانپوری و مولانا قاری عبدالرحمن پانی پتی استفادہ

کتب و سہ ہندوہ تاریخ ہجری پنجم بیچ الثانی سال دوازدہ صد و شصت و ہفت ہجری بدستگیری
 برادر کلان خود مولوی حکیم امان علی خان مرحوم ریاست ریوان رسید چون بدلد با پور گھو راج سنگھ
 خلف الصدق و ولی عہد مہاراجہ بشتاقتہ سنگھ والی ریوان آدم معری الیہ مستفسر نام شدند
 عرض کردم عبد لشکور فرمودند این لفظ بزبان ما ثقیل می آید نام شمار حمان علی ہونن نام برادر
 شاہترست تسلیمات بجا آوردم ازان روز ہمین نام مشہور شدم و درین ریاست بکار
 سفارت جی پور و منصرمی فوج تعینہ تا دیب باغیان کہ شاہراہ دکن راسد و ذکرہ بودند و
 پیشی دیوان ریاست و منظمی ریست و دہشتی مجسٹری و سول جی و مجسٹری درجہ اول وقتاً فوقتاً
 مامور بودم در سال ہیزدہ صد و ہشتاد و چہار عیسوی ممبر کونسل ریاست با اختیارات سکرتری
 مقرر شدہ بہمان عہدہ ممتاز نام شانزدہم فروری سال ہیزدہ صد و ہشتاد و ہفت عیسوی بتقریب
 جیوبلی قیصر ہند خطاب خان بہادر از بارگاہ گورنمنٹ ہند عطاشدہ میجر ڈی ڈبلیو کی بار صاحب
 بہادر پوٹیکل اجنٹ و سپرنٹنڈنٹ ریاست بمقام ریوان بتاریخ بہست دوم اپریل ۱۸۵۷ء
 دربار عام منعقد فرمودہ بعد خواندن اسپیش سند خطاب مہری گورنر جنرل بہادر ہند از طرف
 گورنمنٹ ہند و عصا کے نقرہ مع چوبدار و خلعت از ریاست بدست خاص عنایت فرمودہ
 درین قبل بسال دوازدہ صد و ہفتاد و ہشت ہجری مسجدی بمقام ریوان از سنگ بنا کردم کہ
 مصارف آن از معائنہ مسجد ظاہر است و یہ معافی دوائے کہ از ریاست یافتہ بودم بنا بر صرف
 مسجد مذکور وقف کردم از آمدنی آن موضع تنخواہ موزن و پیش امام و صرفہ مرمت و جاناہ
 و غیرہ متعلقہ مسجدی شود چند قطعات تواریخ بنای این مسجد کہ جناب مولانا ابوالخیر سعید الدین
 کانہی منظومہ شعرا کے لکھو فرستادہ بودند بنا بر ملاحظہ ناظرین زیب ترقیمے یابند و ہونہ

قطعہ تاریخ

جہنا مسجد کہ صحنش چون مرغ خور از لور	ہر ستونش ساق عرش کہر یا یا ساق حور
بہر تاریخ بنائش نشی و سکر رسا	در قم مسجد بنای قبلہ عبد لشکور

دیگر در عربی

اسس العبد مسجد الفرق	مجزاہ الہیمن المطلق
----------------------	---------------------

اَرخ الفکر ذاک مصراعاً | ذلک المسجد الحرام بحق

و بر صدر دروازہ مسجدین آیہ کریمہ کندہ است کہ ازان تا یرخ بنالشی می برآید۔ لیعبودا اللہ
مخلصین لہ الدین جنفا و آجارت بیعت و خلافت ہر چہ چار خاندان بسلسلہ چشتیہ صابریہ از
حضرت مولائی و شیخی مولانا حافظ حاجی محمد حسین عمری عبد اللہی آلہ آبادی یافتہ تالیفات خود
لاخط انظار اہل علم نمودن اتحاف موزہ و زنبیل است پیش خاتان بقول **ہ** نم چشم تسلیم
شرم دارم با کہ سوی چشمہ حیوان فرستم تا ہم انچہ از بضاعت مزجات با خود دارم **مے** نگارم

کتاب مطبوعہ

فوائد جلالیہ منظومہ فارسی در اصول نحو یہ هموزن و قافیہ ماتہ عامل مطبوعہ دہلی تحفہ مقبول در
فضائل رسول صلعم بزبان اردو مطبوعہ مطبع نظامی طریقہ محسنہ در ابیات مولد و قیام بزبان
اردو مطبوعہ لکھنؤ۔ آداب احمدی در بیان سنن زوائد عبارت اردو مطبوعہ بنارس۔ یا ضل اللہ
تاریخ امیران اندرونی دہر دنی ہند کہ از گورنمنٹ ہند سلامی التواب می یابند اردو مطبوعہ لکھنؤ
نخبۃ البحرین در بیان حفظ صحت مشتمل بر قواعد سلمہ طبای یونان و ہندوستان اردو مطبوعہ لکھنؤ
انبیاء الاسلام عبارت عربی در بیان انبیاء خمسہ اسلام بطور شرح حدیث نبی الاسلام علی خمس الحدیث
کہدار الخلائفہ قسطنطنیہ مطبوع شدہ بحرین شریفین و بغداد و مصر و بصرہ و شام و تونس و غیرہ
تقسیم گشت طب رحمانی عبارت فارسی مشتمل بر محالجات قلیل الاجزا مطبوعہ اگرہ تحت
جسمانی عبارت اردو مشتمل بر بیان اصول سگانہ و خواص باکول و مشروب مطبوعہ نظامی
ہرہفت در بیان اشیای ہفتگانہ عبارت اردو مطبوعہ میوان۔ کفارۃ الذنوب و در بیان ادا
کفارہ روزہ و نماز میت و طریق استقا و غیرہ مطبوعہ اگرہ و بحالہ نافعہ متضمن باقوال نصیحت آمیز
ب عبارت اردو مطبوعہ دہلی تحفہ خان بہادر بیگان گرنی نامہ قوم بگیل مطبوعہ آلہ آباد

کتاب غیر مطبوعہ

نیتہ اللبیب فیما یسرہ الادیب تشریحی۔ دریائے لطافت لطائف و ظرائف اردو۔ آفتاب
حکمت۔ اقوال حکمای سلف اردو۔ تواریخ بگیل بھنداردو

کتاب زیر تالیف اللہ تمہا

تاریخ التواریخ - میزان الموائین - جغرافیہ عرب - تعلیم رحمانی - مدیم الاطبا

تکملہ الکتاب

آنگاہ جلوہ ظهور پذیرد کہ تراجم کامل اعیان افاضل ذیل بجز تحریر و رأین اسمای شریفہ انہا بجہی دیگر کہ بعد ازین قدم بر دزد ساحت وجود ہند حوالہ نمودہ سے آید تا کسی موافق بہ تکمیل آن گردد و باندہ التوفیق و بیدہ ازمتہ تحقیق قاضی ابراہیم سندی ساکن در بیلہ مضاف سوسنان ملک سندھ اکابر علماء بود۔ قاضی ابراہیم ٹھٹوی نبیرہ مخدوم فیروز جامع کمالات صور سے معنوی برآمدہ در عمد شاہجہان بادشاہ افغای شاہجہان آباد و قضاے عسکر داشت میر ابو البقا صاحب تصانیف کثیرہ معاصر نصیر الدین محمد ہمایون شاہ = ابو جعفر عمر لاہوری ابن اسحاق لاہوری بفضل و دانش طاق و در زہد و تقوی شہرہ آفاق بود۔ مولوی ابوالحسن ساکن کاندہلہ = ملا ابوالحسن کشمیری معروف بشاہم بابا معاصر شہاب الدین محمد شاہجہان بادشاہ بود۔ قاضی ابوالخیر بھکری = محمد ابوالخیر ٹھٹوی در فتادای عالمگیری شریک استباط مسائل بود۔ قاضی ابوسعید بھکری ولد قاضی زین الدین بوفور فضیلت و حضور قریمیت از ممتازان روزگار بود۔ ابوالفتح ولد شیخ الہدایہ خیر آبادی معاصر سلیم شاہ ابن شیر شاہ سور = قاضی ابوالقاسم بن ملا جمال الدین سیالکوٹی معاصر نور الدین محمد جہانگیر شاہ = امیر ابو المعالی برادر امیر علدار الملک تفسیر سورہ اخلاص و رسالہ عدالت و المنونج العلم از مصنفات اوست در سال ہزار و چہل و شش ہجری بملک بنگالہ وفات یافتہ = ملا احمد پٹنی گجراتی = ملا احمد ٹھٹوی شاگرد شاہ فتح اللہ و عمہ جلال الدین محمد اکبر بادشاہ بود۔ مولوی احمد حسن مصنف صراط الایستاد و غیرہ = مولوی احمد گل نائب مفتی بھوپال = مولوی احمد شاہ سندی = مولوی احمد کبیر ساکن قصبہ بھلواری = مولوی سید ارشاد حسین ساکن پٹنہ = مولوی ارشاد حسین رام پوری = ملا اسحاق رام پوری ولد ملا احمد ولایتی = ملا اسحاق بھکری = مولوی اسد اللہ ساکن پٹنہ = قاضی اسماعیل صفہانی گجراتی معاصر سلطان محمود بیگ ٹھٹوی قاضی اشرف حسین ساکن ہونہ مسافرت کتبہ = مولوی اعجاز الدین سندھیل ابن سید غلام اولیا مئی و ممزودہ قصبہ = سید علیہ شاگرد مولوی حمید علی سندھیل مئی و ممزودہ قصبہ

سال دو از دہ صد و پنجاہ و ششش ہجری فوت شد۔ مولانا افتخار الدین بنی معاصر علماء الدین غلی
مولانا افتخار الدین گیلانی معاصر غیاث الدین تغلق۔ ملا افضل ٹٹو کشمیری بن ملا حیدر چرنے
در عہد محی الدین محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ بود۔ مولوی اکبر علی پشاوری۔ مولوی آل محمد
ساکن قصبہ پھلواری ضلع پٹنہ۔ مولوی آل حسن موہانی مصنف رسالہ استفسار در رد عقاید
انصاری۔ مولوی الفت حسین شیعی مصنف معجزہ فرقان وغیرہ۔ ملا الہداد سہروردی معاصر
بہلول لودی۔ مولوی الہداد ساکن کلکتہ۔ مولوی الہی بخش فیض آبادی مصنف عمدۃ المرام
فی تحقیق الجملۃ والکلام۔ آلیاس شجر آردیل استاد ہمایون بادشاہ جاگیر دار پرگنہ موہان مضاف
لکھنؤ۔ ملا امام الدین دہلوی دراصل لاہوری است سیاضی دان بود کہ بدیلی توطن گرفتہ شری
مختصر تشریح الافلاک مصنف بہاد الدین آملی در سال پانزدہ صد و سہ ہجری نوشتہ کہ بنام انصریح
فی شرح التشریح شہرت دارد۔ مولوی امام الدین ساکن ٹونک۔ سید امان تنوچی معاصر
بہلول لودی۔ مولوی امین اللہ سالن پھلواری۔ مولوی امین اللہ مدرس کلکتہ کہ قصیدہ
غزادر نعت رسول مکرم صلعم از د مشہور است۔ مولوی امین احمد بہاری۔ سید امیر احمد نقوی
سہسوانی۔ مولوی امیر حسن سہسوانی۔ مولوی امیر الدین ساکن کاری ضلع گیا۔ مولوی
انوار الحق بنگلوری۔ مولوی انور علی لکھنوی مصنف انوار الخواشی۔ بابا خواجہ قاضی اوجین در
در عہد اکبر شاہ بود۔ مولوی باب اللہ جونپوری۔ ملا باقر صباغ کشمیری شاگرد ملا باقر داماد۔
ملا باقر لکھنوی کشمیری شاگرد ملا باقر صباغ۔ شیخ بایزید بر بان پوری عالم متورع و فاضل تشریح بود
خرقہ تلافیت از شیخ محمد معصوم سہروردی قدس سرہ داشت۔ مولانا بایزید مفتی لاہور در عہد
اکبر شاہ بود۔ مولوی بدر الدین ساکن قصبہ پھلواری۔ مولانا بدر الدین واعظ در عہد علماء الدین
غلی انارک در بہلی آندی و تذکیر گفتمی زاہد و مفتی بود و تذکیر اوجہیت بسیار شدی و وعظ او در
ولہا کار کردی و از بکا و رقت تذکیر او گرم شدی۔ بدر الدین بن شیخ ابراہیم سہروردی شارح
ملاصہ کیدانی۔ بدر قوام نہروالی بہروجی۔ شیخ بدو ساکن لکھنوی کہ آنرا گوڑ دندیا ہم گویند معاصر
بہلول لودی۔ مولوی برکت اللہ آبادی۔ مولانا برہان الدین بہاری در عہد علماء الدین غلی بود
مولانا برہان الدین بزاز بہاد سلطان غیاث الدین بلبن بود۔ مولوی بشارت حسین مدرس

مدرسہ رام پور۔ مولوی بشیر الدین قنوجی۔ مولوی بشیر الدین دہلوی۔ حکیم بقار اللہ خان سنہلی
 شاگرد حکیم ہر علی خان موہانی ہفتہم شوال سال دوازده صد و شصت و چہار ہجری قات یافت
 طبیب حاذق و نباض صادق بود۔ مخدوم بلال سندھی ساکن تلمی از مصنفات سوستان
 ملک سندھ و علم ظاہر شانی عظیم داشت۔ سید بندگی حسن بلگرامی از سادات ترمذی بلگرام
 در عربی و فارسی و ہندی استعداد کلی داشت ایمان تخلص میکرد شاگرد میر عظمت اللہ بخیر بود۔
 ملا بدھن ایٹھوی برادر ملا جیون۔ قاضی پیارہ ساکن لکھنوی معاصر بہلول لودی۔ ملک
 تاج الدین گرامی در عہد جلال الدین خلجی بود۔ تاج الدین کلاہی و سید تاج الدین قاضی اودھ
 در عہد جلال الدین خلجی بودند۔ شیخ تاج الدین دہلوی در عہد کبر شاہ بود۔ ملا تقی از فضلا عصر بود
 در تاریخ مہارٹی کامل داشت کتابی در ہیئت از مصنفات دوست ادا ملازم عبدالرحیم خان
 بود بعد از ان منظور نظر اکبر بادشاہ شدہ در عہد جہانگیر ترقی نمودہ بصدارت رسید مورخ خان
 خطاب یافت در سال ہزار و سبت ہجری در گذشت۔ تقی الدین واعظ معاصر فیروز شاہ بود۔
 میر جان محمد بلگرامی عالم و فاضل و حافظ و قاری بی نظیر صاحب فکر رنگین بود بسال ہزار و یکصد و
 چہل زیارت حرمین شریفین و عتبات عالیہ شافت۔ مولوی جعفر علی ساکن کسمندے ناظم
 نظم الفرائض۔ مولوی جعفر علی رام پوری۔ ملا جلال الدین معاصر سلطان شمس الدین التمش۔
 قاضی جلال الدین کاشانی ولد قاضی قطب معاصر سلطان غیاث الدین بلبن۔ خواجہ جلال الدین
 امیر چہ و نائب وزیر۔ مولانا جلال الدین بہکری در عہد جلال الدین خلجی بودند۔ مولانا جلال حسام
 درویش واعظ عہد علاء الدین خلجی تذکرش مزوج خوف و خشہ بودی و ہم سخنہای ظریف گفتی۔
 قاضی جلال الدین ولوالہی در عہد علاء الدین خلجی قاضی مالک بود۔ مولوی جلال الدین رام پوری
 مولانا جمال الدین ساطعی از علمای قرأت در عہد علاء الدین خلجی بود۔ مولوی جمال الدین مونگیری
 مولوی جمال الدین مدراسی۔ ملا جمال ملتانی دانشمند مستعد معاصر جلال الدین محمد اکبر شاہ
 ملا جمال لاہوری بسی مردم نیک در شاگردی دی بکمال رسیدند۔ مولوی جمال شاہ صر فی رام پور
 مولوی جمیل احمد مسوانی۔ مولوی جمیل احمد بلگرامی۔ ملا حاجی پانڈی کشمیری شاگرد یعقوب صر فی
 در عہد نور الدین محمد جہانگیر شاہ بود۔ ملا حاجی گنای کشمیری عہد ملا رضوی و اکثر علمای ہند

چون بایام شاہزادگی عالمگیر قصد خروج برشاہجہان نمود فتوای آن از علمای اردوی معلیٰ خواست
 ہمہ تصدیق خروج کردند مگر ملا حاجی مذکور کنارہ کشی نموده گفت ہر چند فسق و فجور از سلطان بظہور آید
 خروج کہ باعث لغتہ است خاصہ بمقابلہ پیر جاتر نیست ملا حامد جوہوری اکثر کتب متداولہ نزد
 محمد زاہد دیدہ و بعض علم در خدمت دانشمند خان استفادہ نمودہ در عہد شاہجہان بسکک
 روزی باین سسکک بود در عہد عالمگیر داخل مؤلفین فتاویٰ شدہ بتعلیم شاہزادہ محمد کبیر سرفرازی یافت
 ملا حبیب در عہد جلال الدین محمد اکبر شاہ مدرس بود ملا حبیب کشمیری در عہد نور الدین محمد جہانگیر شاہ
 میر عدل بود مولانا محبت ملتانی معاصر علاء الدین خلجی ملا حسام الدین سرخ لاہوری معاصر
 جلال الدین محمد اکبر شاہ مولانا حسام الدین اندرپتی معاصر غیاث الدین بلبن مولانا حسام الدین
 سرخ و مولانا حسام الدین شادی معاصر علاء الدین خلجی بودند مولانا حسام الدین متقی ملتانی
 از اجلہ روزگار و کلمۃ اندیاز و ریاس آقاب شرع نہایت اہتمامی و زید اکثر اوقاتش در عبادت
 واقادہ طلبہ مصروف بود و مرقدش بقبرہ حسام پور مصفاۃ ملتان واقع است مولوی حسن جان
 سندیلی پیش علمای سندیلہ و نیز خدمت حافظ محمد شوکت علی مختصرات موطولات گذرانیدہ
 قریب الفراق است اللہم بلغالی بامولہ شیخ حسین تبریزی در عہد جلال الدین محمد اکبر شاہ مدرس
 دہلی بود مولانا حمید الدین مخلص و مولانا حمید مقری از علمای قرأت معاصر علاء الدین خلجی بودند
 مولانا حمید مفسر سنہلی معاصر نصیر الدین محمد ہمایون شاہ شیخ حمید احمد آبادی معاصر جلال الدین محمد
 اکبر شاہ شیخ حمید سندی برادر شیخ رحمت اللہ ولد قاضی عبداللہ بن قاضی ابراہیم ساکن در سیدلہ
 بھامد والا موصوف و در علوم عقلی و نقلی حظوانی و در حدیث و تفسیر بطول داشت ہمراہ خان عظم گود
 بسکک معظمہ رفتہ مقتدای اہل حدیث شد قاضی حامد عباسی ٹھوی در فضیلت و کمال ائمہ
 و در تقویٰ و توسع اکرم بود حمید الدین مسعود لاہوری ابن سعد لاہوری حمید دہر و فرید عصر بود
 مولوی خادم حسین سندیلی و ابوبعلی ابن حکیم بقا اللہ خان سندیلی بشانزدہم ذیقعدہ سال
 دوازدہ صد و شصت و پنج ہجری بمقام بھوپال رحلت کرد مولوی خدا بخش پنجابی مولوی
 خلیل الرحمن راہپوری محشی دائر الاصول خواجہ علی دانشمند از ماوراء النہر در عہد جلال الدین محمد
 اکبر شاہ بہ ہندوستان قدم آورده مورد مرسم خسروانہ شد مولوی سید خواجہ احمد نصیر آبادی

از تلامذہ مولوی سخاوت علی در صورت وسیرت یادگار علمای سلف بود و سے مادر باغدادیدم
 مختار علیہما خواند میر مورخ مصنف تاریخ حبیب السیر و خلاصۃ الاخبار و دستورالونداد و عہد
 ظہیر الدین محمد بابر شاہ بود و مخدوم خیر الدین برباپوری و مولوی خیر الدین مدراسی و ملا داؤد سوسانی
 صاحب فضل و علم بود و ملا داؤد مشکونی کشمیری شاگرد خواجہ حیدر چرخ می معاصر محی الدین محمد
 اورنگ زیب عالمگیر بود و ملا دانیال جو راسی شاگرد ملا عبد السلام ساکن دیوہ بود و شیخ دانیال
 جو پوری و ملا دلا ز پشوری و قاضی و ناسوستانی ولد قاضی شرف الدین المشہور بمخدوم راہوار
 علمائے نامدار قاضی القضاۃ بود بصحبت بسیاری از علمای باطن رسیدہ نظر فیض یافتہ و در
 خدمت پدر کسب فضائل نموده علم حدیث از مخدوم ہلال موختہ و اکثر علمائے خدمت مخدوم
 محمود فخر پورہ و مخدوم عبد العزیز ہروی یافتہ بیشترہ تفسیر قرآن مجید بطالعہ آوردہ معانی و دقائق
 ان مستحضر ساختہ و از علم جفر و غیرہ علوم عربیہ نصیبی کامل اندوختہ حافظین بدان داشت کہ اکثر کتب
 ظہر الغیب خواندی مرزا حسن شاہ از دلائقینہا یافتہ و مخدوم عثمان دیرا و استاد لقب دادہ بعد
 وفات بقرہ باغیان مدفون گشت و سوستان از توابع سند است ملا دوست محمد کابلی ابن
 ملا محمد امیر مولف رسالہ عین الاصابہ فی رفع السبابہ و مولوی ذوالفقار علی ساکن دیوہ و مولوی
 ذوالفقار علی ساکن کلکتہ و مولوی ذوالفقار احمد ساکن بھوپال و ملا بہا گنای کشمیری در خدمت
 محی الدین محمد اورنگ زیب عالمگیر بود و شیخ رحمۃ اللہ سندی ولد قاضی عبد اللہ ولد قاضی ابراہیم
 ساکن در سیلہ بفتون فضل و کمال آراستہ بی نظیر وقت بود و رسالہ مناسک درج از یادگار اند
 مولوی رحمت اللہ کراچی مناظر پادری و تذکرہ مصنف انالہ الادب و اعجاز عیسوی و انہما را حق
 و غیرہ نزیل بلکہ معظمہ نادہا اللہ شرفاد تعظیما و مولوی رستم علی رامپوری بخشی میرزا بہ رسالہ مولوی
 رشید احمد گنگوہی و مولوی رضی الدین الہ آبادی ابن مولوی برکت و رحمتی الدین احمد ساکن
 بھلوار و مولانا رفیع الدین گاروئی معاصر سلطان غیاث الدین بلبن و قاضی رکن الدین
 سامانہ معاصر سلطان غیاث الدین بلبن و مولانا رکن الدین سنہی معاصر علماء الدین خلجی
 سید رکن الدین قاضی کرا و محمد سلطان علا الدین خلجی بود و مخدوم سراج اللہ بکری
 ملاہ منور دلاہوری از علمائے اعلام وقت خود گذشتہ و مولوی ریاضت حسین مولف

تذکرہ
 علمائے
 ہند

تذکرہ
 علمائے
 ہند

تذکرہ
 علمائے
 ہند

ریاض العرفان = شیخ زین الدین حوالی معاصر ظہیر الدین محمد بابر شاہ = مولوی زین العابدین قاضی
 بھوپال = مولانا سراج الدین سنجی معاصر غیاث الدین بلبن = مولوی سراج الدین آبادی
 شایخ زبدۃ الصرت = قاضی سراج الدین علی خان اقصی القضاۃ کلکتہ بسال دوازده صد
 بست بھری کتاب جامع التفریحات بزبان عربی تالیف کردہ باز بہ ترجمہ آن بزبان فارسی
 پرداختہ نامش جواہر زواہر نہاد = مولوی سراج احمد سہارنپوری شارح ترمذی =
 مولوی سراج احمد سہسوائی = قاضی سدید الدین معاصر غیاث الدین بلبن = مولوی =
 سدید الدین دہلوی = مولوی سواد تعلی سہارنپوری = مولوی سعاد تعلی بہاری = ملا سعد الد
 لاہوری باوجود فضیلت موفورہ روش ملائمہ داشت = ملا سعد سندھی در فضیلت اتم
 و در کمالات مرجع اتم بود ملک سعد الدین منطقی در عمدہ علاء الدین خلجی صاحب طبل و
 الفارہ بود = ملا سلطان از شاہیرہ حسین عمد اکبر شاہ بادشاہ بود = شیخ سلیمان بگرامی از
 علمائے عمد اکبر بادشاہ صاحب استعداد بود = میران سید انخی قنوجی عالم مستعد معاصر بہلول
 لودی = سید محمد بن سعید خان دہوی دانشمند مستعد معاصر بہلول لودی = مولوی سید محمد
 کاپڑوی مدرس سیمور مخدومہ بھوپال = مولوی سید میان ساکن سورت از اساتذہ مولوی
 سید عبدالفتاح گلشن آبادی بود = مولوی سیف الدین مدرس مدرسہ رامپور = ملا
 شاہ محمد شاہ الہی ماہر ریاضی و نجوم معاصر اکبر شاہ = مولوی شاہ محمد خان رامپوری = شاہ امیر
 از علمای صوفیہ اگرہ معاصر اکبر شاہ بود = قاضی شایندہ سوستانی از اجلہ علمای اتقیاے
 روزگار بود شریعت را یا رطریقت و طریقت را تو امان حقیقت داشتہ خلف ارشدش
 شیخ میر محمد مشہور بہ میان میر لاہوریست کہ بسال ہزار و چہل و پنج بھری رحلت فرمودہ
 مولانا شرف الدین دلوائی معاصر غیاث الدین بلبن = قاضی شرف الدین سراہی معاصر
 علاء الدین خلجی = مولانا شہاب الدین خلیل در عمدہ علاء الدین خلجی بود در تذکیر طریقہ خوف
 و خشیہ را مراعات کردی و نظم خواندی و بیشتر تفسیر قرآن مجید بیان فرمودی و قصص و حکایات
 سلوک و آثار علمای آخرت گفتی و در تذکرہ جمعیت بسیار شدی و سامعان را رقتی تمام بودی
 مولانا شہاب الدین ملتانی معاصر علاء الدین خلجی = مولوی شہاب الدین احمد ساکن ہنسہ

ضلع پٹنہ خواجہ شمس الدین خوارزمی استاد مولانا نظام الدین اولیا قدس سرہ معاصر غیاث الدین
 بلبن مولوی شمس الدین بدایونی بن مولوی محمد علی عثمانی بدایونی عشی شرح وقایہ قاضی
 شمس الدین مزاجی عالم تبحر معاصر غیاث الدین بلبن مولانا شمس الدین نعم معاصر علماء الدین
 خلجی قاضی شمس الدین گازی معاصر علماء الدین خلجی شیخ شمس الدین جونپوری برادر خرد
 شیخ محمد باہ جونپوری در عہد عالمگیر مدرس علوم و سلوک در جونپور اشتغال داشت مولانا
 شمس الدین باختری معاصر سلطان فیروز شاہ شمس خان لاہوری ملای صاحب استعداد
 معاصر اکبر شاہ مولوی شمس الاسلام بدایونی عالم مستعد بود ملا شیری لاہوری ابن قاسمی
 عبدالحی ساکن قصبہ کوکوال من اعمال پنجاب فاضل مستعد بود ملا صالح سہرندی در عہد
 سلطان بہلول لودی بود خواجہ صادق کشمیری معاصر جهانگیر بادشاہ مولانا صدر جہان از
 اجلہ علماء گجرات است بزرگ و تقوی متصف ہمارہ بطلبہ علوم درس میداد مولانا شیخ احمد
 بن شیخ برہان از تلامذہ دیست و حضرت سید محمد المشور شاہ عالم گجراتی انکاری داشت
 کہ آخرش مبدل بہ اعتقاد گشت و صدر جہان قنوجی از سادات رفیع الشان بامفتوی
 در عہد عالمگیر ممتاز بود مولانا صدر الدین گندھک معاصر علماء الدین خلجی مولانا صدر الدین
 تہاری معاصر علماء الدین خلجی قاضی صدر الدین عارف در عہد علماء الدین خلجی صدر جہان بود شیخ صدر الدین
 ٹھوی اجل علماء و افضل تقیاء معاصر نظام الدین شاہ سند بود جامعیت علوم بدان غایت داشت کہ ہزار
 شاگرد را بر تبحر کمال علمی رسانید و لاہور و دہلی و سید محمد جونپوری مدعی ہمدویت بہ مخالفتش پیش آمدہ آخر
 بدین سید محمد داخل زمرہ مریدان راسخ گزیدہ سید صدر الدین قنوجی از اعظم علمای بلند قنون
 بعد سلطان سکند بودی در سال شش صد و چہار ہجری بودہ مدام ملازم رکاب سلطان می بود
 قاضی صدر الدین لاہوری در علوم عقلیہ و نقلیہ مہارت کامل داشت سید صفای بہارتی
 صاحب علم و عمل سرآمد فضلاء اجل و شیخ الاسلام ہلکو بود رسالہ تصدیق و رد و یک ہجرت
 در گذشت بہار شہر دیست از مضامین سند مولانا صلاح الدین سترکی معاصر علماء الدین
 خلجی از مدرسین نامور بود قاضی صوفی در عہد اکبر شاہ قاضی لاہور بود مولانا ضیاء الدین بیانیہ
 در عہد علماء الدین خلجی صدر جہان بود قاضی ضیاء الدین التماطب بقاضی خان معاصر

قطب الدین مبارک شاہ بود و خواجہ ضیاء الدین و اعظم مصنف مناقب ابراہیم وغیرہ و قاسم
ظہیر الدین معاصر سلطان غیاث الدین بلبن و مولانا ظہیر الدین لنگ و مولانا ظہیر الدین
بھکری معاصر علاء الدین خلجی بودند و ملا عالم بھکری عالم علوم ظاہر و باطن بود و قاضی عباس
برہانپوری ولد قاضی نصیر الدین دانشمند تبحر بود شاہجہان بادشاہ بفرمان اعزازش طلبید و
بغایات شاہی مباحی شدہ بوطن مراجعت نموده در گذشت و شیخ عبداللہ متقی بابن مولانا سعد
ساکن در بیلہ موالک سند در علم تفسیر و حدیث بی نظیر وقت بود در سال ہند و چل و ہفت ہجری
ہجرات رفتہ انا نجابر فاقت قاضی عبداللہ ساکن در بیلہ بحرین شریفین رفتہ اوقات عزیز و
سائیدہ در ہمہ علوم تصانیف و رسائل خوب دارد و خواجہ عبداللہ غازی کشمیری ملا عبداللہ
ملارٹی کشمیری در عہد شاہ بہمان از علمای نامور بودند و بابا عبداللہ بن مسعود کشمیری معاصر
جہانگیر بادشاہ بود و مولوی عبداللہ مصنف تحفۃ اللہ و قاضی عبداللہ سندی ولد قاضی ابراہیم
ساکن در بیلہ فضائل از خدمت مخدوم عبدالغفور لہری آموختہ تقوی کامل و ورع شامل داشت
بفتح شاہ بیگ در بیلہ باغیان قتل نموده در سن ہند و سی و چہا ہجری ہجرات دکن آمدہ
و انا نمایندہ طیبہ مفت و سکونت مدام اختیار فرمودہ در گذشت و ملا عبداللہ سیالکوٹی بن ملا
عبداللہ حکیم گرو آوری علوم از چہ فائق برآمدہ و مولوی عبداللہ ساکن موضع بہکرا سواد بنون ملک
پنجاب مصنف رسالہ کشف الحال عن التعزیر یا المال و مولوی عبداللہ شہینی و مولوی عبداللہ
وہلوی و مولوی عبداللہ رامپوری و مولوی عبداللہ سہارنپوری و مولوی عبداللہ محمد آبادی
مصنف عرفان عرفان و مولوی عبداللہ رامپوری و مولوی عبداللہ مدرس جامع مسجد بیروت
مولوی عبدالباری مصنف اعلام الاخبار وغیرہ و مولوی عبدالباری ساکن کلکتہ و مولوی
عبدالباری ساکن ہردوان و ملا عبدالباری بنگالی شاگرد ملا محمود جوہوری کہ بہمن مجتہد دانشمند
برگہ بعد رحلتش در جوہور ماند در اکثر علوم خصوصاً در عقولات یگانہ بود و از علمائے آنجا گوئے
سبقت می ربود بدرگاہ عالمگیر رسیدہ موضع بمینج صدر رعیہ سید قال یافتہ مراجعت نمود
و آنجا بدرس طلبہ علوم عمر عزیزش بسر فرمودہ ملا عبداللہ الجلیل در عہد اکبر شاہ مفتی لاہور بود و مخدوم
عبداللہ الجلیل ٹٹوی در تفصیل اشہر ایام اصلش از بندر لاہری است و در عہد شاہجہان بود

پسرانش ابو الفتح و محمد شریف و محمد شفیع ہر ایک در فضیلت و قابلیت نامور بودند۔ مولوی عبد الحق
 کانپوری شمس العلماء۔ مولوی عبد الحق پنجابی۔ مولوی عبد الحق سہارنپوری۔ ملا عبد الحکیم بن ملا عبد اللہ
 کشمیری در عہد عالمگیری بود۔ مولوی عبد الحکیم واعظ مصنف عشرہ کاملہ وغیرہ۔ مولوی عبد الحکیم
 سہارنپوری۔ مولوی عبد الحمید رام پوری۔ شیخ عبد الحی و شیخ جمال کنبہ دہلوی معاصر سلطان
 سلیم بود۔ تیر عبدالحی خراسانی در عہد اکبر شاہ صدارت افاضل بود۔ مولوی عبد الحق دیوبندی
 ملا عبد الرحمن ساکن بیکری معاصر بہاول پوری۔ مولانا عبد الرحمن ٹٹوی در علوم عقلیہ و نقلیہ
 بنی نظیر بود باقاوہ دینی می برداشت معاصر مرزا عیسیٰ و مرزا باقی۔ ملا عبد الرحمن بوہرہ احمد آبادی
 و ملا عبد الرحمن لاہوری معاصر اکبر شاہ بودند۔ قاضی عبد الرحمن سندھی از اجل علماء و فضل فضلا
 او عہد شاہجہان تا عہد عالمگیری متولی تندر حرمین شریفین بودہ جاگیر مشروط الخدمت داشت
 بہرینہ طیبہ رحلت فرمودہ دتیر محمد حیات سندھی مدفون گردیدہ۔ مولوی عبد الرحمن ساکن بھلپوری
 مولانا قاری عبد الرحمن پانی پتی۔ ملا عبد الرحیم کشمیری در عہد عالمگیری بود۔ مولوی عبد الرحیم رامپوری
 مولوی عبد الرحیم جوہوری۔ ملا عبد الرزاق پانڈی کشمیری و ملا عبد الرزاق محشی نجسریہ
 و مصنف رد محاکمات در عہد شاہجہان از علمای نامدار کشمیر بودند۔ ملا عبد الرزاق کشمیری شاگرد
 خواجہ حیدر چرخي در عہد عالمگیری بود۔ مولوی عبد الرسول سہارنپوری مصنف متن متین و دیگر نحو۔
 ملا عبد الرشید ننگر کشمیری شاگرد محمد افضل چرخي در عہد عالمگیری بود۔ مخدوم عبد الرشید ساکن
 بالہ کنڈی مالک سہ از اجل علماء و اکمل اقطاب و مجمع کلان از و با استفادہ کمال علمی و عملی رشید و زکار
 شدند۔ مولوی عبد السبحان پشاور ی۔ ملا عبد السلام ساکن یوہ شلج تہذیب منطق و مناصب
 شاگرد ملا عبد السلام لاہوری بود۔ مولوی عبد السلام آروی۔ مولوی عبد السلام پانی پتی۔
 ملا عبد الشکور لاہوری در عہد اکبر شاہ قاضی جوہور بود۔ مولوی عبد الشکور فیض آبادی۔ مولوی
 عبد الصمد پشاور ی۔ مولوی عبد الصمد سہوانی۔ مخدوم عبد الغنی کاہانی ساکن کاہان مصنف
 سوستان ملک سند محدث اہر عزیز مصر و تہذیب و تدقیق و برگزیدہ کشور تحقیق باد و پیر والا گہر سرسبز
 علم و ہنر عنی مولانا اشیر الدین و مولانا یار محمد بزبان جام فیروز بہ سبب خروج شاہ اسمعیل باضی
 ادہارت بموضع کاہان قدم آورده آن سرزمین را بشعر علوم منور ساختہ ہمدان چار حل قامت

انداختند و ہما نچا چشم از مطالعہ نسخہ حیات پوشیدند تصانیف عربیہ چون شرح مشکوٰۃ و حواشی
اکثر کتب متداولہ انا نہا یادگار اند۔ مولوی عبدالغفریہ ریادی۔ مولوی عبدالغفریہ لکھنوی مولف
پیغام محمدی وغیرہ۔ حافظ عبدالعلی رام پوری بن ملا محمد عمران بن ملا محمد غفران در سال دوازدہ
صد و نو و ہفت ہجری وفات یافتہ۔ مولوی عبدالعلی بن مولوی فضل الرحمن رامپوری
مولوی عبدالعلی ساکن ڈومری ضلعہ پٹنہ۔ مولوی عبدالعلی ساکن جالیں۔ سید عبدالفتاح
گجراتی معاصر محی الدین محمد اورنگ زیب عالمگیر۔ ملا عبدالقادر اخوند معاصر نصیر الدین محمد
ہمایون شاہ۔ مولوی عبدالقادر سندیل از اولاد امجد مولوی حمد اللہ شارج سلم نوزدہم ذیحجہ سال
دوازدہ صد و ہفتاد و دو ہجری رحلت کرد۔ مولوی عبدالقادر رامپوری۔ مولوی عبدالقادر
با عسکظہ ساکن بمبئی۔ مولوی عبدالقادر ساکن تھانہ ضلعہ بمبئی۔ مولوی عبدالقادر ساکن
ہوگلی عالم با عمل صاحب تصانیف وہم ذیقعدہ سال سیرودہ صد و ہفت ہجری عبدالطاہر را
عقب خود گذاشتہ رحلت کرد۔ مولوی عبدالقدوس بنگلوری۔ تیسرے عبدالقدوس بھٹوی ابن
سید عابد دانشمند کامل نحریر وقت صاحب شان دستش در اہنکے جس برآمدہ
دہ ہزار صد و چہل شش ہجری وفات یافتہ آیہ کرمیہ لکرمون فی جنات النعیم مطابق واقعہ است
ملا عبدالقوی احمد آبادی برہانپوری عالمگیر ویرا مخاطب با اعتماد خان کرد و اکثر دی را با حفظا خونہ خواندے
مولانا عبدالکریم شروانی معاصر غیاث الدین تغلق۔ سید عبدالکریم قنوجی ابن سید محمد قنوسہ
در عہد عالمگیر مشغول بدس متداولات بود۔ قاضی عبدالکریم کشمیری شاگرد ملا ابوالفتح در عہد
عالمگیر بود۔ مولوی عبدالکریم ساکن ٹونک ناظم رسالہ سبیل الرسول فی الناسخ و المنسوخ۔ مولوی
عبدالکریم رامپوری۔ ملا عبداللطیف ساکن در ہیلہ مالک سند عالم بلینچ بود حاشیہ بر شرح ملائی جابی
دارد در بحث الکلام النظمین کلمتین حقیقہ او حکما ای کیوں کلاحدہ منہما فی ضمہ فامتضمن اسم فاعل
ہو المجموع و المتضمن اسم مفعول کل واحد من الکلمتین فلا یلزم اتحادہما دین رو بیت درج کردہ
قام زید ہیئت نحویش اسم فاعل النظمین می شمرند و پنجواہی اسم مفعولی از وہ ہیئت افرادیش
راکن نظر بنشین عبداللطیف برہان پوری معاصر محی الدین محمد اورنگ زیب عالمگیر بود۔ مولوی
عبداللطیف دیلوری۔ مولوی عبداللطیف فقیہ رامپوری۔ مولوی عبدالمجید برہان پوری۔

ملا علیقلی کشمیری در عهد عالمگیر بود مولوی عبد الوهاب ساکن سوات بنیر قاضی عبد الوهاب
 کنی ساکن قصبه مونگی که در علم فقه و اصول مهارت کامل داشته در عهد عالمگیر قاضی عسکر بوده ملا
 عثمان گجراتی از علمای قرأت و ملا عثمان سامانه و ملا عثمان بنگالی سنبھلی از علمای علوم و کبر شاه
 بودند و خواجه عزیز الدین صوفی مؤلف تحفه الابرار فی کرامت الابرار معاصر غیاث الدین تغلق بود
 عزیز الدین خالد خانی مؤلف دلائل فی ردی و علم نجوم معاصر سلطان فیروز بود ملا عصام الدین
 معاصر نصیر الدین محمد مایون شاه ملا خالد بن تاجر و علاء الدین کرک و علاء الدین صدر الشریعه و
 علاء الدین مقری علمای نامدار در عهد علاء الدین خلجی بودند مولانا علاء الدین اصولی بدایونی
 سید علاء الدین اودهی امیر علاء الملک مرعشی در عهد شاهزاده شجاع بود کتاب مذهب در منطق
 والوارامدی در انبیات و صراط الوسیط و اثبات واجب از تصانیف و یادگار اند
 مولانا علم الدین بنیر شیخ بهاء الدین نکر بلتانی در عهد علاء الدین خلجی بود مولوی علی عظیم
 ساکن بھلوار می مولوی علی اکبر اک آبادی مصنف فصول اکبری و اصول اکبری ملا علی الماس
 کشمیری شاگرد ملا جوهر ناتھ در عهد شاهجهان بود علی بن احمد غوری ساکن کرگه متصل لانک پست
 از مریدان شیخ رکن الدین قدس سره بود از تصانیف اوست کنز العباد فی شرح الاوراد مصنف
 بهاء الدین قدس سره خواجه علی بنو کشمیری شاگرد ملا شمس پال در عهد جهانگیر شاه بود ملا علی استک
 کشمیری معقولی میانه قد بود جهانگیر شاه اوراپستک میگفت بهمان شهرت یافت چنانچه سال فویش
 هم در مصر عمر دای پست و بلند همت کوچه یافته اند مولوی علی حبیب سجاده نشین بھلوار می
 مولانا علی شاه جاندارا زاکا بر علمای وقت و مرید شیخ نظام الدین اولیا قدس سره بود کتاب
 خلاصه اللطائف در تصوف از تصانیف اوست ملا علی قاری طھوی و فضیلت افضل و
 در قرأت اکمل بعد مرزا جانی بود ملا علی گردملای مستعد معاصر کبر شاه بود ملا عماد الدین معاصر
 شمس الدین القمش بود مولانا عماد الدین شمس تبریز زبان سلطان محمد تغلق شاه دہلی مودی
 بزرگ و راست گو و حق شناس بود میگوید که محمد تغلق در ایام غور سلطنت خود گفته بود که فیض خدا
 منقطع نیست چرا باید که فیض نبوت منقطع شود اگر کسی حالا دعوی پیبری کند معجزه نماید تصدیق میکند
 یا نه مولانا عماد بر فور گفت که معجزه میگوئی محمد تغلق حکم کرد که او را فوج کنند و زبانش بر آرند حتمه الله علیه

مولانا محمد الدین حسام در عہد علاء الدین خلجی تا بہست سال تذکرہ گفتہ مذکور معتبران و دانشمندان
 و کمالان و فاضلان و شاعران حاضری شدند۔ مولانا علاء الدین محمد طاسی طاسم و روحانی شیراز است
 اناجہا گجرات آندہ بخدمت ملک قطب الدین کہ خلیفہ خاص حضرت سید محمد المشہور شاہ عالم بودند
 مرید گشت چنانچہ در علوم ظاہری و نظری آفاق بود و علم باطن ہم طاق گردید و بارشاد و ہدایت خلق
 مشغول شد میان وجہ الدین گجراتی انا رشد تلامذہ دیند۔ سید عنایت اللہ مجددی ہالاپوری
 عامل کامل و فاضل لاثانی مشہور و معروف وقت خود بود در سال یازدہ صد ہفتہ ہجری
 رحلت فرمودہ۔ مولوی عنایت احمد ساکن پٹنہ۔ مولوی عنایت اللہ ساکن بردوان۔ مولوی
 عنایت حسین ساکن مونگیر۔ قاضی غضنفر سمرقندی در عہد جلال الدین محمد اکبر شاہ ہندوستان
 قدم آورده منصب اتضی القضاۃ ولایت گجرات یافتہ انصرام عمر خود ہدایت میکرد و در
 علوم متعارفہ یگانہ بود۔ سید غضنفر ابن سید جعفر نردالی منسوب بہ والدہ گجرات۔ مولوی غلام
 اکبر خان مصنف ہدایۃ المنکرین وغیرہ۔ غلام علی کورازاجلہ افاضل عہد اکبر شاہ بود۔ مولوی
 غلام حسین بنگالی۔ مولوی غلام سبحان قاضی القضاۃ کلکتہ۔ مولوی غلام نبی شاہ جمپوری
 محشی میرزا بدر سالہ۔ مولوی غلام علی ساکن مہری احاطہ بہ بی۔ مولوی غلام احمد نصیر آبادی۔ مولوی
 غلام محمد ہوشیار پوری۔ ملا غوثی گجراتی۔ مولانا غیاث بہرجی۔ سید فاضل معاصر اکبر شاہ بادشاہ
 بود۔ حکیم فتح اللہ گیلانی از اطباء عہد جلال الدین محمد اکبر شاہ بادشاہ بود کتب طبیہ تحقیقات ترا
 خواندہ و در ہیئت نیز ماہر بود و شرح قانون شیخ الرئیس بفارسی نوشتہ۔ قاضی فتح علی تنوچی شاگرد
 مولوی علی اصغر تنوچی و بہر علوم متداولہ مناسبتی داشت حاشیہ شرح تہذیب الی شرح مقالات میری
 از توایف ایضہ اوست۔ مولوی فتح علی بردوانی۔ مولوی فتح علی جوہری عالم مستعد
 عم مولوی معشوق علی جوہری طبع موزون داشت خصوصاً در بدیع گوئی تا بیخ شہرہ آفاق بود۔
 قاضی فخر الدین در عہد جلال الدین خلجی علامہ عصر بود۔ مولانا فخر الدین ہانسوی و مولانا فخر الدین
 مقاتل معاصر علاء الدین خلجی بودند۔ مولوی فخر الدین لکھنوی۔ مولوی فخر الدین علی خان
 شافعی المذہب قاضی چینا پٹنہ۔ مولوی فدا حسین ساکن ضلعہ پٹنہ۔ فرید بنگالی دانشمند متبحر
 و محدث معاصر جلال الدین محمد اکبر شاہ بود۔ ملا فضلی ملتانی از اکابر علمائے عصر خود بود۔ مخدوم

جنگ

افغان

فضل الله مثنوی نحر بر وقت جامع فضائل قدسیه حامی معارف انسیه محلی حلیه و ربع و تقوی
 همواره بدرس علوم اشتغال داشت معاصر مرزا عیسی و مرزا باقی و مولوی فضل الله مثنوی
 مولوی سید فضیلت حسین ساکن ضلع پٹنہ و مولوی فضل الله مثنوی بنگلوری و مولوی فصیح الدین
 از علمای کالین بلده قنوج بود عمر شریفش بدرس و عبادت بسرورده مولوی فیض الحسن لاهوری
 که بتدریس علم ادب یگانہ روزگار بود بتاریخ دوازدهم جمادی الاول سال یک هزار و صد و پنجاه
 هجری از بنگالان رحلت فرموده مولوی فیض الله مثنوی بنگالی و مولوی فیض الحسن سهارنپوری صنعت
 تحفه صدیقه در شرح حدیث ام زرع و میان قادن پسر شیخ جو نو دانشمند معتبر در عهد بهلول نودی
 بود سید قادری بلگرامی ابن حافظ عسکری الدین بلگرامی حلیه الحزمین الشریفین فاضل و حافظ
 و قاری قرآن بوده در وطن گوشه گرفته بعبادت معبود حقیقی اشتغال داشت بسال هزار و
 یکصد و چهل و چهار هجری در گذشت و قاسم ترمذی کشمیری در عهد عالمگیر از علمای نامدار و ثقت
 ملا قاسم واحد العین قندهاری در عهد جلال الدین محمد اکبر پادشاه از عمده ترین مدرّسین علوم عقلیه
 و نقلیه بوده مولوی قاسم علی سندیلی ابن مولوی محمد الله سندیلی شاگرد پدر خود مولوی قاسم و کامل
 کثیر المدرّس بود و زیارت بیت الحرام مشرف گشته و مولوی قدرت الله سهارنپوری و مولانا
 قطب الدین نافله معاصر غیاث الدین بلبن و ملک قطب الدین سهروردی در عهد بهلول نودی
 بود شیخ قطب برهان پور س قاضی متورع حافظ حمید شیراز از مقرری بود شعاع عرب بسیار بخاطر دانت
 و خوب می خواند و با وجود وفور فضائل و غایت وسعت معرفت داشته بماه رمضان به پیش امامی
 عالمگیر پادشاه معز می بود و نیز بتعلیم شاہزاده معظم مقرر بود و در پنجم سال جلوس عالمگیر پادشاه خلافت
 شاه جهان آباد بر حمت حق پیوست و مولوی سید کاظم علی دریا بادی بن سید قاسم علی چهاردهم
 ربیع الاول سال سیزده صد و پنجاه هجری رحلت کرد و ملا کبیر الدین مورخ در عهد علاء الدین خلجی بوده
 مولوی کبیر خان قاضی محمد پور احاطه ببینی و شیخ کبیر ناگوری از اولاد شیخ فرید بن عبد الغزیز بن شیخ
 حمید الدین صوفی ناگوری است بزرگ صاحب مقامات جامع علم ظاهر و باطن کتاب ذہن که شایسته
 ضو شرح مصباح است از تصانیف ویست بجهت تفرقه که در ناگور از دست کفار آن دیار واقع
 شده بود بجانب گجرات رفت و بمانجا توطن پذیرفت رحمت الله علیہ شیخ کبیر ولد ملا منور و صفر سن

کمال رسیدہ و از پیران در گندایندہ اکثری کتب متداولہ در ملازمت پدرو خسر بزرگوار خویش کہ سعد
 بنی اسرائیل بود تحصیل نمودہ طریق صحبت و اختلاط را نیکو در زیدہ بحکم جمال الدین محمد اکبر شاہ
 بہرہی پدرو برگزیدہ بجا رہ و دامن کوہ شمالی رفتہ بضبط و ربط آن لواحق مشغول بود۔ مولانا کریم الدین
 در عصر علماء الدین خلجی تذکیر گفتی و در آن تمہید و نعت نظم جدید و مناسب آوردی چونکہ آواز خوش ندا
 سخنیای او در عوام یافتادی و جمعیت کثیر ہم نبودی۔ مولانا کریم الدین ٹھوی جامع فضائل و کمالات
 قاضی زریل مضللات بزہد و تقوی نامور معاصر ملا عبدالرحمن ٹھوی بود۔ مولانا کریم الدین جوہری
 در عصر علماء الدین خلجی بود۔ ملا کمال راہپوری بس نامور زلیست۔ مولانا کمال الدین کولی در عصر
 علماء الدین خلجی بود۔ مولانا کمال الدین اودھی و کمال الدین سامانہ در عصر فیروز شاہ از علمای نامور
 بودند۔ قاضی گھاسی آلہ آبادی شاگرد و خلیفہ شیخ محب اللہ آبادی۔ شاہ گدای کشمیری در
 جہانگیر شاہ از علمای نامور بود۔ مولوی گلزار علی پھلوازی را بس موزون است۔ مولوی لطف حق
 ساکن تھاپور گجرات۔ مولوی لطف علی ساکن ضلعہ پٹنہ۔ مولانا لطیف مقرر از علمای فرات
 در عصر علماء الدین خلجی بود۔ مولانا میران مار بک معاصر علماء الدین خلجی۔ مبارز خان سلطانپوری
 معاصر ملا نظام الدین سہالوی رسالہ مبارزہ در علم کلام از مولفات او قنی است بس متین۔
 ملا جنون کشمیری معاصر شاہ جہان بود شیخ محمد اشرف شطاری لاہوری بصلاح و فضیلت نامور
 معاصر عالمگیر بود۔ مولوی محمد ادریس سلمیٰ محشی جمع الجوامع سیوطی۔ مولوی محمد اسرائیل سلمیٰ محشی قفس
 بیضاوی و صدرا۔ مولوی محمد علی ساکن تھانہ مؤلف کشف اصطلاحات الفنون۔
 قاضی محمد افضل بہکری۔ ملا محمد افضل کشمیری معاصر جہانگیر شاہ بود۔ ملا محمد اکرم لاہوری متداول
 را بارہا درس گفتہ بحکم و بردباری و صلاح و پیرہیزگاری موصوف علم شاہزادہ کام بخش بود۔
 قاضی محمد احمد آبادی مرید حضرت قطب العالم احمد آبادی قدس سرہ بود ویراسہ پسر ندیلی قاضی حمید
 کہ بقاضی چایلندہ شہرت دارد پدر قاضی محمود دریای دوم قاضی العالم شاہ حماد سوم قاضی حامد
 ہر سہ برادران مرید و خلیفہ حضرت شاہ عالم احمد آبادی قدس سرہ بودند۔ قاضی العالم شاہ حماد
 دوازده سال در طلب علم پیش مولانا سیانجی گجراتی صرف کردند و دوازده سال بجا و کفرہ دیباک
 سپاہیان بسر بردند و دوازده سال ترک ہمہ کردہ بنجام مشغول شدند تا بدو شعور اکل حلال صدق

در علم کلام
 و تفسیر

مقال لازم حال خیر مال شان بود تا اینکه تقوی شان در مرکب شان ہما شکر کردہ بود ہرگز گاہ ودانہ
 حرام نمی خورد و شب خواب کمتر میکرد و انداز بس کہ مظهر جلال بودند کسی را مجال نبود کہ بہ منظر شان بیاید
 اغلب اوقات در پردہ جا داشتند خادم طومار حاجات ارباب احتیاج انہیں پردہ بخواند ایشان
 در جواب بعضی میفرمودند کہ میدہم و برای بعضی نمیدہم فرمودند لہذا علمائے وقت فتویٰ بقتلش دادند
 حاجی محمد افضل سیالکوٹی خواجہ محمد امین ولی اللہی ملا محمد اسین کشمیری معاصر عالمگیر بود ملا محمد باقر
 کشمیری معاصر شاہجہان بود شیخ محمد بروچی ملا خواجہ محمد لوہیکر کشمیری معاصر عالمگیر بود
 مولوی محمد جیلانی رام پوری مصنف جنگنامہ قاضی محمد حسین جوہپوری از علم و فضل نصیبی داشت
 در عہد شاہ جہان قاضی جوہپور بود و در اوائل عہد عالمگیر بقضای آلہ آباد ممتاز شدہ درس بہفتم
 جلس عالمگیر بحضور آمدہ باضافہ منصب و احتساب لشکر مرزا گردید و در تالیف فتاویٰ
 عالمگیری بسی سعی نمودہ مولوی محمد حسین مصنف اشاعت السنہ وغیرہ مولوی محمد حسین مصنف
 تیغ فقیر و تربہ فقیر وغیرہ مولوی محمد حسن اردوہوی مؤلف تفسیر معاللات الاسرار فی مکاشفات
 الاخبار معروف بتفسیر حضرت شاہی مولوی محمد حسن اسراہیلی سنبھلی ملا محمد داغی ٹھٹوی
 در عہد شاہزادگی پیش امام شاہجہان بادشاہ بود شیخ محمد سعید سہرندی ابن حضرت شیخ احمد
 محمد الف ثانی خلیفہ پدر خود بود فاضل تشرع و عالم متون پیوستہ ہا رشاد طالبان حنبلہ
 و درس علوم اشتغال داشتہ عاشیہ بر عاشیہ خیابے نوشتہ بصحبت عالمگیر رسیدہ رعایت کلی یافتہ
 مولوی محمد شاہ مصنف مدار الحق ملا محمد صادق ٹھٹوی ملا محمد صالح معاصر جہانگیر شاہ بود
 ملا محمد صلاح گجراتی مولوی محمد صدیق اصولی پشاور سی مولانا محمد صدیقی ملتانی گجراتی مولوی
 محمد عادل از ابتدا تا انتہا کتب درسیہ بخدمت مولانا محمد سلامت اللہ گذرانیدہ الحال جانشین
 مولانا موصوف بکاچہ پور ہستند و بہدایت و ارشاد خلافت صبارت اللغات اندلس اللہ تعالیٰ
 شاہ محمد عاشق بہلتی بابا محمد عثمان کشمیری ابن شیخ محمد فاروقی اندلسی ملا سعد الدین صادق و غیرہ
 علمای کشمیر بود و نیز بخدمت مولانا شاہ ولی اللہ دہلوی رسیدہ اجازت حدیث و فقہ یافتہ
 مولوی محمد محمد دہلوی ابن مولوی کریم اللہ دہلوی بود و عازدہ صد و شصت و ہشت ہجری
 متولد شدہ و پیشی والد ماجد خود تربیت و تعلیم علوم رسمی یافتہ بدین وقت در پس اشتغال دارد

سلمہ اللہ تعالیٰ مولوی محمد علی ابن مفتی یار محمد و کنی مولف کو اکابر عرفان فی تحقیق البیان مولوی
 محمد علی نصیر آبادی مولف جلال العیون نظم سرور المخرن مولوی محمد فصیح غازی پوری و اعظ فصیح قانع
 رسم قبیح ملا محمد قاسم استر آبادی بلقب ہندو شاہ شہرت داشت گلزار ابراہیمی مشہور بتایخ فرشتہ
 از تالیف ولیست ملا محمد لاہوری اناکار علمای لاہورست مرزا محمد صادق مولف صبح صادق
 نسبت تلمذ باو دارد و در عہد شاہجہان قضای بنگالہ داشت شیخ محمد لاہوری ابن عبد الملک
 از فضلمای نامور پیش علمای حجاز تفسیر و حدیث و فقہ آموختہ بوطن مراجعت نمود و بتدریس روزگار
 گذرانید محمد حبیب کشمیری معاصر جہانگیر شاہ شیخ خدہاہ جوہوری اعظم صوری و معنوی اکاستہ بود
 مولوی محمد مصطفیٰ پنجابی مولوی محمد موسیٰ ابن مولانا فیض الدین دہلوی شیخ محمد واعظ لاہوری
 از مشاہیر واعظین لاہور بود مولوی محمد وجیہ ساکن بھلپوری شیخ محمد عینی سہرندی ابن حضرت
 شیخ احمد مجدد الف ثانی قدس سرہ بصلاح و تقویٰ موصوف اکثر اوقات خود بدرس علوم متداولہ
 صرف میکرد و شمول عواطف عالمگیر بادشاہ بود ملا محمد نیری قاضی القضاۃ جوہور مجرم افتا سے
 خروج براکبر شاہ بادشاہ از عروج منصب خود بفرقاب نثار سیدہ مولوی محمد یعقوب دہلوی
 ابن کریم اللہ دہلوی برادر کلان مولوی محمد عمر پیش پدر خود اکتساب علوم کردہ بافادہ طلبہ اشتغال
 دارد سلمہ اللہ تعالیٰ ملا محمد ثانی جوہوری تلمیذ الشہنشاہ خان دروازاختر عہد شاہجہان
 در گذشت شیخ محمود بہکری از اجلہ علماء روزگار بود قاضی محمود علامہ عباسی ٹٹوی معاصر
 مرزا عیسیٰ و مرزا جانی حکام سند و حقیقت و کمال از نوادر و در جامعیت علوم بغرائب اظہر
 صاحب تصانیف کثیر بود و بجملة آن تذکرۃ الاولیاء و حاشی متین بر کتب متداولہ است =
 قاضی محمود دریای ولد قاضی چایلندہ بزرگی و خوارق ایشان عالم با فرد گرفت و خدمت
 عالم آب ہم با ایشان تعلق داشت اکثر در تباہی کشتیہا کہ یاد ایشان می نمودند بساحل مراد
 سے رسیدند ازین سبب دریای لقب خاص مقرر گشت چون بہ شخصت و ہفت سال سید
 بتایخ سیزدہم شہریج الثانی سال نہصد و چهل یک جان بحق تسلیم نمود و مرقدش در بہر پور
 مضافات گجرات واقع است قاضی محی الدین کاشانی معاصر علامہ الدین خلجی و مخدوم جہان
 سندی در عہد اکبر شاہ از علمای نامور بود سید مرئی بلگرامی عالم عارف بود خلافت از دستغ

می شد نہ ہزار یکصد و ہفتصد ہجری وفات یافت۔ سید مرضی سوسانی در فضیلت اتم شاگرد
 حسان المند سید غلام علی آزاد بگرامی بود و مولوی مرضی حسن ساکن پچلوا سی۔ ملا منظر ساکن کرا
 معاصر فیروز شاہ۔ قاضی معمار الدین در عصر غیاث الدین تغلق بعدہ قضاے دہلی سر بلند بود۔
 قاضی معروف بہ مری معروف و مشہور زمان قاضی شہر بہکڑ بود و نور علم و فضیلت و صلاح و تقوی
 و لطف طبع و طیب مزاج اتصاف داشت بمعجام شہر مرزبان سند سائیدند کہ قاضی اندک
 و مدعا علیہ اخذ اجر میکند جام اورا طلبیدہ پرسید قاضی گفت بلی اکثر بخاطر میکند کہ از گواہان ہم چہ
 گرفتہ شود اما پیش از انفصال دعوی بخانہ خود میرد جام ازین حرف بغایت منبسط شد چون جام با
 خوش یافت گفت تمام روز بانفصال دعاوی می پردازم و کولج کشیر من بفاقتہ میگذرانند این
 حال کی روا باشد جام برای او ادرازی لائق مقرر فرمود۔ مولانا معز الدین اندینی معاصر علاء الدین
 خلجی۔ مولانا معین الدین لونی معاصر علاء الدین خلجی۔ قاضی مغیث الدین بیانیہ۔ مغیث الدین
 ساکن کیتہل در عہد علاء الدین خلجی بودند۔ مولوی مقبول احمد گویا موی مولف رسالہ بتیہ الانسان
 در بیان حلت و حرمت حیوان۔ ملا مقیم در عہد اکبر شاہ مدرس دہلی بود۔ سید شخب الدین ساکن
 کیتہل برادر سید مغیث الدین معاصر علاء الدین۔ شیخ منصور لاہوری از شاگردان شیخ اسحاق
 کا کو است و بیشتر تحصیل علوم و ملازمت ملا سعادت نموده و مصاہرت با و داشت دانشمند
 تجربہ بود در ہمہ علوم عقلی کہ در ہند وستان متعارف اند استخراجی تام مرجعیت انام داشت
 از عہد اکبر شاہ چند گاہ قاضی القضاۃ ملک مالوہ بود بعدہ بخدمت ضبط و ربط برگزیدہ و حدود
 دامن کوہ مامور شد۔ ملا منور تلمیذ شیخ اسحاق کا کو در عہد اکبر شاہ بود۔ مولانا منہاج الدین جرجانی
 در عہد غیاث الدین بلبن بود۔ مولانا منہاج الدین تلمیذ معاصر علاء الدین خلجی۔ ملا موسیٰ
 احمد آبادی در عہد اکبر شاہ بود۔ ملا موسیٰ جیل کشمیری معاصر عالمگیر بود۔ ملک موید جاجری در عصر
 جلال الدین خلجی بود۔ شاہ مہدی عطا ابن شاہ حسین عطا ابن شاہ بناہ عطا سلونی کرچی اشرفی
 اذنی اتا و لا و امجاد شیخ اذہن جوہپوری قدس سرہ بسال دوازده صد و شصت و شش ہجری
 ولادت یافتہ علوم باطن از جد و پدر خود آموختہ خرقہ چشتیہ در بر کشید و در علوم ظاہر شاگرد مولوی نور احمد
 پنجابی بغایت علم دوست و شاغل تدریس طلبہ و لائق بخشش سجاوہ سلون اند سلمہ فقہ تعالیٰ ملا میر شاہ

کشمیری معاصر عالمگیر بوده ملا ناصر در عمارت کبر شاه قاضی اگره بوده مولوی ناصر علی غیاث پوری مؤلف
 مناصر الحسنات و عناصر البرکات و غیره ملا تازک کشمیری در عمارت عالمگیر بوده مولوی نجف حسین
 سندیلی نوزدهم محرم سال دوازده صد و پنجاه و پنج هجری بمقام اجمیر رحلت کرد مولانا نجم الدین
 و شقی شاگرد مولانا فخر الدین رازی معاصر غیاث الدین طبرستان مولانا نجم الدین انتشار معاصر
 علاء الدین خلجی مولانا نجیب الدین شادوی معاصر علاء الدین خلجی مولوی نذیر حسین محدث
 مصنف معیار الحق و غیره ملا نسیم منطقی رام پوری مولانا نصیر الدین غنی و مولانا نصیر الدین
 ساکن کرا و مولانا نصیر الدین صابونی در عهد علاء الدین خلجی علمای نامور بودند سید نظام الدین
 در فقه اذوق انام و در علوم اعظم کرام برآمده بجزبه طبع گراییده سوی شاهجهان آباد شتافت و در تالیف
 فتاوی عالمگیری بسی مشکلات حل کرده بیست شهرت از توابع سند مولانا نظام الدین کلامی
 معاصر علاء الدین خلجی مولانا نظام الدین علی معاصر بابر بادشاه ملا نظام الدین بروی مصنف
 طبقات اکبری شیخ نظام تھانگیری ابن شیخ عبدالشکور باوجودیکه شیخ متداولات نموده و از کتب
 صوفیه مطالعه نکرده بود نشی در تصوف تصنیف فرموده که جمله پسند عارفان است و نیز تفسیری
 املا کرده که معنی آن همه در قالب تصوف ریخته قاضی نعمت الله عباسی مثنوی نسبت بشیخ عباس
 رضی الله عنه منتهی می شود و می از احفاد و مانند کان عهد گماشتگان خلفای عباسیه در عهد جام
 صلاح الدین بن جام تاجی بادشاه سند مقدم علما و اکرم اقصیا بوده مولوی نعیم الدین ابن مولوی
 نصیح الدین گنوجی تلمیذ مولوی عبدالباسط گنوجی شرح تصدیقات سلم العلوم و حاشیه صدرا از تصانیف
 اوست شیخ نور الدین کنبوه مابوری ملا مستعد در عمارت کبر شاه بوده مولوی نور کریم دریابادی
 ملا نور محمد بکری مولوی و اجد علی مؤلف رساله معروف العرفان مولانا وجیه الدین طه و مولانا
 وجیه الدین پانلی و مولانا وجیه الدین رازی علمای عهد جلال الدین خلجی اند مولوی وحید الحق مهابادی
 بست چهارم صفر سال هزار و دو صد هجری وفات یافته کتاب ناد الاخرت او شرح کلمه طیبه
 ذکر الصلاه و قره العاشقین فی حلیه سید المرسلین و رساله تحقیق الایمان از ویادگار اند رحمه الله علیه
 مولوی وحید الزمان بن مولوی سیح الزمان لکهنوی مؤلف نور الهدایه ترجمه شرح و قایه مولوی
 وکیل احمد مؤلف رساله حد العرفان قاضی ولی الله خان ساکن بروده ملا باشم کنبوه معاصر

جلال الدین محمد اکبر شاہ - میر یاشم نور آبادی شاگرد ملا حیدر کشمیری معاصر عالمگیر مولوی سید یار علی
 مشہدی کرڑی فقیہ وقت بودہ مولوی سید یار علی مصنف ہادی المضلین مفتی یار محمد طیبی
 دکنی محشی شرح تمذیب یزدی - ملا یار محمد بہکری مشہور بکلا یاری شیخ یاسین قنوجی اناعیان
 فضلاء بلدہ قنوج کامل مکمل بود خلق کثیر فیضان تلمذ و باہتمامی فضائل سید نذرا بھلہ سید
 مربی بلگرامی و ملا فیضی اردہی از مشاہیر فضلاء ہستند مولوی یعقوب علیخان رامپوری - ملا یوسف
 کادو کشمیری و ملا یوسف چچک کشمیری در عهد شاہجہان نامی بودند مولوی یوسف علی سندلی
 الاصل گویا موی مولد لکھنوی و ملّا شارح نظم الفرقان -

بعد ختم کتاب بھی محمد ابراہیم خان رسالہ دار سنٹرل انڈیا ہارس کہ مرد متدین محب اسلام قلمین نذر ترجمہ
 مولوی شاہ محمد رمضان شہید بفضل اندراج کتابچہ پچران اوند چونکہ صاحب ترجمہ بن مورو عالم باکل بود و بحالت
 اشاعت دین متین شرف شہادت یافتہ ذکرش درین کتاب خالی ازین و برکت نخواہد بود و ہذا

مولوی شاہ محمد رمضان مہمی

از شیوخ قصبہ مہیم عالم عامل اعظم کامل فخر سزین ہریانہ بخصایل حمیدہ و شمایل جیدہ شہرت عالم
 کالبہد التام داد کا فہ را جیوتان مسلم کہ بنام رانگور ملک ہریانہ مشہور اند انکس با برکات آیتش
 براہ راست قدم اتباع شریعت نہادہ مشائخالیہ متبعان سنت و جماعت ہستند تذکیرش عجیب
 اثری داشت کہ سامعین ہزار جان مطیع و منقاد می شدند و عہدہ اصنام تار زنا را بچو بار ووش
 افگندہ حلقہ بگوش باسلام میگرویدند با بھلہ دی رحمۃ اللہ تعالیٰ بعد زیارت حسین شریفین نادہا
 اللہ شرفاً و تعظیماً براہ بند رہی مراجعت وطن فرمودہ بہر مقامی کہ میر سید حسب عادت خود
 لب و عطا و تذکیر می کشود و ہدایت اتباع شریعت باہائے آن مقام می نمود تا انیکہ بمقام مند سور
 رونق افروز شدہ بہ مسجد آن بلدہ محفل و عطا گرم کرد قوم بوہرہ کہ خلاف مذہب اہل سنت اند وین
 گرمی تذکیر بہر کردن بنا وین برد حملہ آوردہ تا ہضرت بندہ آن فرقہ ضالہ بر تہ شہادت فاکر گشت
 این واقعہ در سال دوازده صد و چہل و چہری بظہر پوسہ نقای آن مہر و نعش مغفور را ہمدان
 ہمازمین سپردند بعد از شش ماہ برادر عینی و سے تابویش بقصبہ مہیم آوردہ مدفون نمود شاہ
 تاریخ شہادتش چنین یافتہ

قطعہ تاریخ

سراپا معرفت عرفان مآبے

جناب شاہ رمضان قطب آفاق

خردگفتہ خسوف آفتابے

ظہور ازہر تاریخ شہادت

دیگرے گفتے

دیسے شیخ شہید گفت رضوان

در خلد چورفت شاہ رمضان

تصانیفہ المفیدہ آخرت - ببل باغ عقاید عظیم - رنیلے - مند سور بہیم مفتوح ولون ساکن
 ووال مہملہ موقوف و سین مفتوح واد مجہول و رای مہملہ شہر بیست بسرزین مالوایم بہیم مفتوح
 و ہامی ہوز نکسورہ بعدش یای تحتانی مجہولہ ویم موقوف نصیب بیست بزر بوم ہریانہ متعلقہ ضلع ریتک

مولوی امام الدین کالوڈی

ولد مراد خان عالم با عمل بوع و تقوی موصوف بودیم غیر از خلایق ہدایت و ارشادش ہستی
 پیوستندی رحمۃ اللہ علیہ بسال دوازده صدوی و ہفت ہجری ولادت یافتہ در سال سیزده صد
 ہجری چہار عقب گناشتہ رحلت فرمود از ان جملہ حافظ غریب اللہ راویدہ ام بدیانت و تقوی
 مصداق الولد سرلابیہ است کالوڈ قصبہ بیست محروسہ ریاست پٹیالہ کہ فی الحال ہلم ہند گذر
 شہرت دارو

العجوبۃ الزمان

مولوی ببردہلوی و مولوی دہومن سہارنپوری

ہر دو حرف شناس لوح و انش ملازم صحبت مولانا شاہ عبدلعزیز دہلوی قدس سرہ بودند قوت حافظ
 چندان داشتند کہ انچہ از مولانا می شنیدند بلفظ یاد میکردند بکرات و مرات و عظم قرآن مجید از زبان مولانا
 موصوف از ذکر شنیدہ بودند ہر گاہ کسی میگفت چیز سے بفرمایند میگفتند آئی از قرآن بخوان اگر قاری
 غلط خواندی انالہ غلط نمودہ ترجمہ و تفسیر آن مالہ و ما علیہ مشح و مفصل بیان میکردند مفتی محمد اسد اللہ
 اکہ آبادی مرحوم میفرمودند باری ہدیٰ فتم دوران زمان مولوی ببرزندہ بود بشنیدن آوازہ او صافش
 شتاق تقاسے او شدم و نماز جوہر مسجد شاہجہانی کنار دم بعد نماز مجلس تذکیر منعقد گشت بعض مردم
 گفتند ہمین مولوی ہر اند کہ و غلط میگویند توجہ تمام بیان شان اصفا کردم انانچہ شنیدہ بودم نائید یا فتم

بعد فرغ از وعظ با مولوی بهر سلام گفته مصافحه کردم و آنچه کریمه وزینا السمارالدینیا بنیت نالکواکب خوانده
پرسیدم با سوسه سبزه سیاره جمله کواکب بر فلک لافلاک ثبت اندک ثبوت آن باز حدیث نبویه میشود
پس ترنمین سماردینا به کواکب چه معنی دارد مولوی بهر جوابم گفت شنیده باشید مردمان سبزه گویند
که فلان بکان از شیشه آلات و غیره چه خوش آراسته است حال آنکه شیشه آلات بسقف و حیطان
آن مکان چسبان و آویزان می باشند ازان در حقیقت ترنمین مکان مقصود است همچنین کواکب گو
فلک لافلاک منوط و مربوط اند لکن در حقیقت ازان کواکب سمای دینا را نیست در روشنی حاصل
برین وجه وزینا السمارالدینیا فرموده اند رخ صحبت صالح ترا صالح کند

خاتمه الطبع از جانب کارپردازان مطبع

بعد حمد و نعت بر سالکان مسالک تحقیق و در هر دوان منازل تدقیق مخفی و محجب مبارک از بدو آفرینش عالم
تا ایندم وقتی از اوقات زمانه از وجود باجود انبیاء مرسلین و اوصیاء کاملین و علمای شریعتین و حامیان
دین حسین خالی نمانده تا گریان بادی ضلالت از بدرقه هدایت و ارشاد آنها بمنزل مقصود رسند تشنگان
سراب غوایت از سر چشمه موعظشان نلاک چشند همچنین هر یکی از خلایق جان شین اسلام شده در کائنات
و اطراف عالم هدایت خلق مشغول مانند و نیز ابدال اقطاب اطیاب هم برین منوال از جانب حق
مأمور شدند چون زمانه رسالت بعد حضرت خاتم النبیین سید المرسلین صلی الله علیه و آله و سلم سپری شد خلایق
شاهین و امم طاهرین رضوان الله تعالی علیه اجمعین در ترویج دین و هدایت کافه مسلمین سعیهای مافیه
جدد های تشکاره فرمودند و چنانکه باید و تلقین احکام و تعلیم انام و قیام از دقایق فردگذاشت نمودند و بعد از آن
جوق جوق علمای اعلام و کلمات تمام به نیابت آنها برخاستند و بکلی همت و الانست خود را با بر همین کار خیم
برگماشتند تا اینکه خلاق عالم نظر بجاییت دین خویش در تکیه خلقت ایشان چنان برکتی عطا فرمود که در همه
بقعه زمین نجم افاضات ایشان طلوع نمود چنانچه اکثر کتب از حالات سنییه و مقامات علیه این خلیل ربانی
ملو و شحون است و هم بجز طبع درآمده در هر دیار و اصعار اشاعت پذیر لیکن بحسب اتفاق که همسایرین قسم
کتب را دیدیم مگر از کوائف و سوغ عمری مشایخ و علمای هندوستان معرا افتیم آری اگر دین کارتر گ
کسی همت نمی گذاشت و در تدوین اسامی و حالات این اصحاب خیار هم برین طریق نتواند تکامل
ماه می یافت چه عجب که در صفحه روز گزنام نامی این حضرات برورد و هر حکم بیشتر از آنها کلام بدو عیان

حده برسید که جدا گانه بهم میرسد انعام این امر اعم خالق اکرم از فضل انتم موقوف بر ذات ابرکات عالم
 عدیم النظر فاضل خیر عسود اقران و امثال محقق با کمال اهل هر روز غنی و جلی جناب مولانا حضرت مولوی
 رحمان علی صاحب عم فیضه ممبر کونسل مقام ریوان داشته بود که ایدون بنظور رسید و شاید عابر خدمت
 شهود جلوه گر گردید که حضرت مصنف مجموع کتابی نایاب و مخزنی کیاب متضمن حالات و اسامی
 علمای هندوستان تالیف و تصنیف فرمودند و نامش اسم با سنی تذکره علمای هند گذارشته
 حضرات شائقین را مرده باد که درین ایام برکت انجام نبهایت اهتمام صحیفه مسبقی الذکر حسب
 تحریک حضرت مصنف در مطبع نامی و گرامی مشهور نزدیک دوشنبه نو لکشور واقع گشت
 بحسن انتظام بابو منوهر لال بهار گو به ماه نومبر ۱۳۱۷ مطابق ماه ذی الحجه ۱۳۱۷ بار دوم
 نقش لطباع پذیرفت ایردمنان مقبول عالم و عالمیان کناد بخرمته النون اصدا فقط

اعلان: حق تالیف و تصنیف کتاب هذا از جانب مصنف مجموع بحق نو لکشور پریس مخفوطه دست